

Lagmandsretternes reform. Juryen avløses av Meddomsmænd.

Av Høiesteretsassessor HAAKON BREIEN.

I.

Reformkravet overfor lagmandsretten.¹⁾

EN tredjedels aarhundrede er nu gaat hen, siden Norges nuværende straffeprocess traadte i kraft, bygget paa lov om rettergangsmaaten i straffesaker av 1. juli 1887. Den har to slags domstoler: meddomsretten for behandling af forbrydelser, som ikke kan medføre strengere straf end fængsel i 3 aar, og lagmandsretten for de større forbrydelser og derhos som ankeinstans for meddomsretten. Den almindelige underdommer og to lægdommere utgør meddomsretten, hvor alle tre staar paa like fot og isammen paadømmer den hele sak, baade skyld og straf. Lagmandsretten derimot har to elementer: lagretten, bestaaende av 10 lægmænd, og retten, bestaaende av lagmanden og to retskyndige meddommere. Lagretten er en jury og avgjør alene skyldspørgsmaalet, mens retten efterpaa utmaaler straffen.

I en hel menneskealder har nu denne retsordning været i virksomhet, og vi har saaledes indvundet erfaring baade om de gode og svake sider ved systemet og særligt da om lagretternes og meddomsretternes karaktér og virke i livet.

¹⁾ Nærværende stykke gjengir, efter en del mindre ændringer, et indledningsforedrag i emnet under den norske dommerforenings aarsmøte i Kristiania i September 1923.

De fleste avgjørelser av lagretterne maa — selvfølgelig, hadde jeg nær sagt — ansees som riktige. Men som det vil være bekjendt, har det i det forløpne tidsrum hendt og med visse mellomrum atter gjentat sig, at almenheten er blitt opskaket og opskræmt ved enkelte lagretskjendelser fra vore lagmandstinge. Dette har i almindelighet gjældt frifindende kjendelser paa trods av, at det synes almenheten at ha foreligget klart bevis for den tiltaltes skyld. I tilfælde vil da straffeloven her i virkeligheden være sat ut av kraft, og lagretten være gaat over til »en personlig lovgiver for enkelttilfældet«. Disse kjendelser har faldt paa de forskjellige felter inden strafferettens omraade, — likesom de underliggende motiver kan ha været forhold og momenter av den forskjelligste art. Tilfældene vil jevnlig ha sat bølger i den offentlige diskussion, hvorfra jeg nedenfor vil levere enkelte snapshots som uttryk for den almindelige opfatning. Disses betydning vil være saa meget større som de regelmæssigt er tat fra den venstre side av vor presse og politik, ved hvilken jurysystemet i sin tid blev arbeidet frem og indført hos os.

Den første av disse frifindelser indtraf, saavidt mindes, paa bedrageri omraadet. Det var i straffeprocessens første tid. Senere vil deslike kjendelser særlig ha faldt i barnemordsaker. Grundene kan her ha været medlidenhet med den tiltalte, — irritationer over, at barnefaderen, som det heter, »gaar fri«, — og maaske manglende tilslutning til selve straffelovens bestemmelser. I anledning av en saadan frifindelse sees i 1918 uttalt i det liberale blad »Norske Intelligenssedler«:

»Som vi forleden meddelte, avsa lagretten her i byen frifindelseskjendelse for en dame, som hadde født i dølgsmaal og derefter dræpte sit barn. Denne frifindelse har, som rimelig kan være, vakt baade forbauselse og forargelse. Der er i den senere tid, forekommet flere tilfælder, hvor lagretten i saadanne barnemordsaker har erklæret den tiltalte barnemorderske »ikke skyldig«, skjønt det faktiske var

paa det rene. Frifindelser av den art er ytterst betænkelige og kan ha meget farlige virkninger. Det er derfor forklarlig nok, at almenheten blir opskræmt.

Ikke mindst paa det uaktsomme draps omraade vil ofte være faldt deslike lagretskjendelser, som almenheten har staat uforstaaende overfor. Men ogsaa inden voldsforbrydelsernes felt er de flere gange indtruffet. I anledning av et av disse tilfælder for et par aar siden findes uttalt i venstres hovedorgan »Dagbladet« bl. a. følgende:

»I det sidste har norske juryer begyndt at vise saa mange likheter med de franske, at det blir nødvendig at opgi troen paa det kjølige klimas evne til at bevare retfærdighetssansen. Vi har faat den ene frifindelse efter den anden, som utvilsomt mer maa bero paa en stemning hos lagrettens medlemmer end paa en nøktern vurdering av den handling, tiltalen gjælder, sammenholdt med straffelovens klare bestemmelser. Vi har set frifindelser baade paa en politisk stemning og paa den stemning, som en ekte crime de passion vækker. — — Naar der ingen tvil er om, at den gjerning, som loven truer med straf, virkelig er gjort, svækker det tilliden til selve retssikkerheten, at en lagret allikevel ut fra en stemning og uten begrundelse frifinner gjerningsmanden. Der er her en svakhet ved lægmandsdomstolen«.

Ved flere av lagrettens sensationelle frifindelser vil politiske sympatier og antipatier ha spillet ind som avgjørende moment. I atter andre vil der inden lagretten ha været tilstede en vis uvilje overfor principerne i den paagjældende straffelovgivning. Eksempler herpaa vil frembyde sig i flere av den senere tids saker angaaende salg av sprit samt smugling. —

Idet loven av lagretten sættes ut av kraft, blir i dens sted sat, ikke en ny lov, men lovløshet, skiftende vilkaarlighet. Selv bortset herfra, vil det i de enkelte tilfælde, hvor lovens befolgelse kan lede til ubilligt resultat, være ytterst uheldigt, at statens almindelige benaadning s-

myndighet avløses av den enkelte lagret. Ved benaadning er det væsentlige spørsmål, hvorledes det vilde virke, om den befulgte handlemaate ophøiedes til almindelig regel. Dette vil altid overveies og paasees av benaadningsmyndigheten, men derimot ikke av de lægdommere, der tilfældigvis sitter i lagretten.

Lagrettens fældende kjendelser har loven vistnok git lagmandsretten adgang til at tilsidesætte, naar beviset for skyld findes utilstrækkeligt. Men efter jurysystemets hele natur vil denne vei bli sjelden betraadt og litet praktisk. Den sidste menneskealders kriminalhistorie vil derfor fremvise tilfælder, hvor lagrettens domfældelse er avgit paa et saa svakt og usikkert bevis, at almenheten vedvarende er blit holdt i enslags nervøs uro ved muligheten for, at en uskyldig var dømt. Disse tilfælde vil da i tidens løp gjerne avføde — jeg kan si — en vis »literatur«. Det er, som man ikke kan falde helt til ro. Blandt disse tilfælde turde være at nævne den Hoelske mordbrandsak fra Bergen av 1903, som endte med, at Hoel efter at ha utstaat straff fik gjenoptat sin straffesak og da efter 14 aars forløp naturligvis opnaadde frifindelse. Da han ikke av retten blev tilstaat nogen erstatning, blev der av stortinget bevilget ham en erstatning av 100 000 kroner.

*

Kaster man blikket over rækken av de omhandlede tilfælder — jeg sikter her til de frifindende kjendelser —, vil grundsvakheden i lagrettens virksomhet sees at være en vis vilkaarlighet og mangel paa enhet i avgjørelserne — en tilfældighet, som kan nærme sig karakteren av lotteri. Det er den samme tilfældighet, som vi finder forbundet med jurysystemet i andre lande, og som man ved vor straffepocesordning har forutseet og tildels søkt at beskytte sig imot. Hvorvidt f. eks. barnemordersken skal fældes eller gaa fri, vil ofte i væsentlig grad være avhængig av lagrettens tilfældige sammensætning eller av,

hvorvidt hendes sak kommer ind for — lad os si — Bergenshus lagmandsret med dens lagret fra landsbygderne eller for Bergens lagmandsret med lagret fra byen. I det hele vil motsætningen i karakter mellem byfolk og landsens folk her spille ind og gjøre sig gjældende blandt de mange faktorer, som foraarsaker eller bidrager til den tilfældighet og ujævnhet, som hviler over lagretternes kjendelser.

Denne tilfældighet i lagretskjendelserne maa ikke — som enkelte av juryens forsvarere har gjort — forveksles eller sidestilles med den usikkerhet og relativitet, som ved alle retter vil hvile over avgjørelsen av tvilsomme tilfælde og sporsmaal. Denne sidste relativitet følger av og med sakens problematiske natur, mens almenhetens anke over den svingende uro og ujævnhet i lagretternes avgjørelser alene er rettet imot de tilfælder, hvor skyldsporsmaalet er paa det rene, og saken forsaavidt er uten nogen tvil.

Den heromhandlede svakhet ved lagrettens virksomhet synes nærmest at ha vokset i den senere tid. Muligens kan dette, i tilfælde, ha været en naturlig følge av jurysystemets efterhaanden indtrædende konsolidation, eller det kan ha været en virkning av efterkrigstidens psykologi eller, jeg kunde maaske si, psykose, — den hensynsløshet, som krigsforholdene har utviklet i sindene rundt om i landene.

Et slik tilfældighetens lotteri i retsordningen maa kaldes en meget slet justis og maa i særlig grad virke saarende eller oprørende for retsfølelsen, hvor det gjælder borgernes dyreste interesser: skyld og straf. Denne tilfældighet i retsutøvelsen maa ikke alene svække den almindelige tillid til retssikkerheten, men vil i det lange løp virke oplosende paa selve retsbegrepenes. Jeg skal her alene minde om Johan Ludvig Runebergs ord: »Straffet er för alla människor det mest talande namn, men för många människor det enda namn på brottet«.

Under disse forhold er tilliden til vort jurysystem og

dets modsætningsforhold imellem retten og lagretten gaat tilbake og er i stor utstrækning avløst av mistillid. Overfor lagmandsretten savner man, — som det er uttalt av en anseet representant inden paatalemyndigheten, — følelsen av trygghet for, at saken avgjøres i overensstemmelse med loven og med den almindelige retsbevissthet. Det har derfor hos os vokset frem en noksaa almindelig opfatning av, at en reform av vore lagmandsretter er nødvendig og paakrævet.

Vi har saaledes været vidne til, at enkelte lagrettemænd saavel som dommere har anmodet om at fritas for at tjenstgjøre under et processystem, som ledet til resultater stik imot lov og bevis.

I dagspressen sees da spørgsmaalet om reform av det nuværende system jevnlig at ha været fremme. Eksempelvis citerer jeg her en udtalelse i »Dagbladet« i sidste aar. Bladet nævner først, at juryen i sin tid tilsiktet at gi en betryggelse for den enkelte borger mot at bli uskyldig dømt, og fortsætter saa:

»Det lar sig ikke nekte, at denne betryggelse er gaat vel vidt i det sidste. Den er her i Kristiania gaat saa langt, at store deler av straffeloven likefrem er sat ut av funktion ved, at lægdommerne dømmer mot loven. Det er klart, at en slik retsfornektelse efterhvert maa nedbryte al respekt for lov og domstoler og gjøre os til et retløst folk. Og der kan være grund til at spørre, om ikke samfundsforholdene nu har utviklet sig saa totalt forskjellig fra, hvordan de var, da juryen blev indført, saa der burde ske betydelige forandringer i hele systemet. Ingen kan være i tvil, at de juridiske fagdommere nu gjennemgaaende dømmer meget retfærdigere end lægdommerne. Dommerne er ikke længer en faglært overklasse, som ser paa enhver mistænkt som en forbryder, og hvis sunde skjøn formørkes av formel jus. Tvertimod er det nu lægdommernes sunde skjøn, som meget ofte formørkes av fordommer.«

Fra den nationale venstrepresse kan citeres likesaa bestemte uttalelser i anledning av lagrettens virksomhet, saaledes, fra stortingsmand Skaars »Hordalands Folkeblad« i 1922:

»Juryen er ikkje lenger noko litande apparat. Det syner seg gong paa gong, at den let seg paaverka i ein eller annan retning, alt etter som skriket gjeng til. — — — Det vert meir eller mindre komedie av heile vaart rettsvern. Og det er undarleg, at ein so lovlydug og rettskjær nation som vaar verkeleg er god til aa tola og finna seg i slike rettskrænkjingar, som ein no gong paa gong vert vitne til, utan at det reiser seg ein storm av uvilje og eit folkekrav um forandring.

Vinstre bør taka jurylovi upp til revision, og kravet maa koma fraa folket, som er dei, som lid mest.«

Videre er fra den offentlige diskussion at nævne et interview i mars iforfjor med »Dagbladet«, hvorunder den dav. justisminister i den Blehrske venstre regjering bl. a. uttalte følgende.

»Det kan vel påståes å være en feil ved juryloven at der ikke er anledning for de juridiske dommere til å reagere likeoverfor frifinnelser som er så åpenbart urimelige, at de fremstiller sig som den rene vilkårlighet. Men det er klart at dette vilde inneholde ett brudd på selve jurysystemet og være lite stemmende med systemets idé. Det er et spørsmål om det da ikke er like så riktig med engang å ta skrittet fullt ut og organisere lagmannsrettene på lignende måte som våre meddomsretter således at en eller flere juridiske dommere i lagmannsretten også deltar i avgjørelsen av skyldspørsmålet.

Opdelingen av en straffesak i skyldspørsmål og straffespørsmål, på den måte som efter vår nuværende straffeprocesslov, bunner jo tildels og egentlig i den opfatning, at der er et visst motsetningsforhold mellem det juridiske og det læge element i domstolen og tilsikter å stille lægmennene

helt fritt likeoverfor juristerne i spørsmålet om tiltaltes skyld. Erfaringene ved våre meddomsretter trekker ikke i den retning at det skulde være nødvendig å opretholde denne motsetning.»

I Stortinget 1922 blev det av stortingsmand Scheflo fra kommunistisk hold uttalt bl. a.: »Alle disse erfaringer, som vi har høstet i den senere tid, har gjort, at man maa spørre sig selv, om det ikke er i flukt med fremtidspolitik at ta op juryen til analyse og revision. Det som var ment at skulle være en folke-domstod, er i mange byer blit en ren og skjær klasses-domstol. — — — Jeg skulde meget hellere betro min sak til et kollegium av fagdommere — folk som dømmer ut fra fuldt personlig ansvar, — som er utnævnt, fordi de har dommeregenskaper, — og som har en dommerære at varetage.»

Endelig har der ved en interpellation i stortinget 1923 i anledning av en frifindende lagrettekjendelse i en bank-sak faldt følgende uttalelse fra den nuværende høireregjerings justisminister:

»Jeg tror, der kunde være grund til at ta under overveielse, om der ikke skulde kunne gjøres reformer i vor straffeprocessuelle lovgivning, ut fra en almindelig betragtning av selve det juridiske spørsmåal, hvorvidt det er en tilfredsstillende ordning den, vi nu har av vor straffeprocess. Kunde det f. eks. ikke tænkes at opnaaes forbedringer, dersom der blev et bedre samarbeide mellem retten og lagretten i lagmandsretten? Jeg tror det er et spørsmåal som for tiden er aktuelt, og jeg tror det bør tages under overveielse.»

*

De forskjellige forslag, som er fremkomne til reform av vore nuværende lagmandsretter, gaar allesammen ut paa at utvide retsdommernes deltagelse i straffesaksbehandlingen og for en væsentlig del paa at udvide samarbeidet. Følgende utveie er saaledes bragt paa bane:

1. at retten gis en vis adgang til at tilsidesætte og saa en frifindende lagrettekjendelse;

2. at alle 3 retsdommere eller rettens formand, lagmanden, tar del i lagrettens forhandling, men uten at delta i dens avstemning.
3. Endelig, at ret og lagret indgaar i fuldt samarbeide som en stor meddomsret saaledes at retten er med at avgjøre skyldspørsmålet og lagretten med i straftumaalingen. Der vil hertil selvfølgelig utkræves noget færre lagrettemænd end nu, — uten at jeg skal indlade mig paa disse detaljer.

Enhver av disse ordninger maa ansees for at være en forbedring av vort nuværende system, men det fulde samarbeide mellem ret og lagret maa sættes som den naturlige, rationelle og mest effektive reform.

Efterat dette reformsørsmål efterhaanden har trængt sig mer og mer i forgunden, har den norske dommerforening anset det for at være av betydning at erholde uttalelser fra dommerstandens erfaring paa omraadet. Saken blev derfor optat til behandling paa foreningens aarsmøte i september 1922. Paa dette møte blev der efter nogen diskussion vedtatt en resolution, hvori foreningen uttalte sig til fordel for en lovforandring, hvorved lagmandsretterne ogsaa i straffesaker organiseres efter meddomsretssystemet. For denne resolution voterte alle de møtende — 44 — dommere undtagen 5, der stemte for en mindre bestemt uttalelse for, at en omorganisation av lagmandsretterne overensstemmende med meddomsretssystemet blir optatt til overveielse.

II.

Juryens kappestrid med meddomsretten.

Forinden jeg gaar over til selve sakens hovedspørsmål, vil det være nødvendig først i korthet at nævne jury-systemets historie og senere kappestrid med meddomsretssystemet.

I England utvikledes gjennom aarhundreder den

særlige form for folkets deltagelse i retspleien: juryen. Først i civile saker, senere i straffeprocessen som anklage-jury og endnu senere som bevis-jury og doms-jury. Juryen stod i den intimeste rapport med de historisk utviklede forhold i England og ansaas her stedse som en av frihetens hovedhjørnesteene. Dens ry som et frihetens palladium blev stort og gik rundt i Europas lande, hvor de fra enevoldstiden arvede straffedomstole var byråkratisk anlagte og savnet selvstændighed opad mot den enevældige regjeringsmakt.

En av den franske revolutions første følger var da selvfølgelig, at juryen i straffesaker blev indført i Frankrike. Med Napoleons herredømme utbredtes den til enkelte andre lande, saaledes til Rhinlandene. Men det var dog først ved den store frihetsbølge, som gik over landene omkring 1848, at kravet paa jury blev reist rundt om i Europa. Aaret 1848 blev saaledes her et vendepunkt, og jury indførtes i flere lande. Først og fremst i Tyskland, hvor juryen allerede hadde sin faste borg i Rhinlandene. Og kravet om jury blev tat ind i flere landes konstitutioner, saaledes i Danmarks av 1849, i Tyskland og i Schweiz. Her i Norge kom det første forslag om jury frem paa stortinget i 1845.

*

Denne jurysystemets seiersgang skyldtes først og fremst, at det dengang var den eneste kjendte form for folkets deltagelse i strafferetspleien. Heri laa den store politiske grundtanke ved systemets avløsning av de fra enevoldstiden nedarvede straffedomstole. Ved siden derav regnedes juryen tilgode ogsaa de flere samtidig indførte betydningsfulde reformer, som netop lot forskjellen mellem gammelt og nyt springe end mere i øinene. Dette var retspleiens offentlighet, munttlighet og umiddelbarhet samt siktedes beskyttelse mot maktmisbruk, — altsammen egenskaper ved strafferetspleien, som ikke er særegne for jurysystemet alene.

Kort efter juryens seier omkring 1848 fremstod i Tyskland den nye type av folkedomstole, bygget paa meddomsretssystemet, — de saakaldte »Schöffengerichte«. Disse hadde lægmændenes fulde deltagelse og samarbeide i retspleien og var forøvrigt utstyret med de nysnævnte moderne former for strafferetspleie: offentlighet, muntlighet og umiddelbarhet. Det er forresten at erindre, at ogsaa i juryens moderland har det eiendommelige forhold imellem den engelske dommer og de edsvorne indebaaret en samvirken, hvorunder dommeren var tillagt en sterk indflydelse. Men dette samarbeide har været baaret mindre av retsregler end av sædvane og tradition — faktorer, som derfor ikke har lat sig overføre til andre lande.

Like fra 1850-aarene av har da striden senere stadig været gaaende om, hvilken form for lægelementets deltagelse i strafferetspleien er den rette: Juryretten eller meddomsretten. Særlig i de sidste par aartier er kampen blusset sterkt op. Det har været med juryen helt paa samme vis som med enkelte av de celebre jury-saker med fældende utfald: den har skapt en usikkerhet, som stadig har holdt sig og ikke har kunnet falde til ro. Jeg skal her nævne enkelte hovedpunkter i denne kamp der ude i verden.

*

I Tyskland gik gjennem 1860- og 70-aarene kampens bølger høit angaaende de 2 retsformer: »Schwurgerichte« og »Schöffengerichte«. Naar den første — juryen — blev seirende paa det tyske juristmøte i 1872, skal jeg som betegnende for denne seier faa citere en udtalelse fra en anseet dommer som i det hele ellers var tilhænger av meddomsretssystemet. Han sa: Saalænge det ikke i Tyskland er blit en fuldstændig umulighet, at nogen sinde en statsregjering endog blot gjør forsøk paa at skræmme dommerne, navnlig i politiske saker, og saalænge ikke hele folket tror dette, — saalænge stemmer jeg ikke for ophævelse av juryen til gunst for en anden ord-

ning«. Denne yttring, som paa møtet blev sterkt applaudert, viser klart, hvorledes daværende politiske forhold i Tyskland fandtes avgjørende og i virkeligheden her ikke gav frit valg.

I 1873 lot regjeringen fremlægge lovforslag om en straffeprocess med avskaffelse av juryen, men ved rikets nye straffeprocessordning av 1877 beholdtes meddomsretten for mindre saker, straffekamre (eller kollegiale juristretter) for større saker samt juryretten for de største forbrydelser.

I den seneste tid er der i Tyskland atter faldt særdeles vægtige uttalelser til fordel for en overgang fra jury til store meddomsretter. I 1903 blev der av riksregjeringen nedsat en stor lovkommission til at forberede en almindelig revision av den tyske straffeprocessordning av 1877. Kommissionen bestod av ikke mindre end 21 jurister, repræsenterende — foruten retsvidenskapen — de enkelte grener av den strafferetslige praksis i rikets forskjellige dele, derunder da baade dommer- og sakførerstanden. Denne kommission, som saaledes skulde sitte inde med en stor autoritet, arbeidet i 2 aar.

Av de resultater, hvortil kommissionen kom, skal jeg fremhæve, at den enstemmig »var av den mening, at lægmænds medvirken i strafferetspleien var i høi grad nyttig, og at denne medvirken under hensyn til den almindelige i folket raadende retsbevissthet ikke kunde undværes«. Hvad angik den form hvori lægmændenes medvirken skulde finde sted, saa mente kommissionen, at dens opfatning av lægdommersystemet »uavviselig maatte lede til benyttelse av meddomsretssystemet paa alle trin av straffeprocessområdet«. De kollegiale juristretter (straffekamrene) foresloges derfor ombyttet med større meddomsretter. Bortset fra ét medlem var hele den store kommission enig om, at »det ikke vilde være muligt at fjerne de talrike og tungtveiende mangler ved den nuværende juryprocess uten ved at ombytte juryretten med en stor med-

domsret, — fordi hine mangler var uadskillelig forbundne med den juryretslige form«. Ved forslagets 2den behandling inden kommissionen gik ogsaa det ene dissenterende medlem over til de øvriges opfatning om juryens ombytning med en stor meddomsret, saaledes at dette forslag ogsaa blev enstemmig.

Den av lovkommissionen foreslaate reform er senere ikke blit gennemført i Tyskland. I dr. Poseners senere store »Rechtslexicon« (Berlin 1909) sees under afsnittet »Schwurgerichte« anført bl. a.: trods institutets store behov for reform idag blir temmelig almen anerkjendt, — feilen i juryrettens organisation beror væsentlig paa den ulyksalige adskillelse mellem skyld- og straffespørsmålene og paa mangelen av samvirken mellem dommere og lagrette — og trods at straffeprocèskommissionen av 1905 har uttalt sig for avskaffelse av juryretten, — er organisationen av juryretten forblit urørt. Det staar til at haape, at en overgang av juryretten til den store meddomsret vil indtræde i en ikke altfor fjern fremtid.«

*

Ogsaa i Schweiz har man i den senere tid hat den samme strid: Jury contra meddomsret. Her var juryen indført under den politiske frihetsbevægelse i 1840-aarene — baade i lov og grundlov. Saa var det omkring 1890, at der ved juryen i Genf faldt en række avgjørelser, som henledet den almene opmerksomhet paa juryens svake sider. Disse kjendelser ledet til diskussion i pressen, og den lovgivende forsamling for kanton Genf lot nedsætte en kommission til revision av straffeprocèslovgivningen. Av de mangler ved juryinstitutionen, som i praksis navnlig hadde gjort sig følelige, hadde kommissionen — heter det — særlig fæstet sig ved den store forskjel, som der var imellem de forskjellige lagretter indbyrdes, og »den mangel paa enhet og sammenhæng i retspleien, som derav var en følge«. Videre hadde kommissionen særlig hat for øie »lag-

rettens trang til stadig og bestandig at beskæftige sig med strafutmaalingen og de følger for tiltalte, som en fældende kjendelse vilde faa«. Som det vil sees, er det nøiaktig de samme anker, som er fremkommet hjemme hos os.

Kommissionens forslag gik da ut paa at ombytte juryretterne med 2 slags meddomsretter, en større og en mindre, — med 3 faste dommere og dels 8, dels 4 edsvorne. Da grundloven imidlertid foreskrev straffesakers behandling med »jury«, blev den nævnte meddomsret av kommissionen — saa at si — iført en jurys dragt, idet navn og flere utvortes former for jurybehandling blev bibeholdt i lovutkastet. Alle formalia skulde avgjøres av »retten«, d: de faste dommere. Men der blev fuldt samarbeide mellem retten og de edsvorne saavel om skyldspørsmålet som om strafutmaalingen.

Inden den lovgivende forsamling i 1890 opstod der strid og vanskeligheter m. h. t. lovforslaget, idet der bl. a. p. g. a. grundlovens bud raadet tvil om adgangen til at omdanne juryen paa saadan maate uten forfatningsændring. Efter langvarige forhandlinger blev der saa tilslut vedtat et mellemforslag. Ved Skyldspørsmålet beholdt man den gamle sontring mellem ret og jury, — men gav rettens præsident adgang til at delta i juryens forhandlinger om skyldspørsmålet med raadgivende stemme. Paa den anden side skulde strafutmaalingen fastsættes av ret og jury i forening.

Angaaende de erfaringer, som efter 1890 er gjort om virkningen av denne lovændring, har nuv. minister Urbye i sin tid meddelt en uttalelse herom fra Genfer-rettens præsident. Det anføres her: »Ved denne reform er indtraadt en langt større regelmæssighet og harmoni i strafferetspleien. Det er udisputerligt efter min opfatning, at juryen er blitt mindre nervøs, mindre variabel, mindre tilbøielig til at gaa fra den ene ytterlighet til den anden. Ihvertfald er det et faktum, at efter reformens indførelse har man ikke hat nogen av disse kjendelser, som før dette tids-

punkt gjentagne gange vakte publikums forbauselse eller indignation«. Herved blev der av en anden dommer ved en Genferdomstol gjort den reservation, at man ogsaa fremdeles sporet adskillig uensartethed i de forskjellige juryers avgjørelser, men dette tilskrev han væsentlig den forskjel, som nødvendigvis vilde være imellem disse, eftersom de hovedsakelig bestod af byfolk eller landsens folk.

*

Jeg avslutter disse bemerkninger om den i 2 menneskealdre paagaende kamp med at minde om, at vi hos os hadde striden først i 1860-aarene, da forslag om juryens indførelse blev fremsat av den Stangske høireregjering, men blev forkastet av stortinget i 1863. I 1880-aarene, da vi fik vor nuværende straffeprocessordning, hadde kampen faat en helt politisk karakter og indgik som et led av venstres program i datidens store politiske strid. Meddomsretssystemet blev dengang, som det erindres, særlig hævdet av *Bernhard Getz*, som sammen med høiesterets-assessor *Bachke* ogsaa utarbeidet et helt lovforslag, tilsiktende indførelse av store og smaa meddomsretter.

*

Naar det gamle spørsmaal nu i tidens medfør atter reises hos os: I hvilken form skal folke-domstolen gjen-nemføres hos os paa straffeprocessens omraade? — da maa vi efter en menneskealders erfaring kunne gaa til en helt saklig løsning av spørsmålet. Den politiske side er nu endelig faldt bort, efterhaanden som folkestyret er blit gjennomført politisk og det fulde demokrati er realisert i vore sociale forhold. Reformkravet her er da ogsaa — som tidligere vist — blit reist fra alle samfundets forskjellige hold og partier. Og den historiske utvikling har ikke hos os — som fleresteds — efterlatt i grundloven nogen bestemmelse om jury og har saaledes her stillet os frit paa valgets skille. Juryens teoretiske begrun-

delse ved Montesquieus princip om maktfordelingen tilhører likeledes forlængst fortiden. Teoretisk som praktisk staar valget nu mellem 2 arter af folkedømstoler, i hvilke det læge element har flertallet og dermed avgjørelsen i sin haand. Og dette valg kan nu efter en menneskealders erfaring bygges paa realiteter.

Selv om man efter vort nuværende utviklingsstandpunkt — saaledes som jeg mener — maa i dette valg bli staaende ved meddomsretssystemet som den bedre retsordning, vil det visselig maatte indrømmes, at jurysystemet allikevel har hat sin mission at opfylde hos os i overgangstiden, — en mission, som nu vil være løst og tilende. Naar man nemlig skulde gaa over fra den tidligere skriftlige og i nogen grad bevisbundne procesmaade og til en moderne, mundtlig og offentlig rettergang med fri bevisbedømmelse, maa det visselig medgis, at juryformen har hat en særegen evne til at sikre reformens sande gennemførelse og forsaavidt har været nødvendig for overgangen fra gammelt til nyt. Det samme er i Danmark hævdet av Prof. Munch-Petersen for den der nylig i henhold til grundloven indførte jury.

III.

Samarbeide eller spaltning inden lagmandsretten?

Jeg gaar derpaa over til i almindelighet at behandle det foreliggende hovedspørsmål: Hvad er under vore nuværende sociale forhold den bedste og retteste ordning av vor lagmandsret: Samarbeide mellem det juridiske og det læge element eller den juryretslige spaltning i retens 2 bestanddele, arbeidende hver for sig.

Først og fremst synes samarbeidet her rent *prima facie* at maatte fremstille sig som den naturlige form. Det er jo den form, som ellers vanlig benyttes, naar fagmænd og lægmænd skal virke til et fælles maal, — saaledes ved spørsmål f. eks. inden teknik, skole- eller militær-

væsen. Hvor spørsmålene ikke overlates helt til fagmændene blir disse regelmæssig kaldt til samarbeide med lægmænd paa området.

Dette juryens system: at rive bevisbedømmelsen og strafutmaalingen fra hverandre og henlægge dem til forskjellige autoriteter, blev i sin tid av Bernhard Getz betegnet som »en likefrem holdningsløshet«, idet strafutmaalingen jo netop skulde avhænge av alle handlingens omstændigheter, saaledes som disse fandtes at være beviste. Juryinstitutionens spaltning av domstolen og dens arbeide er i sig selv unaturlig og kunstig og vil væsentlig alene kunne forklares ved de ovenfor omhandlede historiske grunde, som nu forlængst er ophørt og ligger og hensmuldrer i fortiden.

I sig selv maa det fulde samarbeide mellem ret og lagret erkjendes at være gavnlig og fruktbart. Hvert av de 2 elementer — det juridiske og det læge — vil jo bringe med sig sine særegne betingelser for arbeidet. Idet de saaledes supplerer hverandre, vil den fulde utnyttelse av deres særlige ydelser alene kunne opnaaes ved deres aapne forhandling og fulde tankeutveksling ang. saken. Herved vil have den sikreste garanti imot, at misforstaaelse av nogen slags blir hængende igjen, eller at væsentlige sider eller momenter i saken blir enten helt overset eller ikke tillagt den tilbørlige betydning og vækt. Vi er her formentlig ved kjernen av dagens spørsmål: at de 2 domstolens elementer i samarbeide vil være og utrette noget mere og fuldkomnere end hver del for sig. Ogsaa den ovennævnte store tyske kommission saa spørsmålets tyngdepunkt og meddomsretssystemets avgjørende fortrin fremfor jurysystemet »in dem gegenseitigen Gedankenaustausch und in dem vertrauensvollen Zusammenwirken beider Elemente bei der gesamten Urteilsfindung«.

Det maa her videre erindres, at de 2 bestanddele av retten jo ogsaa har sine særegne karakteristiske skjøpeligheter. Men da disse ligger i indbyrdes forskjellige

retninger, er det ikke tvilsomt, at et samarbeide mellom de 2 partier vil bidrage til at neutralisere svakhetene og avslipe ialfald de videstgaaende yderligheter. Saaledes vil tilfældigheten og vilkaarligheten i lagrettens kjendelser i væsentlig grad falde bort ved det fulde samarbeide med fagdommerne, som efter sin stadige system med retspleien mere vil se det enkelte konkrete tilfælde i lys av og sammenheng med de almene principer i strafferetspleien. Paa den andre side vil vel i stor utstrækning alle momenter, som kommer ind under kategorien »juridisk støv«, lettelig bli feiet bort under samarbeidet med repræsentanterne for den almindelige livserfaring og menneskekundskap.

Det her anførte vil bekræftes ved de gjennemgaaende gode erfaringer om meddomsretssystemet, som vi fra gammel tid av har gjort paa civilprocessens omraade og nu i den sidste menneskealder har hat anledning til at gjøre i vor nuværende straffeproses. Og det maa erindres, at lagmandsretten, organisert som en stor meddomsret, vil ved sin talrikere besætning besitte en betydelig større autoritet end vor nuværende 3-mands-meddomsret, i hvilken tilfældigheten vil være git et vist spillerum paa grund av den svake besætning av hvert av domstolens 2 elementer. Ogsaa av den ovennævnte tyske proseskommission blev der lagt sterk vekt paa de heldige erfaringer, man i Tyskland hadde vundet angaaende meddomsretternes virksomhet og i særlig grad angaaende en i Sachsen virkende større meddomsret med 3 juridiske og 4 læge medlemmer.

*

Ved det fulde samarbeide inden lagmandsretten vil denne bli befriet for de mangler og ulemper, som er uløselig forbundne med den juryrettlige form. Først og fremst da for den mangel, at skyldkjendelsen kan komme istand uten nogen premisser. Naar ingen grunde angis, savnes sikkerheten for, at lagrettens resultat er fremgaat av nøiaktig bevisprøvelse og ikke er fremsprunget av uklare

følelser eller forutindtagethed til nogen av siderne. Denne egenhet ved lagretskjendelsen, at dens motiver unddrager sig enhver menneskelig kontrol, forlener lagretten med en *a l m a k t*, som vil staa i indre sammenhæng med den vilkaarlighed og tilfældighet, som er jurysystemets grundsvaghet.

Dernæst vil videre bortfalde alle vanskeligheter ved *s p ø r s m a a l s s t i l l i n g e n* til lagretten, som har været betegnet som jurysystemets akilleshæl. Endelig vil man ved samarbeidet inden retten komme væk fra den nuværende *u t s k y t e l s e s r e t* overfor lagretten. Denne adgang til at fjerne enkelte av lægdommerne fra deres paalagte dommerhverv vil fordyre relsapparatet og kan i praksis ofte lede til den rene komedie. I sædelighetssaker fjernes saaledes gjerne kvinderne fra lagrettebænken. I straffesaker vedrørende konkurssvik, regnskaps- eller forretningsforsel i det hele kan lagretten ved utskytelsesretten bli saaledes rensset for al virkelig forretningskyndighet, at dens gjenværende forretningsmænd derved har kunnet føle sig pikeret som siktede for at være undermaalsmænd i saadan kyndighet.

*

Likesom det moderne mundtlige meddomsretssystem er avfødt av de senere menneskealdres demokratiske samfundsforhold, saaledes er dette system og dets samarbeide i virkeligheten den *d e m o k r a t i s k e* form for retsarbeidet. Det bygger paa tillid baade til det folkelige og det faglige element. Det sees derfor ogsaa, at endog en av jurysystemets største forsvarere i Tyskland, *von Bar*, har betegnet meddomsmands-institutionen som »det fuldstændigste demokrati i retspleien«.

Mens meddomsretssystemet saaledes bygger paa *t r o* paa lægelementet, ligger der i jurysystemets spaltning av domstolen en *m i s t i l l i d* ogsaa til lægmændene og deres evne til retsarbeidet. I saa henseende kan som typisk fremhæves bestemmelserne paa den ene side om, at lægmændene

ikke skal delta i straffens utmaaling, og paa den anden side, at deres skyldkjendelse i visse tilfælde kan kuldkastes av fagdommerne. I denne forbindelse kan da videre nævnes det forslag, som bl. a. hos os har været reist om: at fagdommerne skal ha saadan adgang til at kuldkaste ogsaa lagrettens frifindende kjendelser. Den samme mistillid aander ut fra lovens bestemmelse om den særlige utskyttelsesret overfor lagrettens medlemmer. Idet lægmændene slippes ind paa lagrettebænken, er de saaledes paa flere kanter indgjærdet ved sikkerhetsforanstaltninger og skranke, som alle vil falde bort under lagrettens fulde samarbeide paa like fot med fagdommerne.

Mistilliden til samarbeidet mellem de 2 domstolens bestanddele har i sin tid faat sit klassiske uttryk i den bekjendte pikante sats fra jurystriden i den tyske riksdag i 1870-aarene: »at sammensætte et kollegium av retskyndige og læge dommere, er at blande vand og olje, — man faar en uklar masse. Men snart indtræder adskillelsen, og den juridiske olje svømmer igjen ovenpaa«.

Specielt har juryens forsvarere næret en mistillid til lægdommernes evne til at hævde sig og sine synsmaater overfor fagdommerne under deres samarbeide i en meddomsret. Dette maa vel opfattes som en gjenklang fra svundne tider. Efter den erfaring, vi nu i en menneskealder har hat anledning til at gjøre ved vore kriminelle meddomsretter, maa den nævnte mistillid siges at ha været ugrundet. Hermed vil ogsaa stemme overens vore endnu ældre erfaringer om meddomsrets-institutionen paa det civile omraade. Det maa derhos i denne forbindelse has i erindringen, at lægdommerne ved sit avgjorte flertal overfor fagdommerne altid, naar de i det væsentlige er enige, vil ha »bukten og begge enderne« og saaledes kunne drive igjennem sin opfatning. Naar vore lagmandsretter blev organisert som store meddomsretter vilde lægdommerne i én henseende erholde større indflydelse end i de nuværende 3 mands meddomsretter. Bortset fra deres

mulige særmener vil de nemlig ogsaa jevnlig kunne faa valget mellem de forskjellige meninger, som maatte ha fundet talsmænd blandt de flere fagdommere.

Videre kan her være at erindre det gamle ord om Cæsars hustru: at hun ikke alene maa være ren, men ogsaa dra omsorg for, at ingen mistanke falder paa hende. Saaledes maa der ogsaa sørges for, — ikke alene at domstolene er gode, men ogsaa at de har tillid hos folket. Denne tillid har vore nuværende lagretter — lagmandsretter — som ovenfor nævnt for en væsentlig del tapt under en menneskealders virksomhet. Meddomsretten — og endmere den større meddomsret paa lagmandstinget — vil derimot efter over 30 aars prøve sitte inde med al den tillid, som overhodet folkets egen deltagelse i og kontrol med retspleien vil gi under det nuværende system, hvor retsøvelsen foregaar i dagens fulde lys og ikke — som under det skriftlige — mere hemmelighetsfuldt som »bak et forhæng«.

Det frie samarbeide inden lagmandsretten skulde i det store lede til, at det dypest begrundede i opfatningerne vinder frem som overbevisende og seirende, mens det tilfældige og uoverveiede og ubegrundede mere vil falde igjennem og forsvinde. Paa sæt og vis vil samarbeidet saaledes bli en dobbelt prøve. Paa den ene side en prøve paa den dypere sandhet og værdi av det juridiske arbeide. Paa den anden side vil virksomheten som meddomsmand — som i sin tid paapekt av Julius Lassen — bli enslags styrkeprøve for lægmandens adkomst til dommerbordet. Er hans overbevisning sund og kraftig nok til at paavirke retsdommerens opfatning, da vil han fuldt ut faa den indflydelse paa sakens utfald, som han bør have. Hvis ikke, vil hans betydning bli ringere. Men dette vil isaafald være det rette.

*

Hvad lægdommerne angaar, vil de ved samarbeidet rykke fra lagrettebænken frem til dommerbordet og her ved siden av de retskyndige dommere overta den fulde dom-

mergjerning, derunder ogsaa utmaalingen av straffen. Dette fulde samarbeide synes for dem at skulle være en værdigere og mer tilfredsstillende løsning end de øvrige utveie, som er bragt i forslag som botemidlet overfor lagrettebehandlingsens nuværende svakheter. Det er saaledes foreslaaet, at retten skulde kunne tilsidesætte foruten lagrettens fældende kjendelser (str. procl. § 358) ogsaa i visse tilfælde dens frifindende kjendelser. Bortset fra at denne ordning vilde være et centralt brud paa selve jurysystemet, synes det at ville være baade rigtigere og for lagretten værdigere, at det blev git retten adgang til paa forhaand at gjøre sin korrigerende opfatning gjældende under samarbeide under aapen diskussion om saken.

At retten eller dens formand — saaledes som videre foreslaaet — skulde delta i lagrettens forhandlinger, men uten stemme, synes paa en vis maate at ville stille fagdommerne som enslags skolemestre overfor en klasse til bekeerelse. Erkjendes engang det heldige i en saadan fælles delibération, synes det naturligen at maatte føre til den logiske konsekvens, at der ogsaa blev en fælles avstemning. Begge de to foreslaaede utveie vil logisk involvere en indrømmelse av det fulde samarbeides berettigelse, — men idet man stanser paa halvveien, er man blit staaende ved en slags misfoster av samvirke.

Hvad dernæst fagdommerne angaar, vilde jo det fulde samarbeide med lagretten bli en mere tilfredsstillende ordning end det nuværende system, hvorunder de i det væsentlige er stillet utenfor avgjørelsen av kjernepunktet i den hele saksforhandling. Betegnende i saa henseende er den populære betegnelse »bisiddere« for de 2 retskærde meddommere. Disse har jo i den nuværende retsbygning indtatt en plass omtrent som de to hoisædesstolper — andvegesulerne — ved de gamle høvdingers sæte. En saadan ordning vil jo i ikke liten utstrækning medføre et unyttig spild av tid og penge og av arbeidskraft.

IV.

Samarbeide ved skyldspørsmålet.

Fra disse almindelige betragtninger skal jeg nævne nogen ord om samarbeidet specielt i skyldspørsmålet.

I flere henseender maa det ansees for en speciel vinding at ha fagdommerne med ved løsningen av skyldspørsmålet. I 1ste række, fordi der her vil forekomme flere fortolkninger og avgjørelser av ren juridisk natur, saasom som besiddelsesbegrepet, om nødverge, om tilregnelighet o. s. v. Disse spørsmål maa løses, men kræver retskyndighet. Hvor stor dyktighet der end maatte lægges i lagmandens retsbelæring, vil det jævnlig være over evne for lagretten i løpet av en kort stund at sætte sig ind i slike ofte vanskelige juridiske spørsmål. I virkeligheten vil retsspørsmålene saaledes — som Getz uttrykte det — »redningsløst overgis i lægmændenes vold«. I stedet for den akademiske retsbelæring uten adgang til at kontrollere dens befølgelse, vil det da her utvivlsomt være et stort fremskritt at ha fagdommerne i samarbeide med lagretten under avgjørelsen af disse retsspørsmål.

I enkelte henseender vil den faste fagdommer ogsaa forøvrigt være den tilfældige lægdommer overlegen, saaledes hvor bedømmelsen av beviset utkræver et videre ræsonnement. Ved sin øvelse vil han ogsaa være mindre tilbøelig til »at trække forhastede, altfor ubetingede eller almene slutsatser«.

Men ikke mindst vil fagdommernes deltagelse i skyldspørsmålets avgjørelse virke gavnlig ved siden av eller overfor de svakheter, som lagrettens behandling her erfaringsmæssig lider under. Uvant som lagrettemanden er til rolig at se og bedømme forbrydelsen, vil han let komme i en bevægelig og paavirkelig stemning, hvorved en række følelser — av menneskelig, social eller politisk art — her kan gjøre sig gjældende. En jævnlig valgt, anseet ordfører i Kristiania lagret har efter en av vore

sensationelle lagrettekjendelser uttalt sig herom i dagspressen saaledes: »Det er min erfaring, at mange av lagrettens medlemmer har en feilagtig opfatning av de forpligtelser, som paaligger dem som domsmænd. De anser sig fritat for at dømme »efter loven« og mener, at deres eneste rettesnor er deres egen frie overbevisning —, deres følelser, hvilket praktisk talt kan oversættes med deres egne sympatier eller antipatier. Selv om et forhold er av loven belagt med straf, og det er fuldt paa det rene, at den tiltalte har gjort sig skyldig i dette forhold og altsaa i brud paa loven, anser de sig ikke bundet til at dømme vedkommende, hvis de synes, at han ikke bør straffes. Og denne opfatning kan være begrundet i de forskjellige og forunderligste synsmaater«. Overfor alle disse stemninger vil utvivlsomt samarbeidet med de faste fagdommere, der ved sin øvelse har et roligere og sikrere blik overfor det foreliggende enkelttilfælde, maatte virke regulerende. Vilkaarlighet og tilfældighet vil herved bli avdæmpet, — hvad enten den er grundet i overhaandtagende medlidenhet — eller i almindelig uvilje mot den paagjældende straffelovbestemmelse — eller i den almindelige uvilje eller frygt, som forbrydelsen kan fremkalde, og som paa den anden side av Atlanteren kan føre saa vidt som til lynchjustits.

Hvad specielt angaar partiskhet — det være av politiske eller sociale grunde — kan vel spor av saadan forekomme saavel hos lærde som hos læge dommere. Men det vil — som av Getz i sin tid bemerket — være utvilsomt, at fagdommeren med sin stadige øvelse og erhvervede maalestok for fastere bevisbedømmelse vil ha vanskelig for i god tro at vise saa megen partiskhet, som de for den enkelte sak indkaldte lægdommere vilde være istand til — med den største lethet.

I det hele vil det ofte hos vore lægdommere i raadslagningsrummet være følt et savn og behov av at ha

samarbeide med fagdommerne. Jeg citerer herom et hjertesuk i pressen fra et kjendt medlem av lagretten i en ceber lagmandsretssak iforfjor: »Jeg har i disse dage paany sittet i lagmandsretten og er gaad ud derfra med bekræftet indtryk av, at rettergangsmaaten der neppe er helt betryggende. Jeg tror lagmanden og hans bisiddere vilde forfærdes, hvis de kunde kaste et blik ind i det kaos, som i visse tilfælde kan herske i enkelte dommerhjørner inden den »ærede lagrette«, naar den efter paahørt forhør blir drevet ind til domsavgivelse. Jeg mener, at almindelig sund fornuft ikke altid er god nok forutsætning for at kunne gjøre fyldest for sig i lagretten. Hvorfor sitter der ikke ogsaa dygtige og erfarne jurister, som kan rettlede lagretten i vanskelige og tvilsomme tilfælde? De enkelte medlemmer, som har en selvstændig opfatning, behøver derfor ikke at se denne truet, samtidig som det vil bidrage til, at den enkelte kan tilegne sig en mere bestemt opfatning i tilfælde, hvor han ikke har været istand til selv at faa tak i en.«

Naar saadan kyndig veiledning fra fagdommerne ikke er forhaanden i raadslagningsrummet, vil de i dommerhvervet nøvede lægmænd, — hvis de efter en lang saksforhandling føler sig usikre og tvilende overfor sin vanskelige opgave — lettelig komme under bestemmende indflydelse av en eller anden energisk og ivrig kollega. Resultatet vil da gjerne bli at en enkelt, som har energi og talefærdighet til at kunne gjøre sig gjældende, endeligen blir situationens herre, uten i virkeligheten at besidde betingelserne for med rette at ha denne indflydelse. Denne relative uselvstændighet hos flere lagrettemænd bidrar til den hyppige tilfældighet i lagretskjendelserne og vilde faa sin paakrævede støtte under samarbeide med fagdommerne.

Videre vil samarbeidet inden domstolen ogsaa kaste sine virkninger utover skranken og særlig bidra til

at forkorte proceduren og samle den efter de mest saglige linjer.

V.

Samarbejde ved strafutmaalingen.

Ogsaa ved utmaalingen af straffen vil samarbeidet mellem ret og lagret ha sin betydning og berettigelse.

Straffen skal jo bestemmes under hensyn til alle de forbrydelsens omstændigheder, der er fundet beviste. Lægger dommerne, som deltar i skyldspørsmaalets avgjørelse, bør da ogsaa være med om at fastsætte straffen.

Inden en større kreds af tilfælde vil lægmændene her sitte inde med et fortrin fremfor fagdommerne, — nemlig hvor der til grund for lovens distinktion er lagt den almindelige opfatning eller skik og bruk. Dette gjælder saaledes, hvor hensyn skal tas til den almindelige maalestok som samfundets retsbevissthet opstiller for retfærdighed eller forsigtighed i handel og vandel.

I det hele vil fagdommerne under straffeutmaalingen støttes ved samarbeidet med lægmændene som repræsentanter for den almindelige folkeopfatning og livserfaring. Den opfatning, som lægmændene fra livet har dannet sig om forbrydelsens betydning og om straffens vægt, vil kunne være en værdifuld maalestok til støtte ved ansættelsen af den straf, som skulde være den rette i det foreliggende enkelttilfælde.

Under dette samarbejde vil fagdommerne kunne tvinges til at ta op argumentationer, som ellers vilde ha været liggende nede. I det hele maa de antas ved samarbeidet at ville bevares overfor endel faglig slendrian og rutinemæssighed. Specielt ved lægmændenes intimere kjendskab til bygde- og lokale forhold vil fagdommerne under samarbeidet bli tvunget ind i nærmere kontakt med sakens — forbrydelsens — miljø. Derved vil fagdommeren ytteligere sikres imot den mulighed at komme i skade for i

nogen henseende at spille en rolle lik den, en hund spiller i et parti kegler.

Der har ofte fremkommet kritik over den ved domstolene anvendte strafutmaaling. Særlig har dette gjældt forbrydelser mot sædelighet og voldsforbrydelser. Likeoverfor deslige anker synes lægmændenes deltagelse i straffens utmaaling at skulle kunne virke heldig.

I tidens løp har straffelovgivningen bevæget sig mellem de to ytterpunkter: paa den ene side de absolute, fastspikrede straffesatser, paa den anden en vis frihet for dommerne i strafansættelserne. Idet vor straffelov har opsat meget vide strafferammer, har den git et meget rummeligt *spatium* for vurderingen saavel av den konkrete straffeskyld som av forbryderens individualitet. For denne frie vurdering vil lægdommerne sitte inde med særlige forutsetninger ved sin mere omfattende og intime rapport til den almene samfundsopfatning.

Som en særlig og væsentlig grund til at la lægdommerne delta i utmaalingen av straffen har ogsaa været fremholdt den almindelige erfaring om, at uriktige frifindende lagrettekjendelser ofte har været fremkaldt ved lægmændenes frygt for, at en fældelse vilde lede til en i deres tanke for streng strafansættelse fra fagdommernes side. Inden min erfaring har dette særlig været tilfælde bl. a. under saker for uagtsomt drab: ved uforsigtighet under jagt, under minering og under bilkjørsel. Den nævnte erfaring vil praktisk demonstrere det urimelige i at la lægmændene delta i skyldsspørsmaalets avgjørelse, men holde dem utenfor fastsættelsen av skyldens straf. Den samme egenhet vil gjenfindes hos juryen i andre lande. Jeg henviser herom til, hvad jeg tidligere har meddelt fra Schweiz, hvor juryen derfor ogsaa blev git del i straffeutmaalingen.

Sluttelig kan her tilføies, at det vel heller ikke vil være nogen sterkere grund til mere at holde lægmændene utenfor strafutmaalingen i de større saker end i de mindre saker, der behandles ved den 3-mands meddomsret.

VI.

Samarbeidsprincippet i vor civile rettergang.

Juryen er en fremmed vekst, som aldrig er vokset frem av norsk jordbund. Derimot har meddomsretssystemet fra gammel tid været anvendt i landets rettergang. Læge meddommere har i aarhundreder deltatt i retspleien, dels i de betydeligste straffesaker og dels og fornemmelig i vor civile proces: i odels- og aastedssaker. Allerede Ørsted anbefalte omkring 1850 at gjenoplive og utvikle dette nordiske institut inden straffeprocessen fremfor at opta det fremmede juryssystem. I de sidste menneskealdre er meddomsretssystemets omraade blit stadigt og betydeligt utvidet, idet det særlig har omspændt sjørettens og handelsrettens saker.

Ved vor nye munttlige civilproces, som ved dette aars utgang skulde træde ikraft, blir indført det fulde samarbeide mellem det juridiske og det læge element — baade ved vore herreds- og byretter og ved lagmandsretterne, her med 3 fagdommere og 4 domsmænd. Det vil da ligge saa meget nærmere og falde saa meget naturligere at opta det samme samarbeide ved lagmandsretten ogsaa i straffesaker. Dette vilde gi større enhet i vor retsbygning og medføre betydelige organisatoriske fordele.

Den eneste art jury, vi kan sies at ha hat paa civilprocessens omraade er vor skjønnsinstitution, — idet de juridiske avgjørelser og selve skjønnets træffes henholdsvis av retsformanden og lagretten hver for sig. Paa skjønnsomraadet finder vi da ogsaa for en ikke liten del igjen den selvsamme vilkaarlighet og tilfældighet, som er os kjendt fra lagrettekjendelserne i straffesaker. *Instar omnium* kan vel som eksempel herpaa nævnes den bekjendte odelsløsningssak paa Helge-Rein- By Bruk, hvor den ene halvpart av skjønnskollegiet holdt paa en løsningssum av 220 000 kr. og den anden halvpart paa en sum av 920 000. Forsaavidt forløp det likefrem som et lotteri, som gevinsten —

differancen paa 700 000 kr. — blev avgjort ved lodtrækningen om, hvem der skulde være opmand inden kollegiet.

Ogsaa paa skjønsmraadet skal man i vor nye civilproces gaa over til det fulde samarbeide imellem retsformanden og skjønslagrettet — jfr. lov av 1. juni 1917 § 27. Grundene herfor sees i regjeringens lovforslag væsentlig at være tilsvarende til dem, som paa det straffeprocessuelle omraade skulde lede til det fulde samarbeide mellem lagret og ret. Saaledes heter det bl. a. i regjeringspropositionen: »Naar dommeren er med i skjønnen, kan man opstille det krav, at der i skjønnen skal gøres rede for baade forutsætninger og fremgangsmaate. — — — Derved faar parterne en hel anden adgang end efter gjældende ret til at kontrollere skjønsvkjørelsen. — — — At administrator deltar i den hele forretning vil være en garanti mer for, at alt gaar rigtig til. Administrator vil saaledes ta det strengere med at paase, — — — at i det hele uvekkommende hensyn holdes borte.« Som det sees, vil parallellen mellem hovedlinjerne her og i vort omhandlede sporsmaal ligge i dagen.

*

Til slutning maa fremhæves de store praktiske fordele, som vil medføres av det fulde samarbeide inden lagmandsretten ved straffesakers behandling. Ved siden av de 3 retsdommere vil der av lægdommere formentlig ikke utkræves flere end 6. Muligens ikke flere end 4, som jo blir domsmændenes antal i den civile lagmandsret. Det samme antal var i sin tid foreslaat i det av Getz og Bachke opsatte lovutkast for straffeprocessen. Hvilket tal man end her maatte bli staaende ved, — jeg skal ikke opholde mig ved disse detaljer, — er det klart, at der her vil bli indspart et betydelig arbeide samt tilsvarende tid og penge. Da den nuværende utskytningsret overfor lagretten maa kunne bortfalde under det nye samarbeide, vilde man under dette ikke behøve mere end en mindre brøk-

del av de nu ved lagmandstinget fremmotende 19 lagrettemænd. I og med, at der er behov for et betydelig mindre antal folk, vil der ogsaa kunne gjøres et saa meget bedre og dyktigere udvalg av domslagrette. Dette hensyn vil ikke veie mindst under den nye rettergangsordning med dens flere forskjellige retsutvalg.

For det offentlige vil imidlertid den økonomiske besparelse ved samarbeidet ikke alene falde paa kontoen skyss og diæt for domslagrettet, men vil i ikke mindre grad komme frem derved, at selve saksbehandlingen og proceduren under det fulde og intimere samarbeide inden domstolen vil kunne falde enklere og kortere. I hvert fald vil derhos den nærmere samordning av lagmandsretternes civile og kriminelle arbeide da kunde arrangeres bekvemmere og med ikke liten besparelse.

Disse sakens økonomiske sider har jeg — efter mit syn paa saken — nævnt tilsidst. Men efter de nuværende tiders forhold vil nok her gjælde det gamle ord: Last but not least.

*

Den gamle Frostatingslov var som i lapidarstil indledet med de kjendte ord: »Ved Lov skal vort land bygges og ikke ved ulov ødes«. Dette gamle krav er atter kaldt frem i vor tanke ved flere av den senere tids lagrettekjendelser. Det er at ønske, at vor almene retsbevissthet maa være sterk nok til her at føre frem en retsordning, som kan gi Lov en dens fulde magt og autoritet.

Meddelelse fra Kommunehospitalets Nerve- Sindssygeafdeling.

Den epidemiske Encephalitis („Sovesygen“) forensiske
Psykiatri.

Af AUGUST WIMMER.

A peine ébauchée, la médecine légale
des formes mentales de l'encéphalite
épidémique apparaît déjà d'un intérêt
primordial.

V. Truelle & G. Petit.

Det viste sig desværre ret hurtigt, at den epidemiske (lethargiske) Encephalitis („Sovesygen“), der for nogle Aar siden epidemiagtigt gik hen over Verden, langt fra havde udtømt sin ødelæggende Kraft i de talrige Dødsfald, som var dens første, umiddelbare Virkning. Sygdommen viste sig hyppigere og hyppigere at holde sig i Nervesystemet som en kronisk Betændelsesproces, med Svinden og Kommen af de mest forskelligartede nervøse og psykiske Symptomer.

Navnlig var det paafaldende, saa hyppig Børn (og ganske unge Mennesker) efter »overstaaet« Encephalitis lethargica viste stærke sjælelige Forandringer, med eller uden sideløbende Nervesymptomer. Og hvad der gjorde Sagen endnu sørgeligere, var at disse sjælelige Forandringer saa ganske overvejende var af karakterologisk eller moralsk Art. Ofte af en saadan Styrke, at den medførte de uheldigste sociale Konsekvenser for de paagældende Børn, hindrende deres Følgen med i Skolen, gørende dem næsten umulige i Hjemmet, mellem

Kammerater, paa Læresteder osv. og langt fra sjældent udløsende mere eller mindre kriminelle Handlinger. Den kroniske, epidemiske Encephalitis har saaledes føjet et Kapitel til Retspsykiatrien. Og desværre et ikke helt lille Kapitel, idet saadanne sjælelige Forandringer synes meget hyppige hos Encephalitisbørn: Blandt 14 Børn, der havde overlevet det akutte Stadie af Sygdommen, fandt Dr. Kn. Winther mere eller mindre stærke sjælelige Forandringer hos 12 (to kunde ikke opspores).¹⁾

De psykiske Sygdomsbilleder hos disse Børn er paafaldende ensformige. Nedenfor refererede Sygehistorie er et smukt Paradigma for Flertallet af dem. Her skal blot fremhæves, at der næsten aldrig er Tale om andre »Intelligensdefekter« end dem, der flyder af den »overvaagne«, men ustadige og hurtig trættede Opmærksomhed, af den jappede Iagttagelsesform, af det »stundesløse« i hele deres Sjæleliv, kort sagt af deres »sjælelige St. Veitsdans« (smIgn. Sygehistorien).

De sjælelige Symptomer, som interesserer os her, er imidlertid Forstyrrelserne af disse Børns Følelses- og Viljesliv. Her træffer vi dels en, ofte ganske overvætted Affektpirrelighed, dels Optræden af en Række Impulsioner af mere eller mindre uhyggelig Art. En ikke helt ringe Kasuistik foreligger allerede herom fra Udlandet²⁾.

Vi kan faa voldsomme Raserianfald, med Skælden i Sprogets værste Udtryk, Ituriven og Ødelæggen, Biden, Sparken og Slaaen om sig, hensynsløse Overfald paa Omgivelserne (Forældre, Søskende osv.) indtil Mordforsøg (Briand, Stachelin)³⁾. Enkelte Børn forsøger Ildspaa-

¹⁾ Ugeskrift f. Læger 1923 S. 73, hvor Dr. W. meddeler vore Erfaringer fra Kommunehospitalets Nerve-Sindssygeafdeling.

²⁾ Briand, Briand & Rebould-Lachaux, H. Colin, Mlle Lévy, Robin, Tinel, Truelle & Petit (se Revue neurologique 1922—23), Andrn, Patterson & Spence (Lancet 1922), Stachelin (Zeitschr. f. ges. Neur. & Psych. 1922. Bd. 77).

³⁾ Hos H. Colin's Patient optraadte de homicidale Impulser under Søvnvængeri.

sættelse, paa Gardiner, Hospitalssenge, osv. (*Tinel*, Mlle *Lévy*). Andre gør sig skyldige i hæslige Dyrplagerier (*Briand & Rebould-Lachaux*, *Stachelin*). Mange bliver meget lognagtige, med ondsindede Denunciationer mod Omgivelserne (*Stachelin*, *Robin*). I deres Lognagtighed indgaar ofte en mytoman Komponent. Saaledes hos en af mine Patienter, der blev syg i sit 15. Aar, og som i Sygdommens tredje Aar blev mytoman, fortalte om Ildebrande, han havde været med til at slukke, og Folk, han havde reddet, pralede med sin Veltalenhed, var »Universalarving«, »mange unge Piger vilde gerne have ham til Kæreste« o. lign. Nogen Tid senere begyndte han med Plattenslagerier, gik op til en Højskoleforstander og slog ham for 200 Kroner: »Han var forældrelos og fattig«. Pengene soldede han op i — Chokolade.

Stachelin fortæller om en 13aarig Dreng, der udviklede sig til en ihærdig Bettler, anfaldende alle med sit Tiggeri, tilsidst udnyttende sine reelle Nervesymptomer til at »falde om i Krampe« paa Gaden, for derved at appellere til de forbigaaendes Goddædighed.

Heller ikke Tyverier er helt sjældne. *Tinel* beretter om en 14aarig Dreng, der gentagne Gange stjæler Cykler, kører til en Naboby og sælger dem og gaar i Cinema eller Circus for Pengene. En 18aarig Pige begaar Magasin-tyverier, en anden rapser i Hjemmet; det samme er Tilfældet hos en af mine Patienter i hendes Sygdoms 2det Aar.

Ogsaa Vagabondagetilbøjeligheder kan disse Børn lægge for Dagen, med Skulken fra Skolen o. a. Hos en af mine Patienter kom disse Tendenser frem et Aars Tid efter Sygdommens Indsættelse, som Eskapader fra Hjemmet, paa indtil 14 Dage, »pludselige Indskydelser«, uden væsentlig Bevidsthedsændring, uden paafølgende Glemsel¹⁾.

¹⁾ Hos en af mine voksne Patienter optraadte en »ambulatorisk Automatisme« paa ca. 8 Dage, hvor han flakkede om, med paafølgende Glemsel for disse Dage, i hvilke han udeblev fra sin Vagttjeneste (»Desertion«).

Men de uhyggeligste Udslag af de sjælelige Forskydninger hos disse Børn (eller ganske unge Mennesker) er dog den ikke sjældne for tidligt fremtrædende (præcose, paradoxe) Sexualitet og Erotisme, i enkelte Tilfælde med en rent legemlig Pubertas præcox, som set af *Stern* og hos en 11aarig Dreng her paa Afdelingen.

I denne præcose Pubertets Følge ser vi excessiv Masturbation, sexuel Klæbrighed, Obskonitet i Tale og Adfærd, Exhibitionisme, endelig Voldtægtsforsøg eller andre Uterligheds handlinger, mod voksne Kvinder eller mod Børn.

Efter Litteraturen synes det heldigvis sjældent, at saadanne Tilfælde kommer for Domstolene. Det vil derfor maaske have Interesse at gennemlæse efterfølgende Erklæring, som jeg fornylig har afgivet til Retten om en saadan ung »Sædelighedsforbryder«. Sygehistorien vil tillige illustrere en hel Række andre karakterologiske Forandringer hos denne Dreng, der for Encephaliten skal have været sjælelig normal, saaledes som Reglen er hos disse Smaapatienter.

»Til

Københavns Politis 10. Undersøgelseskammer:

Med tilbagesendelse af akterne for den her den 28. Maj d. A. indlagte, 16aarige arrestant N. N., der er tiltalt for uterlighed overfor smaapiger, skal bemærkes følgende:

Drengen, der er søn af maskinarbejder, har for August 1920 angivelig været normal i sjælelig henseende, en livlig, god og lydig dreng, med almindelige aandsevner, aldrig nervøse tilfælde af nogen art.

De første dage i August 1920 fik han »Sovesyge« (encephalitis epidemica v. lethargica), indlagdes paa Blegdamshospitalet. Der var feber, stærk døsighed, uklarhed, dobbeltsyn, lammelse af øvre øjenlaag og af højresidige ansigtsmuskler. C. 3 uger hen i sygdommen bemærkedes hukommelsessvækkelse og med September kom der stærkere sjælelige forstyrrelser: Han sang og skraalede

dagen igennem, blev urimelig, grov i sin mund, bandede, brugte uartige ord, blev voldsom, slog itu, slog medpatienterne osv.

Han overførtes til min afdeling 17. September 1920, var ogsaa her meget uregerlig, slog, sparkede, bed, brugte grove skældsord, spyttede maden ud, lod vandet i sengen, var uvil- lig og modstræbende overfor undersøgelsen, med »Hold kæft!« o. l. til lægen.

Han var fuldstændig klar og orienteret. En vedholdende stemningsforskydning var der ikke, spec. ikke ægte manisk opstemthed, saalidt som virkelig tankeflugt eller produktivi- tet. Hans »uartighed« havde ogsaa ofte præg af (reaktive) anfald, med mellemliggende relativ ro, enkelte dage med let præg af somnolens.

Han kunde være ret ondsindet, f. ex. kalde sygeplejer- sken hen til sig med indsmigrende ord for saa at slaa hende i ansigtet med knyttet næve. Eller han kastede afforing efter de omstaaende, spyttede som en lama, forsøgte at bide dem, o. l.

Masturbation bemærkedes ikke, derimod var han ret »betagen« af en kvindelig volontør, klappede hende paa kin- den, vilde kysse hende, kaldte hende »min søde pige«, o. l.

Nætterne ofte søvnlose, med nogen syngen, skælden, osv.

Under en klinisk demonstration, hvor han ganske uan- fægtet paahorte skildringen af hans forskellige meriter, angav han ikke at kunne huske ret meget om disse, mente at vi vilde slaa ham, naar vi kom hen til ham. Han vidste Aars- tid, men angav ikke at vide aar eller maaned eller hospitalets navn. Det hele gjorde et lidt lavet indtryk.

N e u r o l o g i s k fandtes normalt reagerende pupiller, ingen sikre øjenmuskel- eller ansigtsslamheder. Babinski- reflex, ankelklonus og meget forstærket patellarreflex paa venstre side, kun let kraftnedsættelse i venstre arm og ben, ingen hemirigiditet, ingen rysten eller andre uvilkaarlige muskelbevægelser, intet Parkinsonagtigt.

Temperaturen under hele opholdet normal, urin uden

albumen eller sukker. Hæmoglobin 80 %. Lumbalpunktur viste paa lidelsens tredje uge celler 21/3, globuliner 2, albuminer 20.

Hans urolige væsen og letpirrelighed tabte sig lidt efter lidt og ved udskrivningen til hjemmet var han (paa hospitalet) en ganske skikkelig, normalt livlig fyr, uden sygelig forstemning. Systematiske intelligensprover viste intelligens svarende til hans alder.

6. April 1922 indlagdes han atter hos mig. Han havde da i c. et aar kunnet passe sit arbejde som mekanikerlærling. I dette tidsrum var han begyndt at lide af koreatisk bevægelsesuro i venstre arm og ben, hovedpine, svimmelhed, svedanfald. Fra $2/_{11}$ til $5/_{12}$ 1921 laa han herfor paa Bispebjerg Hospital. Her røbede han tillige en generende erotisme, kom med uhøviske opfordringer til det kvindelige personale, hængte evig og altid over sygeplejerskerne. Han viste sig tillige meget agil, snakkende. Han udskreves til hjemmet, hvor hans erotisme ogsaa lagde sig for dagen: Han kunde ikke lade smaapiger gaa i fred paa gaden, raabte sjofle ord efter dem, o. l., saa han blev ret berygtet i kvarteret.

Ved indlæggelsen her ret skikkelig, noget barnlig, angergiven over sine meriter. Ingen stemningslidelser, højst lidt veltilfreds-ubekymret stemning. Hans opførsel god, dog lidt vel »opmærksom« overfor sygeplejerskerne. De systematiske intelligensprover viste stadig ingen sikre defekter.

Højde 156 cm., vægt 40.300 kg. Totalhabitus nærmest barnligt, penis og scrotum dog ret veludviklede, en del pubes, ikke behaaring i axiller eller paa overlæben, infantil stemmeklang.

I venstre arm og ben, nu og da i venstre ansigtshalvdel lette koreiforme ryk, nu og da mere myokloniforme trækninger. Ingen sikker halvsidelambed, ikke clonus eller Babinskireflex. I det hele intet yderligere abnormt ved den neurologiske undersøgelse. Lumbalpunktur:

celler $\frac{2}{3}$, globudiner 0, albuminer 10. Bordet-Wassermann-reaktionen negativ i blod og rygmærsvæske.

Han udskreves til hjemmet efter et par ugers ophold og indkom her saa for tredje gang 28. Maj 1923, denne gang altsaa indlagt af Retten til Observation: 11. Maj var han blevet arresteret for *uterlighed med smaapiger* (fra 6—12 aar gamle), ojetsynlig talrige gange, mindst gennem et aarstid og oftest saaledes, at han paa gaden havde lokket barnet med sig ind i en port el. lign., hvor han saa havde befølt dets underliv eller genitalia, efter hans paa-stand dog altid udenpaa barnets tøj, og havde *exhiberet* for barnet. Han angav i forhørene, at frangen til saadan adfærd kom pludselig over ham, med erektion, men uden ejakulation. Han vil ikke have haft samleje med voxne kvinder, ligesom han heller ikke har forsøgt egentlig coitus med bornene. Han vil have masturberet en del.

Hans sjælelige totalhabitus er nærmest som under tidligere ophold, barnlig-pjanket, ret sludrevorn, plagende om flytning til anden afdeling o. l. Flov, naar man taler med ham om hans lovovertrædelser, ellers godt humør og ubekymrighed, livlig tagen del i afdelingens liv, nysgerrig og noget indblandende indtil det næsvise, har svært ved at rette sig efter husordenen, i hvert fald kun efter gentagne paa-mindelser. Nogle dages sengeleje hjælper i saa henseende godt. Af og til i skænderi med medpatienter. Han render altid efter det kvindelige personale, men har dog endnu ikke gjort egentlige attentater paa dem.

Ingen virkelig exaltation, spec. ikke tankeflugt eller produktivitet, ingen sikre intelligensdefekter, ingen schizofrene træk.

Legemlig undersøgelse viser i det hele samme billede som under tidligere ophold: Højde 163 ctm., vægt 48.700 kg. Totalpræg næppe mere virilt. Ikke længere neurologiske symptomer af nogen art.

Observanden, der har gennemgaaet en tydelig fase af »sovesyge«, maa formodes endnu at have denne lidelse, altsaa

have en kronisk encephalitis epidemica, med endnu ikke udhelede forandringer i hjærnen og med de deraf flydende sjælelige forandringer, der hos ham, som hos saa mange andre børn, der er bleven inficerede med denne sygdom, først og fremmest viser sig ved karakterologiske (moraliske) forandringer. Blandt disse er den for tidligt optrædende sexualitet, som vi har den hos observanden, et af de mest generende symptomer, enkelte gange, som hos en af mine patienter, forbunden med en rent legemlig pubertas præcox, en abnormt tidlig og stærk udvikling af ydre konsorganer og sekundære konsmærker. I begge tilfælde er der tale om direkte udslag af sygdomsprocessen i (visse afsnit af) hjærnen.

Efter det anførte maa exploranden da siges at lide af en organisk (encephalitisk) hjærnesygdom med psykotiske symptomer, derunder den organisk-driftsmæssige sexualitet, der saaledes er et direkte udslag af sin sygdom.

Hvis Retten ikke maatte tage anden beslutning, agter jeg at indstille ham til overførelse til St. Hans Hospital. Muligheden for en helbredelse af hans hjærnelidelse og dermed for en forsvinden af hans antisociale tilbøjeligheder er tilstede.

Aug. Wimmer.«

Jeg skal ikke brede mig yderligere om dette eller lignende Sygdomsbilleder, der dog væsentlig har Interesse for Psykiateren og Neurologen. Men jeg har følt mig opfordret til at henlede Opmærksomheden paa denne Aarsag til amoralske og kriminelle Handlinger hos Børn eller ganske unge Mennesker. Spørgsmaalet vil sikkert vise sig at faa ikke ringe Betydning f. Ex. for Skolen, for Skolelægen (som for Huslægen), sikkert ogsaa for Børneforsorgsinstitutioner, forhaabentlig dog kun sjældent for Dommeren, som i refererede Tilfælde.

De paagældende Børn er syge, har en encephalitisk Sindssygdom. De trænger saaledes til Behandling —

og Genopdragelse, under stadigt lægeligt Tilsyn. Af mange Grunde er det uheldigt generelt at henvise dem til vore Sinds-
sygehospitaler. Paa de almindelige Hospitaler gør de sig
snart umulige paa Grund af deres »Unoder«. De fordrer An-
bringelse paa de P s y k o p a t h j e m, hvis Nødvendighed
som Led i den offentlige Borneforsorg (som i den egentlige
»Anstaltsbehandling«) af sjæleligt abnorme Børn mere og
og mere bliver klar for alle, der arbejder med denne sam-
fundsvitale Sag.

Strafflagstiftningens och straffverkställighetens utvecklingsläge i Sverige.

Föredrag vid fängvårdsmöte i Malmö 10 Sept. 1923.

Vår nuvarande strafflag i dess ursprungliga form, sådan den gavs år 1864, med tillhörande verkställighetsbestämmelser har ju sedermera undergått icke så få och icke så oväsentliga förändringar. Under de nära 60 år, som förflutit, har dock vår strafflag i huvudsakliga delar bestått orubbad. Man kvarstod vid lagens författande ganska visst på vedergällningsprincipens grund. Gärningen och dess resultat ansågs som det viktigaste; den som gjort orätt måste lida för sin gärning efter samma mått som denna tillfogat lidande.

De moderna straffrättsskolorna förmena sig stå på annan grund. Man talar om samhällskyddet, rättsskyddet såsom straffets ändamål; och detta skydd bör man söka vinna på lämpligaste sätt. Men det lämpligaste reaktions-sättet beror mera av vad den särskilde brottslingens karaktär behöver för sin rättelse än av själva brottets art. Den subjektiva sidan av brottsligheten har mera att betyda än den objektiva. Så lär man nu. Men vilja vi vara uppriktiga, måste vi medge, att även i vår moderna rättsuppfattning ligger mycket av vedergällningskrav.

En jämförelse mellan 1864 års lagstiftning och dess senare utveckling jämte föreliggande nya förslag visar i vad mån hänsynen till det subjektiva, personligheten, trängt sig fram.

Till en början vill jag till ledning för våra främmande gäster erinra om våra nuvarande straffformer; de äro: böter, fängelse, straffarbete, mistning av tjänst å viss tid eller för alltid samt ovärdighet att nyttjas i rikets tjänst. Allmänt bistraff är förlust av vissa medborgerliga rättigheter. Böter förvandlas vid bristande betalning till fängelse i 3 till 60 dagar; fängelse ådömes från 1 månad till 2 år, vid sammanläggning, till 4 år; straffarbete omfattar 2 månader till 10 år, vid sammanläggning 12 år, eller livstiden. Fängelse och straffarbete kunna, då brottet ådagalagt synnerlig råhet och dylikt, skärpas med någon kortare tids »hårt nattläger», straffarbetet även med mörkt enrum. Under vissa förutsättningar kan anstånd med straffet beviljas — s. k. villkorlig dom — eller i fråga om unga förbrytare utbytas mot intagning i allmän uppfostringsanstalt, s. k. tvangsuppfostran. Svårare straff kunna avkortas genom villkorlig frigivning.

Anmäles en person för brott, som lyder under allmänt åtal, och finnas sannolika skäl, är åklagaren skyldig att åtala. Han kan ej såsom i Norge underlåta åtal. Men i praktiken sker dock detta under allehanda förevändningar i rätt stor omfattning.

Häktas den åtalade, äger han att få rättegångsbiträde, — på statens bekostnad, om han är medellös.

Då målet kommer inför domaren, skall denne i vissa fall föranställa om s. k. förundersökning, till utrönande av den tilltalades personliga förhållanden — en undersökning vid sidan av den rent rättsliga.

Domstolen har till en början att tillse, om den tilltalade är straffbar, beroende av ålder och psykiskt tillstånd.

Enligt 1864 års lag var den s. k. straffmyndighetsåldern i viss mån flytande. Var och en, hur ung han än var, kunde ställas inför domstolen. Var han icke fylld

14 år, kunde domstolen dock endast förordna om hans rättande med aga i hemmet eller hans överlämnande till uppfostringsanstalt. Var han mellan 14 och 15 år och hade han begått ett brott, som i lagen var belagt med straffarbete över 2 år, kunde han dömas till vanligt straff. Hade han fyllt 15 år vid brottets begående, skulle straff inträda. År 1902 avskildes behandlingen av dem, som ej fyllt 15 år, helt och hållet från domstolen och överlämnades åt barnavårdsnämnd, värgeraadet. Därefter var och är straffmyndighetsåldern fixerad till 15 år.

Har domstolen i enlighet härmed funnit sig hava att upptaga saken till vidare behandling, bör domstolen därnäst tillse, huruvida den tilltalade är tillräknelig för sin gärning. Är han sinnessjuk, avvita såsom lagen säger, går han fri från straff, men domstolen kan dock föreskriva, att han skall överlämnas till länsstyrelsen att omhändertagas såsom samhällsvådlig. I de flesta fall överlämnas han då till fängsvårdens förvar i avbidan på plats å allmänt hospital. Expektanstiden kan bli lång, och den sinnessjuka måste under hela denna tid vistas i fängelse. För detta ändamål samt för behandling av fångar, som under strafftiden insjukna, anordnades under senare år sinnessjukavdelningar vid kronohäktet i Västervik samt centralfängelserna å Långholmen och i Härnösand.

Tydligt är i denna fråga av största vikt, att verkligt sakkunnig undersökning kommer till stånd beträffande varje tilltalad, om vilken minsta misstanke kan finnas, att han begått sitt brott under sinnessjukdom. Härpå har dessbättre numera uppmärksamheten allt mera inriktats. Fängelseläkarna ha att verkställa sådan undersökning beträffande en var tilltalad, som domstolen för sådant ändamål hänvisar, och särskilda arvoden utgå till undersökningsläkaren för varje fall. För den händelse läkaren vid fängelse, där den tilltalade sitter häktad, icke har tillfälle eller nog erfarenhet för undersökningen, överflyttas fången efter viss distriktsindelning till ett huvudfängelse med

läkare i besittning av fullständig psykiatrisk utbildning. Fängelsernas föreståndare och läkare, som ofta hafva bättre tillfälle än domstolen att iakttaga fången, böra för domstolen i tid klargöra sin uppfattning.

Är den tilltalade straffbar, har domaren att fastslå hans brottslighet samt att i samband därmed än ytterligare pröva hans själstillstånd. Ehuru icke sinnessjuk kan han vara mindre tillräknelig.

Måhända är det lättare att fastställa verklig utbildad sinnessjukdom, var om jag nyss talat, än sådan sinnessjukdom, som utan att vara sinnessjukdom i teknisk bemärkelse, gör gärningsmannen oförmögen att fullt inse handlingens brottslighet, gör honom mindre tillräknelig. Han har, såsom lagen säger, »saknat förståndets fulla bruk». Vår nuvarande lag medger för sådana fall nedsättning i straffet under vad eljest bort följa på brottet. Här framträder kanske klarast olikheten i uppfattning mellan tidigare på vedergällning och försoning grundade straffrätts-skolor och den nutida teorien om samhällsskyddet. 1864 års lag fann naturligt, att den mindre tillräknelige icke kunde anses äga lika stor »skuld» som den tillräknelige och att han därför borde mildare bestraffas. Ur samhällsskyddets synpunkt åter måste man finna, att den som är mindre tillräknelig, den som icke äger nog förstånd att inse sina handlingars skadlighet för andra, en sådan måste vara till större fara för sin omgivning och för det hela. Konsekvensen härav blir, att kraftigare mått och steg måste vidtagas mot den mindre tillräknelige än mot den tillräknelige. Men på samma gång bör iakttagas, att då ingreppet mot den tillräknelige för vinnande av effektivitet förutsätter ett avskräckande strafflidande, ett sådant kanske icke är på samma sätt uppfattbart för den mindre tillräknelige, varemot säkerställandet gent emot honom förutsätter en längre tids förvaring, kanske en förvaring på obestämd tid. Vi stå i detta hänseende kvar på en föräldrad ståndpunkt.

Är den tilltalade mellan 15 och 18 år, verkar även detta — och med rätta — til att vid straffmätningen lindrigare straff kan ådömas.

När straffet bestämts, har domstolen, i fall straffet håller sig inom en viss gräns, att verkställa en ny prövning. Han bör nutillse, om den skyldige kan rättas utan straffets undergående, d. v. s. om anstånd med straffet bör beviljas, s. k. villkorlig dom. Detta institut var okänt för 1864 års lagstiftare. Det infördes hos oss först år 1906. Det medgavs då, att om rättelse ansåges kunna ske utan straffets undergående och detta ej var svårare än 3 månaders straffarbete eller 6 månaders fängelse, den dömde villkorligen befriades från straffets undergående, men ställdes under viss prøvotid; dock utan att någon övervakning eller annan kontroll utövades å hans förhållanden under prøvotiden. Icke utan fog började det klagas över att den villkorliga domen närmast uppfattades som en frikännelse. Det blev en allmän uppfattning, att en gång kunde man »synda på nåden». Det oaktat vågade man år 1918 utvidga den villkorliga domen att omfatta även sådana, som dömts till svårare straff, ända upp till och med 6 månaders straffarbete eller 1 års fängelse. Men detta skedde under vissa allvarliga garantier. Den dömde, ställdes om ej annat i domen särskilt bestämdes, för prøvotiden under övervakning och kunde, om han var under myndighetsåldern, åläggas lydnadsplikt gent emot övervakaren. Dessutom infördes särskild förundersökning för alla de fall, där villkorlig dom kunde ifrågakomma, en undersökning, som avsåg utrönandet av den tilltalades personliga förhållanden, hans olika karaktärsdrag etc. Till såväl övervakare som förundersökare utgår viss ersättning av statsmedel.

Kommer icke villkorlig dom till användning i fråga om någon i åldern 15 till 18 år, har domstolen än ytterligare att överväga, om ej straffet lämpligen bör utbytas mot tvångsuppfostran. 1864 års lag kände icke detta

begrepp. Såsom förut nämnts, kunde den, som på grund av sin ungdom icke finge ådömas straff, — de minderåriga — av domstolen hänvisas till aga eller insättas i uppfostringsanstalt; det var allt. År 1902 omändrades lagstiftningen därhän, att dessa ungdomår, alla under 15 års ålder, kunde genom barnavårdsnämnd insättas i s. k. skyddshem. De, som voro fyllda 15 men ej 18 år vid brottets begående, kunde enligt den nya lagen, om deras brott ej förskyllde svårare straff än 6 månaders fängelse, av domstolen hänvisas till intagande i allmän uppfostringsanstalt, såsom termen blev. Numera har brottsgränsen höjts till sex månaders straffarbete eller 1 års fängelse. Både vid skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter kvarhållas eleverna, såsom de kallas, tills de vunnit nödig stadga — dock med iakttagande av viss maximitid. Mot lagen kan erinras, att domstolen icke är förpliktad att förvandla straffet till uppfostran, hur uppenbart det än må vara, att sådan är lämpligare för den unges rättande än straffet. Ej heller är tillräckligt sört för en tillsyn efter lösgivandet.

Om nu varken villkorlig dom eller i medgivna fall tvångsuppfostran inträder, skall straffet gå i verkställighet. Vi äro härmed inne på verkställighetslagarna.

För straffverkställigheten finnas i Sverige följande slag av anstalter: centralfängelser, straffängelser och kronohäkten. Någon principiell skillnad i deras användning råder icke. Samtliga — inom kort även Långholmsfängelset — tjänstgöra såsom rannsakningsfängelser för kringliggande landsdelar. De olika slagen av frihetsstraff kunna avtjänas i dem alla, om än de mindre kronohäktena merendels icke brukas för straffarbetsångar. Det tillkommer fängvårdsstyrelsen att förordna vid vilka fängvårdsanstalter personer, som undergå straff, för ändamålet skola intagas. Nu tillgår så, att allmänt bestämmes, var

kort tids fångar från en viss ort skola undergå straffet. I fråga om de övriga har föreståndaren vid det fängelse, där fången för rannsaking eller vid häktande efter domen intages, att undersöka hans arbetsförmåga, yrkesduglighet, anlag etc. samt med upplysning därom hänskjuta till styrelsen att besluta, vart fången skall sändas. Vid försändningen väljes det fängelse, där fångens arbetsförmåga bäst kan utnyttjas och utbildas. Detta system är i viss mån kostsamt på grund av de många transporter. Men vi sakna tyvärr i vårt långsträckt land, på grund av fängelseväsendets tidigare utveckling, tillgång till nog stora centralfängelser i de olika landsdelarna för att vid vart av dem samtliga olika yrken skulle kunna bedrivas.

Mellan de olika straffformerna är skillnaden icke synnerligt framträdande. Samtliga till straff dömda äro numera underkastade arbetstvång — även fängelsefångarna, vilka sistnämnda dock i olikhet med straffångarna äga att, om de så kunna och vilja, själva skaffa sig sitt arbete — ofta nog författarskap och dylikt. Bötesfångarna åtnjuta dock ej denna förmån.

Straffångar och bötesfångar bära fängelsets kläder och få blott åtnjuta fängelsets kost, vilken dock straffångarna kunna något förbättra genom inköp av s. k. premievaror: mjölk, margarin etc. Även få vissa manliga straffångar inköpa tobak, vissa kvinnofångar kaffe. Fängelsefångarna få skaffa sig förtäring och bekvämlighet inom måttlighetens gränser, således även bära egna kläder, allt efter råd och lägenhet. Även i avseende å rätt till besök, brevskrivning etc. råder viss olikhet.

För samtliga fånger användes cellstraffet, dock med viss begränsning. Cellförvaringens nödvändighet i fråga om rannsakningsfångarna har av ålder ansetts och anses alltså jämt obestridlig. Beträffande övriga fångar tvingade erfarenheten från äldre tidens gemensamhetsanstalter att söka undandraga åtminstone de bättre elementen, huvudsakligast dem, som dömts på kortare tid, från det nedrivande um-

gänget med sämra individer. Sålunda bestämdes genom kungl. förordning den 21. december 1857, att fängelsefångar även så k. bötesfångar samt de, som dömts till straffarbete på två år eller kortare tid, skulle hållas i enrum, åtskilda från andra fångar, därvid å tiden över 3 månader njöts $\frac{1}{4}$ -avdrag. Enligt kungl. förordning den 30 maj 1873 skulle vidare straffångar dömda på längre tid än två år hållas i enrum en sjättedel av ådömda strafftiden, dock ej under 6 eller över 12 månader. Först genom lag den 29 juli 1892 bestämdes, att celltiden skulle för alla utsträckas allt efter straffets längd intill tre år, med tilgodo-njutande av visst avdrag å strafftiden. Den tidens fäng-vårdsmän sågo häri en stor vinst. Ty därmed var ge-mensamhetsfängelsets fördärliga inflytande brutet, så långt det ansågs möjligt. Men allt efter som det långa cellstraf-fet hann att verka; allt efter som de dömda blevo åter-fallsförbrytare och hopade cellstraff på cellstraff, blev det uppenbart, att icke alla människor ägde en konstitution och en andlig vigör av sådan art, att de kunde utan skada avstängas i slutenhet under de långa åren. Man hade velat rädda deras moral genom att avstänga dem från andras dåliga umgänge, men man förbisåg de mänskliga behoven av sällskap och rörlighet; och man förbisåg, att tankarnas sysslande uteslutande med det egna jaget icke kunde leda till moralens främjande, när det egna jaget redan var be-sudlat och tankarna förskämda. Det visade sig, att åter-fallen i brott knappast avtogo, men att cellfångarnas häl-sotillstånd ofta nog började vackla. Allt flera fall av sin-nesoro, av verklig sinnessjukdom inträffade. Det dröjde därför icke så länge, innan röster höjdes för cellstraffets inskränkande, men lagstiftningen tvekade inför en återgång till gemensamhetsstraffet, vars skuggsidor ännu stodo i färskt minne. Man ansåg sig böra i cellstraffet se en väl-gärning i jämförelse med gemensamhetsstraffet, och med hänsyn därtill borttogs genom lag den 22 juni 1906 det förut såsom ersättning för enrumsstraffets större stränghet

medgivna avdraget å strafftiden. Emellertid inträffade allt flera sjukdomsfall i följd av det långa cellstraffet. En rundfråga till fängelsestjänstmännen inbringade från dem svar, som visade mycket delade meningar om lämpligheten av cellstraffets förkortning. Då härefter ny verkställighetslag den 24 mars 1916 kom till stånd, intog man däri en medelväg: det treåriga cellstraffet bibehölls, men kringgärdades med en hel del försiktighetsmått, så att fången efter det första året får vid promenader, i skola och kyrka m. m. befrias från isoleringen. Han skall överföras i gemensamhet, så snart fara för hans hälsotillstånd eller andra omständigheter visa cellbehandlingsens otjänlighet. Samtidigt vitlogos föreskrifter i ändamål att omgestalta gemensamhetsstraffet. Under årens lopp hade i fråga om detta en stor reform kommit till stånd, i det att sovceller i tillräckligt antal inrättats, så att alla fångar nattetid voro isolerade. Nu föreskrevs, att straff i gemensamhet skulle genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan så vitt möjligt förebyggdes. I vad mån denna föreskrift länt till efterföljd, må varje fängelsechef inför sig själf klargöra. Åtskilligt brister nog därutinnan. Men med avtagandet av fångantalet torde saken bli lättare att genomföra. Så långt hade vi i allt fall kommit, att utan opposition helt oförmärkt den 6 maj 1921 kunde genomföras en liten bestämmelse, som i sig innebär cellstraffets nedbringande till i regel endast ett år. Det hade redan förut medgivits, att då fången i cell avtjänat ett år, celldörren kunde hållas öppen under arbetstid och åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, som sammanhånga med hans arbete. Nu medgavs ytterligare, att han finge utföra arbete gemensamt med andra fångar.

I realiteten ställer sig alltså vårt system så, att varje fullt frisk fånge skall hållas i cell hela strafftiden, om denna är kortare än ett år, eljest under det första året.

Efter ett år intill det fjärde skall han under vilotid och annan fritid hållas i cell, men kan tillåtas arbeta i gemenskap. Vi beteckna sådan fånge såsom tillhörande mellanformen. Efter tre år blir fången helt gemensamhetsfånge.

För de fånger, som vid straffets början icke fyllt 20 år, innebär 1916 års verkställighetslag en radikalare omläggning. För dem inskränkes cellstraffet till ett år och mellanformen inträder redan efter fyra månader. Härigenom hava möjligheterna att i fångelset sörje för de unga vidgats. De s. k. ungdomsfängelserna hava vunnit större frihet i sin verksamhet.

För både äldre och yngre fångar föreskriver den nya verkställighetslagen, att det arbete, som gives dem, bör vara av beskaffenhet, att bereda fången tillfälle till förkovran i hans yrke eller till annan utbildning, som kan främja hans försörjningsmöjligheter efter frigivningen. Det säges också, att om fånge, som hålles till straff i gemenskap, under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, då skall han, där så lämpligen kan ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utom hus. Detta visar hän till behovet av s. k. jordbruksfängelser. Sådana hava vi åstadkommit dels genom att vid de vanliga centralfängelserna låta fångar sysselsättas med odling av där befintliga mindre jordområden, dels genom att till fångelset i Mariestad inlägga Marieholms Kungsgård med stort lantbruk och dels genom anordnande av fångkolonien vid Singeshult, där obegränsade odlingsmöjligheter finnas.

Onekligen är tanken att sysselsätta fångar i vår modernings tjänst av stort värde — för fångarna. Bevakningskostnaderna ställa sig nog i allmänhet allt för höga för att verkligt ekonomiskt utbyte till statens favör skall vara att få. Fördelaktigare torde den vid Singeshult valda for-

men av mindre farmer visa sig. Där finnes nu plats för ett trettiotal. Men det stora krav, som måste ställas på fångarnas pålitlighet vid en fångkoloni, gör rekryteringen av fångarbetare därstädes vanskelig. Det visar sig till och med svårt att fylla det för ett 70-tal jordbruksfångar avsedda fängelset i Mariestad. Utvecklingen driver oss måhända till att inskränka jordarealen därstädes.

Det är ej blott jordbruket, som bör vara fångarnas verksamhetsfält. Industrien är för flertalet ett mera lockande område, på grund av vana eller andra förutsättningar. Här i landet hade vi kommit ganska långt i fråga om fångarnas förseende med yrkesarbete, detta tack vara föreskriften, att de stora statsförvaltningarna borde i främsta rummet fylla sina behov från fångvården. Genom inrättande inom de militära förvaltningarna av centrala verkstäder har emellertid fångvården berövats en hel del arbetsmöjligheter. Det synes bliva allt mera nödvändigt att förvärva fångvården rätt att inträda på den fria varumarknaden och för denna tillverka goda persedlar — visserligen för ett pris, som icke understiger, vad eljest begäras, men konkurrenskraftiga på grund av materialiets utvalde beskaffenhet och arbetets sorgfällighet.

Jag har nys nämnt ordet ungdomsfängelser. Med frånseende av den kortare celltiden och mellanformens tidigare inträde gäller det jag nu sagt också i fråga om ungdomsfängelserna. Inom verkställighetslagens ram har det låtit sig göra att nära ansluta regimen därstädes till de former, som iakttagas vid de allmänna uppfostringsanstalterna. Det är samma utbildning, även i jordbruk och andra yrken. Det är samma skolundervisning; där övas gymnastik och sportövningar; det är möten med diskussion och musik — dock under något strängare gestaltning. Genom den villkorliga frigivning, som kan inträda för dem, som ha längre strafftid, åstadkommes också en efterföljande prøvotid och övervakning.

Den villkorliga frigivningen är en förmån, som icke blott kan komma den unge, uton även en äldre fånge till del. Institutet, som ju för 1864 års lagstiftare var lika okänt som den villkorliga domen, infördes samtidigt med denna år 1906. Det medgavs då, at Kungl. Maj:t i regeringen ägde att från frihetsstraffet villkorligen frigiva fångar, som dömts till mer än 2 års frihetsstraff samt därav avtjänat $\frac{2}{3}$ delar, minst två år. För sådan frigivning skulle tagas hänsyn till föregående vandel, omständigheterna vid brottet, tillvunnet förtroende i fängelset, framtida försörjningsmöjligheter och dylikt. Under prøvotiden, som motsvarar återstående strafftiden, dock minst ett år, står den frigivne under tillsyn, helst av en privatman. Vid förseelse kan han återintagas i fängelset för återstående strafftiden. Genom lagändring 1918 utsträcktes användningen att omfatta även dem, som hade mer än ett års frihetsstraff. Förmånen är betydande och uppskattas högt. Vi veta, att ytterst få missbruka densamma och måste återtagas till straffanstalterna. Dock är institutet behäftat med en naturlig brist. Den villkorliga frigivningens art av en slags belöning för ådagalagd pålitlighet inom fängelset och tillvunnet förtroende gör den oåtkomlig för de sämre elementen. Och detta är ur straffsynspunkt konsekvent. Men följden är, att de bättre elementen under den första tiden efter frigivningen ställas under prov och tillsyn, medan de sämre elementen, som vida mer behöva prov och tillsyn, släppas ut på samhället utan kontroll.

Den för längre tids fångar förefintliga möjligheten att vinna villkorlig frigivning innebär för fängelseförvaltningen ett utomordentligt disciplinmedel. Fångarna veta, att dåligt uppförande i fängelset innebär ett förverkande av möjligheterna till denna förmån. Utan sådant medel voro idén med jordbruksfängelser och fångkolonier i hög grad svår att realisera, om ej omöjlig.

Et annat gott disciplinmedel är den vid straffanstalterna genomförda klassindelningen, fångarnas suc-

cessiva uppflyttning till åtnjutande av ökade förmåner i mån av välförhållande och strafftid. Fyra klasser finnas, varav dock den sista ej kan ernås av andra än fångar med lång strafftid, över 3 år. Förmånerna — ökad rätt til uttag av s. k. premievaror, något större brevskrivningsrätt, små trevnader i bostadscellerna m. m. äro ju ganska betydelselös i sig själva, men av värde för dem, som straffet tvingar till ett liv i enformighet och umbäranden.

Till dessa så att säga uppmuntrande disciplinmedel komma de direkt bestraffande: hårt nattläger, minskad kost, mörk cell och i svåraste fall prygel för män och ris för kvinnor. Bestraffningarna äläggas av fängelsedirektörerna, vid de mindre häktena av länsstyrelse eller dess ombud. Prygel och ris, som ej få användas för rymning, ådömas i regel av fängvårdsstyrelsen. Bestraffningar äro sällsynta, i synnerhet prygel. Ris har aldrig tilldelats.

Förlusten av medborgerliga rättigheter betecknas numera med uttrycket: påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Förut användes den vedertagna benämningen »förlust av medborgerligt förtroende». Utan att något där- om var i själva strafflagen påbjudet, intogs underrättelse om ådömd sådan förlust i »prästbetyget», den identifieringshandling, som är för den arbetssökande oumbärlig. Den till dylik förlust dömd kunde således icke hemlighålla det kors, varpå han hade att bära. Sedan straffregistret hunnit insamla tillräckligt många års uppgifter om dömda förbrytare, fanns möjlighet att ur registret vinna nödiga upplysningar om personers antecedentia i brottmåls- hänseende utan att anteckning behövde förekomma i prästbetygen. År 1918 förbjöds därför vidare anteckning i prästbetygen på samma gång som den förhatliga benämningen borttogs. Att helt enkelt utesluta påföljden ur lagen lät icke sig göra. Handelskammare m. fl. opponerade sig. Lagstiftaren gick så långt som det fanns möjligt utan att

eftersätta samhällsskyddets krav. Jag tror, att reformen varit till verklig båtnad för de frigivna i deras svåra kamp för brödet.

Efter att sålunda i stora drag ha skildrad vårt nuvarande rättsystem och vår verksamhet vill jag med blott ett par ord erinra om vår skyddsverksamhet för de frigivna. Denna besörjes i stor utsträckning genom fängelseförvaltningarna, som till sitt biträde kunna lita till orternas skyddsföreningar. Främst bland dessa stå Skyddsvärnet i Stockholm med filialer i de större städerna. Fångvårdsstyrelsen själv deltagar direkt i skyddsarbetet genom sin sociala avdelning och med en centralförening till stöd för frigivna såsom rådgivare. Genom månatliga rapporter hålla fängelserna uppe förbindelsen med Skyddsvärnet och sociala avdelningen. Där icke på lämpligare sätt genom arbetsanskaffning och dylikt kan sörjas för den frigivne, bereder centralföreningen åt manliga frigivna jordbrukarbete å sin lantgård Åby, där inemot ett trettiotal kan mottagas. Frälsningsarmén tillhandahåller ett liknande hem för kvinnor. De bidrag, staten lämnar till skyddsverksamheten utgå dels till alla, som därav ha behov i form av beklädnad och handpenningar vid frigivningen, sammanlagt avsevärda belopp och dels till eljest behövande, till understöd åt föreningar etc. med kontant cirka 70,000 kronor, vartill kommer avkastningen av fängelsernas besparingskassor, fonder m. m. ca. 30,000 kronor. Vida mer vore dock av nöden.

De åtgärder, som sålunda vidtagits i lagstiftnings och verkställighetsväg, ha säkerligen avsevärt bidragit till den stora nedgång i fångantalet, som numera inträtt. Än mer har kanske härtill bidragit tid efter annan skedda nedsättningar i straffskalorna. Antalet kriminalfångar, som 1880 uppgick till omkring 3,500, är nu 1,700 à 1,800.

Vi må härnäst tillse, vad för framtiden planeras i framtida lagförslag. Härvid ha vi närmast att tänka på Strafflagskommissionens förslag till ny strafflag, allmänna delen, förslagen om internering av farliga återfallsförbrytare och förvaring av mindre tillräkneliga förbrytare samt förslaget om tvångsuppföstran åt unga förbrytare — alla framlagda under senaste året.

Det nya strafflagsförslaget fäster avgörande betydelse vid det subjektiva i brottsligheten. Vid bestämmandet av straff skall tagas synnerlig hänsyn till det sinnelag, som kommit till uttryck genom gärningen, heter det. I vissa fall må domstolen, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, kunna fria från straff.

Mesta intresset för fängvårdsmän har väl själva straffsystemet, »anordnandet av straff och skyddsåtgärder» såsom det heter.

Härom märkes i huvudsak följande.

Bötesstraffet regleras efter betalningsförmågan, så att åtminstone i viss mån den ekonomiska uppoffring, straffet är avsett att innebära, kännas lika för alla vid samma brottslighetsgrad. Domstolen utmäter straffet i vissa enheter, dagsböter, till antalet lika för alla under givna omständigheter; med ledning av den tilltalades förmögenhetsställning, hans beräknliga inkomster och arbetsförmåga m. m., bestämmes åter dagsbotens belopp individuellt för en var. Helt visst vore rationellast, att härvid giva domstolen full frihet utan begränsning uppåt eller nedåt. Detta skulle dock leda till absurditeter, i det att en mångmillionär kunde dömas hundratusentals kronors böter t. ex. för ett ringa misshandelsbrott, som en hans medbrottsling kunde få umgälla med tio kronors böter. Kommissionen har begränsat dagsbotens minimum till 1 krona, dess maximum till 1,000 kronor. Dagsböternas högsta antal, utom för vissa undantagsfall, är bestämt till 90. Vid inträdande förvandlingsstraff räknas varje dagsbot motsvara

en dags fängelse, dock att lägsta förvandlingstiden är 3 veckor

Den anpassning efter betalningsförmågan, som sålunda skulle vinnas efter förslaget, bör ju redan i och för sig underlätta bötesbetalningen. Förslaget söker än mer främja detta mål genom införande av vissa frister för erläggandet av böterna. Och lyckas det likväl ej för den dömda att fullgöra sin skyldighet, kan han efter framställning hos domstolen, på grund av visad oförmåga, få förvandlingsstraffet förkortat. Å andra sidan kan åklagaren, om den dömda uppenbart tredskas med betalningen, få hans förvandlingsstraff av domstolen förhöjt.

Straffarterna fängelse och straffarbete — av professor Thyrén i hans grundläggande förslag benämnt tukthus — bibehållas, dock så att längsta fängelsesstraffet sträcker sig från tre månader till tre år, straffarbetet från fyra år till 15, eventuellt 18 eller livstiden. En tredje straffart arrest kan träda i stället för fängelse eller straffarbete på lika tider, därest brottet ej utvisar ohederligt sinnelag. Den lucka i straffserien, som skulle uppstå därigenom att ingen kan dömas till frihetsstraff på viss tid mellan tre och fyra år, är blott skenbar och har sin särskilda betydelse, i det den fyller de brister, jag förut framhållit, beträffande den belönande villkorliga frigivningen. Ty den, som dömts till straffarbete eller till arrest icke under fyra år skall obligatoriskt men villkorligt utskrivas, då ett år av ådömda strafftiden återstår, således efter 3 år, om ådömda strafftiden är 4 år. Härigenom vinnes för de svårare brotten, att den frigivna alltid underkastas prøvotid under tillsyn samt att därunder ett års långt straffhot hänger över den frigivnas huvud. I sättet för verkställigheten torde icke någon väsentlig skillnad visa sig mellan fängelse och straffarbete. Det är tidslängden och den därigenom antydda större brottsligheten, som utgöra olikheten. Arresten bör te sig avsevärt mildare. Den skall vara en slags »custodia honesta», men icke blott

för politiska förbrytelser utan även för en hel del brott, som nu ådraga fängelsestraff. Arrest skall avtjänas i särskild därför avsedd straffanstalt. Det torde avses att giva arrestanten, bland annat, frihet från enrumstväng. Belöande villkorlig frigivning bibehålles såsom nu, dock möjlig redan efter halva strafftiden, om denna icke är mindre än fyra år.

Strafflagskommissionen har under benämning »skyddsåtgärder» velat i lagstiftningen införa särskilda åtgärder gent emot dels farliga återfallsförbrytare och dels mot mindre tillräkneliga förbrytare. Då ordnandet av dessa frågor ansetts äga synnerlig vikt, har emellertid i avbidan på att det stora lagverket i en framtid skall genomföras, åt en särskild beredning uppdragits att upprätta förslag till sådana åtgärder i den form, att de kunna tillämpas redan under nuvarande strafflag.

Vi veta alla, att det finnes grupper av brottslingar, som, utan att vara sinnessjuka eller mindre tillräkneliga, på grund av inneboende drifter, viljesvagheter etc. äro av uppenbart samhällsfarlig läggning. Att avgöra vilka brottslingar äro verkligt farliga har visserligen svårighet. Men det bör ske, för att man må kunna mot dem taga sina särskilda säkerhetsåtgärder. Det gäller att träffa pålitliga garantier mot misstag.

Beredningens innevarande år avgivna förslag stadgar, att internering av farliga återfallsförbrytare må kunna träda i stället för straff, om någon fyra gånger dömts för brott till straffarbete; om han undergått straffarbete i minst 10 år; om tillika det nya brottet begåtts inom 5 år efter sista bestraffningen; och om slutligen omständigheterna påvisa hans samhällsfarlighet.

Frågan om internerande har av kommissionen till avgörande överlåtits åt domstol. Beredningen lämnar i stället avgörandet åt en särskild nämnd av läkare och lek-män under ordförandeskap av fängvårdechefen. Mig synes

det förra att föredraga; ty sakens vikt kräver nog, att frågan avgöres av domstol, dock efter nämndens hörande. Interneringen skall fortgå, tills samhällsfarligheten av nämnden anses hava upphört, i regel minst 10 år, i särskilda fall 5 år, dock minst två år utöver tiden för det straff, som utbyts mot internering. Den internerade, som lösgives, ställes under tillsyn för återstående livet och kan vid visad farlighet återtagas till anstalten. Förslaget synes väl snävt, i det at knappt andra än vanetjuvar skulle drabbas av internering. Tillsynen bör kunna upphöra, när den visar sig obehöfelig.

Det särskilda förslaget angående mindre tillräkneliga förbrytare ger domstolen rätt att ifråga om sådana utbyta det ådömda straffet mot förvaring i särskild vårdanstalt, för den händelse den mindre tillräknelige finnes vådlig för annans säkerhet till person eller egendom samt han antingen dömts till minst 2 års straffarbete för det föreliggande brottet eller ock tidigare undergått straffarbete och nu åter dömes till sådant straff. Den nyss omförmälda nämnden besluter om lösgivning, när förbrytaren ej längre anses vådlig, dock tidigast efter tre år. Utskrivning på prov under tillsyn kan ske, därest nämnden ej tilltror sig att definitivt frigiva.

I särskild lag föreskrives, att psykiatrisk undersökning skall ske vid vissa svåra brott och alltid då någon två gånger dömts till straffarbete och åtalas för därefter förövat brott, som icke är i lag belagt med mindre straff än straffarbete. Detta torde dock vara att gå allt för långt. Det kräver en tillgång på tränade psykiatrici, som ej torde stå att uppbringa.

Det återstår att nämna ett par ord om det nya förslaget om tvångsuppfostran för unga förbrytare. Fångvårdsmän hava nog i allmänhet funnit, att nuvarande möjlighet att utbyta straff mot allmän uppfostran är för snäv: även åtskilliga, som äro äldre än 18 år och åtskilliga, som begått brott ådragande strängare straff än 6 må-

naders straffarbete, skulle sannolikt rättas bättre genom längre tids uppfostran än genom frihetsstraff. Förslaget höjer nu åldern ända till 21 år och det ådragna straffet upp till 2 års straffarbete. Finner domstolen vid omsorgsfull prövning, ått någon inom denna ålder och straffgräns lämpligare skulle kunna rättas genom uppfostran än genom straff, då skall tvångsuppfostran inträda. Gränsen har tagits vid för att giva domstolen fria händer. Systemet anordnas med villkorlig utskrivning, prøvotid, tillsyn o. s. v. För dem, som äro yngre eller mindre utvecklade, skola finnas allmänna uppfostringsanstalter, för de äldre och mera svårartade allmänna förbättringsanstalter. För varje anstalt skall finnas en nämnd, men i övrigt sortera samtliga anstalterna under samma centralmyndighet som fängelserna.

Såsom dessa korta antydningar visa, sträva samtliga förslagen att omlägga brottslingarnas behandling efter de nya grundsatserna om ett mer eller mindre fränseende av brottslighetens objektiva svårhetsgrad och ett ökat avseende å den subjektiva brottsligheten. Det kan hända att vid ett objektivt ringa brott uppenbarar sig en på grund av sinnesbeskaffenheten mycket farlig förbrytare och tvärtom. Man bör använda just så mycken och så beskaffad reaktion, som brottslingen behöver; ej ett strafflidande som värderas motsvara brottet. Behandlingen bör dock i nödig grad medföra en allmänt avskräckande verkan, detta genom behandlingens tidslängd.

Den utvecklingsgång inom strafflagstiftningen, som nu i sina grunddrag framlagts, skulle leda till ett straffsystem av följande struktur:

Straffbarhetsåldern inträder vid 15 år.

Mindre tillräkneliga intagas i förvaringsanstalt, minst tre år, så länge samhällsfarligheten består.

Farliga återfallsförbrytare få straffet utbytt mot internering på obestämd tid, i regel minst 10 år och ej mindre än 2 år över strafftiden.

Straffen äro böter, avpassade efter betalningsförmåga, fängelse, straffarbete och arrest; vid straff från och med 4 år inträder obligatorisk utskrivning, då ett år återstår.

Villkorlig frigivning kan medgivas för den, som dömts till mer än ett års frihetsstraff efter två tredjedelar av strafftiden, såvida ett år avtjänats, dock att den som dömts till fyra år eller mer kan frigivas efter halva strafftiden.

Unga under 21 år, som finnas lämpligare kunna rättas genom uppfostran än straff, intagas, om straffet ej uppgår till mer än fängelse eller arrest i 4 år, i tvångsuppfostringsanstalt, s. k. allmän uppfostringsanstalt för de yngre och förbättringsanstalt för de äldre.

Övriga fångar under 21 års ålder undergå straffet i ungdomsfängelse.

Psykiatrisk undersökning är obligatorisk vid svårare brott.

Följande fängvårdsanstalter komma att finnas, samlade under gemensam ledning av »Styrelsen för statens straff- och skyddsanstalter»:

Förvaringsanstalter för mindre tillräkneliga, förslagsvis strafffängelset i Karlstad för män och kronohäktet i Halmstad för kvinnor; å båda platserna finnas trädgårdsarealer.

Interneringsanstalter för samhällsfarliga återfallsförbrytare: Fårösunds anstalten för män; filial av Växjöfängelset för kvinnor.

Almänna uppfostringsanstalter: möjligen å Wenngarn för ynglingar, Wiebäck för flickor.

Förbättringsanstalter: Bona och Norrköpings f.d. tvångsarbetsanstalt för män, avdelning vid Wiebäck för kvinnor.

Arrestanstalter: vissa av de nuvarande strafffängelserna, som något omändras, få bekvämare inredda enkelrum och samlingssalar samt gårdar med planteringsland.

Fängelser för det stora flertalet, nämligen fängelsefångarna: ett par av de nuvarande centralfängelserna, några av övriga nuvaranda straffängelser.

Straffängelser för straffångarna: centralfängelserna å Långholmen, Mariestad och Växjö jämte Singeshults fångkoloni.

Ungdomsfängelser: i Gävle och Uppsala.

Fängelsehospital: vid Långholmens centralfängelse och Västerviks kronohäkte.

Kronohäktena i övrigt användas för rannsaknings- och bötesfångar. Tills vidare intagas sådana jämväl vid straffanstalter av annat slag.

Möjligen kan utvecklingen påfordra uppförandet av en eller annan ny anstalt. Vi må dock ihågkomma, att anstalternas anordningar, deras bekvämlighet i avseende å skötseln etc. icke är huvudsaken. Huvudsakligen kommer det an på tjänstmännens arbete och förståelsen för de nya uppgifterna: en förmåga att frånse äldre vanor och minnesgods, en anslutning till lagstiftarens intentioner.

För oss fångvårdsmän må det stå klart, att vår heder är större i samma mån som vi lyckas att fylla lagarnas mening utan att de yppersta medel härför givits i våra händer. Det är icke någon särskild heder att förevisa ett under oinskränkt penningetillgång uppbyggt fängelse, där allt är skinande av välmåga, och att tro allt vara därmed väl beställt. En medelmåttig inspektor, som får ösa pengar i överflöd ur gårdsägarens ficka, förvandlar lätt en förfallen gård till en mönstergård. Men det är en stor heder för en tjänsteman att inom en gammal enkel anstalt genom personlig inverkan upprätta och i goda uppsätt befästa en fallen stackare, så att lagen ser sin stränghet icke hava varit förgäves utan till avsedd välsignelse för individ och samhälle. Hålla vi detta klart för oss, då skola vi tack- samt mottaga de nya lagar, som bjudas oss, även om de icke samtidigt skänka oss de förnämliga byggnader med

åkrar och skogar, där vi kunde som småfurstar regera över underordnade tjänstemän och över dem, som lagen givit i vår hand. Det ger en oförställd glädje att se, hur nutida fångvårdsmän i vårt land velat tillägna sig de nya tankarna. De kurser för högre och lägre tjänstemän, som numera verka, skola helt visst i sin mån bidra att bland de nytillströmmande unga krafterna väcka och bibehålla samma förståelsens anda, samma vilja att utan personlig hänsyn till eget bästa sträva för de uppgifter, lagstiftaren föresatt oss.

Alla skola vi förstå, att en verklig fångvårdsreform förutsätter reform av straffrätten. Då det gällt att söka till något mera etiskt givande omlägga straffbehandlingen, har således den första uppgiften varit att efter förmåga arbeta på en omläggning av lagstiftningen, successivt, med ett visst mål i sikte. Det har gällt att tålmodigt samla den ena lagstiftningsåtgärden efter den andra, tills en gång de skilda delarna låge färdiga sida vid sida. Så långt ha vi nu kommit, om än vissa delar blott finnas på förslagsstadiet. Vi må hoppas, att också dessa förslag inom en tämligen nära framtid upphöjas till lag.

Den framställning, jag lämnat, torde ådagalägga, att efter de nya lagarnas genomförande, vi i vårt land äga möjlighet att uppbygga ett fullt tillfredsställande penitentiärt system, men också först då. Vi ha under tiden att bereda oss för denna möjlighet, så att den kommer att omsättas i verklighet. Härtill kan en och var ibland oss fångvårdsmän bidra redan nu genom att sätta sig in i de blivande uppgifterna. Och under väntetiden har en var att på sin plats inlänka de partiellt föreskrivna reformerna så, att de med lätthet passa samman med de tills vidare blott föreslagna. Planen för det hela har länge i sina grunddrag stått klar och de föreskrifter, som givits, hava varit inriktade på den enhetliga reform, som lagstiftarna, så må vi hoppas, icke skola underlåta att säkerställa.

Viktor Almquist.

Forarbejder til den nye danske Straffelov. Løsladelse paa Prøve.

Af THORKIL FUSSING.

I det nye Straffelovsudkast¹⁾ §§ 40—42 gives Regler om Løsladelse paa Prøve. Ifølge disse kan en Fange, der afsoner Straf af Fængsel²⁾, opnaa saadan Løsladelse, naar $\frac{2}{3}$ af Straffetiden, dog mindst 9 Maaneder, er udstaaet under Forudsætning af, at Fangens Forhold ikke gør Løsladelsen utilraadelig, at der er sikret ham passende Arbejde eller Anbringelse og Underhold paa anden hensigtsmæssig Maade, og at han er villig til at underkaste sig de til Løsladelsen knyttede Vilkaar. Hertil hører altid, at Fangen fører et arbejdsomt og redeligt Liv, og — hvis han ved Løsladelsen er sat under Tilsyn, hvad han regelmæssigt skal — desuden, at han overholder de ham af den Tilsynsførende givne Paalæg, hvorhos der kan tilføjes yderligere Vilkaar, derunder

¹⁾ I det følgende forkortet til: U.

²⁾ Ifølge U. idømmes *Fængsel* enten paa Livstid eller fra 1 Maaned til 16 Aar. Ifølge Højesteretsdommer *Olricks* Mindretalsforslag, der gaar ud paa ved Siden af *Hefte* og *Fængsel* at foreskrive *Strafarbejde*, idømmes *Fængsel* fra 1 Maaned til 1 Aar og *Strafarbejde* enten paa Livstid eller fra 1 til 16 Aar, og ifølge *Olricks* Forslag skal det progressive System kun komme til Anvendelse paa *Strafarbejde* og ikke paa *Fængsel*, hvoraf drages den Konsekvens, at Løsladelse paa Prøve kun kan anvendes overfor *Strafarbejdsfanger* men ikke overfor *Fængselsfanger*. Resultatet heraf er, at den, der er dømt til 1 Aar af den mildere Strafart, skal udstaa hele Straffen, medens den, der er idømt 1 Aar af den strengere Straf, ofte med stor Sikkerhed vil kunne paaregne og som Regel vil opnaa at blive løsladt paa Prøve allerede efter 9 Maaneders Forløb.

navnlig at Prøvetiden helt eller delvis tilbringes paa et Oplagelseshjem for løsladte Fanger. Prøvetiden varer 2 Aar eller, hvis den tilbagestaaende Straffetid er længere, da indtil dennes Udløb.

Instituttet Løsladelse paa Prøve har under forskellige Navne været kendt her og andet Steds gennem en lang Aarrække. Men det er i Almindelighed blevet anvendt i ret begrænset Omfang og i mere begrænset Omfang, end de derom gældende Regler i og for sig tillod¹⁾. I nogle Lande, f. Eks. Tyskland, er Løsladelse paa Prøve (»vorläufige Entlassung«) blevet betragtet udelukkende som en Naadesakt²⁾, i andre Lande, f. Eks. England og Danmark, som et Led i Straff fuldbyrdelsen, idet det er indgaaet som sidste Stadium i det progressive System. Tidligere krævede man som Vilkaar for at opnaa Løsladelse paa Prøve, at Fangen havde vist *god Opførsel* i Fængslet, at han havde tilbragt en *ret lang Tid* der, og at der kunde *næres Haab* om, at han ikke efter Løsladelsen vilde falde tilbage. Disse Betingelser er naturlige ud fra Benaadningssynspunktet. Og de er logiske Konsekvenser af den Tanke, der ligger til Grund for det progressive System. De Begunstigelser, dette System indrømmer Fangerne, tilsigter jo at belønne og derigennem fremkalde god Opførsel i Fængslet, idet en saadan betragtes som Vidnesbyrd om den »Forbedring«, den moralske Udvikling, som Systemet tager Sigte paa. Da den betingede Løsladelse er Systemets sidste Stadium, maa alle de forudgaaende Stadier være passerende; der maa altsaa være gaaet en ret lang Tid. Og da Løsladelse paa Prøve jo gaar ud paa at sætte Fangen i Frihed, bør den kun indtræde overfor den Fange,

¹⁾ Den ved kgl. Anordning af 13. Februar 1873 hjemlede Løsladelse paa Prøve (»betingede Benaadning«) er i Tiden fra Anordningens Ikrafttræden og indtil Dato, altsaa i et Tidsrum af over 50 Aar, kun anvendt overfor 89 Fanger.

²⁾ *Krohne*, der var en afgjort Modstander af det (egentlige) progressive System, har dog udtalt sig for en regelmæssig Anvendelse af Løsladelse paa Prøve.

der kan anlages gennem Systemets forudgaaende Stadier at være bleven opdraget til at benytte Friheden paa rette Maade.

Institutet har imidlertid et dobbelt Formaal, nemlig foruden det, der sigter paa Opholdet i *Fængslet*, paa den Forbedring, som skal foregaa der, et andet, som tager Sigte paa Fangens Forhold *udenfor Fængslet*. Den betingede Løsladelse — Udsigten til at opnaa den — skal være et Opdragelsesmiddel i Fængslet, men den skal ogsaa være et Opdragelsesmiddel, et »Afstivningsmiddel«, udenfor Fængslet. Hvis den kun havde det første Formaal, kunde Løsladelsen godt være ubetinget, ja Udsigten til ved god Opførsel i Fængslet at opnaa en ubetinget Afkortning af Straffen vilde vel endog virke endnu stærkere baade som Naadesbevisning og som Progressionsmiddel. Det er det andet Formaal, som kræver, at Løsladelsen gøres betinget, idet Truslen om at komme til at udstaa den eftergivne Rest af Straffen i Tilfælde af ny Forseelse modvirker Fristelsen til at begaa en saadan, hvortil kommer, at Strafafkortningens betingede Karakter aabner Mulighed for — om jeg saa maa sige — at paatvinge den løsladte Fange et Tilsyn i Forsorgsøjemed.

Betydningen af det andet Formaal er navnlig i de senere Aar trængt i Forgrunden, men det er derved kommet til i betydelig Grad at svække, ja ligefrem modarbejde det første Formaal. Man er efterhaanden kommen til Erkendelse af, at det store Flertal af Fanger, der idømmes ikke ganske kortvarige Straffe, og ikke blot de, der er idømt meget lange Straffe, og som har vist god Opførsel i Fængslet, trænger til den »Afstivning« efter Løsladelsen, som den betingede Frigivelse yder, og man er derved kommen ind paa at mildne Vilkaarene for Opnaaelse af Løsladelse paa Prøve. Dels stiller man ikke saa store Krav som tidligere med Hensyn til den Tid, Fangen skal have tilbragt i Fængslet — ifølge U. er det absolute Minimum 9 Maaneder, ifølge kgl. Anordning af 13. Februar 1873 er det 6 Aar — dels slaar man af paa Fordringen om tilfredsstillende Opførsel i Fængslet, idet

man ikke længer opstiller en saadan som *positiv Betingelse* for at opnaa Løsladelse paa Prøve, men — som den norske Fængselslov — lader Prøveløsladelsen finde Sted, »medmindre Fangens Forhold i Fængslet eller andre særlige Omstændigheder gør Løsladelsen utilraadelig eller ham dertil ufortjent«, eller — som U. § 40 — kun som *Forudsætning* for Løsladelsen opstiller det *negative*, »at Fangens Forhold ikke gør den utilraadelig«. Herved har man endelig ogsaa opgivet Kravet om det begrundede Haab om, at Fangen ikke vil recidivere¹⁾. Det er imidlertid klart, at naar ogsaa den Fange, som ikke har vist tilfredsstillende Opførsel i Fængslet, kan opnaa Afkortning i Straffen gennem Løsladelse paa Prøve, saa har Udsigten til at opnaa en saadan mistet sin Evne til at animere til at vise god Opførsel.

Dette har da ogsaa ført til, at man i nogle af de nye Love og Lovudkast har opløst Strafafkortnings-Institutet i 2 Former.

I England kan en Fange, der er dømt til *imprisonment* i over 1 Maaned, ved god Opførsel i Fængslet opnaa Løsladelse, naar han har afsonet en Del, mindst $\frac{1}{6}$, af Straffen, men Løsladelsen er ikke betinget. Dette Institut løser altsaa kun den første Opgave, den, der fuldbyrdes indenfor Fængslets Mure, men lader den anden Opgave ligge. Dette kan ikke begrundes ved, at den, der kun er idømt *imprisonment* — der som bekendt kan idømmes fra 1 Dag lige til 2 Aar — ikke trænger til den i den betingede Løsladelse liggende »Afstivning«, men Betragtningen er formentlig den, at den eftergivne Reststraf, $\frac{1}{6}$ af den samlede Straf, i de fleste Tilfælde er for kortvarig til at have nogen virkelig Effektivitet som Straffetrusel. Ligesom den nævnte ube-

¹⁾ I det tyske Straffelovsudkast af 1919 fastholdes dog baade Kravet om god Opførsel i Fængslet og Kravet om et positivt begrundet Haab om, at Fangen fremtidig vil føre et ordentligt Liv. I det schweiziske Udkast fastholdes det sidste Krav i Forbindelse med Kravet om, at han, saavidt det har været ham muligt, har erstattet den ved hans Forbrydelse forvoldte Skade.

tingede Løsladelse kun kan anvendes ved *imprisonment*, saaledes er den betingede Løsladelse kun hjemlet overfor Fanger, som udstaar *penal servitude*. Det kræves, at $\frac{3}{4}$, for Kvinder $\frac{2}{3}$, af Straffen er afsonet, og da det endvidere kræves, at Fangen har vist god Opførsel, løser den betingede Løsladelse begge de nævnte Opgaver.

I Nordamerika¹⁾ kender man ligeledes baade ubetinget Løsladelse — det saakaldte *time off* — og betinget Løsladelse. Begge gives kun i Tilfælde af god Opførsel (»good time«) i Fængslet. Det sidste finder navnlig Anvendelse ved (relativt) ubestemte Straffe.

I Sverige ønsker man indført et nyt Institut, *villkorlig utskrivning*, ved Siden af det allerede kendte *villkorlig frigivning*. Ifølge det svenske Straffelovsudkast skal den, der er idømt *Strafarbejde* paa vis Tid, *villkorligt utskrivas* 1 Aar forinden den domsbestemte Straffetids Udløb, og i Provetiden, 3 Aar, er han underkastet Tilsyn. Da dette Institut saaledes kommer til Anvendelse paa alle Strafarbejdsfanger uden Hensyn til deres Opførsel i Fængslet, løser det kun den sidstnævnte Opgave, at give den løsladte en tiltrængt »Afstivning« i den første, vanskelige Tid efter Løsladelsen. Herom hedder det i Udkastets Motiver: »Den Efterbehandling, hvorom her er Tale, skal ikke (som den *villkorliga frigivningen*) være begrænset til de Fanger, som under Fængselstiden har opført sig godt, men har tvertimod sin vigtigste Opgave at løse i de Tilfælde, hvor Fangens Opførsel i Fængslet synes at vise, at Straffen ikke har udøvet tilstrækkelig Virkning«. At *villkorlig utskrivning* ikke kan anvendes overfor den, som er idømt *Fængsel*, skønt denne Straf kan gaa op til 3 Aar, skyldes, at Flertallet af Fængselsstraffe vil have en saa kort Varighed, at der ikke er Mulighed for eller Rimelighed i at give en Strafafkortning paa 1 Aar.

Ifølge det af den svenske Straffelovskommission ud-

¹⁾ Se Arne Omsteds Rejseberetning, »Træk af Strafferetsplejen i de forenede Stater i Nordamerika«, Side 24 og 59 ff.

arbejdede særlige Udkast til Lov om *villkorlig frigivning* kommer dette Institut til Anvendelse baade paa *Fængsel* og *Strafarbejde*, men »kun, hvis Omstændighederne gør det sandsynligt, at den dømte paa fri Fod vil forholde sig vel«, hvorved der bl. a. skal tages Hensyn til Fangens Opførsel i Fængslet. *Fængselsfanger* kan *villkorligt frigivas* efter Udstaaelse af $\frac{2}{3}$ af Straffen, dog mindst 1 Aar, *Strafarbejdsfanger* efter Udstaaelse af Halvdelen af Straffen, dog mindst 3 Aar. Det nævnte Institut, der er forbundet med Tilsyn i Provetiden — for *Fængselsfanger* 1 Aar, for *Strafarbejdsfanger* 3 Aar — løser saaledes begge de to omtalte Opgaver.

I F i n l a n d foreslaas det at arbejde med hele 3 Instituter, nemlig to Slags betinget Løsladelse og »Strafforlængelse«.

Den ene Slags betinget Løsladelse, som foreslaas bragt til Anvendelse paa al Frihedsstraf idømt i 1 Aar eller derover, medfører *Afkortning* med højst $\frac{1}{4}$ af Straffen og forudsætter, at Fangen har vist god Opførsel i Fængslet.

Som Modstykke til den af denne betingede Løsladelse følgende Strafaffkortning paa Grund af god Opførsel foreslaas dernæst indført *Strafforlængelse* med højst $\frac{1}{4}$ af Straffen paa Grund af Fangens daarlige Opførsel i Fængslet.

Endelig foreslaas indført *en anden*, fra den før nævnte forskellig, *Slags betinget Løsladelse*, der skal komme til Anvendelse paa de Tugthusfanger, som har udstaaet *hele* deres Straf, fordi de ikke ved god Opførsel har gjort sig fortjente til den første Slags betinget Løsladelse. Saadanne Fanger skal i 1 Aar efter Løsladelsen være underkastet samme Bestemmelser, som gælder for den Fange, der har opnaaet en betinget Løsladelse af den førstnævnte Slags. Til Støtte for denne nye Slags betinget Løsladelse anføres det i Motiverne, at en Mellemform mellem Fængslet og den fulde Frihed »ikke blot er nødvendig for dem, som paa Grund af god Opførsel i Fængslet opnaar betinget Frihed. Den er naturligvis i endnu højere Grad paakrævet overfor dem, som allerede under Opholdet i Fængslet har opført sig daarligt og

af den Grund har maattet tilbringe hele Straffetiden der, ja maaske har faaet Straffetiden forlænget. Saadanne Fanger har Samfundet endnu mindre Anledning til umiddelbart fra Fængslet at sætte i fuldstændig Frihed.»

Den førstnævnte Slags Løsladelse paa Prøve tager Sigte paa begge de før nævnte Opgaver; i Bestræbelserne for at løse den første Opgave understøttes den af »Strafforlængelsen«, og Bestræbelserne for at løse den anden Opgave suppleres gennem den sidstnævnte Slags betinget Løsladelse. Ordningen gaar altsaa ud paa følgende: Alle Fanger løslades kun paa Betingelse. De Fanger, som har opført sig godt, faar Afkortning i Straffen. De, der ikke har opført sig godt, maa sidde Straffetiden ud. Og de, som har opført sig daarligt, faar Straffetiden forlænget.

Denne Ordning nærmer sig i Virkeligheden den ubestemte Straffedom. Og da jeg er enig med den danske Straffelovskommission i ikke ved de almindelige Frihedsstraffe at indføre (relativt) ubestemte Straffedomme, kan jeg endnu mindre sympatisere med den finske Ordning, som gaar ud paa en (relativt) ubestemt Straff fuldbyrdelse overfor Personer, som ikke af en Domstol er dømte til at underkastes en Behandling af (relativt) ubestemt Varighed. Der gives derved paagældende administrative Myndighed en altfor vidtgaaende Magt, mod hvis Misbrug i Virkeligheden ingen Garantier haves. Overfor den Fange, der viser daarlig Opførsel, staar Disciplinærstraffene til Raadighed, og de i U. foreslaaede Disciplinærstraffe vil være tilstrækkelige.

Af alle de omtalte Ordninger foretrækker jeg den i U. foreslaaede. Det engelsk-amerikanske »time off-System«, hvorefter Fangerne paa Grundlag af god — hvilket i Praxis let bliver til: ikke ligefrem daarlig — Opførsel i Fængslet faar en Afkortning af Straffen, uden at det til Gengæld forlanges, at de skal vise god Opførsel udenfor Fængslet, svækker Respekten for Domstolsafgørelserne uden at give noget tiltrængt Gode. Fængselsmyndighederne er, hvor Talen er om de almindelige Fængsler — for disses og deres egen

Skyld — interesserede i, at Respekten for Domsafgørelserne opretholdes, og de behøver ikke Strafaforkortnings-Institutet som Middel til at forebygge Fangernes daarlige Opførsel i Fængslet. Den svenske »villkorliga utskrivningen«, der gaar ud paa at give enhver Strafarbejdsfange en ubetinget Ret til 1 Aars Strafaforkortning, synes mig i endnu højere Grad egnet til at svække Respekten for Domsafgørelserne. Instituttets Begrænsning til *Strafarbejde* er i Virkeligheden ret vilkaarlig — *Fængsel* kan jo idømmes indtil 3 Aar — og hænger formentlig sammen med Trangen til at udfylde, at komme bort fra, det Hul i Straffeskalaen, der er fremkommet ved, at *Fængsels* Maksimum er 3 Aar, *Strafarbejdets* Minimum 4 Aar.

Det rette synes mig at være i Almindelighed at give Løsladelse paa Prøve i de Tilfælde, hvor det, at Friheden kun er betinget, kan antages at have nogen Betydning for Fangens Fremtid. Har paagældende Fange vist daarlig Opførsel i Fængslet, bør det som Regel være afgjort ved den ham ikendte Disciplinærstraf, der i alvorligere Tilfælde vil bestaa i Hensættelse i »Strafcelle«, hvorved der jo er hidført en Forlængelse af den domsbestemte Straf. Og jeg læser U. § 40 saaledes, at det er den ved denne Forlængelse fremkommende »Straffetid«, hvori der gennem Løsladelsen paa Prøve sker Afkortning¹⁾.

Men omend jeg foretrækker den i U. § 40 foreslaaede Løsning for de i England og Amerika gældende og for de i Sverige og Finland foreslaaede Ordninger, er jeg ikke blind for, at Gennemførelsen af Bestemmelserne i U. § 40 ikke bliver nogen let Opgave, og at de vil volde en Del Uro i Fængslerne, idet alle Fanger vil anse sig for berettigede til Løsladelse paa Prøve, naar den foreskrevne Minimaltid er forløbet.

I U.s Motiver udtales det, at Løsladelse paa Prøve er »tænkt som en *normal* Afkortning af Straffen«. Men den for

¹⁾ U. § 40 siger ikke: »Straffen«, men »Straffetiden«.

Løsladelsen paa Prøve opstillede Forudsætning, at der »er sikret« Fangen passende Arbejde eller Underhold paa anden hensigtsmæssig Maade, vil langt fra altid kunne bringes til at foreligge, selv om Fangen forinden Løsladelsen er villig til at tage Arbejde, og selv om Fængselsselskaberne arbejder nok saa energisk. Og den Fange, der har et Hjem at vende tilbage til, vil med Hensyn til Opnaaelsen af Løsladelse paa Prøve og den deri liggende Afkortning af Straffen have et Forspring for den, der intet Hjem har, og som maaske derfor i endnu højere Grad end den anden trænger til den i den betingede Løsladelse liggende »Afstivning«.

Forøvrigt vil det ganske komme til at bero paa Domstolenes Praksis, om den af Løsladelse paa Prøve flydende Afkortning af Straffetiden i Virkeligheden bliver andet end »bluff«. Netop fordi Løsladelse paa Prøve er tænkt som en »normal« Afkortning af Straffen, er det sandsynligt, at Domstolene ved Straffastsættelsen vil tage Hensyn dertil. Forholdet kommer da unægtelig til at minde noget om det Forhold, at en Handlende lokker Kunden med Tilsagn om en Rabat, som ganske vist ogsaa gives — men først efter at den er lagt paa Prisen. Og endnu værre bliver naturligvis Resultatet, hvis den i Forvejen paa »Prisen« lagte »Rabat« — slet ikke gives.

Det forekommer mig heldigt, at U. har udeladt følgende 2 Bestemmelser, som fandtes i *Torps* Udkast:

1) At Løsladelsen skulde knyttes til det Vilkaar, at Fangen fører — foruden et arbejdsomt og redeligt Liv — ogsaa et ædrueligt Liv. Efter min Mening egner Alkoholmisbrug sig ikke til saaledes i Almindelighed at »criminaliseres«. Det svenske Lovudkasts Udtryk: »et straffrit og ordentligt Liv« bør forøvrigt, synes jeg, foretrækkes for U.s Udtryk: »et arbejdsomt og redeligt Liv«. En paa Prøve løsladt Fange, som begaar en Voldshandling, kan næppe siges at have tilsidesat Fordringen om »Redelighed« efter den Betydning, som dette Ord sædvanligt har. Selv om Voldshandlingen ordnes, uden at der gøres Ansvar gældende imod vedkom-

mende, vil der kunne være god Grund til at genindsætte ham, navnlig hvis det ogsaa var en Voldshandling, som paa-drog ham den Straf, der er bleven afkortet ved Provelos-ladelsen.

2) At Fanger, der er dømt til Fængsel paa Livstid, kan løslades paa Prøve efter 15 Aars Forløb. En lignende Be-stemmelse gælder i Norge og findes i det tyske, det østrig-ske og det schweiziske Straffelovsudkast, men ikke i det svenske, hvis Motiver med Rette fremhæver, at den i Livs-tidsstraffen liggende Straffetrusel i høj Grad svækkes, hvis der i Loven fastsættes en Tid, efter hvis Forløb der gives Fangen Mulighed for at blive løsladt.

Det forekommer mig mindre heldigt, at U. § 40 som et »yderligere Vilkaar« for Løsladelsen særlig frem-hæver, at Provetiden helt eller delvis skal tilbringes paa et O p t a g e l s e s h j e m for løsladte Fanger. Thi Opfat-telsen af saadanne Hjemms Formaalstjenlighed kan skifte i Tidernes Løb — Meningerne om dem er allerede nu og vil vel til enhver Tid være delte — og i alt Fald vil det over-vejende Flertal af Fængselsfangerne ikke egne sig til Anbrin-gelse i et saadant Hjem.

U.s. Bestemmelser, hvorefter Afgørelserne af, hvorvidt Løsladelse paa Prøve skal indrømmes en Fange, og hvor-vidt han i Tilfælde af Betingelsernes Overtrædelse skal gen-indsættes i Fængslet, henlægges til en særlig Fængselsret, har jeg udtalt mig om i et Foredrag i »Dansk Kriminalist-forening« i December Maaned 1923. Af de Udtalelser, jeg da fremkom med, fremgaar, at og hvorfor jeg foretrækker, at de nævnte Afgørelser henlægges til Justitsministeren, saa-ledes som foreslaaet i *Torps* Udkast.

Forarbejder til den nye danske Straffelov.

Nogle Bemærkninger om Frihedsstraffen efter det af Straffelovskommissionen af 9. Novbr. 1917 udarbejdede Udkast.

Af Fængselsinspektør WAAGENSEN.

DET tredje og antagelig sidste Udkast til en ny Straffelov er i afvigte Sommer blevet forelagt Offentligheden. Efter at det af Professor Torp udarbejdede Udkast til Lov vedrørende den borgerlige Straffelovgivning (T. U.) var blevet offentliggjort i 1917, blev Udkastets Regler om Frihedsstraffene gjort til Genstand for Omtale i nærværende Tidsskrift (Aargang 1921 S. 75—85, 97—105 og 201—217). I Tilslutning hertil skal der i det følgende gøres nærmere Rede for de i Udkastet af 1923 (K. U. 1923) foreslaaede Regler paa dette Omraade. Da der imidlertid nu er forløbet omtrent 20 Aar siden den første Straffelovskommission blev nedsat (1905), har jeg ikke ment det uden Interesse for en Del Punkters Vedkommende at sammenstille de i K. U. 1923 foreslaaede Regler med de tilsvarende Bestemmelser i det første Straffelovsudkast (K. U. 1912) og i Professor Torps Udkast (T. U.)

Samtlige 3 Udkast er enige om at foreslaa en væsentlig Reduktion af de i den gældende Straffelov hjemlede 7 forskellige Former for Frihedsstraf.

Der er saaledes Enighed om fuldstændig at afskaffe V.-B.-Straffen og Statsfængslet, af hvilke den første kun anvendes saare sjældent, og det sidste overhovedet ikke har været bragt til Anvendelse efter den gældende Straffelov. Endvidere foreslaas afskaffet Tvangsarbejdet, der iøvrigt

kun ikendes for visse nærmere angivne Forbrydelser og Forseelser (Vold, Belleri, Løsgænger og Alfonseri).

Men medens K. U. 1912 og et Mindretal i K. U. 1923 bliver staaende ved 3 Former for Frihedsstraf: simpelt Fængsel, Arbejdsfængsel og Strafarbejde, er T. U. 1917 og et Flertal i K. U. 1923 enige om at foretage en yderligere Reduktion af Frihedsstraffenes Antal, idet de foruden den simple Frihedsberøvelse: simpelt Fængsel, for hvilket K. U. 1923 foreslaar den gamle danske Betegnelse: Hæfte bragt til Anvendelse, kun bibeholder een Form for kvalificeret Frihedsstraf: Arbejdsfængsel (T. U.) eller Fængsel (K. U. 1923). For at blive staaende ved 2 Former for kvalificeret Frihedsstraf anfører K. U. 1912, at der ved Arbejdsfængslet skabes en Mellemstraf mellem det simple Fængsel og Strafarbejdet, hvorved den naturlige Forskel bevares mellem Forbrydelser, der fortjener at mærkes med den strengeste Straffart, og Forbrydelser, der vel bør mødes med en strengere Straf end simpelt Fængsel, men dog ikke med et saa dybt og varigt Mærke i den almindelige Bevidsthed som det, der rammer den, der belægges med Strafarbejde, og at der ved Delingen opretholdes en i Forholdet mellem Forbrydelserne og i den almindelige Opfattelse grundet naturlig Forskel.

I lignende Retning udtaler Mindretallet indenfor K. U. 1923 sig, naar det siges, at man ved kun at bibeholde een Form for kvalificeret Frihedsstraf for det store Publikum forflygtiger den Alvor, hvormed de højere og mere langvarige Straffe opfattes, og at man støder det naturlige Krav om, at disse Straffe faar en dertil svarende særlig Betegnelse. Iøvrigt mener Mindretallet, at Skellet indenfor Frihedsstraffenes store Omraade saa at sige af sig selv dannes paa det Punkt, hvor Straffens Længde er tilstrækkelig stor til, at man kan gaa over til det progressive System, idet der ved dette System indbringes et helt nyt Moment i Straffen derved, at der aabnes Mulighed for en Udnyttelse af denne gennem pædagogisk Paavirkning. Mindretallet mener derfor, at den pro-

gressivt udstaaede Straf maa betragtes som noget væsentlig andet end de kortere Frihedsstraffe, og at der iøvrigt ogsaa i andre Henseender vil være Trang til for de højere og alvorligere Straffe at have Regler, der ikke falder sammen med Reglerne for de kortvarige Straffe.

Medens Mindretallet indenfor K. U. 1923 saaledes i det væsentlige i Progressionen og den til denne knyttede pædagogiske Indvirkning ser Skelnemærket mellem 2 forskellige Former for kvalificeret Frihedsstraf, angiver Udkastet 1912 kortelig Forskellen mellem disse saaledes, at Fangen ved Strafarbejde arbejder for det Offentlige mod en Belønning for god Opførsel, medens han ved Arbejdsfængsel vel arbejder pligtmæssig, men for sig selv, dog at hans Fortjeneste maa reguleres, da Værdien af hans Arbejde ikke kan ligestilles med den fri Arbejders.

I Overensstemmelse hermed hedder det i det Udkast til en kgl. Anordning om Straff fuldbyrdelse, der ledsager K. U. af 1912, at Udbyttet af Strafarbejdsfangers Arbejde tilfalder Statskassen (§ 15), men at der for tilfredsstillende Flid og Opførsel kan tilstaaes dem et mindre Beløb som Arbejdspenge, dog ikke over 20 Øre daglig (§ 27). Om Fanger, der afsoner Arbejdsfængsel, bestemmes det derimod, at de selv har Adgang til at skaffe sig Arbejde, i hvilket Fald Arbejdsudbyttet tilfalder Fangen, men at iøvrigt Arbejdet som Regel skaffes af Fængslet, saaledes at der ydes Fangen en Godtgørelse af indtil 50 Øre pr. Dag.

Bortset fra Bestemmelsen om selvforskaffet Arbejde, som næppe vil faa stor praktisk Betydning, da det i de færreste Tilfælde vil være en Fange muligt at skaffe sig Arbejde, som er foreneligt med Fængselsordenen og Fængselsdisciplinen, men som i de faa Tilfælde, hvor den vil blive praktiseret, vil kunne give vedkommende Fange en i økonomisk Henseende særlig gunstig Stilling og derfor i saa Tilfælde ikke er uden Betænkelighed, — bliver den praktiske Forskel paa Strafarbejde og Arbejdsfængsel, forsaavidt angaar Arbejdet, i Virkeligheden kun den, at Strafarbejds-

fangen kan tjene indtil 20 Øre og Arbejdsfængselsfangen indtil 50 Øre om Dagen.

At man i Teorien opretholder Forskellen mellem i det ene Tilfælde Arbejde for det Offentlige og i det andet Tilfælde Arbejde for egen Regning, men med Regulering af Fortjenesten, er næppe af synderlig Værdi, naar den praktiske Udformning af Teorien kun giver sig Udslag i en Forskel i Arbejdsducørens Størrelse.

Iøvrigt foreslaas en forskellig Arbejdstid for de 2 Kategorier af Fanger, en noget længere for Strafarbejdsfangerne (11—12 Timer daglig), end for Fanger, der afsoner Arbejdsfængsel (8—10 Timer daglig). Nogen egentlig Væsensforskel mellem de 2 Former for Frihedsstraf frembyder de her anførte Regler ikke, og Motiverne til T. U. 1917 gør da ogsaa nærmere rede for det uholdbare i ved Fangearbejdets Ordning at ville drage et Skel mellem flere Former for kvalificeret Frihedsstraf, idet det anføres, at der kun synes at kunne være een rationel Maalestok for Arbejdspligtens Omfang: der maa fordres saameget Arbejde, som uden Skade kan præsteres, hverken mere eller mindre, og specielt fremhæves det, at der navnlig ikke ved de kortvarige Frihedsstraffe er nogen Grund til Lempelser i det normale Arbejdskrav, idet det netop her gælder om at gøre Straffen saa effektiv som mulig.

Motiverne hæfter sig ganske vist her noget for eensidigt ved den rent kvantitative Side af Arbejdspligten og overser, at der muligvis paa andre Omraader indenfor den nærmere Ordning af Fangearbejdet kunde findes Kriterier, egnede til at drage Skel mellem flere Former for Frihedsstraf. Det kunde nemlig tænkes og har da ogsaa tidligere været antydet¹⁾, at man paa Arten af det Arbejde, hvormed Fangerne beskæftiges, kunde grunde en Forskel mellem flere Former for Frihedsstraf, og ved Anvendelsen af et saadant Princip kunde følgende 3 Betragtninger fremføres:

¹⁾ Landsdommer Haack i Tidsskriftets Aargang 1921, S. 79.

1. Arbejdet ordnes saaledes, at det giver det størst mulige Udbytte for Statskassen, for at Fangerne i saa høj Grad som muligt kan skadesløsholde denne for de med Straffuldbyrdelsen forbundne Udgifter. Der tages intet Hensyn til Arbejdets pædagogiske Betydning, til Muligheden for ved Arbejdets Tilrettelægning at vække Fangens Lyst til og Sans for Arbejde, idet man oplager selv de mest slovende Beskæftigelser, naar blot de giver rigeligt Udbytte.

2. Man kan ved Arbejdets Ordning lægge Vægten paa at vække Fangens Lyst til at bestille noget, hans Interesse for at skabe nye Værdier, idet man vælger saadanne Arbejdsvirkomheder, som ikke gør ham til en ren Specialarbejder, men hvorved han bliver i Stand til i saa vidt Omfang som muligt at se det færdige Resultat af sit Arbejde.

3. Man kan endelig lægge Vægten paa at uddanne Fangen i et Fag, hvorved han efter Løsladelsen er i Stand til at ernære sig.

Den under 1 anførte Betragtning, at Fangen ved sit Arbejde i saa høj Grad som muligt skal dække de med hans Op- og Underhold forbundne Udgifter, burde da lægges til Grund, hvor Frihedsberøvelsen var at se under Synsvinklen: Sikkerhedsforvaring. Den under 2 anførte Betragtning: Muligheden for gennem Arbejdet at vække Fangens Interesse for at bestille noget, maatte være afgørende, hvor man gennem Frihedsberøvelsen tilsigtede en egentlig Paavirkning af Fangens Karakter, og den under 3. anførte Betragtning: Uddannelsen i et Fag i de Tilfælde, hvor det drejede sig om unge Fanger med en til Formaalets Opnaaelse egnet Straffetid. En saadan Tredeling vilde imidlertid strax støde paa den Vanskelighed, at de Tilfælde, i hvilke man vilde søge under Straffen at uddanne Fangen i et Haandværk for derefter igennem at gøre ham bedre skikket til efter Løsladelsen at tage Kampen for Tilværelsen op, maatte forudsætte, at Fangen var i Besiddelse af de fornødne Evner i saa Henseende, og at Straffetiden var tilstrækkelig lang til en saadan Uddannelse. — Stor praktisk Betydning vilde derfor denne 3die

Form for Fangearbejdets Organisation næppe faa, og man maatte derfor sikkert i Praksis indskrænke sig til at søge en Ordning af Arbejdsvæsenet i Fængslerne organiseret efter ét af de følgende 2 Principper: Arbejdets Hovedopgave er at afkaste Udbytte til Fordel for Staten, eller Arbejdets Hovedopgave er at indvirke pædagogisk paa Fangerne. Ved at basere en Forskel mellem forskellige Former for Frihedsberøvelse paa disse 2 Principper, burde man da opnaa, at den nærmere Udformning af Straffens Indhold kom til at svare til det med Straffen forbundne Formaal. Nu indfører imidlertid K. U. af 1923, ligesom forøvrigt T. U. 1917, en ny Form for Frihedsberøvelse, den saakaldte Sikkerhedsforvaring, der skal komme til Anvendelse overfor erhvervs- eller vanemæssige Forbrydere, og det ligger da nær — om man overhovedet i de anførte Betragtninger over Principperne for Fangearbejdets Udformning vil søge en Væsenforskel mellem 2 Former for Frihedsberøvelse — at lade Princippet om Statens Krav paa Skadesløsholdelse for de med Frihedsberøvelsen forbundne Udgifter overføre paa Sikkerhedsforvaringen og til Grund for den egentlige Frihedsstraf at lægge Princippet om Arbejdets pædagogiske Betydning. Efter at Sikkerhedsforvaringen imidlertid saaledes er udskilt som en særlig Form for Frihedsberøvelsen, maa det sikkert anses for ugorligt iøvrigt i Fangearbejdets nærmere Udformning at ville søge Kriterier for en Opstilling af flere Former for den egentlige Frihedsstraf. Mindretallet indenfor K. U. 1923 har da heller ikke forsøgt herpaa, men har — som foran paavist — væsentlig i det progressive System villet finde Kriteriet for en saadan Sondring.

Det maa imidlertid anses for ukorrekt at ville kæde Progressionen og Muligheden for gennem Straffen at øve en pædagogisk Indvirkning sammen. Straffens opdragende Indflydelse begynder ikke nødvendigvis ved det Punkt i Systemet, hvor Progressionen indtræder. Dennes opdragende Betydning bliver vist i det hele i nogen Grad overvurderet. Saaledes som det progressive System er bragt til Anvendelse

i vore Straffeanstalter, bliver enhver Fange — blot han ikke positivt kolliderer med de forskellige Pligter, som Reglementet paabyder ham — delagtig i de af Progressionen flydende Begunstigelser, alt eftersom han avancerer gennem Klasserne, men i det store og hele betyder disse Begunstigelser ikke — maaske bortset fra enkelte Punkter i Klasse-systemet for Fællesfangerne efter Anordningen 13. Febr. 1873 — at han underkastes større Frihed i Behandlingen paa en saadan Maade, at der derigennem stilles større Krav til hans Ansvarsfølelse. I det væsentlige er det kun hyppigere Forbindelse med Familien, højere Ducør for Arbejdet, større Adgang til Fangebiblioteket o. l., der er Frugten af Fangens Oprykning gennem Klasserne. Progressionens Betydning ligger derfor langt snarere i, at den forhindrer, at Fængselsopholdet gennem sin Ensformighed virker sløvende og nedbrydende, idet den holder Fangen oppe derved, at den giver ham forskellige Stationer paa Vejen, som han kan se hen til som bydende ham Adgang til Begunstigelser, han ikke før har haft. Naar Progressionen betragtes paa denne Maade, kan jeg i og for sig ikke se, at der skulde være noget til Hinder for at lade det progressive System komme til Anvendelse ogsaa paa de kortere Straffe, hvad der i visse Tilfælde ikke vilde være uden Betydning, naturligvis blot — om jeg saa maa sige — i mindre Maalestok, saaledes at dens Indhold — Summen af de Goder, den medførte — blev afpasset efter Straffetidens Længde. Som jeg senere skal paa-vise, er en saadan Progression heller ikke helt ukendt i Praxis ved de korte Frihedsstraffe efter det nuværende System.

Og den pædagogiske Indvirkning under Straffen, som man søger at faa ind i Arbejdet, i Undervisning, i Adgangen til Læsning, vil det formentlig ogsaa være ganske urigtigt at udelukke — forsaavidt den overhovedet kan udelukkes — ved de kortere Frihedsstraffe.

At denne Indvirkning bliver af mindre Betydning, jo kortere Straffetiden er, er indlysende, men at drage et be-

stemt Skel mellem de Tilfælde, hvor Frihedsstraffen kun skal virke afskrækkende, og de Tilfælde, hvor man foruden det af Indespærringen flydende afskrækkende Moment, vil søge at opnaa en Indvirkning paa Karakteren, vil i Virkeligheden være Udslag af ren Vilkaarlighed. Om man her vil drage Grænsen som nu, ved en Straffetid paa 6 Mdr., eller om man — som Mindretallet indenfor K. U. 1923 foreslaar, vil drage den ved en Straffetid af 1 Aar, er i Virkeligheden lige vilkaarligt.

Og ser man endelig paa den nu bestaaende Ordning, synes jeg ikke, at man i den vil finde en saadan Væsensforskel mellem de korte og de mere langvarige Frihedsstraffe, at man føler sig fristet til at føre Sondringen mellem 2 forskellige Former for kvalificeret Frihedsstraf over i den nye Straffelov. Jeg tænker her af de kortvarige Frihedsstraffe kun paa Fængsel paa sædvanlig Fangekost og vil nedenfor søge at sidestille denne i dens praktiske Udformning med Strafarbejdet.

At Fængsel paa sædvanlig Fangekost sikkert i mange Tilfælde fuldbyrdes mere eller mindre planløst, skyldes dels den Omstændighed, at der ikke i Lov eller Anordning findes nogen nærmere detailleret Regel for dens Fuldbyrdelse, bortset fra Bestemmelsen i Straffelovstilkægget af 1. April 1911 § 12, at Straffen er forbundet med Arbejdstvang, og Bekendtgørelsen af 6. Septbr. 1905 om den nærmere Gennemførelse af Arbejdspligten, og er dels en Følge af, at Straffen fuldbyrdes i kommunale Fængsler, der som oftest savner egentlig fængselsmæssig Ledelse. Begge disse Forhold er der raadet Bod paa i det Københavns Kommune tilhørende Vestre Fængsel, hvor der er givet ganske faste Regler for den nærmere Fuldbyrdelse af Straffen, og hvor der til Ledelsen af Fængslet kræves egentlig fængselsmæssig Uddannelse.

Naar man sammenholder Straf Fængsel paa sædvanlig Fangekost, saaledes som denne fuldbyrdes i V. F. med Fuldbyrdelsen af Forbedringshusarbejde i en af vore paa Celle-

systemet grundede Straffeanstalter, viser disse 2 Strafarter en saadan Tilnærmelse til hinanden, at det eneste rigtige vilde være ved en Reform af Straffeloven at lade dem gaa op i en højere Enhed.

Begge Strafformer er forbundet med Arbejdstvang.

At Arbejdets Art er forskellig, er kun en Følge af Straffenes forskellige Tidsvarighed. At Fangens Arbejdskraft i Strafanstalten tilhører Staten, medens der ved Afsoningen af Fængsel paa sædvanlig Fangekost ikke er givet udtrykkelig Bestemmelse i saa Henseende¹⁾, har i hvert Fald ikke i Praxis affødt nogen væsentlig bedre økonomisk Stilling for Fanger, der afsoner sædvanlig Fangekost. Overfor Nægtelse af at opfylde Arbejdspigten haves begge Steder i Realiteten de samme disciplinære Midler, Tab af Arbejdsducør eller i mere graverende Tilfælde: Ikendelse af Straffecelle med en dertil svarende Forlængelse af Straffetiden.

Overhovedet er der — efter Emanationen af Lov 23. Febr. 1915 om Anvendelse af Straffecelle ved Straf Fængsel paa sædvanlig Fangekost — givet denne Straffart i Realiteten lige saa virksomme Midler til Disciplinens Haandhævelse som de, der staar til Raadighed for Straffeanstaltternes Ledere.

Saavel i Straffeanstalterne som i Vestre Fængsel er Straffangerne derhos henvist til den reglementerede Forplejning. Ingen af Stederne har de Adgang til anden Læsning end den, Fængslets Bibliotek giver dem, og saavel i Vestre Fængsel som i Straffeanstalterne gives der dem kun Adgang til at korrespondere med og faa Besøg af nærmeste Familie til bestemte Tider. Ligesom i Straffeanstalterne har man i Vestre Fængsel indført en vis Progression for de længere Straffes Vedkommende ved Adgangen til at laane Bøger fra Biblioteket, til at faa Skrive- og Tegnematerialier og til at

¹⁾ Jfr. Arrestreglement 7/6 1846 Litra E § 11, der dog direkte kun tager Sigte paa det frivillige Arbejde, og de nærmere Bestemmelser i Bekendtgørelse Nr. 140 af 6. Septbr. 1905, hvor der tales om Arbejde for Entreprenors eller Arresthusets egen Regning.

købe Skraatobak, men — som jeg alt har omtalt — vil Progressionen ved Fængsel paa sædvanlig Fangekost paa Grund af denne Strafarts Kortvarighed kun kunne gennemføres i formindsket Maalestok. Endvidere sørges der saavel i Vestre Fængsel som i Straffeanstalterne for Sjælesorgen ved Ansættelse af en særlig Præst og ved Afholdelse af Gudstjeneste om Søndagen. Deltagelse heri er dog en frivillig Sag i Vestre Fængsel. Endelig faar i Vestre Fængsel en Del af de unge Fanger, hvis Straffetid er af mindst 3 Mndrs. Varighed, eller for hvis Vedkommende særlige Grunde er tilstede, Undervisning dels i Elementærfagene, dels i Sprog.

Ligesom i de 2 Celle-Straffeanstalter: Vridsløselille og Nyborg behandles i Vestre Fængsel Hovedparten af Fangerne i Celle. En lille Del af Fangerne i Vestre Fængsel faar dog — særlig under den sidste Tid af Straffen — Adgang til at arbejde i Fællesskab, men de holdes da som Hovedregel udenfor Arbejdstiden isoleret, ligesom Tilfældet er i de 2 Straffeanstalter.

Naar man saaledes opstiller de 2 Strafarter: Fængsel paa sædvanlig Fangekost og Forbedringshusarbejde, saaledes som dette fuldbyrdes i Nyborg og Vridsløselille Straffeanstalt og i Horsens Straffeanstalts Celleafdeling, ved Siden af hinanden tegner de sig ikke som væsensforskellige. Langt snarere kan en Væsensforskel findes mellem de nu bestaaende 2 Former for Strafarbejde: Tugthusarbejde og Forbedringshusarbejde, men da Forskellen her er grundet paa Principerne: Afsoning i Enkeltcelle eller Afsoning i Fællesskab, vil Spørgsmaalet herom blive gjort til Genstand for nærmere Omtale nedenfor.

Det er efter min Formening ikke rigtigt — som Mindretallet indenfor K. U. 1923 gør — at ville basere Forskellen væsentligst paa Tidslængden, paa om Straffen i første Række er afskrækkende eller opdragende (karakterdannende). Det bliver nemlig ganske vilkaarligt, hvor man i saa Fald vil sætte Grænsen. En ganske kortvarig Straf kan meget godt virke mere karakterdannende end afskrækkende, og om-

vendt kan en langvarig Straf gaa ganske sporløst hen over den Paagældendes Karakter og højst efterlade en ubehagelig Erindring, som i hvert Fald i nogen Tid kan afholde fra Recidiv. At forsone det afskrækkende og det opdragende Moment med hinanden er netop Straffuldbyrdelsens store, men overmaade vanskelige Kunst, men denne Kunst bør øves saavel paa de kortvarige som paa de mere langvarige Straffe. Først naar Haabet om en Indvirkning paa Karakteren er glippet, eller Muligheden for at virke afskrækkende er opgivet, er vi udenfor Straffens Formaal; men vi er i saa Fald ogsaa stillet overfor andre Opgaver end dem, Straffuldbyrdelsen sætter sig, og er da ovre i Sikkerhedsforvaringen.

Afgørende for kun at bibeholde een Form for kvalificeret Frihedsstraf bliver da efter min Formening Umuligheden af at finde et reelt Kriterium for en Sondring, saaledes at en saadan i Virkeligheden kun vil blive en Navneforskel.

Af de anførte Grunde maa jeg derhos erklære mig for en Modstander af de i K. U. 1923 indeholdte Bestemmelser om, at Fængsel i 6 Mndr. eller derover saa vidt muligt skal udstaaas i særlig dertil bestemte Anstalter (§ 34), og at kun Fuldbyrdelsen af saadant Fængsel sker gennem Oprykning i Klasser (§ 38). Tilsvarende Bestemmelser findes optagne i T. U. 1917, men medens der i Motiverne til dette Udkast ikke findes nogen nærmere Begrundelse for disse Bestemmelser, udtales det ganske kort i K. U. 1923, at Bestemmelsen om, at Fængsel i 6 Mndr. eller derover skal udstaaas i særlige Anstalter, staar i Forbindelse med, at de Former, under hvilke der gives Fangen Paavirkning og Sysselsættelse, maa blive afhængige af Straffetidens Længde, og at Fængsel i 6 Mndr. eller derover skal fuldbyrdes efter Progressionssystemet, hvorved der skal ske en gradvis Forbedring i Fangens Vilkaar, for at ikke Straffen ved sin Langvarighed skal virke nedbrydende og sløvende. Som jeg tidligere har gjort opmærksom paa, er det ikke i og for sig ude-

lukket, omend ikke i samme Grad som ved de langvarige Frihedsstraffe paakrævet, at indføre en vis Progression ved de kortvarige Frihedsstraffe, og i hvert Fald vil det være ganske vilkaarligt, om man vil sætte Grænsen mellem de Straffe, der fuldbyrdes med Progression, og de Straffe, der fuldbyrdes uden saadan, ved 6, 9 eller 12 Mndr. Som Forholdet nu er, fuldbyrdes Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 6 Mndr. sikkert i de fleste Tilfælde udenfor Vestre Fængsel uden Progression, medens Forbedringshusarbejde i 6 Mndr. (forkortet fra 8 Mndr.) fuldbyrdes med Progression, som indtræder i visse Tilfælde endda allerede efter 2 Mndr.s Forløb. Efter K. U. 1923 bliver Fængsel i 5 Mndr. fuldbyrdet uden Progression, medens Fængsel i 6 Mndr. bliver fuldbyrdet med Progression, som vel nok er tænkt at skulle begynde inden Forløbet af 5 Mndr. At der er noget irrationelt heri, lader sig næppe benægte. Paa den anden Side vilde det naturligtvis være meningsløst at lade en Straf, som ikke naaede op over Strafartens Minimum, fuldbyrde progressivt.

Vilde man indføre Progression ogsaa ved de ganske korte Straffe, kunde man passende lade den første Virkning af Progressionen indtræde, naar den Tid, der er Strafartens Minimum, var forløbet. Man vilde da opnaa, at den ganske kortvarige Straf blev særlig følelig og derved effektiv. Det staar mig ikke ganske klart, hvad der menes med Udtalelsen i Motiverne til K. U. 1923 om, at de Former, under hvilke der gives Fangerne Paavirkning og Sysselsættelse, maa blive afhængige af Straffetidens Længde. Det er selvfølgelig rigtigt, at man — jo kortere Straffetiden er — i jo højere Grad maa beskæftige Fangerne ved Arbejde, der ikke kræver nogen egentlig Uddannelse. Men paa den anden Side vil man altid beskæftige Fangerne ved saadant Arbejde, hvortil de er uddannede, eller hvorfor de har særligt Anlæg, ganske uanset om Straffetiden er 5 eller 6 Mndr. Og den moralske Paavirkning, man søger at undergive Fangen, kan selvfølgelig ikke være forskellig, eftersom Straffen er over eller under 6 Mndr. Anser man det endelig for uheldigt, at de yngre

Fanger i deres Fritid for meget er overgivet til sig selv, og søger man derfor gennem Undervisning, Sløjd eller anden Beskæftigelse at lægge Beslag paa deres Evner og Kræfter, er en saadan Foranstaltning næppe i væsentlig Grad mindre paakrævet, fordi Straffetiden kun er 5 Maaneder, end hvis den var 6. Selv ved en ganske kortvarig Straf kan det være uforsvarligt ikke at søge ogsaa Fritiden for den unge Fange udnyttet i et fornuftigt Øjemed.

Man maa i det hele taget erindre, at de kortvarige Frihedsstraffe meget ofte vil blive idømt netop Begynderne indenfor Forbryderverdenen, og at det derfor er af Vigtighed, at der her sættes ind med alle til Raadighed staaende Midler. Det er det nugældende Systems største og væsentligste Fejl, at den rationelt anordnede og paa de nyeste Straffuldbyr-delsesprincipper grundede Frihedsstraf meget ofte først bliver bragt til Anvendelse, naar den paagældende Fange gennem en eller flere kortvarige Frihedsstraffe saa at sige er trænet op til at afsone Straf, er vænnet til Livet i Fængslet og derved er blevet gjort mere eller mindre uimodtagelig for dets Indvirkning. Noget kunde sikkert være reddet, om man strax ved den første Strafs Afsoning — den være sig kortere eller længere — havde kunnet virke med de Midler, som nu for en stor Del kun staar til Strafanstaltneres Raalighed. Men denne afgørende Brist i det bestaaende System skulde nødigst af alt overføres i det kommende.

Straffeloven bør derfor indskrænke sig til at fastsætte, at al Fængselsstraf skal afsones i Staten tilhørende Anstalter, eller i Anstalter, der staar under Statsstyrelse, og overlade til Administrationen at foretage en Fordeling af Fangerne mellem de forskellige Anstalter. Alene af Hensyn til Muligheden for at kunne anbringe Fangen ved et Arbejde, der netop passer efter hans Evne og Uddannelse, eller Muligheden for efter hans Alder at kunne delagtiggøre ham i Undervisning, er det uheldigt gennem Lovens Bestemmelser at være bundet til at lade Fangen afsone i bestemte Anstalter. Men ogsaa Hensynet til Pladsforholdene i de enkelte Fængsler eller

til Afstandene mellem Domsstedet og Fængslet kan gøre det ønskeligt, at Administrationen er frit stillet ved Valget af Stedet for Straffens Fuldbgyrdelse.

Minimum for Fængsel (Arbejdsfængsel), der efter T. U. var sat til 2 Maaneder, foreslaas af K. U. 1923 sat til 1 Maaned. Sammenlignet med den gældende Straffelovs Minimum for Fængselsstraffen: 2 Dage, betyder allerede K. U. 1923 en ganske klækkelig Forhøjelse. Om en saa følelig Forhøjelse er paakrævet, kan selvfølgelig betvivles, men iøvrigt gør Motiverne opmærksom paa, at allerede i den gældende Straffelov medfører en Række Lovbud, at Straffen ikke kan gaa ned under 20 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost. Spørgsmaalet lader sig næppe besvare i al Almindelighed, men maa ses paa Baggrund af de enkelte strafbare Handlinger, for hvilke Fængselsstraf kan idømmes. Maximum for Fængselsstraf er efter Udkastet 16 Aar, dog at Fængsel ogsaa kan ikendes paa Livstid. Disse Bestemmelser er ganske svarende til de nugældende.

K. U. 1923 foreslaar for al Fængselsstrafs Vedkommende, at Fangerne ikke faar Adgang til anden Forplejning end den anordnede, og stemmer her overens med, hvad der nu gælder for Fængsel paa sædvanlig Fangekost og Straf-arbejde.

Endvidere foreslaas indført tvungen Fangedragt for alle Fængselsfanger. Dette kendes nu kun for Strafarbejdsfanger, idet Fanger, der afsoner sædvanlig Fangekost, har Ret til at benytte egne Klæder. Det er muligt, at det af mange vil blive følt som en Skam eller Ydmygelse at skulle trække i Fangedragten. Paa den anden Side giver man ikke nu til Dags denne ved Snit eller Farve et saadant særligt Præg (forskelligt farvede Bukseben o. l.), som det, ældre Tider kendte, og som bidrog til at give Fangen Følelsen af at tilhøre en Pariakaste. Og fra et rent ordensmæssigt Standpunkt er det absolut at foretrække, at Fangerne bærer ensartede, Fængslet tilhørende Klæder.

Sluttelig skal anføres, at Arbejdstiden efter Udkastet

ikke maa overstige 12 Timer daglig, at Fangerne er pligtige at udføre det dem paalagte Arbejde, at Friluftsarbejde udenfor Anstaltens Omraade kan finde Sted, samt at Arbejdsudbyttet tilfalder Staten, dog at der udbetales Fangen et mindre Beløb i Ducør for Flid og god Opførsel.

Udkastet 1923 giver, ligesom Udkastet 1912 og T. U. detaillerede Regler for, naar Straffen skal fuldbyrdes i Celle, og naar den skal fuldbyrdes i Fællesskab, og i § 37, sidste Pkt., bestemmes det, at Kriteriet for, om Straffen skal anses udstaaet paa den ene eller den anden Maade, skal søges i, om Arbejdet har været udført under Afsondring eller ikke. Udkastet gør sig saaledes til Talsmand for den nedarvede Anskuelse, at Cellestraf og Fællesstraf er 2 væsensforskellige Former for Frihedsstraf, mellem hvilke der i hvert enkelt Tilfælde efter forud givne Regler maa træffes et Valg. Ganske vist tillader Udkastet forskellige Afvigelser fra den strenge Cellestraf, idet der aabnes Adgang til Lempelser i Isolationen under Gudstjeneste, Undervisning, Legemsøvelser og Gaardtur, samt for enkelte Fangers Vedkommende, naar Hensynet til Anstaltens Tarv kræver det, ligesom paa den anden Side Afsoning i Fællesskab ikke skal udelukke, at Fangerne i den første Del af Straffetiden, ikke over 1 Aar, og ved Straffetidens Slutning, ikke over 3 Mndr., holdes i Enrum, samt iøvrigt i Spise- og Fritid eller under Gaardtur, Undervisning og Gudstjeneste holdes isolerede, men i Princippet opretholdes den nugældende skarpe Sondring mellem Afsoning i Enkeltecelle og Afsoning i Fællesskab. Hovedreglen bliver da den, at Fængselsstraf i indtil 2 Aar skal afsones i Enrum. Hvis Straffetiden ikke overstiger 3 Aar, skal Justitsministeren kunne bestemme, at de første 2 Aar og, naar særlige Grunde taler derfor, ogsaa det sidste Aar afsones i Celle. Fængselsstraf med en Varighed af over 2 Aar skal afsones i Fællesskab, dog — som nævnt — med Adgang til Afsoning i Enkeltecelle under den første og sidste Del af Straffetiden. I begge Tilfælde aabnes Adgang til Afvigelser fra Hovedreglen, henholdsvis naar Cellestraffen

maa anses for skadelig eller uhensigtsmæssig, eller naar Fællesstraffen af Sundhedshensyn eller af disciplinære Grunde eller undtagelsesvis af andre særlige Grunde maa opgives til Fordel for Afsoning i Enkeltecelle.

Disse Regler slutter sig tildels til de i T. U. foreslaaede, idet det ogsaa her bestemmes, at Arbejdsfængsel, naar Straffetiden ikke overstiger 2 Aar, skal fuldbyrdes i Enrum og — naar Straffetiden ikke overstiger 3 Aar — kan tillades fuldbyrdes i Enrum, i alle Tilfælde med Adgang til Afvigelser ved Gudstjeneste, Undervisning, Legemsøvelser og Gaardtur. Derimod foreslaas efter T. U. Arbejdsfængsel afsonet i Fællesskab 1) naar Helbredshensyn taler derfor, samt 2) — selvom Straffetiden er under 2 Aar, blot den ikke er under 3 Mndr. — naar Fangen tidligere har afsonet Arbejdsfængsel i Fællesskab eller mere end een Gang afsonet saadan Straf i Enrum, deraf en Gang mindst i 6 Mndr., dog at Justitsministeren bemyndiges til i saadanne Tilfælde at tillade Afsoning i Enkeltecelle. Hvor Straffen skal afsones i Fællesskab, skal Fangen hensættes i den første Trediedel af Straffetiden, dog ikke under 3 Maaneder og ikke over 1 Aar, i Celle, men kun, naar Fangen ikke tidligere har afsonet i Fællesskab. Hvor dette er Tilfældet, kan han hensættes i Celle i den første Del af Straffetiden, naar denne er over 2 Aar. Derhos kan Fangen under den sidste Del af Straffetiden og i Fri- og Spisetid og under Gaardtur, Gudstjeneste og Undervisning holdes isoleret.

K. U. 1912 vil ligeledes have Strafarbejde fuldbyrdet i Fællesskab, naar Fangen tidligere har afsonet Strafarbejde paa denne Maade, eller efter det fyldte 25. Aar mere end én Gang har afsonet Straf i Enrum. Derimod foreslaas iøvrigt Strafarbejde afsonet i Enkeltecelle, naar Straffetiden ikke overstiger 6 Aar. Arbejdsfængsel skal efter K. U. 1912 afsones i Enkeltecelle, medmindre Fangen tidligere har afsonet Strafarbejde i Fællesskab eller mere end én Gang Strafarbejde eller Arbejdsfængsel i Enrum eller er dømt for en Del nærmere angivne Forbrydelser.

Efter den nugældende Straffelov bliver Frihedsstraf ubetinget og under hele Straffetiden — bortset fra den fakultative Regel i kgl. Anordning af 13. Febr. 1873 om Hensættelse i de første 3 Mndr. i Enkeltecelle — at afsone i Fællesskab, naar.

1) den forskyldte Straf overstiger 6 Aar og

2) naar den forskyldte Straf overstiger 2 Aar og ikendes som Tugthusarbejde. Men endvidere medfører den gældende Praxis m. H. 1. Forbedringshusfangers Aflevering til de forskellige Straffeanstalter, at

3) alle til Forbedringshusarbejde dømte Personer, som er over 33 Aar, og som tidligere 2 Gange har afsonet Straf-
arbejde, kommer til at afsone hele Straffen i Fællesskab, uanset dennes Længde, idet man med Hjemmel i Straffelovens § 13 præsumerer, at Behandling i Enkeltecelle i disse Tilfælde er uhensigtsmæssig.

Og dette Fællesskab omfatter ikke alene Arbejdstiden, men ogsaa Gaardturen, Gudstjenesten og — hvad der er det mest skæbnesvangre ved Systemet — Fritiden.

I Sammenligning med den bestaaende Ordning paa dette Omraade, betyder ikke alene T. U., men særlig K. U. 1923 et afgørende Fremskridt.

Efter T. U. bliver Arbejdsfængsel, kun naar Straffetiden ligger mellem 3 Maaneder og 2 Aar, og Fangen tidligere har udstaaet Arbejdsfængsel i Fællesskab, strax fra Straffens Begyndelse ubetinget at afsone i Fællesskab.

Justitsministeren kan dog tillade Afsoning i Enkeltecelle, og i alle Tilfælde aabnes der Adgang til at indskrænke Fællesskabet til Arbejdstiden og til at holde Fangen i Enrum under den sidste Del af Straffen. Efter K. U. 1923 paa-
bydes derimod i intet Tilfælde ubetinget Afsoning i Fællesskab under hele Straffetiden, idet der i alle Tilfælde, hvor Straffen skal afsones i Fællesskab, aabnes Mulighed for Afsondring under den første og sidste Del af Straffetiden og for Indskrænkning af Fællesskabet til Arbejdstiden.

Jævnside med den i de nyeste Udkast foreslaaede Ind-

skrænkning af den Tid, i hvilken en Fange kan holdes i Enkeltcelle, viser der sig saaledes en afgjort Tendens til at indskrænke den ubetingede og under hele Straffetiden løbende Behandling i Fællesskab. Og samtidig aabnes der en Mulighed for at modificere Cellebehandlingen, idet der efter K. U. 1923 kan tillades Afvigelse fra Afsondringen ikke alene under Gudstjeneste, Undervisning, Legemsøvelse og Gaardtur, naar vedkommende Fanges Alder eller Helbreds-tilstand kan gøre det ønskeligt, men ogsaa naar Hensyn til Anstaltens Tarv kræver det. Og denne sidste Bestemmelse begrænses ikke til bestemte Omraader, men Afvigelsen fra Afsondringen maa praktisk talt kunne gennemføres i saa stort Omfang, som Anstaltens Tarv nødvendiggør. Der tænkes i denne Forbindelse formentlig navnlig paa Udførelsen af saadanne Arbejder i Anstaltens Økonomi, ved hvilke det er ugørligt at holde Fangerne isolerede.

Allerede længe har den langvarige og absolutte Cellestraf været Genstand for Kritik, og forlængst har man derfor ogsaa i Praxis gennemført de Modifikationer i Cellebehandlingen, for hvilke der nu foreslaas udtrykkelig Hjemmel i Straffeloven. I denne Henseende skal jeg pege paa den under 28. Maj 1913 udfærdigede kongelige Anordning om Fuldbyrdelse af Forbedringshusarbejde i Nyborg Straffeanstalt, hvorefter Anstaltens Inspektør kan bestemme, om Fanger, der arbejder under Afsondring, ogsaa skal holdes afsondrede under Gudstjeneste, Undervisning og Gaardtur (§ 19). Men ogsaa paa anden Maade har man i Fængslerne indført Modifikationer i den strenge Cellebehandling derved, at en Del af Fangerne arbejder udenfor Cellen enten i et særligt Arbejdslokale, i aflukket Rum i fri Luft eller ved Renholdelse af Trapper og Gange. I alle Tilfælde har disse Modifikationer i Cellebehandlingen vist sig overordentlig gavnlige og virkningsfulde, særlig overfor de yngre Fanger, eller overfor Fanger, som vanskeligt har kunnet taale den strenge Isolation.

Men kan det saaledes kun vinde udelt Bifald blandt

alle praktiske Fængselsmænd, at en kommende Straffelov udtrykkeligt giver Anvisning paa at lempe Cellebehandlingen, vil det næppe blive vanskeligere for K. U. at opnaa Tilslutning, naar Talen er om en Modifikation af Fællesskabet, idet der mod denne Form for Afsoning, saaledes som den i hvert Fald nu praktiseres overfor alle til Tugthusarbejde dømte Personer og overfor en Del Forbedringshusfanger kan rejses fuldt saa vægtige Indvendinger som mod Cellestraffen.

Al Frihedsstraf medfører en Udelukkelse fra Samkvem med andre Mennesker, og det er just paa dette Punkt, at Straffen i særlig Grad føles og skal føles som et Onde. Heri ligger Straffens egentligt afskrækkende Moment, og jo mere gennemført Isolationen er, jo mere knugende føles Straffen. At et gennemført Fællesskab i høj Grad afslapper dette Moment i Straffen, er en simpel Følge af, at det daglige Samkvem med andre Fanger svækker den Forladtheds- og Ensomhedsfølelse, som Isolationen medfører. Erfaringsmæssigt foretrækker derfor ogsaa langt de fleste Fanger Fællesskabet fremfor Cellen, og kun den Omstændighed, at Cellebehandling efter den nugældende Straffelov aabner Adgang til Afkortning i Straffetiden, gør denne Form for Afsoning attraaelsesværdig.

Det turde næppe være Tvivl underkastet, at Cellebehandlingen er en langt strengere Form for Straf end Afsoningen i Fællesskab, men naar det er Tilfældet, er det principielt ganske forkert at lade Afsoningen i Fællesskab indtræde overfor Fanger, paa hvilke maaske allerede et Par Straffe, udstaaet i Enkeltcelle, har vist sig virkningsløse. Man løber ved den gentagne Anvendelse af Fængselsstraf altid den Fare, at Fangen bliver, hvad man kalder »fængselsvant«. Han sløves overfor den gentagne Indsættelse i Fængslet, han akklimatiserer sig efterhaanden og falder i Virkeligheden fuldstændig til Ro i den i Afveksling mellem Fængselsophold og Væren paa fri Fod bestaaende Tilværelse. Jo hyppigere en saadan Person vandrer ind og ud af

Fængslerne, jo vanskeligere vil det blive ved den sædvanlige penitentiære Behandling at opnaa noget Resultat, og tilbage bliver derfor kun — saa længe der endnu ikke er Adgang til Anbringelse i Sikkerhedsforvaring — den Mulighed, at Straffen gennem sin Haardhed og Langvarighed kan virke afskrækkende paa ham. Det irrationelle kommer derfor frem, naar man netop overfor saadanne Personer, som allerede et Par Gange har afsonet Frihedsstraf, bringer et mere eller mindre udstrakt Fællesskab til Anvendelse.

Men i Virkeligheden rejser det Spørgsmaal sig, om det eneste rigtige og rationelle ikke vilde være — efter at man først har indført saa mange Modifikationer i Cellebehandlingen, at denne praktisk talt i en Række Tilfælde gaar over til Fællesskab, og efter at man dernæst ved Behandling i Fællesskab har indrømmet Adgang til absolut Isolation under den første og sidste Del af Straffetiden og til delvis Isolation i den øvrige Tid — at ophæve den nu bestaaende, tildels rent teoretiske Sondring mellem Celle og Fællesskab og lade al Frihedsstraf begynde som Cellebehandling for derefter — alt efter Straffetidens Længde og vedkommende Fanges Individualitet og efter de straffuldbyrdende Myndigheders Skøn — gradvis at modificere Cellebehandlingen, indtil man praktisk talt naaede over i Fællesskabet.

Mod en saadan Sammensmeltning af de 2 Systemer kan der ikke rejses nogen Indvending ud fra den Betragtning, at Cellesystemet og Fællessystemet er lagt an paa at skulle indvirke paa Fangen ad vidt forskellige Veje. Ganske vist har man i Cellesystemets Hjemland: Pennsylvanien, da man her i Slutningen af det 18. Aarhundrede opstillede dette System som en Modsætning til Fællessystemet, begrundet den absolutte Isolation med, at man kun ad denne Vej kunde opnaa Fangens Bod og Anger, hans fuldstændige Opgaaen i sig selv og i sin Brøde, men efter at man forlængst har opgivet dette Cellestraffens Formaal som uopnaaeligt og i mange Tilfælde skadeligt, har man ikke i Adskillelsen mel-

lem de 2 Systemer søgt nogen Begrundelse for en forskellig Virkemaade.

Næppe heller vil man finde Betænkeligheder ved en Opgivelse af Sondringen mellem de to Systemer i Muligheden af Indførelse af Vilkaarlighed i Straffuldbyrdelsen. At en saadan Vilkaarlighed er udelukket, hvor Straffen fuldbyrdes i hvert enkelt Tilfælde i Overensstemmelse med Straffelovens Regler enten som absolut Cellestraf eller som absolut Fællesstraf, synes i hvert Fald for en overfladisk Betragtning indlysende. Men i det Øjeblik man anerkender Modifikationer i begge Former for Frihedsstraf, aabnes der Adgang til i hvert enkelt Tilfælde at individualisere efter et frit Skøn, og den rent teoretiske Mulighed for Vilkaarlighed er da tilstede. Men ret beset rummer i Virkeligheden den absolutte Gennemførelse af enten det ene eller det andet System langt større Vilkaarlighed end den, Anerkendelsen af Modifikationen kan føre til. Det er sagt, at Frihedsstraffen har det Fortrin fremfor Formuestraffen, at medens den sidste virker højst forskelligt, fordi Formuen er et Gode, som ikke er tilstede hos alle i lige stor Mængde, virker den første altid ens, fordi Friheden hører til et af Menneskenes absolutte Goder. Men intet er mere urigtigt. Forsaavidt Frihedsberøvelsen kun tilsigter en rent fysisk Indespærring, er Sætningen tildels sand. Men da Frihedsberøvelsen ikke alene faktisk medfører, men direkte tilsigter en Indvirkning paa Fangens psykiske Tilstand, og da denne Indvirkning i saa høj Grad er individuelt forskellig, er det nødvendigt, at der ved Anerkendelsen af Individualisering i Behandlingen aabnes Mulighed for en nogenlunde ligelig Virkning af Straffen.

Enhver praktisk Fængselsmand ved af Erfaring, hvor vidt forskelligt de enkelte reagerer overfor Straffen, og hvor nødvendigt det er i en Række Tilfælde at kunne lempe Fangens Vilkaar ved Modifikationer i Cellebehandlingen eller paa anden Maade. Intet vilde derfor være mere naturligt end at lade Behandlingen i Fællesskab indtræde som

en videre Udformning af Modifikationen i Cellebehandlingen.

Straffeloven burde da indskrænke sig til at fastsætte et Maximum af 2 Aar, der dog med Justitsministeriets Samtykke skulde kunne forlænges til 3 Aar, for Behandling under absolut Afsondring, og et Tidsrum af 3 Aar, eventuelt forlænget til 4 Aar, efter hvis Udløb Fangen kun maatte være isoleret om Natten og i Fritiden. Mere detaljerede Regler for, naar Modifikationer i Cellebehandlingen kunde indtræde, maatte da fastsættes enten i en særlig Straff fuldbyrdelseslov eller i en kongelig Anordning, der dog i vidt Omfang burde overlade Afgørelsen til de straffuldbyrdende Myndigheder efter Skøn i hvert enkelt Tilfælde.

Sluttelig skal det nævnes, at K. U. 1923 aabner Adgang til at overføre Fanger, der er svækkede af Drikfældighed, og paa hvem Straffen ikke kan antages at have den tilsigtede Virkning, midlertidig eller for Resten af Straffetiden til Arbejdshus, og til at overføre Fanger, hvis Straffetid udgør mindst 8 Aar, til Forvaringsanstalt, naar Halvdelen af Straffetiden, dog mindst 5 Aar, er forløbet. Det tilsigtes herved i første Tilfælde at opnaa en Behandling af Fangen, der bedre passer for ham, og i sidste Tilfælde at bryde de langvarige Straffes Ensformighed og modvirke disses slovende og nedbrydende Virkning. I begge Tilfælde er Reglerne Udslag af Princippet om Individualisering i Behandlingen.

I det foregaaende er nærmere redegjort for den kvalificerede Frihedsstrafs Udformning, navnlig for de to Hovedspørgsmaal, en eller flere Arter af kvalificeret Frihedsstraf og Cellebehandling etc. Behandling i Fællesskab. Tilbage staar Spørgsmaalene om den særlige Behandling af de unge Forbrydere under Fuldbyrdelsen af den kvalificerede Frihedsstraf, den simple Frihedsberøvelse samt Disciplinærstraffen, men herom i en følgende Artikel.

Julius Lassen

født den 4. Juli 1847, død den 23. November 1923.

JULIUS LASSEN, der i 36 Aar docerede ved Københavns Universitet (1881—1917), og som endnu efter den Tid ufortrødent fortsatte sit retsvidenskabelige Arbejde, var i første Række Civilist. Hans store Haandbog i Obligationsretten saavel som de formueretlige Afhandlinger, han ved Siden heraf offentliggjorde, vil for lange Tider sikre ham en fremskudt Plads blandt vore Retslærde, ikke mindst paa Grund af det Samarbejde af Teori og Praksis, som de er Udtryk for. Ingen tidligere har i de nordiske Lande saa udførligt og saa skarpsindigt optaget Domstolenes Praksis til Overvejelse i Forbindelse med de teoretiske Undersøgelser af, hvad der er gældende Ret. Herved lyste det for ham som et Maal for Retten, at dens Udvikling bestemtes af Hensyn til selve de Livsforhold, den angaar, og hvis Forstaaelse er en Betingelse for, at den kan virke uden Gnidningsmodstand. Som Foregangsmand paa dette Omraade har Lassen haft Betydning ogsaa udover sit eget Lands Grænser.

De Interesser, for hvilke dette Tidsskrift kæmper, havde Lassen særlig Tilknytning til paa to Omraader. Hans første Skridt paa den retsvidenskabelige Bane faldt indenfor Strafferettens Felter, idet han i 1879 disputerede for den juridiske Doktorgrad med en Afhandling Om Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed. Det er vanskeligt nu at stille

Horoskopet for, hvorledes Lassens videnskabelige Bane vilde være bleven, saafremt han havde fulgt den Linje, hans første Skridt betegnede. Med de Evner, han senere viste sig at sidde inde med, vilde han vel ogsaa som strafferetlig Forfatter have kunnet gøre Fyldest. I Doktordisputatsen havde Evnerne dog næppe helt viklet sig ud af Svøbet. Og i hvert Fald er der ingen Grund til efter det Livsværk, som Lassen udførte paa Formuerettens Omraade, at gaa i Rette med ham, fordi disse Evner ikke, som maaske oprindelig paa-tænkt, fandt Anvendelse indenfor Strafferetten.

Paa et andet Omraade, der ogsaa staar dette Tidsskrift nær, kom Lassen til at gøre en betydningsfuld Gerning. Det nordiske Samarbejde har ikke haft nogen mere varm og aktiv Ven, end han var. Det var ved en Tale som Rektor ved Københavns Universitet (1899), Lassen for første Gang tog Ordet for et bevidst skandinavisk Lovgivningsarbejde paa lang Sigt. Et saadant Arbejde lykkedes det ogsaa at gennemføre. Søløvs og Veksellovs, der forelaa fra tidligere Tid, suppleredes nu med Købelov, Aftalelov, Kommissionslov, Afbetalingslov. Under de Forhandlinger i fælles skandinaviske Komiteer, hvoraf disse Love udgik, var Lassen en forende Kraft, og som han under dette Arbejde sad omgivet af Praktikere, der supplerede ham som han dem, kom hans Evner fuldt til deres Ret. Både Arbejdet i sig selv og det Venskab, han vandt i Broderlandene, var ham ogsaa en stadig Kilde til rig Glæde.

Lassens harmoniske Personlighed og den Indsats, han har gjort i Formuerettens Udvikling efter det praktiske Retslivs Behov, vil i lige Grad tjene til at bevare hans Minde for kommende Slægter.

Efter dette Tidsskrifts Rammer kan en nærmere Vurdering af Lassens Betydning ikke finde Sted her; derom maa henvises bl. a. til det Skrift »Til Minde om Julius Lassen«, der er udkommet nu efter hans Død som Særtryk af Ugeskrift for Retsvæsen, og hvori findes nærmere Udtalelser af Henry Ussing og Eyvind Olrik, en fuldstændig Lassen-

Bibliografi ved Frantz Dahl og en lidet kendt Afhandling af Lassen selv (Om Definitioner i Retsliteraturen, trykt i Festskrift för Friherre R. A. Wrede, Helsingfors 1921).

Eyvind Olrik.

Det har blivit en sed, och en god sed, att denna tidskrift, trots den i dess program givna begränsningen till allenast vissa sidor av rättslivets område, likvisst, då någon märkesman inom nordisk rättsvetenskap fällts av liemannen, sökt inför sina läsare hugfästa hans minne, oberoende av det särskilda fält, inom vilket han varit verksam. Till grund för denna sed ligger den fullt riktiga tanken, att rättsvetenskapen, trots dess många skiftande, varandra sidoordnade discipliner, i verkligheten mer än de flesta andra grupper av mer eller mindre nära sammanhörande vetenskaper bildar en enhet; och att därför de stora och betydelsefulla gärningarna inom ett av dess områden alltid på mångfaldigt sätt, direkt eller indirekt, återverka på de övriga.

Visserligen är den som skriver dessa rader den förste att jäva sin kompetens, då det gäller att rista en minnets runa över den vetenskapliga gärning, som utförts av den man, vars namn läses härövan. Men till att giva uttryck åt några av de stämningar och tankar, som besjäla det svenska rättslivets och den svenska rättsvetenskapens målsmän, då han ej mera är, vågar han dock lämna ett litet bidrag.

De mindre öarna i den danska arkipelagen ha lämnat betydelsefulla tillskott till dansk och nordisk rättsvetenskap. Från Langeland kom Ørsted, från Samsö kom Julius Lassen. Ett inre samband mellan dessa båda rättens tjänare är oförnekligt. Men den fulla förståelsen av Julius Lassens ställning inom nordiskt rättsliv får man väl dock först, om man jämväl uppmärksammar hans rättsvetenskapliga orientering, internationellt sett. Vetenskapen är en livsyttning bland andra livsyttningar och kan därför icke helt undgå att

taga intryck av livets realiteter i deras helhet. Man bringas särskilt att reflektera häröver, då man observerar den olikhet i orientering, internationellt sett, som i de senaste mansåldrarna utmärkt dansk och svensk vetenskap inom åskilliga humanistiska forskningsgrenar: inom den förra en anglosachsisk orientering, inom den senare en tysk. På filosofiens område är t. ex. denna olikhet fullt påtaglig; men den är ganska tydligt skönjbar även inom rättsvetenskapen. Icke minst gäller detta ifråga om den nu hädangångne mästaren. Själv har han en gång för undertecknad uttryckligen angivit Sir Frederick Pollock's *Principles of Contract* såsom det verk, av vilket han i sin vetenskapliga gärning mottagit de starkaste intrycken.

Till en del bottnar säkerligen den nämnda olikheten i vissa nationella särdrag ifråga om andlig utrustning och lynnesart; men otvivelaktigt har den ock varit påverkad av de internationella ekonomiska och politiska förhållandenas gestaltning. Evad orsaken är den ena eller andra, är nämnda förhållande för Norden uteslutande att anse såsom en förman. Det är blott ett uttryck för den, ofta icke tillräckligt besinnade andliga rikedom, som tillföres den nordiska kulturkretsen därigenom att den är organiserad såsom ett flertal politiskt självständiga folkindividualiteter med ett praktiskt taget gemensamt litteraturspråk. »Die Kleinstaterei» har här i alldeles särskild grad verkat livgivande och befruktande i kulturellt hänseende.

Vad de juridiska vetenskaperna beträffar, kan det dock vid en dylik olikhet i orientering endast bliva fråga om en olikhet i nyanser. Rättsvetenskapen är numera en i erfarenhetens värld fast förankrad forskningsgren, inom vilken det icke kan föreligga några större divergenser ifråga om uppgifter och forskningsmetod. Men om också inga skilda meningar i nutiden kunna råda därom, att rättsvetenskapens uppgift i grunden icke är någon annan, än den var redan på de romerska juristernas tid — att under noggrann analys av de i livet uppdykande intressekonflikternas natur

söka i regelns form fastställa innebörden av de avgöranden som genom statens maktbud i domar och lagstiftningsakter träffats angående desamma, att åt dessa regler giva ökad klarhet och överskådlighet genom deras sammanfattande i systematisk form, samt att på grundval av det sålunda ordnade materialet söka giva ledtrådar för nya uppdykande konflikters lösning och kritiskt granska redan träffade avgöranden — så kan dock den vetenskapliga insatsen bli rätt väsentligt olika till sin natur, allteftersom densamma företrädesvis göres på den ena eller andra punkten.

Det är ytterst sällan som det fallit på en nordisk jurists lott att så allsidigt som den nu bortgångne genomföra samtliga dessa uppgifter inom det rättsområde han åt sig företrädesvis utvallt. Närmare besett grundar sig väl hans ställning och förblivande betydelse för nordiskt rättsliv företrädesvis därpå att han valde att göra sin insats främst på den förstnämnda av dessa uppgifter, och att han var lycklig nog att redan tidigt kunna träffa detta val. Han tillhörde dessa sällsynt lyckligt utrustade rättsvetenskapens ämnesvänner, vilka, trots en alldeles osedvanlig trohet mot sin akademiska läraregärning och den därmed alltid till en viss grad följande isoleringen från det levande rättslivets befruktande intryck, likväl äga det medfödda sinne för rätten såsom en det levande livets norm, vilken utfyller och uppväger nyssnämnda olägenhet, samt därigenom sätter dem i stånd att upptaga och genomföra uppgifter, vilka för de flesta först med mera framskriden ålder och erfarenhet te sig såsom möjliga. Inom svensk jurisprudence äger han i sistnämde hänseende väl knappast någon annan motsvarighet än Tore Almén, vilken ock i mer än ett hänseende kan betecknas såsom hans andlige lärjunge.

Det kan emellertid sättas ifråga, om icke i svenska rättsvetenskapsmäns ögon den beundran, som hans livsgärning är ägnad att ingjuta, nästan ännu mera grundar sig därpå, att han med denna sin allmänna utgångspunkt även hann med och mäktade fullfölja de systematiska uppgifterna. I ett

land, där den juridiska litteraturen så gott som uteslutande består av monografier och lagkommentarer, måste en sådan prestation verka särskilt imponerande.

Härtill kommer, att han för de svenska juristfakulteternas lärare alltid måste framstå såsom en högt förpliktande förebild och ett mönster ifråga om troheten mot sin läraregärning. De uppgifter, han åt sig utvalt, ägde en för honom förpliktande kraft, mot vilken maktens, ärans och rikedomens lockelser — enligt kyrkofadern Augustinus de tre farligaste snarorna för en god tjänaregärning, och vilka väl icke heller på hans levnadsväg underlätit att i en eller annan form göra sig påminta — städse studsade tillbaka.

Inför en sådan livsgärning kunna de känslor, som vid hans bortgång besjåla den svenska juristvärlden, i ett slags epigramatisk form sammanfattas i de ord, med vilka han hälsades vid de nordiska juristmötenas återupplivande i Stockholm år 1919: *venerabilis ille jurisprudentiae praeceptor illustris et artifex.*

Nils Stjernberg.

Domme.

Danmark.

Spørgsmaal om en Tiltalts Domfældelse efter en ham ukendt ny Straffelov. Skipper C. havde i et Aars Tid drevet Forretning ved at forhandle Spiritus fra Skib i Kattegat udenfor Søterritoriet til andre Fartøjer, hvorfra Varerne maatte antages at blive indsmuglet i de omliggende Lande. Han gik herunder jævnlig ind til Frederikshavn, hvor han lod sin Spiritusladning forsegle af Toldvæsenet, saalænge hans Ophold varede. Da han d. 3. Juni 1922 om Aftenen Kl. 11½ indkom til Frederikshavn og som sædvanlig indfandt sig hos Toldvæsenet for at anmelde sin Spiritusladning til Forsegling, lagde Toldvæsenet Beslag paa Skib og Ladning i Henhold til en ny Lov af 31. Maj 1922, der ifølge sit Indhold traadte i Kraft d. 1. Juni, og som var offentliggjort i Lovtidende for d. 3. Juni; ved Tolddepartementets Resolution blev Varerne derpaa konfiskerede og C. idømt en Bøde af 200 Kr. C. søgte Departementet til Tilbagebetaling af Bødeløbet og til Udløvelse af de konfiskerede Varer. Ved ØLR fik C. Medhold heri, men ved Højesterets Dom af 10. Oktober 1923 (HRT 1923. 389, Ufr 1923 A 995) blev Departementet frifundet, idet HR statuerer, at »da Loven var offentliggjort i Lovtidende den samme Dag, maa under de iøvrigt foreliggende Omstændigheder den citerede Bestemmelse kunne bringes til Anvendelse overfor C., selv om han ikke maatte have kendt Loven«. For Lovens Offentliggørelse kunde den vel kun gælde som en Forskrift for Statens administrative Organer (Opkrævelse af en forhøjet Toldafgift m. m.); hvis C. f. Eks. var indkommen til Frederikshavn allerede d. 2. Juni, havde den ham ukendte ny Straffebestemmelse næppe kunnet bringes til Anvendelse. Men efter Offentliggørelsen maatte Loven være anvendelig efter hele sit Indhold, og Spørgsmaalet kunde

kun være, om der her var Grund til at tillægge Retsuvidenheden Betydning. Dommen hviler paa den Betragtning, at Reglen i Straffelovens § 42 (»Ukyndighed om Straffeloven udelukker ikke Anvendelse af Straf«) ikke uden videre kan anvendes analogisk udenfor Straffelovens Omraade. Her maa Domstolene være fritstillede, saaledes at Afgørelsen maa bero paa en Undersøgelse i det enkelte Tilfælde. Men nogen Grund til her at tillægge C.s Retsuvidenhed nogen diskulperende Betydning var der ikke. Det drejede sig om en videre Udvikling af den bestaaende Toldlovgivning; C. var en Person, der her til Stadighed befandt sig paa det lovliges alleryderste Grænse, han maatte være forberedt paa, at denne Grænse kunde blive omlagt, og burde bære Risikoen for en saadan Omlægning*). — Jfr. herved K. Berlin i UfR 1917 B 210 ff, Goos Strafferettens alm. Del S. 334 ff., Torp Strafferettens alm. Del S. 439 ff.

Eyvind Orlík.

*) Derimod kunde man sikkert ikke gøre gældende, at den anvendte Bestemmelse (L. § 19, 4. Stykke), der indførte en kraftig Præsumption til Skade for den med Spiritus antrufne, kun skulde være en processuel Bestemmelse, der som saadan straks maatte finde ubetinget Anvendelse.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Rivista Penale 1923.

I »Rivista Penale« føres Diskussionen om den af den kgl. italienske Kommission i 1921 afgivne Betænkning til ny italiensk Straffelov med største Iver. Et vægtigt Bidrag til denne yder Professor ved Neapels Universitet *Arturo Rocco*, som efter Opfordring af det juridiske Fakultet ved Neapels Universitet har underkastet Kommissionsbetænkningen en kritisk Prøvelse, i en Beretning til Fakultetet offentliggjort i R. P. 1923 S. 501 ff. *Rocco* pointerer indledningsvis, at Udkastet jo er ufuldstændigt, idet det kun indeholder Forslag til den alm. Del, og at en virkelig Prøvelse af Udkastets revolutionerende Forslag maa ske i Forbindelse med Vurderingen af Forslaget til den specielle Del (saadant Forslag foreligger endnu ikke). Naar Kommissionen foreslaar i Stedet for en Værdsættelse af Forbrydelsen at sætte en saadan af Forbryderen, i Stedet for Forbrydelsens Følger vil betone dens Aarsager, i Stedet for et »realistisk« Syn paa Forbrydelsen vil anlægge et symptomatisk, idet Forbrydelsen skal behandles som et blot Udslag af og Kendetegn paa Forbryderens Samfundsfarlighed, aabnes derved Porten for den største Vilkaarlighed indenfor den straffende Retshaandhævelse, denne mister herved ethvert objektivt Kriterium. Overfor Udkastet maa det netop betones, at Forbrydelsen kun er et af mange Kendetegn paa en Persons Samfundsfarlighed, og omvendt at de groveste Forbrydelser kan begaaes af Personer, der fra et Samfundssynspunkt er lidet farlige. Iøvrigt hævder *Rocco*, at de sindssyge i hver Fald bør holdes udenfor. Hele Sondringen mellem de »farlige« Forbrydere og de ufarlige falder i Virkelighedens Verden sammen, fordi Domstolene vil være ude af Stand til med Sikkerhed at skønne over »Farligheden«, hermed falder ogsaa Sondringen indenfor »Sanktioner« mellem de opdragende

og de eliminerende. Forfatteren gaar dog her for vidt. At man ogsaa ud fra et andet Grundsyn paa Forbrydelsen end det, som det italienske Udkast hviler paa, maa tilstræbe og kan gennemføre en større Individualisering indenfor Straffemidlerne, er i Nutiden anerkendt. Og det maa i saa Henseende fremhæves, at en Angivelse af Betingelserne for Idømmelse af eliminerende Straf ikke støder paa uovervindelige Vanskeligheder. Det centrale i det nye italienske Udkast er dets Afskaffelse af Skyldbegrebet og dets Indførelse af den legale eller sociale Ansvarlighed, hvorefter enhver, som begaar en Lovovertrædelse, skal drages til Ansvar for samme efter Loven, ligegyldig hvilke hans fysiologiske og psykiske Betingelser har været. Om denne legale Ansvarlighed udtaler *Rocco*, at den ikke er andet end en Slags objektivt Ansvar uden Skyld, som grunder sig paa det blotte Faktum, at der er konstateret en vis materiel Forbindelse mellem den handlende og Skaden. Det er klart, at denne legale Ansvarlighed ikke kan sættes i Stedet for Ansvarlighed baseret paa Skyld, som vi hidtil har arbejdet med som Basis¹⁾. Skal dette Begreb om legal Ansvarlighed være det eneste og almindelige strafferetlige Ansvarsbegreb, saa ledes vi ind i en farlig Sammenblanding af forskelligartede Fænomener. Sanktionerne berøves enhver Karakter af Straf, og Straffens forskellige Formaal saboteres. Forfatteren slutter sin Indberetning til Fakultetet med Forslag til Beslutning (tiltraadt af Fakultetet i et Møde den 1. Maj d. A.), hvorefter Regeringen opfordres til at tage Afstand fra en Gennemførelse af en Reform efter Udkastet; den kommende Lov bør hvile paa en videre Udvikling af Hovedprinciperne i den gældende Ret, og særlig bør de saakaldte Sikkerhedsforanstaltninger ikke identificeres eller sammenblandes med de egentlige Straffe.

J. Hartvig Jacobsen.

¹⁾ Jvf. hertil Anmelderens Bemærkninger i T. f. R. 1922 S. 318 ff.

Mindre Meddelelser.

Dansk Kriminalistforenings Aarsmøde 1923.

Under Ledelse af Formanden, Prof. Dr. jur. *Carl Torp* afholdt Dansk Kriminalistforening den 5.—7. December f. A. Aarsmøde med Drøftelse af Straffelovskommissionens Udkast af 1923 paa Programmet. Da et stenografisk Referat af Forhandlingerne senere vil blive offentliggjort, skal her kun meddeles nogle Hovedpunkter fra Mødet.

Paa første Mødeaften (Dirigent Prof. Dr. jur. *Viggo Bentzon*) indledede Fængselsdirektør *Th. Fussing* en Diskussion om Straffelovsudkastets Regler vedrørende Frihedsstraffene. Indlederen sluttede sig til Kommissionsflertallets Forslag om blot 2 Arter af Frihedsstraf, Hæfte og Fængsel, da det ved Fuldbyrkelse af langvarige Frihedsstraffe i Praksis har vist sig umuligt at gennemføre en Sondring paa rationelt Grundlag mellem forskellige Arter af kvalificeret Frihedsstraf. Loven bør vedrørende Fuldbyrkelsen af de langvarige Frihedsstraffe udelukke Anvendelse af Cellestraffen, hvor denne skønnes uhensigtsmæssig. § 37, 3. Stk. i Udkastet burde ændres saaledes, at Justitsministeren for Straffe, der ikke overstiger 4½ Aar (Udk. 3 Aar), kan bestemme, at Straffen udstaas i Enrum i de første 2 Aar, og ved Udløbet af denne Tid, naar særlige Grunde taler derfor, tillade, at Straffen udstaas paa samme Maade i endnu et Aar. Løsladelse paa Prøve bør afgøres ikke af Fængselsretten, men af Justitsministeren.

I Diskussionen forsvarede Højesteretsdommer *Olrik* sit Forslag om 2 kvalificerede Frihedsstraffe. Fængselsinspektør *Cai Jensen*, Nyborg Straffeanstalt, advarede mod en altfor gennemført Fællesskabsbehandling ogsaa i et Ungdomsfængsel. Han tvivlede paa, at det underordnede Fængselspersonale, som stod til Raadighed, var Opgaven voksen i et saadant Ungdomsfængsel, som det af Udk. foreslaaede. Dom-

mer *Goll*: Vi vil ikke have Fangevogtere i Ungdomsfængslet, men Pædagoger. Vi vil og maa gøre et Forsøg med dette særlige Fængsel. Cellebehandlings Resultater er som oftest Kunstprodukter, der falder sammen i Livet. Viceinspektør *Borgsmidt-Hansen* gav Oplysninger om Borstal-Systemet i England, Ungdomsfængslets Monster. Dr. med. *George Schröder* talte for Cellestraf mod Fællesskabsbehandling. Fængselsinspektør *Wandall*, Horsens, vilde anvende Cellestraf som Led i Udstaaelse af langvarige Frihedsstraffe. Landsdommer *Haack* udtalte sig for Ordningen med kun én kvalificeret Frihedsstraf. Cand. jur. *J. Hartvig Jacobsen* talte for udvidet Anvendelse af Friluftsarbejde under Fuldbyrddelse af langvarige Frihedsstraffe og spurgte om, hvorfor Udkastet kun vil anvende Ungdomsfængsel paa Fanger fra 16 Aar, naar dog den kriminelle Lavalder sættes til 14 Aar. Fængselsinspektør *Waagensen* var Tilhænger af kun én kvalificeret Frihedsstraf. Progressionen burde ogsaa indføres ved de korte Frihedsstraffe. Den skarpe Søndring mellem Fællesskabs- og Cellebehandling burde slettes. Prof. *Torp* rejste Spørgsmaalet om Fængselsstraffens Minimum, dette var efter Udkastet for lavt. Herimod talte Landsdommer *Krabbe*. Prof. Dr. med. *Wimmer* tog Ordet for en større Individualisering i Straffuldbyrddelsen.

Anden Modeaften (Dirigent Dommer *Finsen*) indledede Overretssagfører *Henrik Sachs* en Forhandling om Udkastets Bestemmelser om Sædelighedsforbrydelserne. Indlederen vilde undersøge Reglerne, særlig Voldtægtsparagrafferne, med Henblik paa deres Anvendelse i Nævningesager. At Straffebudene skal omsættes i Spørgsmaal til Nævningerne, bør influere paa Formuleringen. Og reelt bør der ved Fastsættelsen af Grænsen for det strafbares Omraade tages Hensyn til det Usikkerhedsmoment, som Nævningernes Medvirken indeholder. Med Rette blev Indlederen under Diskussionen paa disse Punkter kraftigt imødegaaet af Prof. *Torp*, Overretssagfører *Ahnfelt-Rønne* og Dommer *Goll*. Statsadvokat *Lett* talte for en Udvidelse af Voldtægtsbegrebet. Cand. jur. *J. Hartvig Jacobsen* ønskede en rationellere Affattelse af Voldtægtsbestemmelserne med Henblik paa en bedre Beskyttelse mod voldelig uterlig Behandling af Børn og ønskede Bestemmelsen i § 210 om Straf for konslig Usædelighed mellem Personer af samme Køn for Betaling slettet.

Sidste Modeaften (Dirigent Overretssagfører *Ahnfelt-Ronne*) indledede cand. jur. *J. Hartvig Jacobsen* om Udkastets Regler vedrørende Forbrydelser mod Liv og Legeme. Angaaende Barnemord sluttede Indlederen sig til Mindretallets Forslag til § 217. Udk.s § 218 burde suppleres med en Regel om de saakaldte Medlidenhedsdrab. Ogsaa Bestemmelsen om Hjælp til Selvmord burde ændres. Det blev dog navnlig Udkastets Regel i § 221 om Fosterdrab, som Tale-
ren vendte sig imod. Reglen er uheldig, for det første fordi den hjemler Straffrihed for Fosterdrab foretaget af den besvangrede selv, inden hun har mærket »sikre Tegn« paa Besvangrelsen, dernæst fordi den straffer den med Kvindens Samtykke medvirkende Tredjemand uforholdsmæssigt haardere end Kvinden selv, og endelig, fordi den ikke giver en Regel om visse Tilfælde af retmæssigt Fosterdrab. Angaaende Legemsfor nærmelserne kritiseredes §§ 222, 3° og 223, 2°. Foredraget gav Anledning til en varm Diskussion, som det vil fore for vidt at gaa ind paa her. Særlig skal blot fremhæves, at der konstateredes en overvejende Stemning mod Udkastets Regel i § 221 og dennes Begrundelse.

J. H. J.

Indsendte Bøger.

- Grunderna för läran om ämbetsmäns korruptionsbrott. Av Einar
Henrik Heimer. Lund 1923.
- N. Harboe: Den strafferetslige Skyldvne. Kristiania 1923.
- Tidsskrift for Retsvidenskap. 1923. Hft. 3.
- Juridisk Tidsskrift. 1923. Hft. 9—10.
- Svensk Juristtidning. 1923. Hft. 6.
- Tidsskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1923. Hft. 5.
- Defensor legis. 1923. Hft. 9—11.
- Beretning om Straffeanstalterne i Danmark i Finansaaret 1922—23.
Kbhvn. 1923.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XXXIV. Bd.,
Hft. 4.
- Rivista penale. Vol. XCVIII fasc. 4—6.

Förundersökning, villkorlig dom och övervakning.

Föredrag

vid Centralförbundets för socialt arbete konferens i Stockholm 1923
av advokat GEORG STJERNSTEDT.

Den svenska lagen av år 1918 om villkorlig straffdom innehåller rörande förutsättningarna för och gestaltningen av själva den villkorliga domen i huvudsak följande.

Villkorlig dom är för det första en sak, som domstol icke är ålagd att under givna förutsättningar besluta, utan institutet är av diskretionär natur. Domstolen »må kunna» i domen förordna, att med straffet skall anstå, heter det i lagen. Förordnande av v. d. erindrar på så sätt om benådning. Men givet är, att en domare, som sätter sig på tvären och aldrig förordnar om v. d., handlar i strid mot lagens anda och mening. Tendens till sådan obstruktion lär, i förbigående sagt, icke alldeles ha saknats, men numera torde v. d. lojalt tillämpas på alla håll. Däremot kvarstår det faktum, att meddelandet av v. d. sker ytterst olika av olika domare och vid olika domstolar. Medan sålunda år 1920 v. d. i Stockholm meddelades åt 26 % av dem, som varit föremål för förundersökning, var samma procentsiffra för Göteborg icke mindre än 57,3 eller mer än dubbelt så stor som i Stockholm. I Malmö dömdes samma år 28 %, i Jönköpings län 36 % och i Gävle 58 % villkorligt, allt beräknat i förhållande till antalet förundersökningar.

Går man till de olika avdelningarna inom Stockholms rådhusrätt, finner man anmärkningsvärda olikheter. För första halvåret 1919 utgjorde sålunda de v. d. inom fem avdelningar resp. 15.1, 5.2, 4.4, 37.1 och 8.3 % av de mål, i vilka förundersökning förekommit. För första halvåret 1921 voro siffrorna resp. 27.3, 54.5, 21.7, 19.2 och 19.4 %, alltså visserligen icke företeende så stor inbördes olikhet som två år tidigare, men likväl utvisande en betydande olikhet i tillämpningen av v. d.

Uppenbart är, att nu påpekade stora olikhet i lagtillämpningen utgör en viss olägenhet, särskilt med hänsyn till respekten för lagen, men att råda bot härpå är utan tvivel mycket svårt. Det synes bättre att behålla olägenheten i fråga än att alltför mycket klavbinda domstolarna vid regler, om och under vilka förutsättningar den v. d. skall användas. Man får ta det onda med det goda!

Lagen har endast en dylik regel av reel natur, och den regeln är, att det »med hänsyn särskilt till den dömdes karaktär och personliga förhållanden i övrigt finnes skälig anledning antaga, att han skall utan det — — ådömda straffets undergående låta sig rättas». I övrigt äger domstolen frihet att besluta efter sitt huvud, givetvis med skyldighet att beakta vad som är lagens grund och mening i fråga om v. domen.

Såsom formella förutsättningar för v. d. har lagen stadgat följande: Domen får icke lyda på högre straffarbete än 6 månader eller högre fängelse än ett år. I fråga om böttesstraff gäller, att v. d. må kunna tillämpas å sådant straff, där »anledning är att antaga, att den dömd till följd av fattigdom och bristande förvärsförmåga skulle nödgas avtjäna böterna med frihetsstraff».

Vidare är föreskrivet, att v. d. icke må brukas, där den tilltalade »under de tio år, vilka närmast föregått brottet, blivit dömd till straffarbete eller fängelse eller under samma tid undergått dylikt straff, som blivit honom tidigare ådömt». Detta stadgande utmärker, att v. d. närmast

är avsedd för förstagångsförbytare. Ytterligare är bestämt, att v. d. inte heller får meddelas i fall, där straffpåföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen (motsvarande det förra »förlust av medborgerligt förtroende») ådömes. Detta stadgande medför exempelvis, att en person, som gjort sig skyldig till förfalskning, icke kan erhålla v. d., om förfalskningen inte blivit begången under »synnerligen för mildrande omständigheter». Strafminimum för förfalskning är nämligen normaliter 6 mån:s straffarbete, och med minst 6 mån:s straffarbete följer för dylikt brott straffpåföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Jag påpekar denna sak såsom en svaghet i lagen om v. d. De sakkunnige, som utarbetade lagen, brottades också länge och väl med uppgiften att komma ifrån denna svaghet, men stannade vid, att det skulle vara förenat med ännu större olägenheter att f. n. gestalta lagen på annat sätt. Slutligen är att märka, att straff, som ådömes för tryckfrihetsbrott, icke kan dömas villkorligt. Detsamma gäller för de flesta straff, som ådömas efter strafflagen för krigsmakten. Undantaget gäller denna lags 8:e kapitel, som handlar om stöld, snatteri och rån m. fl. egendomsbrott; här kan alltså v. d. förekomma.

I lagen säges, att det »på den dömdes uppförande under viss prøvotid samt på omständigheter i övrigt, som i denna lag angivas, skall bero, huruvida straffet skall gå i verkställighet». Prøvotiden är tre år utom vid bötesstraff, där den är ett år.

Det regelmässiga är enligt lagen, att den v. dömd under prøvotiden skall stå under övervakning av därtill förordnad person, övervakaren. Blott om det av särskilda skäl kan antagas, att den dömd skall utan övervakning låta sig rättas, skall i domen föreskrivas, att övervakning icke skal äga rum. Det får alltså exempelvis icke utgöra ett skäl att lämna en v. dömd utan övervakning, att domstolen inte ser sig istånd att anordna över-

vakning eller skaffa övervakare. I sådant fall får domstolen låta bli att meddela v. d.

Några statistiska uppgifter rörande förhållandet mellan antalet fall, där v. d. meddelas med övervakning och antalet fall, där den meddelas utan övervakning, kan jag inte lämna annat än från Stockholms rådhusrätt för år 1922. Av 69 villkorligt dömda ställdes 47 under övervakning, medan 22 fingo v. d. utan övervakning.

✱

Vare sig den v. dömden står under övervakning eller inte, åligger det honom att under prøvotiden föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika dåligt sällskap och bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt samt, där han ålagts ersätta genom brottet uppkommen skada, göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skyldighet därutinnan.

Står den v. dömden under övervakning, åligger honom ytterligare förpliktelser, varom mera senare.

Begår den v. dömden efter domens meddelande, men före prøvotidens slut, brott, för vilket han ådömes straffarbete eller fängelse, är anståndet förverkat, vilket ju innebär att den v. dömden får undergå båda straffan. Dömes han till annat straff än frihetsstraff, t. ex. böter, kan domstolen, men är inte tvungen att förklara anståndet förverkat.

Åsidosätter den v. dömden, utan att därigenom begå brott, något av vad som åligger honom, t. ex. att föra ett ordentligt leverne eller undvika dåligt sällskap, kan domstolen besluta antingen att meddela honom varning eller att förklara anståndet förverkat. Varning skal meddelas den dömden personligen. Det kan ske inför domstolen, men även utom densamma. I vilket fall som helst meddelas varningen av domstolens ordförande.

Förekommer under prøvotiden från den v. dömdes

sida intet av vad som enligt lagen medför anståndets förverkande, förfaller det villkorligt ådömda straffet.

Ja, detta är grundlinierna av själva institutet v. d., sådant det blivit utformat i vår lagstiftning.

Det ligger nu nära till hands att fråga sig: I vilken utsträckning har v. d. tillämpats i genomsnitt i hela vårt land? Svaret på denna fråga blir, att av alla förstagångsförbrytare, som dömdes exempelvis år 1921, summa 2.885, erhöles 780 personer eller 27 % v. d. År 1922 erhöles av hela antalet förstagångsförbrytare, summa 2.562, 706 personer eller 31 % v. d., och under innevarande års fyra första månader utgör motsvarande procenttal 36. Skall man våga fälla något omdöme i anledning av dessa siffror, vore det, att den genomsnittliga tillämpningen av institutet synes riktig; det bör ju inte vara så, att chanserna att erhålla v. d. blir alltför stora, och detta torde inte kunna sägas vara fallet, om cirka $\frac{1}{3}$ av alla förstagångsförbrytare erhålla v. d.

*

Vad förundersökning och övervakning i det stora hela angår, har man anmärkt, att förundersökningen kommit att i praktiken få en alltför dominerande plats, medan i själva verket lyngdpunkten borde falla på övervakningen. Sålunda lämnas en jämförelsevis betydligt högre ekonomisk ersättning för arbetet med förundersökning än för arbetet med övervakning. Förundersökning har vidare i i stort sett kunnat ske mycket omsorgsfullt, medan det förekommit, att en och samma person blivit förordnad till övervakare åt så många villkorligt dömda, att man undrat, om det varit möjligt för honom att kunna hinna med dem alla. Utan att närmare ingå på en prövning av riktigheten av de framställda anmärkningarna, vill jag framhålla, att det åtminstone icke varit deras mening, som utarbetat lagen, att förundersökningen skulle dominera på bekostnad av övervakningen. Tvärtom. Förundersök-

ningen är endast ett hjälpmedel åt domstolen för avgörande av frågan, huruvida den tilltalade bör komma i åtnjutande av v. d. eller icke. Övervakningen däremot är en integrerande del av hela institutet v. d. Meningen har ju varit att åtminstone i regel utbyta ifrågakvarande straff mot v. d. i förening med övervakning, och den samhälleliga nyttan av detta utbyte måste i hög grad bli beroende av huru övervakningen i praktiken fungerar. Att lagstiftningen inte givit mycket mera än själva konturerna av övervakningsinstitutet, är sannt, och annat vore väl knappast möjligt, men intresse för detta instituts reella innehåll och sunda utveckling har ingalunda saknats hos lagstiftaren.

*

För att nu först nämna några ord om förundersökningen, stadgar lagen i huvudsak följande.

Har polismyndighet eller åklagare häktat någon brott, och ingår i den för brottet bestämda straffsatsen straffarbete i 6 månader eller kortare tid eller fängelse i ett år eller kortare tid, skall, därest den häktade erkänt gärningen och brottet är sådant, att v. d. överhuvud kan meddelas för detsamma, polismyndigheten eller åklagaren ofördröjligen ingiva anmälan om häktningen till domstolens ordförande. Ordföranden har då att skyndsamt förordna om särskild förundersökning, »där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig»; detta sista förbehåll torde vara utan praktisk betydelse, emedan ingen lär göra förundersökning utan förordnande, bl. a. av det skälet, att i sådant fall ersättning för besväret därmed icke anses kunna utgå.

I fråga om icke-häktade säger lagen, att om förundersökning prövas behöfvig, må den kunna beslutas av ordföranden före målets handläggning och därefter av domstolen.

Vid beslut om förundersökning skall »lämplig och villig» person (förundersökare) förordnas att utföra densamma.

Man hade vid lagens utarbetande tänkt sig, att sådana organisationer som exempelvis Skyddsvärnet, vilken ju, som bekant, ombesörjt utförandet av förundersökningar i många år, innan 1918 års lag trädde i kraft, skulle komma att tillhandahålla lämpliga personer, villiga att utföra förundersökning. Även hade man tänkt sig, att häradshövdingarnes biträden skulle lämpligen kunna förordnas därtill. Så har ock skett. Emellertid märkes det säregna förhållandet för Stockholms vidkommande, att rådhusrätten härstädes alltsedan 1922 års början, då registrator Harald Salomon inte längre tillhört Skyddsvärnet, lämnar nästan alla förordnanden att utföra förundersökning åt honom. Endast på en avdelning av rådhusrätten lämnas förordnanden stundom åt någon vid Skyddsvärnet anställd person.

Mot denna sakernas ordning i Stockholm har, såvitt själva förundersökningen angår, riktats bl. a. den anmärkningen, att man borde uppdraga åt kvinnor att företaga förundersökning av kvinnliga tilltalade, emedan förundersökningen ofta berör en del ömtåliga förhållanden, i vilka det är lättare för en kvinna att intränga, då den tilltalade själv är kvinna; lämpliga krafter stå även till förfogande härför.

Det åligger förundersökaren att utan dröjsmål till domstolens ordförande inge skriftlig berättelse över förundersökningen, att i de delar ordföranden kan anse nödigt fullständiga densamma samt att på kallelse av domstolen eller dess ordförande inställa sig vid domstolen för att i fall av behov gå denna till handa med upplysningar och eventuellt erforderlig ytterligare undersökning. Jag vill tillägga, att det givetvis inte bara står domstolen fritt, utan även torde vara dess skyldighet att, om så behöves, låta komplettera förundersökningen med vittnesmål,

hörande av anhöriga upplysningsvis o. s. v. Det är alltså ingalunda meningen, att den skriftliga förundersökningsberättelsen med bilagor skall få utgöra enda materialet för bedömande av frågan, huruvida v. d. skall meddelas eller icke. I praktiken torde det emellertid av naturliga skäl ha blivit så, att i regel berättelsen med bilagor utgör enda materialet.

Hur förundersökaren skall gå till väga, är närmare stadgat i en särskild kungl. instruktion av d. 28 juni 1918. Han skall sålunda, »med ledning av anvisningar» i ett visst formulär till berättelse, verkställa en, så vitt möjligt, fullständig utredning om den tilltalades karaktär och personliga förhållanden i övrigt samt rörande omständigheter, vilka eljest äro ägnade att ådagalägga, huruvida det finnes skälig anledning antaga, att han skall låta sig rättas utan undergående av straff. Förundersökaren är alltså inte bunden af formuläret, ehuru detta, praktiskt sett, alltid användes.

Vidare är föreskrivet, att förundersökaren skall sätta sig i personlig förbindelse med den tilltalade och besöka hans hem för att inhämta upplysningar från hans närmaste och bilda sig en på personlig iakttagelse grundad uppfattning om förhållandena i hemmet. De sålunda vunna uppgifterna och iakttagelserna skall förundersökaren kontrollera och fullständiga, särskilt genom införskaffande av upplysningar såväl från myndigheter samt offentliga och enskilda inrättningar och föreningar, hos vilka utredning i nämnda avseende antagas stå att vinna, som ock från personer, vilka äga kännedom om den tilltalade och hans familj och på grund av sin tjänsteställning eller eljest kunna förväntas lämna tillförlitliga uppgifter. Har den tilltalade sitt hem å annan ort, äger förundersökaren hänvända sig till vederbörande myndigheter därstädes för erhållande av nödig utredning. Är anledning misstänka, att den tilltalade lider av svårare kroppslig sjukdom eller av själslig sjukdom eller defekt, bör förundersökare, där så kan ske, in-

förskaffa läkareintyg rörande den tilltalade. Förundersökaren skall vid utförandet av sitt uppdrag så förfara, att den tilltalade eller hans anhöriga icke därigenom onödigtvis tillskyndas lidande eller men.

Förundersökaren är icke pliktig att till- eller avstyrka v. d., men intet hindrar, att han gör det.

Emellertid torde han finna mindre behagligt att bli påtagligt desavouerad av domstolen, varför han i regel torde undvika att uttala sig för eller emot v. d. I Stockholm brukar förundersökaren, om han anser v. d. böra meddelas, tillkännage, att han är villig åtaga sig att bli övervakare för den tilltalade, för den händelse denne får v. d. I dylikt tillkännagivande ligger alltså en underförstådd tillstyrkan.

Givetvis tillhör det grunderna för vår processordning, att den tilltalade själv skall få höra berättelsen uppläst för sig för att beredes tillfälle att gendriva uppgifter, som tilläventyrs inte äro riktiga. Så lär ock tillgå vid våra domstolar. Då emellertid berättelsen kan vara av mycket omtälig beskaffenhet, har lagen stadgat, att domstolen, om den finner det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, som inför domstolen framkomma, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, kan bestämma, att handläggningen skall ske inom stängda dörrar.

Uppenbart är, att förundersökningen skall vara opartisk, objektiv. Det är fördenskull malplacerat att, såsom stundom lär ha skett från försvarsadvokaters sida, klandra förundersökningen, därför att denna innehåller uppgifter, som äro graverande för den tilltalade. I detta samband må framhållas, att förundersökaren icke synes böra underlåta att i berättelsen även upptaga brott, som den tilltalade begått och som under utredningen kommit till hans kännedom, men som aldrig blivit beivrade. Visserligen kan den invändningen här göras, att det vore föga tilltalande, om allmänna åklagaren skulle begagna sig härav

och åtala den tilltalade för dylika, först nu till hans kännedom komna förbrytelser. I praktiken torde emellertid åklagaren icke ingripit i sådana fall. Tillsvidare torde därför icke finnas anledning att i berättelsen undertrycka en för bedömandet av den tilltalades person så pass viktig omständighet som att han tidigare förövat brott.

Att det i praktiken icke för förundersökaren stött på svårigheter att av anhöriga eller andra erhålla nödiga upplysningar, kan konstateras. Detta ligger ju också nästan i sakens natur. Man hoppas ju, att den tilltalade på grund av utredningen skall erhålla förmånen av v. d. och vill gärna hjälpa till därmed.

Berättelsen brukar åtminstone här i Stockholm utskrivas i 2 exemplar, av vilka det ena inges till domstolen och det andra behålles av förundersökaren. Det borde rent av vara föreskrivet, att berättelsen ovillkorligen skulle utskrivas i dubbla exemplar och att det ex., som icke inges till Rätten, skulle överlämnas till övervakaren, så att denne icke skall behöva vända sig till Rättens expedition för att få del av berättelsen. Berättelsen utgör ju en värdefull källa även för övervakaren, då det gäller att sätta sig in i den v. dömdes karaktär och personliga förhållanden.

Därmed är jag inne på en viktig fråga, nämligen sambandet mellan förundersökningen och övervakningen. Det har med styrka framhållits, att detta samband saknas och att det borde vara så, att till övervakare i regel förordnas samma person, som gjort förundersökningen. Tydligt är, att övervakaren då redan från början skulle få den levande personliga uppfattning om den v. dömden, som är av betydelse för hans verksamhet som övervakare. Något samband mellan förundersökningen och övervakningen existerar emellertid icke i lagen, ehuru denna naturligtvis icke hindrar en förnuftig praxis i sagda riktning.

Förundersökaren åtnjuter, såsom förut är antytt, efter domstols prövning av allmänna medel skäligt arvode för

utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Jag kan nämna, att det vanliga arvodet här i Stockholm under senare år varit 50 kr. per undersökning. Det lägsta arvode jag hört förekomma vid domstolarna är 25 kr., det högsta 100 kr.

*

Vad slutligen övervakningen angår, märkes först, att lagstiftaren sökt ordna det så, att övervakningen skall kunna ta sin början omedelbart, d. v. s. så snart den tilltalade blivit villkorligt dömd, på det att en mellantid, varunder han icke står under övervakning, skall kunna undvikas. Tillfälle är nämligen berett den v. dömd, åklagaren och målsägaren att omedelbart förklara sig nöjda med domen, antingen i dess helhet eller åtminstone såvitt angår straff, anstånd, övervakning och lydnadsplikt, och då börjar prøvotiden och övervakningen genast. Givetvis är överensstämmande med lagens anda och mening, att domstolen för parterna skall påvisa denna möjlighet, liksom ock att den övervakningsbok, som den v. d. skall ha — varom mera längre fram — skall ifyllas och utlämnas till honom vid samma tillfälle. Likaså bör domstolen på förhand ha en övervakare klar och denna övervakare få sin bok samtidigt, om han är närvarande, eller ock snarast möjligt därefter. Att, såsom lär ha hänt vid en häradsrätt i Stockholms närhet, dröja med utskrivandet och överlämnandet av dessa böcker ett par månader efter domen, är naturligtvis på tok.

Emellertid har mot lagens avfattning anmärkts, att det icke räcker med den möjlighet att få övervakningen att börja genast, som beretts i lagen, utan att övervakare städse borde förordnas samtidigt med den v. d:s avkunnande och oberoende av att domen icke vunnit laga kraft. Jag lämnar därhän, huruvida praktiska skäl motivera sådan lagändring, men vill nämna, att de som utarbetat lagen ansägo principiella betänkligheter tala mot att låta

en person, som kanske sedermera finge straffet och v. domen upphävida, underkasta sig övervakning under mellantiden.

Vad åligger nu den v. d., som blivit ställd under övervakning, utöver det som åligger en var v. dömd? Jo, lagen stadgar, att han skall hålla övervakaren städs underrättad om sin bostad och adress, på kallelse inställa sig hos honom och icke undandraga sig hans besök, ofördröjligen besvara hans skriftliga meddelanden, uppmärksamt åhöra hans råd och varningar, icke lämna arbetsanställning, utan att dessförinnan ha inhämtat övervakarens råd, samt i övrigt söka, i vad på den dömd må bero, underlätta övervakningens fullgörande. Var den dömd vid åtalets anhängiggörande under tjuguet år, må i domen kunna åläggas honom skyldighet, i visst avseende eller i allmänhet, att efterkomma föreskrift och foga sig i anordning, som övervakaren finner erforderlig för hans rättelse.

Vad man i detta stadgande har att uppmärksamma är särskilt, att den v. d. har att »uppmärksamt åhöra» övervakarens råd och varningar o. dyl. Det åligger honom alltså icke att åtlyda övervakaren utom såtillvida, att den villkorligt dömd skall på kallelse inställa sig hos övervakaren. Även om alltså den v. d. handlar stiek i stäv mot övervakarens råd, förverkar han inte anståndet, såvida han uppfyller de fordringar, lagen ställer på honom.

En mer eller mindre omfattande lydnadsplikt kan där emot åläggas den v. dömd, om han eller hon vid åtalets anhängiggörande var under 21 år. Domstolen kan då ålägga den v. d. »skyldighet, i visst avseende eller i allmänhet, att efterkomma föreskrift och foga sig i anordning, som övervakaren finner erforderlig för hans rättelse». Exempel på dylika föreskrifter och anordningar kunna vara förbud att besöka lokal, der spritdrycker serveras, föreskrift, att den v. dömd skall ingå i ett räddningshem, att han skall flytta från sin nuvarande miljö o. dyl.

Redan vid utarbetandet av lagförslaget yppade sig

olika uppfattning inom de sakkunniga beträffande den ålder, över vilken lydnadsplikt skulle kunna åläggas. Det gjordes gällande, att även unga personer, som vid målets anhängiggörande passerat myndighetsgränsen men icke uppnått 25 års ålder, borde kunna komma under lydnadsplikten. Man enade sig emellertid om 21 år tillsvidare. Huruvida trängande behov visat sig att gå längre, är vanskligt att avgöra. Säkert är, att från en håll uttalats önskvärdheten i vissa fall att uträtta stadgandet om lydnadsplikten även till något högre ålder. Särskilt har det framhållits, att en del dömda unga kvinnor borde vara underkastade ett längre gående tvång än lagen nu medger. Det tycks i många fall vara svårare att hålla unga kvinnor till ett ordentligt leverne än unga män, något som givetvis beror därpå, att beträffande en ung man saken ofta är hjälpt därmed, att han kommer i ordnat arbete, medan det kan vara svårt att hålla den unga kvinnan från prostitution.

Egendomligt är f. ö. att annotera, att vissa domstolar lära ha för sed att aldrig eller nästan aldrig förordna om lydnadsplikt. Detta är naturligtvis icke alls överensstämmande med lagens anda och mening.

Övervakningen skall, då sex månader av prøvotiden förflutit, upphöra, om det av särskilda skäl kan antagas, att den dömda låter sig rättas utan övervakning. I praktiken lär upphörande av övervakningen före prøvotidens slut inte ha förekommit annat än i undantagsfall. Ett sådant fall inträffade, då en v. d. kvinna gifte sig med en hygglig man; vidare övervakning ansågs då överflödig och mindre lämplig.

Vidare är stadgat, att domstol närsomhelst kan förordna, att lydnadsplikt, som ålagts v. dömd person, skall förfalla. Även detta stadgande torde icke ha tillämpats annat än i undantagsfall.

Övervakningen är närmare organiserad på följande sätt. Varje övervakning för sig står under en viss dom-

stols vårdnad. Denna domstol kallas vårdnadsdomstolen. Har underrätt meddelat v. d. i målet, är den underrätten vårdnadsdomstol. I annat fall, d. v. s. om det är hovrätt eller högsta domstolen, som meddelar v. d., skall domstolen till vårdnadsdomstol utse »den allmänna underrätt», som med hänsyn till den dömdes vistelseort eller andra omständigheter finnes därtill lämplig». Vårnaden kan även sedan överflyttas till annan domstol.

Vårdnadsdomstolen äger rätt att entlediga övervakare och förordna annan i hans ställe. Och vårdnadsdomstolens ordförande inträder i domstolens befogenheter mellan dess sammanträden. Det åligger övervakaren att till vårdnadsdomstolen minst var tredje månad, så ock eljest, då domstolen eller dess ordförande så påfordrar, avge skriftlig rapport angående den dömdes uppförande, antalet hos denne avlagda besök och vad därvid iakttagits, den dömdes inställelser hos övervakaren samt andra omständigheter, vilka kunna vara av betydelse för vårnaden av övervakningen, t. ex. om den dömda avflyttar till annan ort. Särskild blankett för dylika rapporter har utarbetats.

Man hade vid lagens utarbetande hoppats, att våra domstolsordförande, åtminstone många bland dem, skulle komma att intressera sig för övervakningen och utöva vårnaden inte bara rent expeditious- eller schablonmässigt, utan med personlig känsla för dem det gäller. Av vikt är givetvis också, att en viss personlig kontakt råder mellan domaren och övervakaren, så att de vid behov kunna samråda. Utan tvivel ha förhoppningarna i åtskilliga fall gått i uppfyllelse, men å andra sidan har från flera håll klagats över, att varken intresse eller kontakt förefinnes. Av särskild betydelse är det goda personliga samarbetet mellan domstolsordföranden och övervakaren, då det gäller, huruvida varning skall meddelas den övervakade eller rentav anståndet skall förverkas. Varken det ena eller det andra får, inom parentes sagt, ske, utan att såväl övervakaren som den övervakade haft

tillfälle att yttra sig. Övervakaren har f. ö. även rätt att direkt till domstolen göra framställning om varning eller förverkande, därest allmänna åklagaren icke funnit skäl att på begäran av övervakaren göra dylik framställning; övervakaren har alltså städse att i främsta rummet vända sig till allm. åklagaren med dylik begäran.

Till organisationen av övervakningen hör ock, att övervakaren må kunna anlita lämplig person som biträde vid inhämtande av de upplysningar, som äro för övervakningen behövlige, nämligen för det fall, att övervakaren och den dömda vistas på skilda orter eller av annan anledning svårighet uppkommer för den dömda att inställa sig hos övervakaren. Den dömda har samma skyldigheter gentemot biträdet som mot övervakaren själv.

Rörande sättet för övervakningens utövande märkes främst lagens stadgande, att därvid skall iakttagas att, så vitt möjligt är, den dömda icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller störes i sin lovliga verksamhet samt att kostnader icke ådragas honom utöver vad som är oundgängligen nödvändigt. Vad kostnaderna angår, har man bl. a. tänkt på, att en v. dömd, som står under lydnadsplikt, kan åläggas att flytta till en annan bostad o. dyl., vilket naturligtvis medför utgifter.

Övervakningen kan sägas bestå av två skilda moment; det ena innebär tillsyn eller uppsikt, det andra en stödjande och uppfostrande eller handledande verksamhet.

Till det första momentet hör särskilt, att övervakaren eller eventuellt hans biträde skall besöka den dömda, så ofta sådant erfordras för övervakningens fullgörande, med iakttagande av att besöken under de 4 första veckorna i regel böra ega rum minst en gång i veckan; under den återstående övervakningstiden kunna besöken i regel efter hand ske med längre mellantider. Övervakaren är f. ö. uttryckligen ålagd att utöva noggran tillsyn däröver, att den dömda fullgör de skyldigheter, som på grund av den v. domen åligga honom.

Till det stödjande och handledande momentet av övervakningen hör till exempel, att om den dömda är utan arbete, övervakaren bör göra vad på honom ankommer för att bereda den dömda lämpligt arbetsstillfälle. I praktiken utgör givetvis detta en mycket viktig beståndsdel av övervakningen.

Det är föreskrivet att, särskilt då det gäller unga förbrytare, övervakaren bör genom att anvisa god och nyttig förströelse under den dömdes fritid söka föra hans intressen in på bättre vägar. För alla v. dömda gäller, att övervakaren bör genom att visa den dömda välvilja och omtänksamhet söka vinna hans förtroende, men ock utföra sitt uppdrag med nödig fasthet.

Övervakare tillgodonjuter av statsmedel ersättning för sitt arbete med 12 kr. för den första månaden, som den dömda står under övervakning, samt 3 kronor för varje av de följande, varjämte han erhåller gottgörelse för resekostnader. Att en ersättning, vilken sålunda uppgår till 45 kr. för första övervakningsåret och 36 kr. för vart och ett av de två följande åren, är mycket obetydlig, behöver icke framhållas. Disproportionen mellan det arvode, som tillerkännes förundersökaren, och den ersättning övervakaren erhåller, är f. ö. påfallande. Det har även anmärkts såsom ett förbiseende i resp. författning, att övervakaren väl får reseersättning, men inte dagtraktamente, medan han är på resa, något som synes böra rättas.

I detta sammanhang må även framhållas, att direkta penningeunderstöd åt den v. dömda, exempelvis för uppehälle under den tid, som åtgår, tills han kan få något arbete, ekipering, resa till arbetsplatsen m. m., visat sig oundvikliga. Medel till dessa understöd ha tillhandahållits dels genom organisationerna, t. ex. Skyddsvärnet, dels genom privat insamling.

*

Vad man givetvis frågar sig då ett sådant institut som v. d. behandlas, är, hur institutet verkar. Hur stor är åter-

fallsprocenten? För att ge ett fullt nöjaktigt svar på denna fråga borde man känna förhållandet mellan det procentuella antalet återfall hos dem, som erhållit v. d., och dem, som icke blivit v. dömda, samt vidare förhållandet mellan de v. dömda, som blivit ställda under övervakning, och dem som fått villkorlig dom utan övervakning. Tyvärr är jag icke i tillfälle att framlägga någon exakt och upplysande statistik av detta slag. Jag kan endast meddela, att återfallen av de v. d., som ställts under övervakning, tyckas hålla sig vid 5 % eller något därunder. Denna siffra förefaller ju ganska vacker.

•

Till sist kan jag nämna, att strafflagskommissionen, som nyligen avlämnat sitt betänkande till strafflagens allmänna del m. m., omfattande bl. a. även institutet v. dom, icke ansett sig böra föreslå någon ändring av gällande regler om förundersökning och övervakning. De ändringar, som överhuvud föreslagits i fråga om v. dom, äro av mindre intresse i detta sammanhang.

Forarbejder til den nye danske Straffelov.
„Betleri, Løsgænger og skadelig Erhvervsvirksomhed“.
(Kapitel 22 i Kommissionsudkastet af 1923.)

Ved Dommer JOHN KNOX.

Lang, trang og tornestroet har den ny Straffelovs Bane hidtil tegnet sig, men det er jo en Skæbne, som denne Reform har fælles med andre, store Reforme, og det er selvfølgelig nødvendigt, at en Lov, der griber saa dybt ind i alle menneskelige Forhold som en almindelig Straffelov, forberedes grundigt og navnlig saa kyndigt som muligt, og vi tør da haabe, at Resultatet af alle disse Anstrengelser og alt det Arbejde, som Sagkundskaben har ydet, ogsaa bliver godt og tilfredsstillende, naar det i en forhaabentlig ikke alt for fjern Fremtid lykkes at fore den ny Straffelov i Haav. Gennem de to vigtige Stadier, Kommissionsbetænkningen af 1912 (K. U. I) og Professor Carl Torps Betænkning af 1917 (T. U.), er vi nu naaet til et nyt afgørende og qua Forberedelse forhaabentlig afsluttende Stadium, idet vi i Aar har modtaget Betænkning fra Straffelovskommissionen af 9. Novbr. 1917 (K. U. II).

I sit Kapitel 22 behandler K. U. II det ovenanførte Emne, hvorom jeg i Tidsskriftet for 1918 fremsatte nogle Bemærkninger, og antagelig under Hensyn hertil har Redaktionen ogsaa nu gjort mig den Ære at tildele mig de ommeldte Forbrydelser til Behandling.

Af Overskriften vil det straks ses, at »Tiggeri« som T. U. havde foreslaaet, igen er bleven til »Betleri«, hvad der

er en absolut heldig Forandring. Man bør ikke uden Nødvendighed opgive tilvante Betegnelser, og det saa meget mindre, naar de som i nærværende Tilfælde har et saavel i den almindelige Sprogbrug som i Retsanvendelsen nøje fastslaaet Indhold, saaledes at ingen er i Tvivl om, hvad der menes. Det virker lidt forbavsende, naar det i Motiverne til K. U. II anføres, at Belleri er af dansk Afstamning, i Motiverne til T. U. anføres netop til Forsvar for »Tiggeri« i Stedet for »Belleri«, at sidstnævnte Ord er udansk, og Professor Verner Dahlerup, som K. U. II paaberaaber sig, anfører da ogsaa, at »belle er laant fra tysk betteln«. Dette er imidlertid efter min Mening ganske ligegyldigt. »Belleri« har som anført i K. U. II over 300-aarig Børgerret i Lovsproget og er i alle Henseender bedre end »Tiggeri«.

Foruden Belleri, hvorom Reglerne findes i § 181, omhandler K. U. II Kap. 22 i § 182 og 183 Løsgængeri, hvad der er ganske naturligt, det er to beslektede Forbrydelser, de optræder i Praksis stadig i Forening, saavist som de fleste Bellerer tillige er Løsgængere og omvendt, selv om Bellerne udmærket godt ved, at det efter den nugældende Lov er nemt og fordelagtigt at lyve sig fra at være Løsgænger, og endelig har vi altid været vant til at se de to Forbrydelser behandlede under et i Lovgivningen. Hertil slutter sig naturligt og tilvant Overtrædelse af Polititilhold i K. U. II § 184, og i § 185 den Forbrydelse at indfinde sig paany i Landet efter at være udvist, hvorved bemærkes, at der efter K. U. II § 76 for Udbringelsen ligesom nu skal meddeles Vedkommende fornøden Advarsel af Politiet; Bestemmelsen i K. U. II § 185 træder i Stedet for Straffelovens § 16, 2. Stk., og jeg finder det rationelt at flytte denne Bestemmelse hen i Bellerikapitlet. Imidlertid er der ogsaa i Kapitlet, som det fremgaar af Overskriften, stadig optaget enkelte andre Forbrydelser under Betegnelsen »skadelig Erhvervsvirksomhed«, hvad jeg vedblivende finder systematisk uheldigt og unødvendigt. I K. U. I var Kapitel 34 — Bellerikapitlet — bleven

et fuldkommen Pulterkammer, hvor det var meget vanskeligt at finde Ledestjernen, T. U. ryddede kraftigt op og udviste en Mængde uvedkommende Gæster, og K. U. II gør yderligere rent og henviser T. U. § 187 u h j e m l e t U d f o r s k e n a f P r i v a t l i v e t t i l O r d n i n g v e d e n s æ r l i g L o v, hvad jeg kan give min fulde Tilslutning, og T. U. § 188 F o r l e d e l s e t i l U d v a n d r i n g t i l F o r s e e l s e s l o v e n. Ogsaa denne sidste Henvisning er en Gevinst for Bellerikapittlet, men i sig selv vækker den ikke Glæde hos mig, saavist som jeg føler mig overbevist om, at hele den baade i T. U. og i K. U. II opstillede Sondring mellem Forbrydelser og Forseelser er forfejlet og vil volde baade Retsudøvelsen og de Loven undergivne urimelig Gêne. Tilbage i K. U. II Kap. 22 bliver som »skadelig Erhvervsvirksomhed« kun i § 186, der svarer til K. U. I § 332 og T. U. § 184, den ny Forbrydelse »Forledelse af ganske ukyndige Personer til Spekulationsforretninger« og i § 187 Lykkespil, som vi altsaa ikke længere maa kalde H a s a r d s p i l, som alle ved hvad er. Bellerikapittlet er altsaa i Tidernes Løb bleven mere rent, og forhaabentlig naar man til ogsaa at fjerne de to sidstnævnte Forbrydelser fra Kapittlet, saaledes at det bliver helt rent. Henvisning til »s æ r l i g L o v« skal man af mange Grunde ikke være alt for villig til altid at falde tilbage paa, men er der ikke andre Kapitler i Udkastet, hvor de nævnte Forbrydelser med Føje og uden Skade kunde anbringes? I Motiverne til K. U. II anføres, at de i Kap. 22 samlede Bestemmelser rammer Overtrædelser af den almindelige Pligt til at søge at skaffe sig sit Underhold paa lovlig Maade, og blandt de Personer, som herefter rammes af Bestemmelserne, anføres under 1 og 2 Betlere og Løsgængere og under 3 »Personer, der mere direkte udover en i Almindelighed lyssky Virksomhed, der maa betegnes som a l m e n s k a d e l i g«. Dette er en fuldkommen rammende Karakteristik af de oftnævnte Forbrydelser »Forledelse til Spekulationsforretninger« og »Lykkespil«, men henviser den dem

ikke til Kapitel 21 »Andre almenskadelige Handlinger«? Dette lille, om jeg saa maa sige Bivognskapitel, er alligevel et Pulterkammer, hvor man blandt andet finder den meget hyppige Forbrydelse »Mishandling af Dyr«, og her kunde de to omtalte Forbrydelser ingen Skade gøre. Et enkelt eller enkelte Pulterkamre er et uundgaaeligt og nyttigt Appendiks til enhver Lejlighed, men man bør ikke uden Nødvendighed gøre de andre Stuer til Pulterkammer ogsaa.

K. U. II indlader sig lige saa lidt som K. U. I og T. U. paa at give nogen Definition af Begrebet *Betleri*, og sikkert med Føje. Trods Forbrydelsens overordentlig hyppige Forekomst vides Manglen af en Definition aldrig at have voldt Retsanvendelsen Vanskeligheder, og paa den anden Side maa det erkendes, at den i slige Definitioner liggende Lovfortolkning kan være farlig. Det er, mig bekendt, saare sjældent, at man i Retsanvendelsen har savnet slige Definitioner, man har altid vidst gradvis at følge Tidens Udvikling og fyldestgøre Livets mangfoldige og stadig vekslende Krav, og det bør derfor anerkendes, at K. U. II viser stærkt voksende Tilbageholdenhed — om det er Resignation ved jeg ikke — i saa Henseende i Sammenligning med K. U. I. § 3 i K. U. II er ligesom T. U. § 3 i glædelig Grad kortere og mindre indholdsrig end K. U. I § 5. Jeg tror, at man uden Skade kunde være gaaet videre endnu, og jeg forudser, at Fortolkningen af Begrebet Vold og Bestemmelsen om, hvad der indbefattes under »rørlig Ting«, *e contrario* vil kunne volde fæle Vanskeligheder. I denne Forbindelse maa det, om end jeg derved begaar en yderligere Digression fra mit Emne, være mig tilladt at bemærke, at ogsaa den i K. U. II § 250 (T. U. § 246, K. U. I § 275) indeholdte Definition af Begrebet »Tyveri« forekommer mig unødvendig og overflødig. Straffeloven indeholder ingen Definition af »Tyveri« eller af det »at stjæle«, det ved alle hvad er. I Motiverne til K. U. I anføres herom, at det af Hensyn til Nævningers Deltagelse i Strafferetsplejens

Udøvelse er nødvendigt eller i al Fald ønskeligt at have faste og sikre Begrebsbestemmelser for de forskellige Forbrydelser. Dette er maaske rigtigt, og det maa erkendes, at den gældende Straffelovs Bestemmelser f. Ex. om Bedrageri er uhyre vanskeligt haandterlige særlig for en Nævningeret — hverken Nævninge eller vi Fagfolk ved jo hvad Bedrageri er — og den i K. U. II Kap. 28 indeholdte Definition af *Underslæb*, *Bedrageri* og *Utrøskab* (var *Svind* del ikke en mere rammende Betegnelse?) er sikkert en Forudel sammenlignet med Straffeloven. Naar Forbrydelsesbegreberne ikke er fastslaaet i den almindelige Bevidsthed, bør de, hvor det er muligt, defineres, f. Ex. Begrebet *Løsgænger*i, men overflødige Definitioner bør undgaas, Nævningerne ved saa udmærket godt, hvad der er at stjæle, ligesom de ved, hvad det er at bette, de er som Regel ikke indstillede paa filosofiske Betragtninger, og jeg tror ikke, at Definitionen af Tyveri i mindste Maade vil lette dem Forstaaelsen eller gøre Proceduren eller Retsbelæringen mindre vanskelig eller indviklet.

For Belleri straffes efter K. U. II § 181 foruden Bellerne selv endvidere den, der anvender andre til Belleri, eller som ikke afholder nogen til hans Husstand hørende Person under 18 Aar fra at bette. Anvendelsen gælder altsaa alle andre, og der kræves ikke som nu nogen Udsendelse, kun ikke Afholdelse, af de til Husstanden hørende. Bestemmelsen i T. U. § 180, 2. Stk. om, at det overfor Personer, der ikke tidligere har været dømt for Belleri eller Løsgænger eller har faaet Løsgængeritilhold, var en Betingelse for at rejse Tillale, at der var gaaet en — altsaa upaaagtet — Advarsel fra Paatalemyndighederne forud, er strøget i K. U. II. Der henvises i saa Henseende til, at der nu i Rpl. § 937, jfr. § 721 indeholdes en almindelig Bemyndigelse for Dommeren til at slutte en saadan Sag med en Advarsel. Dette er imidlertid noget andet, og der er navnlig den store Forskel, at Afgørelsen første Gang gennem Advarsel efter T. U. var

obligatorisk, hvad jeg med Hensyn til Betleri finder rigtigt. Det maa i denne Forbindelse erindres, at der selvfølgelig efter K. U. II kan gives belinget Dom for Betleri.

I K. U. II § 181, 2. Stk. indeholdes ligesom i T. U. § 180 3. Stk. en Regel om fakultativ Strafnedsættelse eventuelt Straffrihed, hvis Betleriet er udøvet af Nød og det ikke er udøvet vanemæssigt. Denne Bestemmelse, som formentlig alle kan sympatisere med, har faaet en for Retsanvendelsen meget nemmere og bedre Redaktion, end den havde i T. U. Paa Grund af Nutidens vidtstrakte sociale Forsorg vil den antagelig kun sjældent blive brugbar, men forøvrigt er den kun en speciel Udførelse af Princippet i K. U. II § 87, som i Almindelighed hjemler Strafnedsættelse — obligatorisk og ubegrænset — og under visse særlige Omstændigheder Strafbortfald — fakultativt —, naar den straffbare Handling er begaaet »under særlige Omstændigheder, der i saa betydelig Grad forringer den Strafværdighed, som Handlinger af den paagældende Art regelmæssig vidner om, at Anvendelse af den foreskrevne Straf vilde være uforholdsmæssig haard«. Mon vi ikke alle har været ude for stærkt at føle Savnet af en saadan Bestemmelse i Straffeloven?

Den i T. U. § 180 4. Stk. hjemlede Strafførhøjelse for gentaget Betleri saavel som for Bellere, der tidligere har været straffede efter Losgængeribestemmelserne eller for Berigelsesforbrydelse, er udeladt i K. U. II og kan under Hensyn til de Straffemidler, der iøvrigt bringes i Anvendelse, formentlig ogsaa godt undværes. Derimod finder jeg det beklageligt, at man ej heller i K. U. II har optaget Bestemmelsen fra K. U. I § 324 1. Stk. in fine om, at de »fruede« Bellere eller de i Kompagni opererende Bellere altid, ogsaa første Gang, kan straffes strengere end andre Bellere.

Straffen for Betleri er efter K. U. II Fængsel indtil 6 Maaneder, hvilket efter § 34 vil sige fra 1 til 6 Maaneder, efter § 181 2. Stk. (Betleri af Nød) kan Straffen

gaa ned til Hæfte, hvilken Straffearts Minimum efter § 48 er 14 Dage. Ligesom T. U. foreslaar K. U. II, at Frihedsstraffene kun bliver to i Art, men Benævelserne, som i T. U. var Arbejdsfængsel og simpelt Fængsel, er i K. U. II bleven til Fængsel og Hæfte, med Hensyn til hvilken ganske uvante Betegnelse Professor Verner Dahlerup erklærer, at der ingen Indvendinger kan gøres mod dens nordiske Oprindelse. Navnet Hæfte vil jeg intet indvende imod, det er ikke Benævelserne, det kommer an paa, men jeg tror vedblivende, at det er uheldigt kun at have en Frihedsstraf ved Siden af Hæfte, der nærmest er at opfatte som en Art *custodia honesta*. Jeg kan give Højesteretsdommer Olriks dissentierende Indstilling om at dele Frihedsstraffene — fraset Hæfte — i 2 med de kendte og adækvate Betegnelser Fængsel og Straffearbejde min fulde Tilslutning. Det er urimeligt og vilkaarligt, at en enkelt Straffeart — Fængsel — skal spænde over et Tidsrum fra 1 Maaned og indtil Livstid, der maa differentieres, og det gør Flertallet i K. U. II da ogsaa efter Fængselsstraffens Varighed; efter § 34 skal Fængsel i 6 Maaneder og derover udstaaes i særlige dertil bestemte Anstalter, som ikke skal rumme dem, der afsoner Fængselsstraf af kortere Varighed end 6 Maaneder og efter § 38 skal Fuldbgyrdelse af Fængsel i 6 Maaneder eller derover ske gennem Oprykning i Klasser. Differentiering efter Varigheden er altsaa formentlig uundgaelig, og jeg kan ikke indse, hvorfor man saa ikke kan gaa til en Tvedeling af Fængselsstraffen og beholde Straffearbejde som den strengeste Frihedsstraf.

Et Minimum af 1 Maaned for Fængselsstraf har min fulde Tilslutning, ogsaa for saa vidt Betlerne angaar, i hvilken Forbindelse jeg vil pege paa den stærkt udvidede Hjemmel for betinget Dom, som K. U. II § 59 foreslaar. Maksimum af Fængselsstraf for Betleri 6 Maaneder er en meget kraftig Reducering i Forhold til gældende Lov, som hjemler Tvangsarbejde i 2 Aar, men realiter kommer dette paa ingen Maade til at medføre blidere Kaar for reci-

diverende Betlere, dem reserverer K. U. II en anden og fra Betlernes Synspunkt sikkert ingenlunde behageligere Foranstaltning, nemlig *Indsættelse i Arbejdshus*, hvad der ikke er Straf men staar i et Kapitel for sig, der har den højst besynderlige Overskrift »Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring«. Et Arbejdshus maa efter min Formening være et Hus, hvori der arbejdes, og det forekommer mig derfor, at Overskriften burde hedde »Indsættelse i Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring« eller bedre kun »Sikkerhedsforvaring«. T. U. har et Kapitel 6, der hedder »Straf og andre Retsfølger af den straffbare Handling«. Antagelig for stærkere at accentuere Forskellen reserverer K. U. II Kapitel 6 alene for »Straffene« og henviser Sikkerhedsforanstaltningerne til Kap. 8, der derefter har faaet den sproglig set højst besynderlige Overskrift. For at en Beller kan dømmes til Indsættelse i Arbejdshus, maa han som Regel have udstaaet 2 Fængselsstraffe for en Berigelsesforbrydelse eller for Betleri eller Løsgængeri, hvorhos der ikke maa være forløbet 3 Aar eller mere siden hans sidste Løsladelse fra Fængsel eller Arbejdshus; Indsættelse i Arbejdshus er ikke obligatorisk, det er altid overladt Domstolene at afgøre, om den bør bringes i Anvendelse. Dommen lyder kun paa Indsættelse i Arbejdshus uden Angivelse af Opholdets Varighed og er altsaa for saa vidt ubestemt; da Indsættelse i Arbejdshus efter K. U. II ikke er Straf, har man ikke accepteret Begrebet ubestemte Straffedomme, men realiter har man gjort en Begyndelse i den Retning, og det tror jeg er udmærket. Kampen mod Recidivisterne har hidtil i stort Omfang været for haabløs, for meget af Farce. Lovforslaget fastsætter dog visse Grænser for Varigheden af Ophold i Arbejdshus, ingen kan løslades, før der er gaaet et Aar efter Indsættelsen, og ingen kan holdes tilbage i Arbejdshus længere end 5 Aar. Opholdets Varighed i det enkelte Tilfælde afgøres efter et Skøn, som dannes paa Basis af de Erfaringer, som man efter vedkommendes hele Forhold, hans Flid, hans Opførsel og hans hele Habitus høster under hans Op-

hold, og for at værne mod Vilkaarlighed er det bestemt, at Skønnet udøves af Fængselsretten, som bestaar af Direktøren for Fængselsvæsenet som Formand, en Dommer og en Person, som deltager i Forsorgsarbejdet for løsladte Fanger. De to sidstnævnte Medlemmer og Stedfortrædere for hvert af Rettens 3 Medlemmer udnævnes for 4 Aar ad Gangen af Justitsministeren, Hvervene er lønnede. Fængselsretten kan indkalde, afhøre og edfæste Vidner, den kan fordre de Personer, om hvem den har at træffe Bestemmelse, fremstillet og afeske dem Forklaring, Rettens Møder holdes for lukkede Døre, dens Afgørelser er endelige. Til denne Fængselsret gør Arbejdshusets Styrelse Indstilling, og slig Indstilling skal gøres, naar 2 eller ved gentagen Indsættelse 3 Aar er forløbne fra Indsættelse, og den skal, naar Retten beslutter det, derefter gentages med 1 Aars Mellemrum, indtil 5 Aars Fristen er udløben. Arbejdshusene staa under Statens Styrelse, de deri indsatte Personer har selvfølgelig Arbejdspflicht. Behandlingen og Omfanget af tilstaaede Friheder og Begunstigelser skal staa i Forhold til Behovet og rette sig efter vedkommendes Opførsel og Flid, der finder sit Udtryk gennem Oprykning i Klasser, Udgangstilladelse i begrænset Omfang er ikke udelukket. K. U. II gaar forudseende ud fra, at Arbejdshusene ikke vil foreligge færdige til Brug samtidig med den ny Straffelovs Ikrafttræden, og den hjemler derfor Adgang til, indtil Arbejdshus er indrettet, for Betleri og Løsgængerer at idomme Tvangsarbejde indtil 2 Aar, som jo er nu gældende Lovgivnings Maksimum for disse Forseelser. Jeg skal endelig bemærke, at K. U. II som alt antydet ved Siden af Indsættelse i Arbejdshus har en saakaldet Sikkerhedsforvaring, der paa samme Maade som Ophold i Arbejdshus er af ubestemt Varighed, og som kan strække sig over 20 Aar, men paa Grund af de for denne Forvarings Anvendelse opstillede Betingelser vil den sikkert ingen praktisk Betydning faa for de her omhandlede Forbrydelser. En om jeg saa maa sige Normalbeters Skæbne vil vel herefter blive Advarsel, betinget Dom.

to efter Omstændighederne tre Fængselsstraffe af stigende Længde og derpaa Arbejdshuset.

Ved K. U. II § 77 Nr. 3 er det ligesom i T. U. og K. U. I formentlig hjemlet at Udbyttet af Bøtteri eventuelt kan konfiskeres til Fordel for Statskassen, hvad jeg finder fuldkommen rigtigt, Straffelovens § 34 er som bekendt ikke anset analogisk anvendelig paa det ved Bøtteri erhvervede Udbytte.

Løsgænger i omhandles i K. U. II § 182 og 183, en Løsgænger beskrives som en Person, der »hengiver sig til Lediggang« og det er i Modsætning til T. U. i alle Tilfælde en Strafbarhedsbetingelse, at der af Politiet er givet vedkommende Advarsel eller Paalæg, som ikke har frugtet. I øvrigt er Strafbarhedsbetingelserne forskellige i de to §§. Det kræves i § 182 for det første, at vedkommende skal være arbejdsfør og dernæst at hans Hengivelse til Lediggang skal have haft til Følge, at han »falder Fattigvæsenet til Byrde, forsømmer sin Forsorgelsespligt mod nogen, som derved kommer i Nød, eller ikke udreder ham paalagt Bidrag til Hustru eller Barn«. Naar disse Betingelser, hvorved jeg vil paapege, at der kun omtales paalagt Underholdsbidrag, ikke ved frivillig Overenskomst paataget om end pligtigt Underholdsbidrag, foreligger, skal Politiet tildele vedkommende en Advarsel og saavidt muligt gennem Fattigvæsenet eller en isaadan Øjemedvirkende Forening anvise ham Arbejde. Kommer vedkommende derpaa inden 1 Aar efter at Advarslen er ham tildelt som Følge affortsat Lediggang paa ny i noget af den nævnte Tilfælde, straffes han for Løsgænger. § 183 derimod omfatter alle uden Hensyn til Arbejdsforhed, men her kræves det, at Hengivelsen til Lediggang foreligger under saadanne Forhold, »at der er Grund til at tro, at han ikke ernærer sig paa lovlig Vis: i saa Fald skal Politiet give ham Paa-

læg om at søge lovligt Erhverv inden en fastsat rimelig Frist, og efterkommes dette Paalæg ikke, straffes han for Løsgænger. Som lovligt Erhverv anses efter K. U. II ikke Spil, Utugt eller Understøttelse af Kvinder, der ernærer sig ved Utugt, og Politiet er bemyndiget til ved Paalægets Udfærdigelse at tilkendegive den paagældende, at visse nærmere betegnede Erhverv, som efter deres Beskaffenhed maa anses som mistænkelige, eller hvis Udøvelse i særlig Grad unddrager sig Kontrol, ikke vil blive betragtet som lovlige. Det er altsaa to Grupper af besværlige Personer man vil til Livs, dels de arbejdsuvillige, som falder det offentlige til Byrde, og dels dem, der uden at falde det offentlige til Byrde, ernærer sig paa ulovlig Vis, hvad deres Lediggang indicerer; under den sidste Gruppe vil formentlig ogsaa kunne falde »velhavende« Lediggængere. Strafbarheden er, som det vil ses, afhængig af Politiets Skøn om Nødvendigheden af at give Advarsel eller Paalæg, og der vil sikkert kunne opstaa mange Bevisvanskeligheder, men Bestemmelserne er sikkert et væsentligt Fremskridt fra Loven af 3. Marts 1860. Som det vil ses, har K. U. II i væsentlig Grad omredigeret og forkortet Løsgængerbestemmelserne i T. U. Paa visse Punkter er det vel nok en Forbedring, men i det store og hele tror jeg, at T. U.'s mere detaillerede og ved sine Anvisninger mere vejledende Bestemmelser vilde være mere fyldestgørende for Retsanvendelsen paa Løsgængeriets usikre og ubeslemte Omraade. At der i alle Tilfælde kræves Advarsel eller Paalæg for at straffe, er formentlig rigtigt, men om det er nødvendigt i K. U. II § 182 at lade Advarslens Virkning forældes efter Forløbet af 1 Aar, er jeg ikke sikker paa.

Straffen for Løsgænger er efter K. U. II i alle Tilfælde Fængsel indtil 1 Aar, altsaa fra 1 Maaned, nogen særlig Gentagelsesstraf som i T. U. kender K. U. II ikke, men der er, som før anført, reserveret Løsgængerne speciel Plads i Arbejdshusene. Betinget Dom kan gives for Løsgænger ligesom for Betleri. At Straffen for Løsgænger er sat strengere end for Betleri er jo naturligt og tilvant.

Efter K. U. II § 184 kan Politiet give den, som er dømt for Losgængeri eller mer end én Gang for en Berigelsesforbrydelse Tilhold om til visse Tider at møde og meddele Oplysninger om Bopæl eller Opholdssted og Erhverv, og Overtrædelse af sligt Tilhold straffes med Fængsel indtil 6 Maaneder, og efter K. U. II § 185 straffes den, som efter i Henhold til § 76 at være udvist af Landet uden Tilladelse vender tilbage, med Fængsel indtil 6 Maaneder eller i Gentagelsestilfælde indtil 2 Aar. Jeg skal endelig bemærke, at Stedfastelsesbestemmelserne i midlertidig Lov 1. April 1911 § 8 heldigvis ogsaa er udeladt i K. U. II.

Jeg kommer dernæst til den 3die Gruppe af de i K. U. II Kap. 22 omhandlede Forbrydelser »skadelig Erhvervsvirksomhed, hvorom Reglerne indeholdes i §§ 186—188. Efter § 186 straffes den, som erhvervsmæssigt udnytter andres Ukyndighed, Uforstand eller Uerfarenhed til at forlede dem til Spekulationsforretninger, der ikke hører til deres Næringsvej, og Straffen bestemmes til Hæfte eller Fængsel indtil 1 Aar. Da Bestemmelsen, som formentlig har været mere paakrævet end den er for Tiden, saavel reelt som formelt er ganske overensstemmende med T. U. § 184 kan jeg indskrænke mig til en Henvisning til mine Bemærkninger i Tidsskriftet for 1918 pag. 226.

I K. U. II § 187 omhandles Lykkespil, Bestemmelsen er ganske overensstemmende med T. U. § 185. Forbrydelsen defineres som den Handling at søge Erhverv ved Lykkespil eller Væddemaal af tilsvarende Art, som ikke ifølge særlig Bestemmelse er tilladt, eller ved at fremme saadant Spil. Der er ingen Definition af Begrebet Lykkespil, det fremhæves, at der under Ordene »fremme saadant Spil« ogsaa falder det meget almindelige Væddemaal paa Lykkespil. Der kræves ikke, hverken ved denne Forbry-

delse eller i § 186 at Forbryderen har haft økonomisk For-
 del af Forbrydelsen, som intet har med Berigelsesforbry-
 delse at gøre, men er en alment skadelig Erhvervsvirksomhed.
 Straffen er i K. U. II Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 1 Aar,
 ganske svarende til T. U. Ogsaa i K. U. II er det bestemt,
 at Retten skal afgøre, om det ved Lykkespil indvundne Ud-
 bytte skal inddrages eller tilbagebetales. T. U. § 186, som
 indeholder særlige Straffebestemmelser for Spilleværter og
 for Deltagere i utilladt Lykkespil paa offentligt Sted, er for-
 svunden fra K. U. II som Forbrydelse, men dukker op
 i Forseelseslovens § 34 som Forseelse. Det er muligt,
 endog sandsynligt, at disse Forhold rettere karakteriseres
 som Forseelser, men den skete Metamorphose er et yderligere
 Bevis paa, hvor vilkaarlig Sondringen mellem Forbrydelser
 og Forseelser er, og det er ganske sikkert meget upraktisk
 ikke at have samholdende Straffebestemmelser saavidt mu-
 ligt samlede paa et Sted. K. U. II straffer den, som paa
 offentligt Sted foranstalter eller yder
 Husrum til utilladt Lykkespil med Bøde eller
 Hæfte indtil 3 Maaneder (T. U. havde her Fængsel indtil 6
 Maaneder), i Gentagelsestilfælde kan Straffen efter K. U. II
 stige til højere Grad af Hæfte eller Fængsel indtil 6 Maane-
 der, hvad der svarer til T. U. I K. U. II er yderligere lige-
 som i T. U. tilføjet den meget gavnlige Bestemmelse, at i
 Gentagelsestilfælde kan derhos Retten til at udøve Bevær-
 ternæring frakendes paa Tid eller for bestandig. K. U. II
 har endelig lige som T. U. Bestemmelser, der skal værges
 mod, at Loven omgaaes under Foreningslivets Skalkeskjul.
 For *Deltagelse i utilladt Lykkespil paa offentligt Sted* hjem-
 ler K. U. II ligesom T. U. Bodestraf. Ogsaa om Lykkes-
 spil kan jeg i det hele henvise til mine Bemærkninger i
 Tidsskriftet for 1918 p. 223 ff. K. U. II § 188, der svarer
 til T. U. § 189, har endelig den Bestemmelse, at hvis nogen
 i sin Næring overtræder Reglerne i § 186 og § 187 kan Ret-
 ten til at drive denne i Gentagelsestilfælde frakendes ham
 paa Tid eller for bestandig.

Forarbejder til den nye danske Straffelov.

Brandstiftelsesforbrydelsen efter Straffelovsudkastet af 1923.

Af Byretsdommer P. C. POULSEN.

Til Bedømmelse af hvilken Stilling den sidste Straffelovskommission i sit Udkast (K. U. 1923) for Brandstiftelsesforbrydelsens Vedkommende indtager i Forhold til det første Straffelovsudkast (K. U. 1912) og Professor Torps Udkast (T. U.), er det uforpødent at sondre mellem K. U. 1912 og T. U. Forskellen mellem Bestemmelserne i disse Udkast (K. U. 1912 § 368, T. U. §§ 163 og 164) er saa overvejende redaktionel, at det kan forsvares under eet at gengive deres Indhold saaledes, at de straffer den for Brandstiftelse, som forvolder Ild s v a a d e under saadanne Omstændigheder, at derved opstaar F a r e for andre Menneskers Liv eller for Ødelæggelse i stort Omfang af fremmed Ejendom. Er Brandstiftelsen foretaget f o r at volde stor (udstrakt) Ødelæggelse af fremmed Ejendom eller for at befordre Oprør o. l., eller har Faren for andre Menneskers Liv været nærliggende, er Straffen i betydelig Grad kvalificeret.

I en Artikel her i Tidsskriftet (1919—277 ff) har jeg søgt at gøre Rede for Bestemmelsernes nærmere Indhold og Rækkevidde. Det er dér udviklet, at Bestemmelserne knæsetter en theoretisk Opfattelse, hvorefter Brandstiftelse er karakteriseret ved Fremkaldelsen af Alménfare og er den Handling at give Ild saa megen Magt, at en saadan Fare opstaar. Som Konsekvenser heraf er det blevet fremhævet, at det er ligegyldigt om Brandstiftelsen finder Sted i eget eller

i Andenmands Objekt, at Forbrydelsen er fuldbyrdet, naar Ilden har den nævnte Styrke, og Faren derved er opstaaet, og at det Objekt, hvori Ilden anstiftes, (Ildsvaadeobjektet) ikke i sig selv behøver at være af særlig Art eller af andet Omfang, end at Ild deri kan faa en truende Magt. En gennemført Fastholden af dette Forbrydelsesbegreb vilde i en Række Tilfælde fjerne sig fra det tilvante Brandstiftelsesbegreb, navnlig hvor Ilden i et forholdsvis lille Objekt (»: »Ildsvaaden«) fremkalder den af Begrebet krævede Fare, idet det vilde kunne tænkes, at Ilden forløb, og Værdierne tilintetgjordes, uden at der havde foreligget, hvad den almindelige Opfattelse kræver til en Ildebrand, idet »Ildsvaaden« som saadan ikke behøver at have noget synderligt Omfang. I den nærmere Udformning af Reglen er der derfor, forsaavidt der er Tale om Ejendom, stillet den yderligere Fordring, at den befrygtede Ødelæggelse skal være stor (ikke blot i Værdi, men ogsaa) i Omfang. Gennem denne Fordring sikres det, at Begivenheden i sin Helhed — hvis den truede Ejendom brænder — kan betegnes som en Ildebrand. Derimod var det Meningen hermed at udelukke Brandstiftelse paa eget Objekt (naar Branden ikke truer Tredjemands Ejendom) for at besvige Assurance, hvilket Forhold derfor kun kan straffes efter Bedragerisynspunktet. Paa den anden Side er Alménfaren ikke optaget i Lovordene, der kun omfatter Ødelæggelse i stort Omfang af fremmed Ejendom, uden at det kan kræves, at der skal være Fare for Fleres eller Tilfældiges Ejendom. Ildspaa sættelse paa Andenmands Hus er herefter Brandstiftelse, selvom Huset er isoleret beliggende, hvilket fremgaar modsætningsvis af de i Motiverne nævnede Eksempler paa, hvad der ikke er Brandstiftelse, og desuden kan ses af Bestemmelserne om Ødelæggelse af fremmed Ejendom, hvis Straffe, hvis de skulde ramme et saadant Tilfælde, vilde være ganske inadækvate.

Overfor Udkastenes Standpunkt hævdedes det, at der herefter ikke er Tale om en saadan i konkret Forstand almenfarlig Forbrydelse, som det efter den skete Opstilling af

Forbrydelsens Rammer maatte formodes, hvorfor der ogsaa af *Liszt* tales om en »Omdannelse« af det almindelige Alménfarebegreb ved Brandstiftelsesforbrydelsen. Den skete Koncession til det konventionelle Begreb, hvorefter der unægtelig horer Muligheden af en Ildebrand til en Brandstiftelse, nemlig at de truede Formuegoder skal have et stort Omfang, udelukker ikke Anvendelsen af Brandstiftelsesbestemmelsen paa Begivenheder, der efter Udkastenes eget Standpunkt ikke kan betegnes som Brand, nemlig naar Mennekeliv er truet ved selve Antændelsen eller »Ildsvaaden«. Konsekventere vilde et Forbrydelsesbegreb uden denne Fordring om et legemligt Omfang være — det vilde som foran bemærket rumme mere end den hidtidige Brandstiftelse, men ogsaa denne og særlig følgerigtigt tillige ved Afbrænding af egen Ejendom Tilintetgørelsen (eller Faren derfor) af Forsikringens eller Panthavernes til Ejendommens Bevarelse knyttede Formueinteresser. — Denne sidste Art Brandstiftelse burde iøvrigt ogsaa af den Grund ikke udelukkes ved Bestemmelsens Formulering, at det antagne Motiv til denne Formulering (Sikringen af et vist Omfang af den eventuelle Ild) er uden Betydning, naar Ejerens eget Objekt frembyder det tilstrækkelige Omfang til en Ildebrand.

Brandstiftelse er en alménfarlig Forbrydelse, omend ved isoleret beliggende Ejendom ikke i Udkastenes snævre og konkrete Forstaaelse, men efter sin Art, fordi mange Slags Ulykker, selv naar det ikke er egentlig forudset, lettelig følger dermed for Andres Ejendom, for Folk og for Fæ. Erkendes dette følger hermed end yderligere Erkendelsen af, at det Bedrageri, der foran har været talt om, er karakteriseret ved dette ulykkebringende, urovækkende og gennem Værdiens Ødelæggelse alménskadelige Middel og derfor af den konventionelle Opfattelse rettelig er henført under Brandstiftelsen, hvorefter ogsaa følger en naturlig Bestemmelse af Fuldbrydelsesøjeblikket. Det er et Vidnesbyrd herom, naar denne Form for Bedrageri andensteds er gjort til et

særligt Delikt med fremrykket Fuldbyrdelesmoment og stærkt kvalificeret Straf. — Derimod kan der anføres gode Grunde til at i n d s k r æ n k e Brandstiftelse i eget Objekt til de Tilfælde, hvor Bedrageri eller iøvrigt en Forbrydelse er tilsigtet. Der vides ikke at have været praktiske Ulemper af en saadan Begrænsning, hvorimod det er et aabent Spørgsmaal om ikke fornuftige og retmæssige Handlinger udfra det rendyrkede Faresynspunkt kan falde ind under Brandstiftelsesbegrebet.

I K. U. 1923 er der sket væsentlige Ændringer i de oprindelige Bestemmelser. Kommissionen har delt sig i to lige store Grupper. Den første foreslaar (i § 167) Bestemmelsen om den almindelige Brandstiftelse affattet saaledes: »Den, som forvolder Ildsvaade og derved foraarsager Fare for andre Menneskers Liv eller for fremmed Ejendom eller Formueinteresse i betydeligt eller uberegneligt Omfang, straffes«; i § 168 træffes Bestemmelse for det kvalificerede Tilfælde, hvorom der ikke her skal tales nærmere. — Den anden Gruppe sætter Bestemmelsen herom forrest (i § 167) og foreslaar som § 168:

»Forvolder nogen ellers Ildebrand paa fremmed Ejendom, straffes han med Fængsel fra 6 Maaneder indtil 12 Aar.

Med samme Straf anses den, som for at besvige Brandforsikringen, for at krænke Panthaveres Rettigheder eller i lignende retstridig Hensigt forvolder Ildebrand paa egen Ejendom eller paa anden Mands Ejendom med hans Samtykke.

Er den antændte Genstand af ringe Betydning, og maa det antages at have ligget udenfor Gerningsmandens Tanke, at der ved Ildsvaaden kunde afstedkommes betydelig Skade, kan Straffen gaa ned til den laveste Grad af Fængsel.«

Jeg kan i det væsentlige kommentere disse Bestemmelser ved at henvise til det foran bemærkede og ved at citere af den sidstnævnte Gruppes Bemærkninger. Det hedder heri: »Vi finder det vel i sin Orden, at Brandstiftelse sammen med Forvoldelse af Oversvømmelser, Jernbaneulykker

m. v. behandles i eet Kapitel med Overskriften »Almenfarlige Forbrydelse«. For alle disse Forbrydelser er det en typisk Ejendommelighed, at de i betydeligt og uberegneligt Omfang kan medføre Ødelæggelse af Værdier, og at de for visse Formers Vedkommende normalt, for andres Vedkommende undertiden, vil være forbundet med Fare for Menneskeliv.

Naar de øvrige Kommissionsmedlemmer dernæst i Tilslutning til K. U. 1912 og T. U. lader det rene »Almenfare-synspunkt« være eneraadende ogsaa for den nærmere legislative Afgrænsning af disse Forbrydelser og særlig af Brandstiftelsesforbrydelsens Omraade, maa vi anse en saadan Deduktion af Lovreglerne ud fra et enkelt i rent systematisk Henseende tilfredsstillende Synspunkt for ubeføjet, ligesom vi finder, at de paa dette Grundlag udformede Regler i lovteknisk Henseende er ufuldkomne. Den gældende Straffelovs af Retsvidenskaben angrebne og som irrationel belegnede Ordning af Brandstiftelsesforbrydelsen er efter vor Formening vel afpasset efter de i Betragtning kommende Livsforholds Natur og har ikke i Retsanvendelsen medført Ulemper eller robet Ufuldkommenheder, der har gjort en radikal Omordning af Forbrydelsens Behandling paakrævet.

1. Straffeloven opstiller som Brandstiftelsesforbrydelsens Grundlag Forvoldelse af Ildebrand eller Ildsvaade, dette nærmere bestemt som Antændelse af visse Genstande — i Teorien betegnet som Brandstiftelsesobjekterne —, hvis Antændelse normalt vil være Begyndelsen til en Ildebrand. Det foreliggende Udkast opstiller derimod som Strafbarhedsgrundlag ikke Ildspaa sættelsen som saadan, men at »forvolde Ildsvaade og derved foraarsage Fare for andre Menneskers Liv eller for Ødelæggelse af fremmed Ejendom i betydeligt eller uberegneligt Omfang«. At den »Fare«, der saaledes optages som nødvendigt Moment i Forbrydelsen, ved den forsætlige Brandstiftelse skal være Gerningsmanden bevidst, fremgaar af Udkastets almindelige Bestemmelser af Forsætsbegrebet. Derimod indeholder Udkastet ingen vejle-

dende Bestemmelser til Bedømmelse af, hvor nærliggende Faren skal være for at komme i Betragtning og — bortset fra Menneskeliv — ikke anden Vejledning til Bedømmelse af det objektive Omfang af den truende Ødelæggelse af fremmed Ejendom, end at det skal være »betydeligt og uberegneligt«. Af den opstillede Strafferamme — Fængsel i mindst 1 Aar, medens Straffeloven i § 282 har et Minimum af Fængsel paa Vand og Brød i 2×5 Dage — synes det imidlertid at fremgaa, at der, for at Brandstiftelsen kan statueres, maa stilles meget betydelige Krav baade til Farens Nærhed og den truende Ødelæggelses Omfang.

Vi maa nu finde, at det, særlig hvor det drejer sig om en Forbrydelse, der skal rammes med saa alvorlig en Straf som den foreslaaede, er yderst betænkeligt, at dens Grænser ikke er skarpere optrukne end angivet ved det ubestemte Begreb »Fare«; og i særlig Grad bliver dette betænkeligt efter det i Udkastet opstillede System, ifølge hvilket den med Ødelæggelsen truede Ting eller Formueinteresse (»Fareobjektet«) skal tilhøre Tredjemand, hvorimod det er uden Betydning, om den antændte Ting (»Ildsvaadeobjektet«) er Brandstifteren selv tilhørende eller ej. Dette System vil nemlig have til Følge, at en til Bedømmelse foreliggende Handling, f. Eks. Antændelse af egen Lynghede i Nærheden af fremmed Bygning maa bedømmes henholdsvis som ganske legitim (bortset fra mulig Overtrædelse af Brandpolitiloven) og som en grov Forbrydelse, alt eftersom det ofte vanskelige Skøn om Farens Nærhed og Omfang falder ud til Gunst eller til Ugunst for den Sigtede. Efter vor Opfattelse bør et Tilfælde som det nævnte, hvis Ilden faktisk breder sig til den fremmede Ejendom og Bevidsthed om Faren herfor har været tilstede, straffes som uagtsom Brandstiftelse, men som forsætlig Brandstiftelse, hvis Ildens Udbredelse til den fremmede Ejendom har været omfattet af Gerningsmandens Forsæt, jfr. Udkastets § 19, der under Forsæt imedtager det Tilfælde, at Skadens Indtræden har været forudset som en overvejende sandsynlig Følge af Gerningen, hvilket i det prak-

tiske Liv formentlig nærmest vil falde sammen med, at Faren for Skadens Indtræden har været erkendt som overhængende.

I Henhold til de anførte Betragtninger maa vi foreslaa, at Straffelovens Grundlag for Forbrydelsen: Ildebranden eller Ildsvaaden som saadan i Principet opretholdes, medens der vel er Grund til at foretage visse Ændringer i Straffelovens nærmere Gennemførelse af dette Princip, hvorom henvises til Bemærkningerne nedenfor under 4.

Indenfor en paa dette Grundlag opstillet rummelig Strafferamme vil Faremomentet baade subjektivt og objektivt være vel egnet som Udmaalingshensyn.

2. Det maa vel anses som en betydningsfuld Forbedring i Forhold til K. U. 1912 og T. U., at den første Gruppe af Kommissionens Medlemmer ikke indskrænker Brandstiftelsesforbrydelserne til de Tilfælde, hvor Ildebranden omfatter eller truer »fremmed Ejendom«, men under Forbrydelsen har inddraget de Tilfælde, hvor »anden fremmed Formueinteresse«, navnlig Forsikringsselskabers Interesse, berøres af Branden. Det bliver herved muligt ligesom efter Straffeloven at straffe Ildspaaættelse paa egen Ejendom som Brandstiftelse, naar den er iværksat for at besvige Brandforsikringen, medens dette Forhold efter de nævnte tidligere Udkast kun vil kunne straffes som Bedrageri eller Forsøg herpaa. Som den foreslaaede § 167 er affattet, rækker den imidlertid efter vor Opfattelse for vidt, og der kan imod den ogsaa paa dette Punkt fremsættes de samme Indvendinger som anført under 1 med Hensyn til det betænkelige i at lægge det ubestemte Begreb »Fare« til Grund for Strafbarheden. Efter den foreslaaede Affattelse maa f. Eks. Antændelse af egen Lynghe og Afbrænding af Set. Hans Blus med »Fare« for Gerningsmandens egen pantsatte Bygning straffes som fuldbyrdet Brandstiftelse, selv om ingen Skade er sket. Vi maa formene, at Brandpolitilovgivningens Bestemmelser i Forbindelse med Straf for uagtsom Brandstiftelse er fyldestgørende i alle Tilfælde, hvor Ildens Forplantning til Skade for

Tredjemands Interesse ikke har været indbefattet under Gerningsmandens Forsæt, og vi finder det derfor rigtigst, i væsentlig Tilslutning til den gældende Straffelov, at indskrænke og præcisere Strafbarheden af Brandstiftelse paa egne Genstande til de Tilfælde, hvor Gerningsmanden har handlet for at besvige Brandforsikringen, for at krænke Pantbavernes Rettigheder eller i lignende retstridig Hensigt. De herom for Tiden gældende Regler vides ikke i nogen Henseende at have været ufyldestgørende.

3. Naar vi herefter anser det for rigtigst med den gældende Straffelov at opstille selve Forvoldelsen af Ildebrand eller Ildsvaade som Straffegrundlaget og alene at tillægge den dermed in concreto forbundne Fare strafudmaalende Betydning, bliver det nødvendigt ligeledes at bevare Straffelovens forskellige Behandling af Brandstiftelse i egne og andres Ting.

Brandstiftelse i andres Ting vil altid i og for sig være retstridig som Beskadigelse af fremmed Ejendom, og Midlets Almenfarlighed vil gøre det vel begrundet, at saadan Beskadigelse, naar den faar Karakter af Ildebrand, straffes efter et særligt kvalificeret Synspunkt. Man vil uden Betænkelighed i saa Henseende kunne gaa saa vidt, at man alene udelukker Brandstiftelsessynspunktet, naar Skaden er saa ubetydelig eller begrænset, at en konventionel Opfattelse ikke vil betegne den som »Ildebrand«. I det store og hele vil denne konventionelle Opfattelse sikkert falde sammen med det i Retsanvendelsen paa Grundlag af Straffelovens Opregning af Brandstiftelsesobjekterne fastslaaede Omraade for Forbrydelsen.

Derimod vil man, naar det er Ildebranden eller Ildsvaaden som saadan og ikke den med denne forbundne »Almenfare«, der bestemmer Straffegrundlaget, selvfølgelig ikke uden videre kunne ligestille Brandstiftelse i egne og andres Ting, idet Opbrænding af egne Genstande meget vel, selv om den i Omfang maa betegnes som Ildebrand, kan være en ganske lovlig Handling. Naar derimod Handlingen som

krænkende andres til Tingen knyttede Interesser i og for sig er retstridig, er der al Grund til at opfatte Handlingen som Brandstiftelse, og den gældende Straffelovs herhenhørende Bestemmelser skønnes i det hele at være rigtige og reelt begrundede.

4. Med Hensyn til den nærmere Bestemmelse af Begrebet Ildebrand eller Ildsvaade, mener vi, at den i Straffeloven foretagne Opregning af bestemte Genstande, hvis Antændelse skaber en uafbeviselig Præsumption for Ildebranden, kan undværes«

Som det vil ses, er de af denne Gruppe hævdede Anskuelser i nær Overensstemmelse med, hvad der i den foran nævnte Artikel her i Tidsskriftet har været forfægtet. Jeg kunde blot ønske at pointere, at den kritiserede Konstruktion ikke i den Forstand kan erkendes at være rationel, at den indenfor de opstillede Rammer alene skulde omfatte en i det konkrete Tilfælde efter almindelig Forstaaelse i Virkeligheden almenfarlig Forbrydelse.

Endnu maa det bemærkes, at i Udkastets § 265 er til den almindelige Regel om Ødelæggelse og Beskadigelse samt Bortskaffelse af Andenmands Ting, hvorfor er fastsat et Straffemaksimum af Hæfte (ø: indtil 2 Aar) eller Fængsel i 1 Aar, føjet et 2. Stk., der lyder saaledes: Forvoldes Skaden ved Ildspaaættelse, Sprængning eller Oversvømmelse, øves der Hærværk af betydeligt Omfang, eller er Gerningsmanden tidligere funden skyldig efter nærværende Paragraf eller efter §§ 167, 168, 177 eller 178 kan Straffen stige til Fængsel i 4 Aar. — I 3. Stk. bestemmes en Uagtsomhedsstraf, naar Skade under de i 2. Stk. nævnte Omstændigheder er forvoldt uagtsomt.

Den Gruppe af Kommissionens Medlemmer, der ved Behandlingen af de almenfarlige Forbrydelser efter Kapitel 20 lader det afgørende være, om Handlingen i det enkelte Tilfælde medfører Almenfare, mener, at der som Supplement til denne Ændring trænges til en Bestemmelse, der

hjemler Anvendelse af en forøget Straf, naar Skade paa Ting er forvoldt ved Ildspaesættelse, Sprængning eller Oversvømmelse, idet Handlingen i disse Tilfælde, selv om den ikke medfører Almenfare, dog paa Grund af det anvendte Middels Art ofte vil gøre Anvendelse af en alvorlig Straf ønskelig. — Den anden Gruppe finder, at i Forhold til de af den sidste Gruppe for de nævnte almenfarlige Forbryders Vedkommende stillede Forslag, kan Ordene »Forvoldes Skaden ved Ildspaesættelse, Sprængning eller Oversvømmelse« udgaa.

Efter min Opfattelse ligger der i den første Gruppes Forslag en Erkendelse af de omtalte Midlers Almenfarlighed i sig selv, der maa vække yderligere Tvivl om Rigtigheden af Udskillelsen fra det ældre Begreb af en i mere konkret Forstand almenfarlig Forbrydelse.

Undersøgelse af forfalskede Dokumenter.

Af Politiinspektør S. TAGE-JENSEN.

Sager angaaende Forfalskning af Dokumenter hører til de interessanteste, men undertiden ogsaa til de vanskeligste, Politiet har at beskæftige sig med.

En nøje Undersøgelse af selve Dokumentet undlades vist ofte, hvad enten det nu skyldes Mangel paa Kendskab til, hvor meget en saadan grundig Undersøgelse kan bringe for Dagen, eller det har sin Grund i, at man ikke vil belaste en iøvrigt ret ubetydelig Sag med Udgifter til Undersøgelse hos Experter.

Hvad den sidste Betragtning angaar, maa det imidlertid siges, at Politiet ved disse Undersøgelser i mange Tilfælde selv kan naa lige saa vidt som Fagmanden og uden at Udgifterne, der er forbundet dermed, bortset fra Anskaffelsen af enkelte Apparater én Gang for alle, er af nogen Betydning.

Hermed være ingenlunde sagt, at Politiet kan eller bør foretage alt selv, eller at man endog uden ret stor Øvelse skal give sig i Kast dermed. Der er Ting, som man absolut bør overlade til de Sagkyndige, for Eks. den kemiske Analyse til Bestemmelse af Blækkets Art eller Undersøgelsen til Bedømmelse af dets Alder, og man maa altid vel huske paa, at man let risikerer ved at benytte en forkert Metode at ødelægge Muligheden for bagefter med den rigtige Fremgangsmaade at opnaa det gode Resultat, saa Undersøgelserne kræver nøje Kendskab til de forskellige Fremgangsmaader og Midler og deres Virkning.

Nogen udførlig Redegørelse for de mange, tildels særdeles vanskelige videnskabelige Fremgangsmaader er det ikke Hensigten at give her. Derom maa henvises til Faglitteraturen. Her skal kun nævnes enkelte lettere Metoder, der imidlertid ogsaa har praktisk Betydning og derfor formentlig er af almindeligere Interesse.

Den Fremgangsmaade, der hyppigst kan anvendes med Held og uden Risiko, er Fotograferingen.

Hertil kræves et godt Fotografiapparat og et Mikroskop. Det er tilstrækkeligt. De dyre specielle Mikrofotografiapparater er ikke strengt nødvendige. Her i Opdagelsespolitiets Laboratorium har vi saaledes indtil for nylig foretaget Mikrofotografering med gode Resultater ved Hjælp af et Mikroskop og et Fotografiapparat sat i Forbindelse med hinanden simpelthen derved, at Objektivet udtoges af Fotografiapparatet og Mikroskopet indsattes i Stedet for ved Hjælp af en lille Ring.

Senere har en af mine Medarbejdere, Kriminalbetjent Veflinge, konstrueret og udført et finere Opstillingsapparat, hvorved det er blevet os muligt bl. a. at anvende Metoder, vi ikke før kunde benytte.

Selve Spørgsmaalet, om der foreligger Forfalskning eller ej, lader sig i de allerfleste Tilfælde løse, uanset hvilken Fremgangsmaade Falskneren har anvendt.

Hvor Forfalskningen bestaar i Efterligning af den ægte Skrift, vil den saa godt som altid kunne konstateres gennem Mikroskop under en svagere Forstørrelse (4—10 Gange).

Forfalskningen vil kunne vise sig derigennem, at Falskneren ikke har skrevet i ét Træk, men gentagne Gange under Skrivningen har løftet Pennen for at se Resultatet. Naar han da atter har sat Pennen til, har han begyndt et Stykke tilbage, og den dobbelte eller flerdobbelte Streg paa et Sted, hvor den ægte Skrift er skrevet ud i et, vil være et sikkert Holdepunkt.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 1 er af et iøvrigt ret ejendommeligt s, Fig. 2 af en Forfalskning deraf. Medens der i den ægte Skrift kun er én Streg, ses der tydeligt to Streger i Forfalskningen (7 Gange Forstørrelse).

En anden Ting, Forfalskningen ofte vil kunne kendes paa, er Retoucheringen af de enkelte Bogstaver. Det er nemlig meget vanskeligt at efterligne en Skrift nøjagtigt, og det vil derfor selv for en dreven Falskner kun yderst sjældent være muligt at træffe Ligheden straks. Han vil da søge at forbedre sit Værk med det Resultat, at Stregerne bliver fler-dobbelte.

Fig. 3.

Fig. 3 viser en saadan Retouchering af en Del af et E. Man kan tillige se, at Falskneren, da han trak Stregen op, er begyndt et Stykke tilbage i den første Streg.

Er det alligevel lykkedes Falskneren at undgaa de dobbelte Streger og har han ikke ment det nødvendigt at retouchere, vil Forfalskningen dog ofte kunne konstateres derved, at han ikke har begyndt og sluttet de enkelte Skrift-tegn paa samme Steder, som i den ægte Skrift.

Paa Fig. 4, der hidrører fra samme Sag som de foregaaende Illustrationer, er der ikke Tegn til Dobbeltstreger

Fig. 4.

eller Retouchering, men det ses, at Bogstavet er skrevet i tre Træk, medens den ægte Skrift (Fig. 1) kun har ét Træk.

Er Kalkerpapir anvendt og den kalkerede Skrift trukket over med Blæk, vil man endelig under kraftig Forstørrelse kunne finde Steder, hvor Blækket ikke dækker helt, eller man kan med Klornatron fjerne Blæklaget.

Er Radering eller Udvadskning af den originale Skrift benyttet, vil dette næsten altid kunne ses ved Gennemlysning af Papiret. I hvert Fald kan det konstateres ved at dryppe et Par Draaber Benzin i Nærheden af det mistænkelige Sted: Pletten breder sig cirkelrundt, indtil den naar Raderingen, standser der og trækker rundt langs Kanten, før den trænger ind derover.

I de fleste Tilfælde vil det være muligt at fremkalde den udraderede Skrift, kun hvor Raderingen er ført saa dybt, at der overhovedet ikke er ringeste Spor af Blæk tilbage i Papiret, er det ugorligt.

Der er hertil forskellige Metoder.

Man kan for det første opvarme Papiret stærkt, f. Eks. ved Hjælp af et Strygejern. Det kan give Resultat, men Fremgangsmaaden rummer Fare for at ødelægge Papiret.

Man maa derfor hellere forsøge ad fotografisk Vej.

Fotograferingen skal da ske med meget stærk Belysning og direkte i en mindre Forstørrelse (4—7 Gange). Man anvender bedst »Proces«-Plader og kopierer paa Kontrast-

Ved Undersøgelse ad kemisk Vej fremkom et L og et n (Fig. 8), medens det ikke var muligt at fremkalde Bogstaverne derimellem.

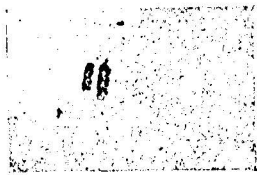

Fig. 7.

Fig. 8.

(2 × Forstørrelse).

Efter Maalinger maatte det antages, at der i Mellemrummet havde staaet 2 Bogstaver.

En Forespørgsel fra vedkommende Undersøgelseskammer, om det udraderede Ord kunde antages at have været Ordet »Laan«, kunde besvares saaledes:

Intet af de mellemste Bogstaver har gaaet under Linien som g og j, da Raderingen ikke gaar saa langt ned. De kan heller ikke have været høje Bogstaver som k og t, da Spor af dem utvivlsomt vilde kunne være fremkaldt, idet Raderingen paa de Steder ikke er ført særlig dybt.

Saafermt den udraderede Tekst har været et almindeligt dansk Ord og ikke f. Eks. et Navn, er det eneste Ord, der i det givne Tilfælde er Mulighed for, Ordet: Laan.

Ved Maalinger med Mikrometer af Mellemrummet mellem L og n og af Bogstavforbindelserne La, aa, an og aan i den øvrige Skrift i Bilaget godtgøres det yderligere, at der intet er til Hinder for, at de mellemste Bogstaver har været aa.

Arrestanten indrømmede senere.

Endelig kan det, hvor det drejer sig om Raderinger, undertiden lykkes at fremkalde et Aftryk af den udraderede Skrift. Det er nemlig saaledes, at enhver Blækskrift, der kommer i Berøring med et Stykke Papir, paa dette afsætter et usynligt Aftryk. Det skyldes de Syrer, der er i Blæk-

ket, og Aftrykket bliver derfor kraftigere eller svagere efter Blækkets Art. Saadanne Aftryk kan findes paa Indersiden af en Konvolut, der har indeholdt Dokumentet, eller paa den ombøjede Side af det, hvortil Falskneren, der har raderet, ikke har tænkt paa at udstrække sin Virksomhed. Fremkaldelse kan ske bl. a. ved blot at lægge et Stykke fotografisk Papir mod det Sted, hvor det skjulte Aftryk skal findes.

Man maa dog ikke vente sig Resultat hver Gang.

Ved de Forsøg, vi har foretaget her, er det kun lykkedes nogle enkelte Gange.

Er den originale Skrift dækket med en Blækklat eller med Streger, vil det i mange Tilfælde alligevel være muligt ad fotografisk Vej at aflæse den.

Dette gælder i Særdeleshed, hvor det sidst benyttede Blæk er af anden Farve end det, hvormed Skriften er skrevet.

Fremgangsmaaden er ved Hjælp af Vaselineolie at gøre Papiret gennemsigtigt og derefter fotografere det paa Bagsiden med Indskydelse af et Farvefilter svarende til Blækket i Overstregningen.

Er det violet Blæk, der er brugt sidst, vil man kunne nøjes med blot at fotografere ved Hjælp af Buelys. Den fotografiske Plade er nemlig ikke saa følsom for den violette Farve, og Buelyset indeholder en større Del ultraviolette Straaler, der ogsaa virker ophævende.

Fig. 9.

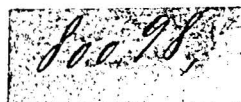

Fig. 10.

Fig. 9 er af en violet Blækklat, som den saas for det blotte Øje og fotograferet i Dagslys, Fig. 10 som den viste sig paa Fotografiet taget ved Buelys.

Drejer det sig om Blyantskrift, der senere er udvisket, kan den undertiden paa Bagsiden af Papi-ret staa i svag Relief, eller, hvis det er i en Bog, i Aftryk paa det næste Blad.

Ved Fotografering i stærkt meget skraat Lys kan Skriften blive læselig.

Fig. 11.

Fig. 11 er af et saadant Aftryk paa det efterfølgende Blad af en Lommebog.

Hvor Forfalskningen er foretaget ved at rette eller overtegne den ægte Skrift — med eller uden forud-gaaende Radering — vil dette kunne ses i Mikroskopet. Er det Blæk af forskellig Farve, der er anvendt, kommer dette tydeligt frem under Forstørrelsen.

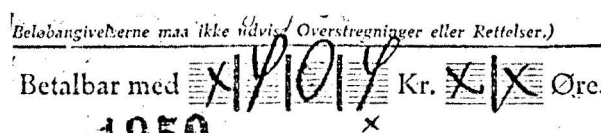

Fig. 12.

Fig. 12 viser saaledes en forfalsket Postopkrævnings-anvisning.

Det med x mærkede 4-Tal er skrevet af Postembeds-manden, 40 af Falskneren.

Under Mikroskopet kunde det ses, at Postmanden havde brugt lyseblaat Blæk, og at Falskneren, der havde anvendt mørkeblaat, havde trukket det sidste 4-Tal over med mørkt.

Ved Mikrofotografering paa almindelig Plade (60 Gange

Forstørrelse) fremkom Billedet Fig. 13, hvori tydeligt ses Forskellen mellem de to Slags Blæk. Ved Anvendelse af en autochromatisk Plade kom Blækkets Farve nøjagtigt frem. (se vedh. Fig. 14. 80 Gange Forstørrelse).

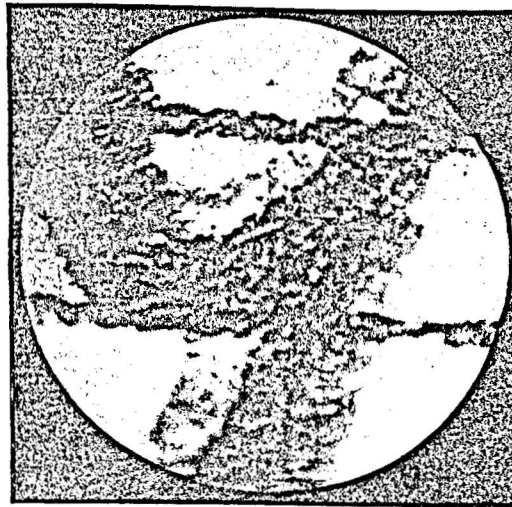

Fig. 13.

Gennem Mikrofotografering kan det i mange Tilfælde ogsaa afgøres, hvilket af to Skrifttegn, der krydser hinanden, der er skrevet sidst.

Dette kan være af afgørende Betydning, hvor f. Eks. en Linie i et Dokument paastaas at være indføjet, efter at Underskriften er paaført.

Undersøgelsen gaar her ud paa at konstatere, hvilken Streg der ligger overst. Kan det i et saadant Tilfælde godtgøres, at et enkelt Punkt af en Linie, hvor den krydser den efterfølgende, ligger over denne, er det dermed fastslaaet, at der er foretaget en Tilføjelse.

Ved disse Undersøgelser maa man imidlertid være særlig paapasselig, og ikke lade sig lede af det umiddelbare Indtryk, man faar.

Det vil nemlig altid være saaledes, at den kraftigste eller mørkeste Streg vil synes at ligge over den svagere eller lysere. Et sikkert Udgangspunkt er det imidlertid, at Blækket fra den sidst skrevne Streg kan flyde ud over den først skrevne, medens det omvendte aldrig kan være Tilfældet. Kan man derfor med Sikkerhed afgøre, at Blækket fra den ene Streg ligger hen over den anden, er Resultatet dermed givet.

Direktøren for det polititekniske Laboratorium i Lyon, Dr. Edmond Locard, der i sine fortræffelige Bøger »L'Enquête criminelle et les méthodes scientifiques« og »Manuel de technique policière« har behandlet alle disse Emner udførligt, har opfundet en særlig Metode til Fotografering i disse Tilfælde. Den bestaar i, at man i Stedet for at have Dokumentet opstillet vertikalt paa Mikroskopets Objektiv har det hvilende omtrent horizontalt i Flugt med dette. Naar der da indstilles aldeles skarpt paa Skæringspunktet, vil den øverstliggende Streg staa tydelig og sammenhængende, medens den underste ligger uskarp og brudt.

Vi har her haft følgende Sag til Behandling:

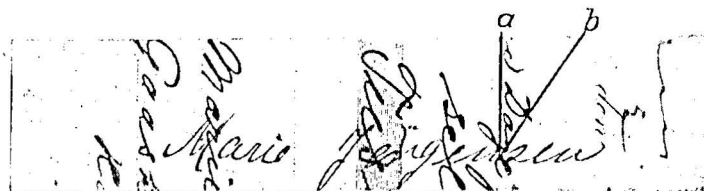

Fig. 15.

For nogen Tid siden fik vi Anmodning om at undersøge, hvorvidt Akseptantens Navn paa en Veksel (Fig. 15) var skrevet før eller efter Vekslens Tekst. Akseptanten gjorde nemlig gældende at have akcepteret Vekslen in blanco, og at denne da var udfyldt med et større Beløb, end Aftalen var.

Fig. 16 og 17 viser to af de optagne Mikrofotografier. Skæringspunkterne a og b.

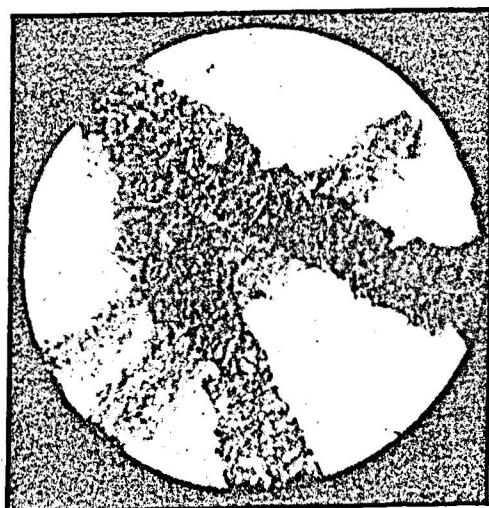

Fig. 16.

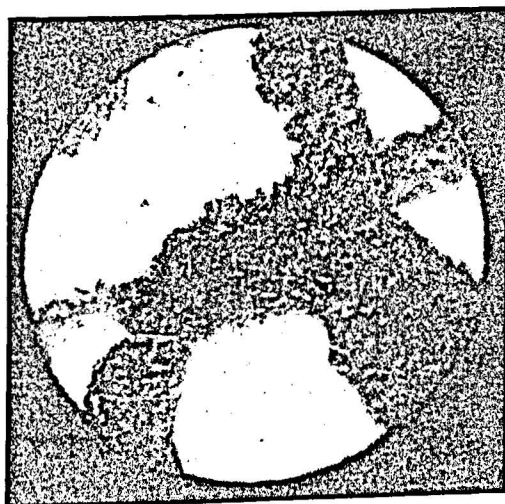

Fig. 17.

Paa begge Billederne vil de mørke Streger af Vekselteksten straks synes at ligge øverst.

Ved nærmere Eftersyn vil det imidlertid ses, at den svagere Streg i Fig. 16 øverst tilvenstre flyder ud over den mørke, og paa Fig. 17 ses den endda tydeligt at ligge hen over den. Den mørke Streg vilde heller ikke her kunne have ligget saa skarpt afgrænset, hvis den havde været skrevet sidst, men vilde uvægerligt være flydt ud over den lyse.

Det var herefter muligt at afgøre med Bestemthed, at Navnet var paaført efter Vekslens Tekst.

For Fuldstændigheds Skyld sendtes Materialet til Bedømmelse hos Dr. Locard, der dels paa Grundlag af vore Billeder, dels efter egne Undersøgelser kom til samme Resultat.

Fig. 18 og 19 er af Skæringspunkterne optaget efter Locards Metode. Den skraa Streg i Fig. 18 er Nedstregen i n'et i Navnet. Den skarpe Streg i Fig. 19 er Forbindelsesstregen mellem n og s i Navnet, Buen af Tekstens e.

Med Hensyn til Blyantskrift skal her lige omtales, at det undertiden kan være muligt at konstatere, hvilket Fabrikat, der er benyttet.

Dette kan have Betydning, hvor for Eks. Vægtsedler, Bestillingssedler og lign. er forfalskede.

Selv om man naturligvis ikke kan afgøre, hvilken bestemt Blyant, der er anvendt, vil det kunne være af Vigtighed at fastslaa, at der foreligger Forfalskning, og at den er foretaget med netop den Slags Blyant, den mistænkte er i Besiddelse af.

Metoderne, der skyldes Ainsworth Mitchell, bygger paa, at Grafiten i de forskellige Fabrikater er af forskellig Sammensætning.

Dette bevirker, at de Streger, der afsættes paa Papiret, er saa forskelligartede, at de under Mikroskop kan bestemmes.

Afgørelsen er dog meget vanskelig.

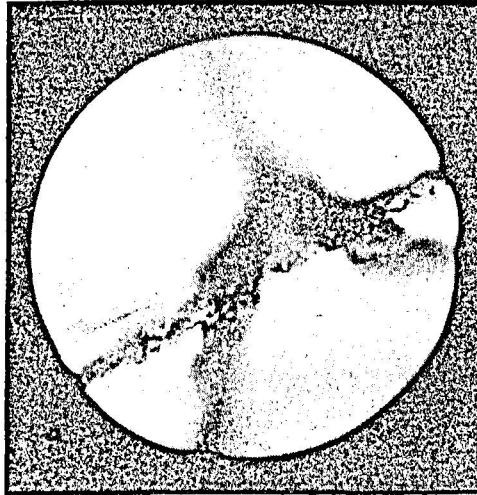

Fig. 18.

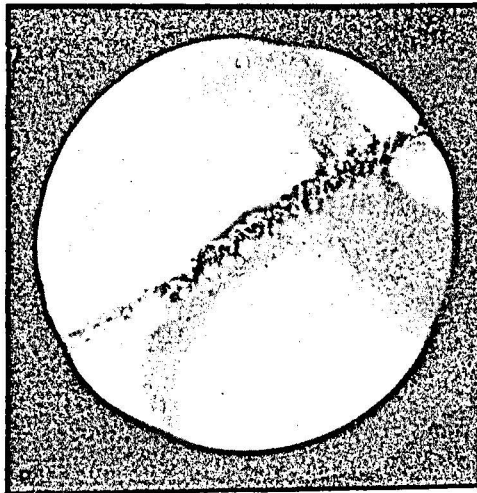

Fig. 19.

Grafitblandingerne Forskellighed bevirker ligeledes, at de ikke giver ens Reaktion overfor Kemikalier.

Ved de Forsøg, der er foretaget her, er man imidlertid foreløbig ikke naaet til saa sikre Resultater, at man tør udtale sig bestemt om Metodens praktiske Anvendelighed.

Ved Kopistift derimod, hvor det er den violette Farves Sammensætning, der er bestemmende for den kemiske Reaktion, kan det siges, at ved Behandling med Salpetersyre bliver Skrift med »Rollo«-Blyanten gul, der hur-

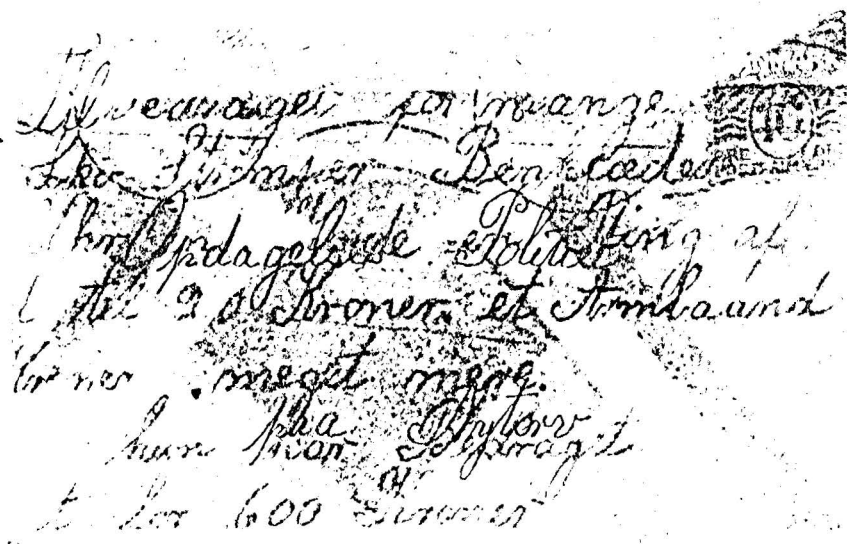

Fig. 20.

tigt gaar over i en stærkt grøn Farve, medens Fabers »Kosmos« giver orangegul Farve, der gaar over i svagt grøn, og den amerikanske »Ink-Eau« bliver staaende i orangegult.

Det har været muligt ad denne Vej at fastslaa, at Tallet 11 var forandret til '74, og at Rettelsen var foretaget med en Rollo-Blyant, medens det oprindelige Tal var skrevet med en »Ink-Eau«. Under Mikroskopet var Rettelsen overhovedet ikke til at se.

Til Slut kan nævnes Professor Niceforo's fikse lille Metode til at læse et Brev, der ligger i en lukket Konvolut.

Brevet anbringes i en Kopiramme under en Glasplade. En fotografisk Plade lægges bagved med Hindesiden mod Brevet, det hele belyses ca. 10 Sekunder ved Buelys.

Fig. 20 er et saadant Fotografi, taget gennem en Konvolut, der var foret med grønt Papir, og hvor Lyset altsaa er gaaet gennem 5, paa nogle Steder 6, Lag Papir.

En Berigtigelse til Överdirektör Almquist's Opsats i
Tidsskriftets forrige Hefte, „Strafflagstiftningens och
straffverkställighetens utvecklingsläge i Sverige“.

Överdirektör Almquist har anmodet om Optagelse af
følgende Berigtigelse:

Vid genomseende af min uppsats i siste häftet upptäcker jag ett vilseledande tryckfel, föranlett af någon fel-skrifning. Där står på sidan 52, 12 raden, k v i n n o r, bör vara m i n d e r å r i g a. Kroppsbestraffning tilldelas ej kvinnor.

Fængselsvæsen.

De senest vedtagne Fællesregler for Straffuldbyrdelsen i de tyske Stater.

Ved Fængselsinspektør WANDALL.

Efter at den tyske Rigsregering forgæves i 1879 havde forsøgt at faa gennemført en for hele det daværende tyske Rige gældende Straffuldbyrdelseslov, udarbejdedes en Række »Grundsätze, welche bei dem Vollzuge gerichtlich erkannter Freiheitsstrafen bis zu weiterer gemeinsamer Regelung zur Anwendung kommen«. Om Gennemførelsen af disse »Grundsätze« enedes de tyske Stater i November 1897. Disse Regler er den 7. Juni 1923 afløst af en ny Række »Grundsätze für den Vollzug von Freiheitsstrafen«, der skal danne Grundlag for Ordningen af Fængselsvæsenet i samtlige til det tyske Rigsforbund hørende Stater¹⁾.

Lovudkastet af 1879 strandede i væsentlig Grad, fordi den deri tilsigtede Anvendelse af Enkelcellesystemet vilde kræve Opførelse af Nybygninger i et Omfang, som efter Datidens Beregninger vilde medføre en Udgift af ca. 80—100 Millioner Mark²⁾. Selvom Udkastet ikke opnaaede at blive ophøjet til Lov, havde man dog deri peget paa det Maal, som Udviklingen indenfor det tyske Fængselsvæsen i de følgende 20 Aar stræbte efter at naa, og som i Særdeleshed er karakteriseret ved Bestræbelsen for en stadig udvidet Anvendelse af Enkelcellesystemet, Gennemførelse af Regiesystemet og Anvendelse af Fanger til Friluftsarbejde, specielt til Opdyrkning af hidtil uopdyrkede Landomraader. Lov-

¹⁾ Reglerne af 1897 findes aftrykt i »Blätter für Gefängniskunde«, Bd. XXXI, S. 467—76. Reglerne af 1923 er bl. a. offentliggjort i »Mitteilungen der Verwaltung der Hamburgischen Strafanstalten«, 1923, Nr. 34.

²⁾ Kriegsmann: Einführung in die Gefängniskunde, 1912, S. 80.

udkastet af 1879 foregreb saaledes den Udvikling, hvis Resultater nedlagdes i de den 7. November 1897 vedtagne »Grundsätze«, der i de efterfølgende 26 Aar blev bestemmende for den tyske Straffuldbyrdelse. Det var disse »Grundsätze« Styrke, at de i det væsentlige var Udtryk for det Stads, hvortil Fængselsvæsenet for de fleste tyske Staters Vedkommende allerede var naaet, og hvortil man for de øvrige Staters Vedkommende i en overskuelig Fremtid mente at kunne naa. Selvom Virkeliggørelsen af den tilstræbte Ensartethed i Straffuldbyrdelsen tilsyneladende gjordes problematisk, idet der ved Tilføjelser som »nach Möglichkeit«, »in der Regel«, »vorzugsweise« toges Forbehold m. H. t. en Række af de opstillede Grundsætningers Gennemførelse, saa blev disse Grundsætninger paa alle afgørende Punkter Udtryk for det Maal, Reformbevægelserne indenfor det tyske Fængselsvæsen stræbte at naa.

Øverst paa Programmet stod Kravet om en udvidet Anvendelse af Cellesystemet, idet det bestemtes, at Celles Straf fortrinsvis skulde bringes til Anvendelse ved Fuldbyrdelsen af Straffe, hvis Længde ikke oversteg 3 Maanedre, ved Behandlingen af Fanger i Alderen mellem 18 og 25 Aar samt af Fanger, som ikke tidligere havde været straffet med Tugthus- eller Fængselsstraffe¹⁾.

Ved Siden heraf søgte man at fastslaa en Række fælles Grundregler, som skulde følges ved Indsættelse og Løsladelse af Fanger, ved Ordning af Arbejdsvæsen, Forplejning, Beklædning, Anvendelse af disciplinære Straffe o. s. v. Den Kritik, der har været rettet mod de tyske »Grundsätze« af 1897, har — for saa vidt den krævede en mere kategorisk Affattelse af de opstillede Regler — vist sig ubegrundet. Den Ensartethed, man tilstræbte, er i det væsentlige gennemført overalt i Overensstemmelse med de i Reglerne fastslaaede Principer. Reglerne af 1897 var imidlertid ikke udtømmende. Spørgsmaalet om Fængselsvæsenets Forvaltning og i Særdelshed Funktionærernes Uddannelse og hele Stilling er saaledes ikke inddraget under de fælles Regler. Desuden søger man gennem de opstillede Regler kun at fastslaa de principielle Synspunkter, medens den detaillerede Gennemførelse af Principerne overlades den enkelte Stat indenfor det tyske Forbund. Ved Fastsættelsen af det, som maatte

¹⁾ Ved »Fængselsstraffe« forstaas »Gefängnis-« og »geschärfte Haftstrafe«.

anses for at være af fælles, principiel Betydning, har man uden Tvivl paa det Tidspunkt, da Reglerne fremkom, ladet sig lede af et berettiget Opportunitetshensyn. Efterhaanden som Uniformitetsbestræbelserne tog Fart, voksede imidlertid Betingelserne for og dermed ogsaa Ønskerne om at udvide de fælles Interessers Omraade. Endelig har det naturligvis ikke kunnet undgaas, at de een Gang fastslaaede Regler i Aarenes Løb kom til at bære Mærker af Tidens Tand. Det absolute Fortrin, som tillagdes Anvendelsen af Celle-system overfor alle Fanger i Alderen mellem 18 og 25 Aar, kunde i det lange Løb ikke staa uanfægtet overfor den divergerende Anskuelse, hvorpaa Arbejdet i de engelske Borstalanstalter og de amerikanske Reformatories hviler. Den Tavshed, hvormed Straffuldbyrdelsesreglerne af 1897 forbi-gaar det engelske og irske Progressivsystem, var heller ikke holdbar, idet Systemet efterhaanden ogsaa i Tyskland vandt ikke faa Tilhængere.

I høj Grad instruktiv virker den Diskussion, som rejste sig i Anledning af det i 1909 offentliggjorte Kommissionsarbejde: »Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch« og det forinden offentliggjorte, 15 Bind stærke Samlerarbejde: »Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts«¹⁾. Kommissionsforslaget fremkaldte det i 1911 af v. Kahl, v. Lilienthal, v. Liszt og Goldschmidt udgivne »Gegenentwurf zum Vorentwurf eines deutschen Strafgesetzbuchs«²⁾, og samme Aar udsendte en af »Verein der deutschen Strafanstaltsbeamten« nedsat Kommission sine »Vorschläge zu einem Entwurf eines Reichsgesetzes über den Vollzug der gerichtlich erkannten Freiheitsstrafen«³⁾. I Forgrunden træder paa Straffuldbyrdelsens Omraade Spørgsmaalene om Strafarternes Antal og indbyrdes Forskellighed, Anvendelsen af det progressive System, Ordningen af Arbejdsvæsenet, den særlige Behandling af de unge Forbrydere, det gamle Problem om Anvendelsen af Celle- eller Fællesskabssystem samt Spørgsmaalet om, i hvilket Omfang de for Straffudstaaelsen gældende Regler bør oplages i Straffeloven, lovfæstes paa anden Maade eller fastsættes ad administrativ Vej. De nu vedtagne »Grundsätze« maa betragtes

¹⁾ Udgivet paa Foranledning af Rigsjustitsministeriet under Medvirkning af Birkmeyer, Calker, Frank, v. Hippel, v. Kahl, v. Lilienthal, v. Liszt og Wach.

²⁾ Berlin 1911.

³⁾ Aftrykt i »Blätter für Gefängniskunde«, Bd. XLV, Sonderheft 1911.

som et Forsøg paa en midlertidig Løsning af disse Problemer i det Omfang, som den gældende Straffelov tillader.

Reglerne af 1897 omfatter ialt kun 40 Paragrafer, de nye »Grundsätze« ikke mindre end 233. Man har aabenbart erkendt, at en Række Forhold, som blev forbigaaet i de tidligere »Grundsätze« — væsentligst vel af Opportunitetshensyn — i Virkeligheden er af saa indgribende Betydning for hele Fangebehandlingen, at de nødvendigvis maa inddrages under de fælles Regler, saaafremt man skal naa en ensartet Ordning af Strafudstaaelsen i de forskellige Stater. Man tilsigter derfor med de nu foreliggende Regler ikke blot at naa et Skridt videre i Retning af Uniformitet, men de opstillede Regler skal sikkert betragtes som udlømmende, saaledes at man med Gennemførelsen af disse mener at kunne naa den Ensartethed, som er Endemaalel.

Stoffet er systematisk ordnet i følgende 12 Afsnit:

1. Straffeanstalter, hvorunder behandles de forskellige Arter af Anstalter. Funktionærernes Stilling, Anstalternes Overøvrighed og de til Anstalterne eventuelt knyttede Tilsynsraad.
2. Fangers Aflevering.
3. Fuldbyrdelesmaaden.
4. Fangernes Behandling, med nærmere Regler for Fangernes Beklædning og Forplejning, deres Sysselsættelse og Arbejdsduccorer, deres Sundhedstilstand, Undervisning og Fritidsbeskæftigelse samt deres Adgang til Brevveksling og Modtagelse af Besøg.
5. Ordensbestemmelser vedrørende Fangers Forhold til Funktionærer og Medfanger.
6. Forsøgsvis Anvendelse af det progressive System.
7. Sikkerhedsforanstaltninger, disciplinære Straffe og Fangers Ret til at besvære sig over Behandlingen.
8. Særlige Forskrifter m. H. t. de forskellige Arter af Fritidsstraffe.
9. Særlige Regler for Behandlingen af »Jugendliche«, »Minderjährige« og »geistig Minderwertige«.
10. Benaadning og Løsladelse.
11. Forsorg for løsladte Fanger.
12. Overgangs- og Slutningsbestemmelser.

Medens Reglerne af 1897, som allerede fremhævet, indskrænkede sig til at fastslaa Principer, som var eller i en overskuelig Fremtid kunde ventes at blive gennemført i

samtlige tyske Forbundsstater, præges de nye »Grundsätze« af en betydelig mere fremskridtsivrig Tendens, der aabenbart ønsker at vise Vej et godt Stykke ud i Fremtiden. Affattelsen af Reglerne har gennemgaaende en mere kategorisk Form, og de skal ifølge § 233 bringes til Anvendelse i de enkelte Lande senest den 1. Juli 1924.

I Reglerne af 1897 forlangtes, at Fanger, som udstaar Straf, »saa vidt muligt« skulde holdes *afsondrede fra andre fængslede*. I de nye »Grundsätze« er denne Fordring gjort ubetinget. (Afsnit 1, § 1)¹⁾. Endvidere fastslaar § 2, at Tugthusstraf skal fuldbyrdes i Anstalter, som udelukkende er bestemt hertil²⁾. Unge Forbrydere under 18 Aar og Personer mellem 18 og 21, som er idømt Straf af Fængsel (»Gefängnis«), skal behandles i særlig dertil bestemte Anstalter eller Afdelinger. Paa dette Punkt indskrænkede Reglerne af 1897 sig til at forlange, at Straffefanger under 18 Aar skulde holdes afsondrede fra voksne Fanger, saaledes at enhver Forbindelse med disse var udelukket, og at Straffe paa over 1 Maaned »som Regel« skulde udstaas i særlige, for unge bestemte Anstalter eller Afdelinger. Til Behandling af »geistig Minderwertige« og tuberkuløse Fanger kræves ligeledes indrettet særlige Anstalter eller Afdelinger. For at lette Gennemførelsen af disse Krav, som i deres ubetingede Form kunde medføre uforholdsmæssig store Udgifter for de mindre Staters Vedkommende, træffer § 6 Bestemmelse om, at der i de Tilfælde, hvor saadanne særlige Anstalter eller Anstaltsafdelinger ikke lader sig indrette i de enkelte Lande, skal benyttes Anstalter, som er fælles for flere Stater.

I de i §§ 8—15 angaaende Funktionærer indeholdte Bestemmelser kræves ikke blot af de overordnede Tjenestemænd, hvem Fangebehandlingen er betroet, en forsvarlig praktisk og teoretisk Uddannelse, men det forlanges udtrykkeligt, at de paagældendes teoretiske Uddannelse i Særdeleshed bør omfatte saadanne pædagogiske og psykiatriske Spørgsmaal, som har Betydning for Bedømmelsen og Behandlingen af Fanger. Noget nærmere Jorden holder man

¹⁾ I de i 1913 udsendte, reviderede »Vorschläge zu einem Reichsgesetze über den Vollzug der Freiheitsstrafen« foreslaas, at Frihedsstraffe skal udstaas i særlige, for hver Straffeart bestemte Anstalter eller Anstaltsafdelinger.

²⁾ Samme Fordring opstilles i »Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch«, § 15, 1.

sig, naar man forlanger, at der til Anstaltslæger særlig skal foretrækkes Folk med speciel psykiatrisk Uddannelse. Mere teoretisk end praktisk Interesse har vistnok Bestemmelsen om, at de ugentlige Funktionærmøder skal »vække og styrke Funktionærernes Interesse for Straffuldbyrdelsen og de enkelte Fangers Skæbne«, ligesom man vistnok i Længden vil have vanskeligt ved at finde tilstrækkeligt Stof til Gennemførelse af Bestemmelsen: »allgemeine Fragen aus dem Gebiete des Strafvollzuges und der Anstaltsverwaltung sind fortlaufend zu erörtern! Et Offer paa Demokratiets Alter er det vel nærmest, naar det forlanges, at ogsaa Opsynsbejente skal deltage i Funktionærmøderne.

Anstalterne underordnes den enkelte Stats Justitsforvaltning, og Tilsynet med dem paahviler enten et særligt »Strafvollzugsamt« eller, hvor et saadant ikke findes, en »Staatsanwalt«.

I de Lande, hvor det anses for ønskeligt, kan der til Anstalterne knyttes Tilsynsraad. Et saadant Raad skal bestaa af mindst 3 Medlemmer, der vælges udenfor Funktionærernes Tal. Et af Medlemmerne skal tilhøre den Kreds, som deltager i Forsorgsarbejdet for løsladte Fanger. Iøvrigt bør Valget saa vidt muligt falde paa Personer, som maa antages at have Forstaaelse for Straffuldbyrdelsens Opgave, og som vil tage Del i det personlige Arbejde for Fangerne før og efter Løsladelsen. Tilsynsraadenes Medlemmer har efter nærmere Aftale med Anstaltens Leder Ret til at inspicere Anstalten, forlange Oplysning om Fangernes Forplejning, Beskæftigelse og øvrige Behandling, ligesom de har Ret til at besøge og samtale med Fanger, uden at der er nogen af Anstaltens Funktionærer til Stede¹⁾.

Fangernes Aflevering kræves i Afsnit 2 nærmere reguleret ved en af det enkelte Lands Overøvrighed udarbejdet Plan, hvorved det skal tilstræbes, at den dømte saa vidt muligt afgives til den Anstalt, der efter sin hele Indretning

¹⁾ Den anførte Ordning er sikkert en lykkeligere Løsning end den i Forslaget til en Straffuldbyrdelseslov af 1911 § 17 forsøgte, hvorefter der til at føre Tilsyn med de større Anstalter skulde udvælges særlige Tillidsmænd, uden at det nærmere præciseres, hvorvidt disses Myndighed skulde strække sig. I »Gegenentwurf« til Straffelovsudkastet foreslaas ikke blot Udvælgelsen af særlige Tillidsmænd, som skal føre Kontrol med Straffeanstaltens Forhold, men der kræves tillige under Rigskanslerens Forsæde oprettet et »Reichsgefängnisrat«, i hvis Møder dels sagkyndige fra samtlige Forbundsstater, dels enkelte Rigsdagsmænd skal deltage.

maa antages at have de bedste Betingelser for at underkaste vedkommende en virksom Behandling. Afvigelser fra Afleveringsreglerne maa kun ske med Overledelsens Sanktion og kun i saadanne Tilfælde, hvor det skønnes absolut paa krævet, enten i Forvaltningens eller den dømtes Interesse. Hensynet til det enkelte Individ betones stærkt. Saaledes skal Fanger, som indsættes til Afsoning af en Straf paa over 6 Maaneder, inden en Uge efter Indsættelsen nedskrive deres Levnedsløb, og de derigennem fremkomne Oplysninger skal om fornødent prøves, eventuelt suppleres med Oplysninger indhentede ad anden Vej. Fremskaffelsen af dette Materiale skal dels tjene til at underkaste Fangerne i selve Straffetiden den mest formaalstjenlige Behandling, dels støtte Bestræbelserne for at hjælpe Fangerne paa rette Maade ved deres Løsladelse (§ 36).

I Afsnit 3 opstilles tre Muligheder for Fuldbyrdelsesmaaden: »Einzelhaft«, »Zellenhaft« og »Gemeinschaftshaft« (§ 38). Ved Anvendelsen af »Einzelhaft« holdes Fangen isoleret baade Dag og Nat. Naar Strafudstaaelsen sker i »Zellenhaft«, skal Fangen tilbringe Dag og Nat, særlig ogsaa Arbejdstiden i Enkeltcelle, hvorimod han under Gaardtur, Gudstjeneste, Undervisning og ved andre særlige Lejligheder maa komme sammen med andre Fanger. Ved Udstaaelsen af Straffen i Fællesskab skal Fangen om Dagen, særlig i Arbejdstiden, anbringes sammen med andre Fanger; derimod kan Fællesfanger holdes isolerede under Maaltider, Gaardture, Gudstjeneste og Undervisning. Forsøget paa Cellebegrebets Differentiering har næppe synderlig praktisk Værdi. Langt betydningsfuldere er det, at det — bortset fra de Tilfælde, hvor Fangens legemlige eller aandelige Tilstand gør Cellebehandling utilraadelig — overlades Straffeanstaltens Leder at bestemme, hvorvidt »Einzelhaft«, »Zellenhaft« eller »Gemeinschaftshaft« skal bringes til Anvendelse overfor den enkelte Fange, og det er Ledelsen tilladt at veksle med de forskellige Behandlingsmaader. Ved Afgørelsen af Spørgsmaalet skal der tages Hensyn til vedkommendes Alder og Dannelsesstrin, hans Forbrydelse og Fortid. Naar Fanger selv ønsker at afsones Straffen i Celle, skal et saadant Ønske saa vidt muligt imødekommes. Cellestraf skal fortrinsvis bringes til Anvendelse i de Tilfælde, hvor en saadan Behandling maa antages at ville øve en gavnlig Indflydelse paa vedkommende. Særlig bør Cellestraf anvendes overfor Fanger, som ikke tidligere har været

straffet, eller som kun har udstaaet kortvarigere Frihedsstraffe. Dersom en Fange behandles i Celle, skal han, for saa vidt det drejer sig om en kortvarig Straf, som Regel af-sone hele Straffen i Celle, drejer det sig om længere Straffe, bør mindst de første 3 Maaneder udstaaes i Enkeltcelle. Cellestraf bør endvidere saa vidt muligt anvendes overfor Fanger, som øver skadelig Indflydelse paa deres Medfanger. I Straffelovsudkastet af 1909 § 22 foreslaas Cellebehandling anvendt overfor alle Fanger i Begyndelsen af Straffetiden — overfor Tugthusfanger i 6 Maaneder, overfor Fanger, som er idømt »Gefängnisstraf«, i 3 Maaneder. Dette Forslag, som allerede fandtes i Udkastet til en Strafffuldbyrdseslov af 1879, maa anses for ret uigennemførligt af Mangel paa det fornødne Antal disponible Celler¹). Den i Straffelovs-udkastet af 1909 § 22, 3 optagne Bestemmelse, at ingen Fange, som ikke selv indvilger deri, maa behandles i Celle i længere Tid end 3 Aar, har ikke fundet Optagelse i de nu gældende »Grundsätze«²). Der er saaledes givet Straffe-anstaltens Ledelse ret frie Hænder m. H. t. Spørgsmaalet om Anvendelse af de forskellige Fuldbyrdsesmaader.

I Afsnittet om Fangernes Behandling (Afsnit 4) betones, at Formaalet med Strafffuldbyrdsen er i størst muligt Omfang at vænne Fangerne til Orden og Arbejde og befæste dem i moralsk Henseende, saa at de ikke falder tilbage. Behandlingen skal derfor være »menneskelig«, og det gælder om »at skaane og styrke deres Æresfølelse«.

Klar og konsekvent er den Opfattelse, der ligger til Grund for Ordningen af Fangernes Beskæftigelse (Afsnit 5) — »regelmässige Beschäftigung der Gefangenen ist die Grundlage eines geordneten Strafvollzuges« (§ 62). I Reglerne af 1897 indskræpes, at man ved Udnyttelsen af Fangernes Arbejdskraft saa vidt muligt bør undgaa at skade det frie Erhverv (§ 22). Stort videre er Udkastet til en Strafffuldbyrdseslov af 1911 ikke kommet (jfr. Udkastets § 48). I Straffelovsudkastet af 1909 opstilles Fordringen om, at Fanger, der udstaar Fængselsstraffe, saa vidt muligt skal beskæftiges ved Arbejde, der svarer til deres senere Erhverv. En saadan Fordring, som gentages i Udkastet til Strafffuldbyrdsesloven § 34, vil altfor ofte vise sig praktisk uigennemførlig. I de nu gældende »Grundsätze« (§ 68) indskræn-

¹) Jfr. »Blätter für Gefängniskunde« Bd. 44, S. 583.

²) Bestemmelsen har været stærkt kritiseret fra forskellig Side, jfr. »Blätter f. Gefängniskunde«, Bd. 44, S. 583 og S. 742.

ker man sig til at forlange, at der ved Anvisning af Arbejde skal tages Hensyn til Fangernes Kundskaber og Færdigheder, deres Helbredstilstand, Alder, tidligere Erhverv og Dannelsestrin, samt at man saa vidt muligt skal uddanne de Fanger, som har længere Straffetider, og som ikke ved Indsættelsen er faglærte, i et eller andet, for vedkommende passende Erhverv. Endelig betoner man, at hele Arbejdsdriften skal søges tilpasset efter det frie Erhvervs Driftsmetoder, saaledes at forældede Arbejdsindretninger bør erstattes med moderne (§ 75). Iøvrigt henvises de enkelte Landes Regeringer til fortrinsvis at benytte Fangernes Arbejdskraft til Fremstilling af Anstaltens eget, andre Anstalters eller andre Statsinstitutioners Forbrug. Ved Fastsættelsen af Prisen paa de fremstillede Varer skal der tages billigt Hensyn til de i det frie Erhverv gældende Priser. Af Arbejdsudbyttet godskrives der Fangerne en Arbejdsducør, hvoraf en Del maa anvendes til Indkøb under Strafafsoningen, medens Resten skal henstaa til Løsladelsen (§ 79)¹⁾.

I Bestemmelserne om Fangernes Sundhedstilstand (§§ 86—104) er man i alt væsentligt blevet staaende ved det allerede i Reglerne af 1897 §§ 5, 26, 27 og 31 indeholdte. Ny er Bestemmelsen om, at Tandbehandling skal ske paa Anstaltens Bekostning, for saa vidt en saadan Behandling er nødvendig for Bevarelse eller Restitution af Fangens Helbred, og Fanger selv er ude af Stand til at afholde Udgifterne. Bestemmelsen i Reglerne af 1897 § 26, at Tugthusfangers Haar skulde klippes kort, og Skægget aftages, er bortfaldet; for samtlige Fanger gælder den Regel, at Hovedhaar og Skæg ikke mod Fangens Vilje maa forandres, medmindre det sker af Hensyn til Renlighed og Sømmelighed. Mærkværdigvis kræves fremdeles kun een Gang om Dagen en halv Times Gaardtur (§ 93). Ny er Bestemmelsen om, at de til Gaardtur benyttede Pladser bør beplantes, og at der skal gives Fangerne Lejlighed til Legemsøvelser og Gymnastik.

Medens Deltagelsen i Gudstjeneste ifølge de gamle Regler (§ 28) var tvungen, undtagen for de Fangers Vedkommende, som udstod »Festungshaft«, hedder det i de nu gæl-

¹⁾ Ifølge Reglerne af 1897 § 21 havde Fangerne intet Krav paa Arbejdsducør, men Tilstaaelsen af en saadan var ikke udelukket.

dende Reglers § 105, at ingen Fange maa tvinges til Deltagelse i kirkelige Handlinger.

Alle Fanger, hvis Straffetid overstiger 3 Maaneder, og som ikke er fyldt 30 Aar, skal undervises. Fanger over 30 Aar kan erholde Tilladelse til at deltage i denne Undervisning. En lignende Bestemmelse fandtes allerede i de tidligere Reglers § 29; ny er derimod Betoningen af, at Undervisningen ogsaa bør beskæftige sig med de nyeste Begivenheder i det borgerlige Samfund, og at Undervisningen kan medregnes til den daglige Arbejdstid. Ny er ligeledes Bestemmelsen om, at Fanger paa Anmodning kan erholde Tilladelse til at holde en Avis. For saa vidt Fanger, hvis Straffetid overstiger 3 Maaneder, ikke selv holder Aviser, skal de ved Hjælp af en særlig Fængselsavis eller Blade, som holdes paa Anstaltens Bekostning, eller gennem mundtlige Meddelelser holdes underrettet om de vigtigste Begivenheder i det frie Liv (§ 110).

Blandt Reglerne for Fangers Adgang til at modtage Besøg indeholder § 115 Bestemmelse om, at Fanger undtagelsesvis kan erholde Tilladelse til under Besøg at bære egne Klæder, medens § 117 indskærper, at man ved Indretning af Besøgsrum bør undgaa alle saadanne Forholdsregler, som kan saare enten Fangen eller den besøgendes Følelser.

Medens Ordensbestemmelserne i Afsnit 5 er uden særlig Interesse, betegner de to til 6. Afsnit hørende Paragrafer (§§ 130, 131) et meget forsigtigt Forsøg paa at indføre det progressive System. Som bekendt betragtede Krohne og mange med ham det progressive System med afgjort Skepsis¹⁾. Straffelovsudkastet af 1909 og Udkastet til en Straff fuldbyrdelseslov af 1911 forkaster begge det progressive System, hvorimod det i 1911 udgivne »Gegenentwurf« til Straffelovsudkastet foreslaar, at al Tugthusstraf og enhver »Gefängnisstraf«, som overstiger 2 Aar, skal fuldbyrdes igennem forskellige Klasser, saaledes at Fangen ved Flid og god Opførsel kan arbejde sig frem til større og større Begunstigelser. Oprykningen i de højeste Klasser, hvor Fangen skal have Mulighed for at opnaa Løsladelse paa Prøve, skal gøres afhængig af, at han — i Lighed med, hvad der kendes i England — i den lavere Klasse har opnaaet et tilstrækkeligt Antal Streger eller Mærker for Flid og god Opførsel. I Sammenligning med dette Forslag er den i Reg-

¹⁾ Krohne: Lehrbuch der Gefängniskunde, 1889, S. 258.

lerne af 1923 optagne Bestemmelse yderst forsigtig: »bei längerer Strafen ist der Vollzug in Stufen anzustreben«. Anvendelsen af dette System skal virke »moralsk afstivende«, idet der sættes Fangen Maal, for hvis Opnaaelse han søger at anspænde eller beherske sin Vilje. Maaden, hvorpaa dette skal naas, udtrykker samme Paragraf saaledes: »der Vollzug in Stufen soll auf der Grundlage aufgebaut sein, dass der Strafvollzug je nach dem Fortschreiten der inneren Wandlung der Gefangenen seiner Strenge entkleidet und durch Begünstigungen, die nach Art und Grad allmählich gesteigert werden, gemildert und schliesslich so weit erleichtert wird, dass er den Uebergang in die Freiheit vorbereitet«. Man undres over den Naivitet, som præger dette første Forsøg paa at omplante det engelske Progressivsystem paa tysk Grund, og man kan med sørgelig Vished forudsige det tyske Fængselsvæsen alvorlige Skuffelser, saalænge der gaas ud fra, at Oprykningen fra et Stadium til et højere skulde forudsætte en gradvis, moralsk Forvandling eller Forbedring hos Fangen. Uden Tvivl vil Erfaringerne lære de tyske Fængselsmænd efterhaanden at tillægge det progressive System en betydelig mindre revolutionerende Evne, men samtidig at værdsætte Systemet som et gavnligt Middel til at bryde de lange Straffetiders Ensformighed og som en i disciplinær Henseende betydningsfuld Faktor.

Af de ifølge § 34 i »Grundsätze« af 1897 foreskrevne, disciplinære Straffe er Anvendelsen af mørk Arrest og Lænking afskaffet. Anvendelsen af Arrest, eventuelt med Berøvelse af Arbejde, er indskrænket fra 6 til 4 Uger. Berøvelsen af Adgang til at laane Bøger, der tidligere kun kunde udstrækkes over 4 Uger, kan nu finde Sted i indtil 3 Maaneder. Ved Anvendelsen af »Kostindskrænkning« berøves den paagældende varm Spise eller Drikke, Middag eller Aften, eller Kosten indskrænkes til Vand og Brød. Hensættelse i Straffecelle kan forenes med Berøvelse af Arbejde, Sengeleje eller Gaardtur, ligesom denne Straf kan være forbunden med »Kostindskrænkning«.

Af de under Afsnit 8 for de enkelte Straffearters Fuldbyrddelse givne Forskrifter skal fremhæves, at Tugthusfanger i Overensstemmelse med de tidligere gældende Regler skal bære en Klædning, der tydelig adskiller sig fra andre Fangers. Tugthusfangers Arbejdstid maa ikke overstige 10 Timer. De maa som Regel kun modtage Brev hver 3. Maaned og skrive hveranden Maaned. De maa først efter 6 Maa-

neders Forløb købe sig Ekstraforplejning og holde Dagblade. Fanger, som afsoner »Gefängnisstraf«, skal ikke arbejde mere end 9 Timer. De maa afsende Breve hver 4. Uge og modtage Breve hver 6. Uge, de kan faa Tilladelse til at beskæftige sig for egen Regning, ligesom de, naar Helsebredshensyn taler derfor, kan faa Adgang til Selvforplejning. Fanger, som afsoner »Haftstraf«, skal holdes afsondrede fra andre Fanger. De kan faa Tilladelse til at bære egne Klæder og benytte eget Sengetøj. Paa Forlangende skal der gives dem Adgang til Selvforplejning. Tobaksrygning kan tillades. For Fanger, som udstaar »Festungshaft«, er Principet, at Straffen udelukkende bestaar i Frihedsberøvelse, og der indrømmes derfor saadanne Fanger alle med Sikkerhed og Orden forenelige Begunstigelser.

I Afsnit 9 gives en Række særlige Forskrifter for Behandlingen af »Jugendliche«, »Minderjährige« og »geistig Minderwertige«.

Overfor »Jugendliche«, d. v. s. Personer, som ikke er fyldt 18 Aar, skal der gennem Straffens Fuldbyrdelse tilsigtes en Opdragelse af de paagældende. For saa vidt saadanne Personer er idømt en Frihedsstraf paa 1 Maaned eller derover, skal de anbringes i særlige Anstalter eller Anstaltsafdelinger, hvor de — hvis det drejer sig om langvarigere Straffe — kan forblive til deres fyldte 21. Aar. Hvorvidt Fanger under 18 Aar skal behandles i Celle, bestemmer Anstaltens Leder, dog kan Cellestraf (»Einzelhaft« og »Zellenhaft«) ikke anvendes ud over 3 Maaneder, medmindre Lægen giver sit Samtykke dertil. En lignende Regel fandtes i »Grundsätze« af 1897 (§ 12). For saa vidt det drejer sig om længere Straffetid, bør de unge oplæres til et Haandværk eller andet Erhverv. Dette bør der tages Hensyn til ved Indretningen af Arbejdsvirksomheden i en saadan Anstalt. I Særdeleshed skal de unge beskæftiges ved Frihuftsarbejde, specielt Gartneri og Landbrug. Arbejdstiden maa ikke overstige 8 Timer og skal mindst to Gange om Dagen afbrydes af Hvilepavser, der fortrinsvis anvendes til Legemsøvelser og Sport. Undervisningen bør anlægges paa lignende Maade som i Følgelsesskoler.

»Minderjährige« over 18 Aar, som er idømt »Gefängnisstraf«, skal, saafremt Straffen beløber sig til 6 Maaneder eller derover, behandles i særlige Anstalter eller Anstaltsafdelinger, for hvilke i det væsentlige gælder samme Regler, som er fastsat for Behandlingen af Fanger under 18 Aar.

Anstalter, hvori »geistig Minderwertige« anbringes, skal stadig staa under Tilsyn af en psykiatrisk uddannet Speciallæge.

M. II. t. de i Afsnit 10 vedrørende Fangers Løsladelse givne Regler fortjener at fremhæves, at det ved Løsladelsen skal paases, at Fangerne er paaklædt saaledes, som Aarstid, Sundhed og Sømmelighed kræver, og at det, hvor Fangers egne Klæder skønnes utilstrækkelige, paahviler Anstalten enten at fremskaffe det fornødne eller at afgive dette af Anstaltens egne Beholdninger. For saa vidt Fangens egen Arbejdsfortjeneste og hans private Penge ikke skønnes tilstrækkelige til Rejse- og Kostpenge, skal det fornødne ydes ham af Straffeanstaltens Kasse, dersom der ikke paa anden Maade kan skaffes ham Hjælp.

I Afsnit 11 paalægges det Fængselsmyndighederne i størst muligt Omfang at samarbejde med de Foreninger og Personer, som tager Del i Forsorgsarbejdet for løsladte Fanger, ligesom det gøres Anstaltens Funktionærer til Pligt at være løsladte Fanger behjælpelige med at finde passende Beskæftigelse.

I 12. Afsnits Overgangs- og Slutningsbestemmelser indskræpes endelig, at man i saadanne Tilfælde, hvor de fastslaaede Regler ikke lader sig gennemføre af tekniske Grunde, snarest muligt bør drage Omsorg for de fornødne Ombygninger eller Nyopførelser.

I Modsætning til de gamle Regler af 1897, der stod som det afklarede Udtryk for en forudgaaende, langsomt fremadskridende Udvikling, er de nye »Grundsätze« prægede af en optimistisk, til Tider noget naiv Tro paa den nye Tids nyeste Tanker. Nogle af de Fordringer, som opstilles, har Eksperimentets Karakter — som f. Eks. Indførelsen af det progressive System —, andre er teoretiske Utopier, hvor man savner den praktiske Erfarings mere nøgterne Betragtninger — hertil hører f. Eks. en Del af de Krav, der stilles til Funktionærernes »pædagogiske« og »psykologiske« Forstaaelse af Fangerne. En Del af de opstillede »Grundsätze« trænger derfor sikkert til Modifikation og til den Krystallisering, som kun vindes gennem de i Praxis indvundne Erfaringer. Allerede af den Grund egner de foreliggende »Grundsätze« sig næppe til at være blivende Erstatning for den snart i to Menneskealdre efterlyste »Strafvollzugsgesetz«. Hertil kommer, at det Forsøg, der er gjort, paa en udtømmende Ordning af alle de Forhold, for hvilke der bør gælde fælles Regler, næppe

I den foreliggende Form er de nu gældende »Grundsætze« imidlertid et interessant Udtryk for, at der er revolutionerende Kræfter i Bevægelse, som vil kunne faa banebrydende Betydning for den endelige Reform, der, hvis den skal lykkes, maa gaa Haand i Haand med Revisionen af selve den tyske Straffelov.

I Sveriges fängvårdsanstalter hava under år 1922 varit intagna 12 472 män och 915 kvinnor eller sammanlagt 13 387 personer mot 13 495 under år 1921.

för brott häktade	1921	1922
» lösdriveri häktade	3373	2885
» undergående av straffarbete insatta	849	776
» » » urbota fängelse insatta	1660	1348
» » » bötesförvandlingsstraff in-	1121	908
satta	6144	6846
» » » tvångsarbete insatta	493	487

Fångantalet utgjorde vid 1922 års början 2125 och vid årets slut 1837.

Av de vid 1922 års slut kvarvarande 1837 fångarna voro:

häktade för brott.....	205 män, 9 kvinnor, tillsm.	214
» » lösdriveri ...	16 » 3 » »	19
straffarbetsfångar	1209 » 73 » »	1282
urhota fängelsefångar ..	157 » 4 » »	161
bötesfångar	158 » 3 » »	161
tvångsarbetsfångar	— » — » »	—

Antalet för brott häktade har under år 1922 i jämförelse med näst föregående år minskats med 402 män och 86 kvinnor eller med tillhoppa 488 personer. Under tioårsperioden 1913—1922 har antalet för brott häktade minskats från 4317 till 2885 eller således med 33.17 %.

Antalet nykomna straffarbetsfångar har under ovannämnda period nedgått från 1980 år 1913 till 1348 år 1922. Minskningen, 632, faller på de på bestämd tid i 2 år och därunder dömda, vilkas antal minskats med 647, medan däremot antalet livstidsfångar och antalet på viss tid över 2 år dömda ökats, det förra med 2 och det senare med 13.

Antalet under år 1922 nykomna livstidsfångar utgjorde 2 män samt antalet på bestämd tid dömda straffarbetsfångar 1346, därav 1236 män och 110 kvinnor.

Tidslängden av de straff, som ådömts nyssnämnda 1346 straffångar, har varit:

från 2 till och med 3 månader....	för 182 män och 21 kvinnor
» 3 » » » 6 »	» 399 » » 46 »
» 6 » » » 2 år.....	» 498 » » 38 »
över 2 år	» 157 » » 5 »

Av de nykomna straffarbetsfångarna hade 119 män och 9 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år och voro dessa dömda:

102 män och 9 kvinnor i 1 år och därunder
9 » » — » från 1 till och med 2 år
8 » » — » » 2 » » » 3 »

Av återstående 1119 män och 101 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

796 män och 85 kvinnor i 1 år och därunder
172 » » 11 » från 1 till och med 2 år.
96 » » 3 » » 2 » » » 3 »
53 » » 2 » över 3 år
2 » » — » på livstid.

Av de kvarvarande straffarbetsfångarna hade 81 män och 4 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år och voro dessa dömda:

50	män	och	2	kvinnor	i	1	år	och	därunder
11	»	»	1	»	från	1	till	och	med 2 år
12	»	»	—	»	»	2	»	»	» 3 »
8	»	»	1	»	över	3	år.		

Återstående 1128 män och 69 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

374	män	och	37	kvinnor	i	1	år	och	därunder
273	»	»	12	»	från	1	till	och	med 2 år
205	»	»	7	»	»	2	»	»	» 3 »
239	»	»	11	»	över	3	år		
37	»	»	2	»	på	livstid.			

Av de nykomna straffarbetsfångarna, 1238 män och 110 kvinnor, hade 503 män och 31 kvinnor eller 39.6 % förut undergått straffarbete. Motsvarande siffra för tioårsperioden 1913—1922 har utgjort 32.4 %.

Av de nykomna straffarbetsfångarna voro 544 män och 29 kvinnor ådömda påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Vid slutet av år 1922 voro kvarvarande

livtidsfångar.....	37	män	och	2	kvinnor
straffarbetsfångar på bestämd tid	1172	»	»	71	»
	1209	män		73	kvinnor
Av dessa förvarades i enrum.	936	»	och	66	»
och i gemensamhet.....	273	»	»	7	»

Vid slutet av år 1913 utgjorde gemensamhetsfångarnas antal 190, därav 175 män och 15 kvinnor.

Straffskärpning genom hårt nattläger har kommit till användning i 2 fall.

Av nåd hava under året frigivits 1 livstidsfånge, 8 på viss tid dömda straffarbetsfångar, 3 urbota fängelsefångar och 1 bötesfånge, varjämte 1 urbota fängelsefånge frigivits efter resning i målet.

Villkorlig frigivning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har beviljats 56 män och 8 kvinnor, tillsammans 64 personer, därav 59 dömda

till straffarbete och 5 till urbota fängelse. Under år 1921 blevo 92 personer villkorligt frigivna. Under de sexton år, 1907—1922, som rättsinstitutet villkorlig frigivning tilllämpats, har hela antalet villkorligt frigivna utgjort 685 män och 80 kvinnor, tillhoppa 765 personer, av vilka 296 varit dömda för förfalskning, bedrägeri och förskingring, 130 för mord, dråp och misshandel, 176 för sedlighets- och våldtäktsbrott samt återstående 163 för mened, barnamord, mordbrand, rån m. m.

Av strafftiden hava vid den villkorliga frigivningen återstått följande tidslängder:

för 447 personer intill 1 år	
» 227 » från 1 till och med 2 år	
» 77 » » 2 » » » 3 »	
» 14 » » 3 » » » 4 »	

Av de villkorligt frigivna, som under år 1922 stått under tillsyn, hava tre förverkat den villkorligt medgivna friheten. Därjämte hava två avvikit från anvisad vistelseort utan att hava under året kunnat anträffas. Vidare hava mot fem av de villkorligt frigivna förekommit anmärkningar beträffande uppförandet, utan att friheten behövt återkallas. I fråga om två saknas vederbörliga rapporter. De återstående hava uppfört sig utan anmärkning.

Till urbota fängelsestraff dömda personer hava varit:

nykomna	882 män och 26 kvinnor
vid årets slut kvarvarande...	157 » » 4 »

Tidslängden av de straff, som blivit ådömda de nykomna fängelsefångarna, har varit:

från 1 till och med 6 månader för 858 män och 25 kvinnor	
» 6 » » » 12 » » 19 » » 1 »	
utöver 1 år.....	» 5 » » — »

Antalet nykomna fängelsefångar har under år 1922 i jämförelse med år 1921 minskats med 213.

Antalet nykomna fångar, som hållits i fängelse i saknad av tillgång till gäldande av böter, har varit 6533 män och 313 kvinnor, tillsammans 6846 personer, därav 3472 under första halvåret och 3374 under andra halvåret, emot

6144 år 1921. Genom lagen den 9 juni 1922 om ändrad lydelse av 2 kap. 11 § strafflagen, vilken förstnämnda lag trätt i kraft den 1 juli 1922, har förvandlingsstraffens längd i förhållande till bötesbeloppen väsentligen minskats. De böter, som vid bristande tillgång börjat under år 1922 avtjänas, hava motsvarat 83 791 bestraffningsdagar, därav 53 015 under första halvåret och 30 776 under andra halvåret, eller 15 435 mindre än under år 1921. Medeltalet bötessittare för dag belöpte sig till 230 emot ett medeltal av 272 år 1921. Medeltalet bötessittare för dag under första halvåret 1922 utgjorde 290 och under andra halvåret 169. Vid början av tioårsperioden 1913—1922 utgjorde antalet nykomna bötesfångar 14 785 män och 701 kvinnor, tillhopa 15 486 personer, bestraffningsdagarnas antal 131 718 och medeltalet bötessittare för dag 361.

I fängelserna intogos år 1922 sammanlagt 1433 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbota fängelse, och 420 personer, som andra gången dömts till sådant straff. Sistnämnda siffra utvisar antalet av dem, som under året inträtt i de återfallnas klass, utgörande 29,3 % av antalet av dem, som första gången undergått frihetsstraff. Ett i viss mån rättare uttryck för återfallsprocenten torde emellertid i betraktande av nedgången i de straffades antal år 1922, vinnas genom en jämförelse mellan siffrorna för de år 1921 första gången till straffarbete eller fängelse dömda, 1747, och de till sådant straff år 1922 andra gången dömda, 420. Procenten återfallna belöper sig vid sådan beräkning till 24,1. Under den senaste tioårsperioden kan antalet av dem, som efter att en gång hava undergått frihetsstraff icke vidare ådraga sig sådant straff, beräknas till omkring 75 %, under det att inemot 25 % visa sig återfalla.

Proportionsförhållandet mellan antalet under år 1922 nykomna, inom riket födda straffarbetsfångar och folkmängden vid årets slut, utgör 22 straffarbetsfångar på varje 100 000 invånare.

Antalet barn, som under år 1922 åtföljt föräldrarna i fängelset, har varit 11.

Antalet häktade för lösdriveri och bettlande har varit 512 män och 284 kvinnor, tillsammans 796 personer. Om därifrån avräknas de vid årets början kvarvarande, 20 personer, utgör antalet under året häktade 776 personer, därav 410 från Stockholms stad och 366 från rikets övriga

delar. Av de häktade blevo 480 dömda till tvångsarbete.

Hela antalet under år 1922 nykomna, till tvångsarbete dömda utgjorde, såsom förut nämts, 487 personer, av vilka 457 dömts för lösdriveri och 30 enligt fattigvårdsförrordningen. Av de 457 för lösdriveri dömda — 266 män och 191 kvinnor — hade 163 män och 61 kvinnor förut hållits till straffarbete samt 103 män och 130 kvinnor icke förut undergått dylikt straff.

Under år 1922 har en kvinna avtjänat tvångsarbetet i kronohäkte.

Extra judiciella bestraffningar hava under år 1922 ålagts: vid straffängelserna och kronohäkterna 41 fångar, motsvarande i förhållande till det i dessa fängelser förvarade medeltal fångar 5.3 %, samt vid centralfängelserna för män 88 fångar eller 9.2 % och vid centralfängelset för kvinnor 3 fångar eller 4.2 % av medeltalet fångar.

Rymning har företagits vid ett centralfängelse av 2 straffarbetsfångar och vid ett annat centralfängelse av 4 straffarbetsfångar samt av 2 straffarbetsfångar under transport.

Själv mord har förövats av en rannsakningsfänge.

Belräffande rusdryckernas inflytande å brottsligheten framgår av fängelsepredikanternas uppgifter, att av hela antalet nykomna, till straffarbete eller urbota fängelse dömda personer de, som begått sitt brott i rusigt tillstånd eller varit före brottets begående begivna på dryckenskap, utgjort:

straffarbetsfångar ..	män 46.9 procent,	kvinnor 26.4 procent
fängelsefångar	» 42.6 » , »	30.8 »

Fångpersonalens kristendoms-kunskap har enligt predikanternas årsberättelser varit god hos 15.9 %, försvarlig hos 65.6 %, ringa hos 16.2 % och saknats hos 2.3 %, i sista siffran inräknade icke kristna trosbekännare.

Tio fångar hava under året för första gången erhållit del av den heliga nattvarden.

Fängelsebiblioteken infattade vid årets slut 40 946 volymer.

För frigivna fångars stödjande har, i likhet med föregående år, utom direkt beviljat statsanslag, utgivits avkastningen av fångvårdens besparingskassa, som vid 1922 års utgång visade en behållning av 398 188 kronor. Samt-

liga utbetalningar uppgingo till 63 700 kronor, därav 40 500 kronor till centralföreningen till stöd för frigivna, 17 000 kronor till föreningen Skyddsvärnet och resten till enskilda stiftelser samt skydds- och arbetshem.

Sammanlagda beloppet av de arbetspremiemedel, som de under året frigivna vid avgången hade innestående i postsparbanken, utgjorde 5329 kronor, fördelade på 66 motböcker.

Hälsotillståndet i fängelserna har under år 1922 varit gott. Antalet döda har uppgått till 8, och medeltalet sjuka för dag har utgjort 66,8.

Antalet lungsiktiga har varit 63 män och 6 kvinnor, därav 20 män och 3 kvinnor kvarvarande vid årets början samt 43 män och 3 kvinnor tillkomna under året. Av de nykomna voro 41 män och 3 kvinnor sjuka vid interneringens början. 2 män hade således insjuknat i fängelset.

Antalet sinnessjuka och sinnesslöa har varit 125 män och 15 kvinnor, såunda fördelade:

kvarvarande vid årets början 62 män, 3 kvinnor tillkomna:

sjuka vid interneringens början	46	»	12	»
insjuknade i fängelset	17	»	—	»

Vid årets slut voro 69 män och 3 kvinnor kvar.

Fångvårdens utgifter uppgingo år 1922 till 4 198 977 kronor, vilken summa överstiger den för år 1921 med 294 867 kronor.

Antalet utspisade dagportioner har uppgått till 661 277 (under år 1921 740 310) med en medelkostnad för dagportion av 54,38 öre mot 78,80 öre år 1921.

Statens nettoinkomst av arbetsdriften vid fångvårdsanstalterna, som år 1921 uppgick till 564 263 kronor, har under år 1922 utgjort 598 907 kronor. Arbetsinkomsten har således trots minskat fångantal stigit något.

Under år 1922 hava tre utbildningskurser för tjänstemän vid fångvårdsstaten varit anordnade.

Under tiden från och med den 1 mars till och med den 31 maj pågick en kurs för extra och extra ordinarie vaktkonstaplar, förlagd till centralfängelset i Norrköping och ställd under ledning av t. f. direktören vid fängelset. Till deltagande i kursen uttogos nio extra ordinarie och fem extra vaktkonstaplar, vilka samtliga fjorton genomgingo kursen och blevo godkända. För kvinnliga tjänstemän an-

ordnades under tiden från och med den 25 september till och med den 20 december en utbildningskurs vid central-fängelset i Växjö under ledning av fängelsets direktör. Såsom elever i kursen deltog tio vaktfruar och två kokerskor, samtliga å ordinarie stat. En insjuknade under kursen och kunde icke fullfölja densamma; de övriga genomgingo den nöjaktigt. Undervisningen vid dessa båda kurser omfattade, förutom svenska språket och räkning, ämnena: samhällslära, straffrättens grunder, fängvårdens historia och organisation, instruktion och arbetsordning, bevakningstjänst, brottslighetens orsaker och bekämpande samt för den kvinnliga kursen även psykologi och hälso- och sjukvård.

En högre kurs, till vilken tio ordinarie assistenter, varav två lärare, lämnades tillträde, pågick i Stockholm under tiden från och med den 2 oktober till och med den 14 december, ledd av byrådirektören å fängvårdsstyrelsens sociala avdelning. Föreläsningar och övningar i fråga om instruktion och arbetsordning, fängvårdens förvaltning, revision och arbetsdrift, kriminalpsykologi, lösdrivar- och alkoholistlagstiftning, fängvårdens historia, skyddsverksamheten samt närings- och födoämnslära voro för kursen särskilt anordnade liksom föreläsningar i psykiatri, vilka senare voro förlagda till sinnessjukavdelningen vid central-fängelset å Långholmen. Föreläsningar och övningar i straffrättens allmänna del, processrätt, pedagogik samt socialpolitikens teoretiska grundvalar bevistades vid Stockholms högskola, under det att undervisningen i förvaltningskunskap lämnades vid Socialpolitiska institutet. Slutligen omfattade kursen studiebesök vid olika anstalter och institutioner.

Henry Lindberg.

Litteratur.

N. *Harboe*: Den strafferetslige Skyldevne. G. B. N. F. Kristiania. 1923. Anmeldt ved cand. jur. J. *Hartvig Jacobsen*.

Forinden Læseren giver sig i Lag med dette friskt skrevne Værk omhandlende det strafferetlige Grundproblem — Tilregnelighedsspørgsmaalet eller, som Forf. vil benævne det, Spørgsmaalet om strafferetslig Skyldevne — maa han til Orientering bemærke sig Forfatterens Efterskrift S. 288, hvor det hedder:

»Denne bog indeholder et livssyn. Som det tydelig fremgaar af dens plan, er den ikke tilblevet i første række med det praktiske formaal for øje at drøfte strafferetslige problemer, men derimod for at undersøge, til hvilke konsekvenser dette livssyn og dets modsætning leder i sin anvendelse paa et konkret og vigtigt livsgebet«.

Har man da først med Forfatteren foretaget Springet ud i Indeterminismen og forenet sig med Gengældelsesprincippet, saa vil man maaske ogsaa med ham kunne drage de Konsekvenser selv af groveste Art, som Forfatteren ser sig i Stand til. Bogen vrimler af saadanne »Konsekvenser« af den »deterministiske« Opfattelse som Grundlag for Strafferetten, at Læseren bekymret maa spørge sig, hvorledes det er muligt, at Samfundet kan bestaa og ordnede Tilstande opretholdes, naar det erindres, i hvilket Omfang moderne Straffelovgivning, Strafferetspleje og Straffuldbyrdelse er influeret af skadelige deterministiske Idéer. Jeg skal ikke her følge Forfatteren paa hans saa taknemlige men ogsaa overflødige Felttog mod Determinisme for Indeterminisme. Det er min Overbevisning, at der med disse almindelige Vendinger ikke er sagt saa overvæltet meget, og at adskillige af Forfatterens Kræfter kunde være sparet til et frugtbarere Formaal. Dog er det nødvendigt at protestere mod den snævre Opfattelse

af Determinismen, som Forfatteren lægger til Grund for Fremstillingen. Det er jo langt fra saa, at den, der ikke med Forfatteren tør give sig Indeterminismen i Vold, derfor med Nødvendighed maa havne i den Konsekvens, som Forfatteren paadutter ham, at Viljeslivet ingen real Rolle skulde spille for Forbrydelsens Begaaelse. Man kan vel tage sit Udgangspunkt i en indeterministisk eller deterministisk Livsopfattelse, saadan som det nu maatte falde naturligt efter ens Anlæg og Forudsætninger, men Udgangspunktet maa ikke her farve ens Syn paa de reale Spørgsmaal, der skal løses, alt for stærkt, endsige blinde fuldstændig. For at gribe et Eksempel blandt mange, er der ikke noget i Vejen for ud fra moderne deterministiske Synsmaader at underskrive, hvad Forfatteren siger S. 196.

»Under forsøg paa at paavirke abnorme sjælelige tilstande ud fra sjælen selv vil man atter lære at kjende det normales magt over det abnorme, viljens herredømme over sindslivet, og samtidig paany opdage de pædagogiske metoder, ved hvis hjælp man alene kan inspirere og styrke viljens aktivitet. Da vil man ogsaa paany faa oie paa den uvurderlige pædagogiske værdi, som er indesluttet i det gamle skyldbegreb, og man vil forstaa, hvilken regeneration af centrale sjælskræfter skabes i det øjeblik, da den svage og svækkende tendens at erklære fri for skyld træder i baggrunden, og man atter igjen taler til mennesket om den helt personlige viljeakt, som ligger til grund for hans feiltrin, om den frivillige svigten af de sjælelige kræfter, der staar til hans disposition, naar han blot for alvor vil efterkomme sin samvittigheds bud.«

Men derimod vil man protestere mod den følgende Sætning: »Man vil da ogsaa forstaa, hvilken slaphed maa følge af en grundopfatning, som søger den afgjørende årsag for de menneskelige handlinger udenfor mennesket selv, idet grundlag derved skabes for den tro, at menneskets inderste ja eller nej slet ingen real betydning har, fordi alt ligesom er afgjort paa forhaand«. Det er ikke et saadant Begreb om Determinisme, der arbejdes med i den moderne Strafferetsvidenskab.

Vender vi tilbage til Forfatterens Grundopfattelse og dennes Udformning i det foreliggende Værk, saa bør det ogsaa fremhæves, at Livsforholdene nu engang ikke lader sig ordne efter saa enkle Figurer, som af Forf. opstillet. Bogen er for saa vidt endda forældet, som vel næppe heller nogen fra Forf.'s Hold vilde bygge Nutidens Straffesystem paa en

Tilbagevenden til en saa haandfast Gennemførelse af det gamle Skyldbegreb og Gengældelsesteorien. Den, der har beskæftiget sig med Strafferetsvidenskabens Udvikling i den sidste Menneskealder og Udviklingen paa Lovgivningsområdet (eksempelvis kan henvises til Forarbejderne til en ny tysk Straffelov), er paa det rene hermed. Der kan for saa vidt samarbejdes paa neutral Grund mellem Repræsentanter for de forskellige Anskuelser. Ogsaa fra deterministisk Hold ønskes i Nutiden Skyldbegrebet bevaret, men rigtignok i videst mulig Omfang frigjort fra religiøst Iskæt. Ogsaa her bliver der Brug for at belone den store Betydning, der maa tillægges Individets egne sjælelige Kræfter som i højere eller lavere Grad medbestemmende Faktorer ved Forbrydelsers Begaaelse.

Er Bogen saaledes formentlig forfejlet i sit Formaal og Anlæg, saa skal det ikke nægtes, at Forfatteren faar Lejlighed til at sige mange Ting, som det nok er værd at lægge sig paa Sinde, selv om man i Grundsynet er uenig med Forf. Men her gælder det netop, at det gode i Bogen var kommet ganske anderledes til sin Ret og havde naaet en fyldigere Udvikling, om ikke Forfatteren havde været bundet i sin Opfattelse fra først af. Efter hele det Anlæg, Bogen har faaet, er der heller ikke noget at sige til, at en Række Unøjagtigheder har indsneget sig, og at det Materiale af moderne Straffelve og Straffelovsudkast, som Forf. har haft at øse af, er benyttet paa ret vilkaarlig eller tilfældig Maade. Bogen giver dog i livlig Fremstillingsform en Oversigt over Problemets Stilling, og man henter sig baade her og der et Udbytte hjem.

Mindre Meddelelser.

Dansk Kriminalistforenings Aarsmøde 1924.

Foreningens Aarsmøde afholdtes den 13., 14. og 15. Februar og var viet til en Fortsættelse af den i December paa-begyndte Gennemgang af Straffelovsudkastet.

Tre Mødeaftener i Træk stiller jo et ikke ringe Krav til Medlemmerne, og den tidlige Mødetid volder sikkert ogsaa Vanskelighed for mange, men Møderne kunde alligevel opvise en betydelig Deltagelse.

Den første Aften, hvor Retspræsident *Winther* dirigerede, indledede Landsdommer *Haack* med en Gennemgang af Straffelovsudkastets 26de Kapitel — Forbrydelser mod den personlige Frihed — og formede nærmest sit Foredrag som en klar og udtømmende Redegørelse for Forholdet mellem de forskellige Udkast og den nugældende Straffelov. Særlig dvælede Indlederen ved den af daværende Justitiarius, nuværende Nationalbankdirektør *Ussing* i sin Tid rejste Kritik af det første Kommissionsudkast — en Kritik, som de to senere Udkast havde fulgt, og som Foredragsholderen gav sin Tilslutning.

Foredragsholderen havde — som han udtrykte sig: trods megen Umage — ikke fundet noget væsentligt at udsætte paa det foreliggende Forslag. Dog ansaa han det for tvivlsomt, om der var praktisk Trang til en Regel om »uagtsom Frihedsberøvelse«, samt om det var rigtigt, at Motivet »for Vindings Skyld« altid skulde virke kvalificerende ved Frihedsberøvelse.

Endelig henstillede Foredragsholderen, at Paatalen ved ulovlig Tvang skulde bortfalde efter den forurettedes Bøtgæring, naar Tvangsmidlet havde bestaaet i Trusel om at aabenbare Privatlivet tilhørende Forhold eller om at fremsætte sande ærerørige Beskyldninger.

Forsamlingen syntes at være enig med Indlederen i hans

Bedømmelse af Kommissionens Forslag, thi der blev kun en kortvarig Diskussion. I denne deltog bl. a. Professor *Torp*, Højesteretssagfører *Karsten Meyer*, fhv. Justitsminister *Zahle* og cand. jur. *Hartvig Jacobsen*.

Den følgende Aften gennemgik Prof. *Torp* Straffelovsudkastets Bestemmelser om Forvaring i Stedet for Straf. Landsdommer *Haack* var Dirigent.

Professoren begyndte sit Foredrag med at sige, at det om Straffelovsudkastet havde været udtalt, at det kun bød paa moderate Fremskridt, men at denne Karakteristik i hvert Fald ikke var rigtig med Hensyn til de her foreliggende Bestemmelser, der efter hans Skøn var af overordentlig stor Betydning, ja saa vigtige, at Taleren vilde mene, at den praktiske Værdi af hele Reformen væsentlig var afhængig af, om Straffelovskommissionens Ideer paa dette Punkt blev ført ud i Livet. Professoren havde derfor indvilget i at indlede Diskussionen om dette Emne, skønt han ellers var af den Mening, at Straffelovskommissionens Medlemmer ikke skulde træde for stærkt frem ved disse Diskussionsmøder.

Professor *Torp* gav derefter en grundig og fængslende Redegørelse for Kommissionens Forslag.

Den paafølgende Diskussion blev indledet med et vægtigt Indlæg af Fængselsdirektør *Fussing*, der navnlig beskæftigede sig med Spørgsmaalet, hvormange af de fremtidige Dømfældte der kunde ventes henviste til den kommende Forvaringsanstalt, og han kom, støttet dels paa Erfaringerne fra England, dels paa en direkte Undersøgelse af Forholdene i de nuværende Straffeanstalter, til det Resultat, at Forvaringsanstalten maatte paaregnes at skulle optage henved 100 Fanger.

Iøvrigt deltog i Diskussionen bl. a. Vicefængselsinspektør *Borgsmidt-Hansen*, der gav nogle interessante Oplysninger om Forholdene paa en af ham besøgt engelsk Anstalt, og Dommer *Goll*.

Der fremkom ingen væsentlig Indsigelse mod de foreslaaede Bestemmelser, der i det hele syntes at have Forsamlingens Tilslutning.

Den sidste Mødeaften indledede Prof. *A. Wimmer* med et Foredrag om Lovovertræderens mentale Tilstand som Betingelse for Straf.

Som det var at vente, blev det en af de store Aftener med talrigt Fremmøde af Foreningens Medlemmer og en

lang Række Deltagere i Diskussionen, saaledes at Midnat var naaet, inden Dirigenten, Prof. *Munch-Petersen*, kunde give Ordet til Indlederen for de afsluttende Bemærkninger.

Prof. Wimmer støttede i sit Foredrag med megen Styrke det Torp-Goll'ske Forslag til Affattelsen af § 16. Professorens Argumentation for dette Forslag gik i Hovedsagen ud paa, at Sindssygdom var et fast afgrænset lægevidenskabeligt Begreb, at der saa at sige altid kunde paavises Aarsagssammenhæng mellem den af den Sindssyge begaaede forbryderske Handling og hans sygelige Tilstand, og at der i de faa Undtagelsestilfælde, hvor en saadan Aarsagssammenhæng ikke kunde paavises, var Forhaandsformodning for, at den dog var tilstede, og at den derfor ikke burde forkastes. Professoren havde mod det Torp-Goll'ske Forslag kun den ene Indvending, at den sidste Sætning forekom ham mindre vel begrundet, idet han hævdede, at man ikke fra et psykiatrisk Standpunkt kunde tale om »Tilstande, som ganske maa ligestilles med Sindssygdomme«.

Professoren polemiserede stærkt mod den af Glarbo, Johansen og Krabbe foreslaaede Affattelse og navnlig mod Motivernes Begrundelse for denne.

Iøvrigt udtalte Indlederen sin Glæde over og Anerkendelse af, at Straffelovsudkastet i alle de tre foreslaaede Redaktioner af § 16 gav Udtryk for Forstaelsen af, at det drejede sig om en Lov om Forbrydere og ikke om Forbrydelser — i Modsætning til ældre Straffelove, der efter Talerens Mening altfor meget havde haft Karakteren af en »Priskurant for Forbrydelser«.

Diskussionen blev indledet af Prof. *Benzon*, der udtalte sin Tilslutning til Højesteretsdommer Olriks Forslag og pointerede Generalpræventionen som Hovedformaalet for al Straf; iøvrigt tog Professoren til Orde for saavidt muligt at tilvejebringe Overensstemmelse mellem de civilretlige og de strafferetlige Begreber med Hensyn til Sindssyge.

Det meget stærke Bifald, som fulgte Professorens Udtalelser, gjaldt næppe udelukkende disses Indhold, men ogsaa den uimodstaaelige Maade, paa hvilken de blev fremsat.

Under Diskussionen blev den Torp-Goll'ske Affattelse foruden af cand. jur. *Hartvig Jacobsen* støttet af Prof. *Friedenreich* og Dr. *G. Schröder*. Landsdommer *Krabbe* forsvarede naturligvis Flertallets Affattelse, medens Landsdommer *Haack* kraftigt støttede Olrik's Forslag, der ligeledes fandt Tilslutning hos Højesteretssagfører *Karsten Meyer*.

Iøvrigt havde en Række Talere Ordet, deriblandt Dommer *Heide-Jørgensen*, Prof. *Torp* og Fængselsdirektør *Fussing*.

Fra adskillige Sider og ud fra forskellige Synspunkter fremhævede man det utilfredsstillende i at lade Afgørelsen udelukkende afhænge af Lægens Diagnose. Enkelte Talere udtalte endog Tvivl om, hvorvidt de dømmende Myndigheder, selvom det *Torp-Goll'ske* Forslag fik Retskraft, vilde finde sig i, at Afgørelsen saaledes blev dem berøvet, og fremførte den Mulighed, at man vilde undergive Lovens Ord en Bortfortolkning af det, der havde været Forslagsstillernes Mening. Flere Talere fremhævede, at det var lidet heldigt, ganske ubetinget at afskære Muligheden for at straffe Sindssyge, hvor det kun drejede sig om mindre Lovovertrædelser.

Iøvrigt syntes man at kunne fastslaa en vis Enighed om, at Diskussionen og Divergenserne mellem de forskellige Affattelser hovedsagelig var af teoretisk Betydning, thi alle var klare over, at hvor det drejede sig om grovere Forbrydelser, kunde der normalt ikke blive Spørgsmaal om at straffe Sindssyge, men kun om Sikkerhedsforanstaltninger over for dem.

Henrik Sachs.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Revue de droit pénal et de criminologie et Archives internationales de médecine légale. Juin—Decembre 1923.
- Axel Smedal: Fængselsforhold i De Forenede Stater i Nordamerika. Kristiania. 1923.
- Förhandlingar vid Svenska Kriminalistföreningens möte i Stockholm d. 19. Februar 1923.
- Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings 16. Aarsmøde d. 5., 6. og 7. December 1923. Kbhvn. 1924.
- Fortegnelse over Institutioner til Værn for Børn og Unge i Danmark. Ved Overinspektør Oluf J. Skjerbæk.
- Tidsskrift for Retsvidenskab. 1923. Hft. 4.
- Svensk Juristtidning. 1924. Hft. 1.
- Tidskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1923. Hft. 6.
- Defensor legis. 1923 Hft. 12, 1924 Hft. 1.
- Rivista penale. Vol. XCIX. fasc. 1—2.
- Avgöranden, protokoll och processåtgärder av allmän underrätt, egodelningsrätt och skiljemannadomstol. På svenska och finska språken formulerade och förklarade av O. Hj. Granfelt, professor, justitieråd, under medverkan av U. J. Castrén, häradshövding. Andra väsentligen omarbetade och fullständiga upplagen. Helsingfors 1924.

Forarbejder til den nye danske Straffelov.
Kapitel 26 (Forbrydelser mod den personlige Frihed)
i Straffelovsudkastet af 1923.¹⁾

AF OLAF HAACK.

Kapitel 26 i Straffelovsudkastet af 1923 (K. U. II) indeholder kun 3 Paragraffer, §§ 235—237. Udkastet har — ligesom Kommissionsudkastet af 1912 (K. U. I) og Torps Udkast (T. U.) — afskaffet Straffelovens Bibeholdelse af de særlige Regler om Straf for Negerhandel og endvidere flyttet Bestemmelsen om Straf for den, der ved List eller Magt unddrager Forældre eller andre rette Vedkommende et Barn, hen paa det systematisk rigtige Sted i Kapitlet om Forbrydelser i Familieforholdene, hvor § 195, foruden at forhøje Aldersgrænsen for Born i den heromhandlede Henseende fra 15 til 18 Aar (Forældremyndighedens Ophor) iøvrigt bestemmer, at Forholdet straffes med Straffen for Frihedsberøvelse; Motiverne bemærker, at hvis Forbrydelsen iværksættes ved en egentlig Frihedskrænkelser overfor Barnet selv, vil der foreligge Sammenstød af 2 Forhold, der hver for sig paadrager Straf efter Udkastets § 236, hvorved erindres Sammenstødsreglen i § 90.

Paa den anden Side indeholder Udkastets § 237 en Udvidelse i Forhold til Straffeloven, idet der her hjemles Straf for uagtet som Frihedsberøvelse (Bøde eller Hæfte, under skærpende Omstændigheder Fængsel indtil 1 Aar), dog kun

¹⁾ Forkortet Gengivelse af et Foredrag i Dansk Kriminalistforening den 13. Februar d. A.

i Tilfælde af grov Uagtsomhed; Paatale kan bortfalde efter den forurettedes Begæring, der altsaa ikke er afgørende i saa Henseende. Motiverne nævner som Tilfælde, hvor §'en kan blive anvendelig, at der er skønnet fejl om Tilstedeværelsen af Betingelser for Retmæssigheden af en Anholdelse eller Fængsling — her kan vel ogsaa nævnes en Indlæggelse eller Beholdelse af en Person i tvungent Ophold paa en Sindssygeanstalt eller Aandssvageanstalt, jvfr. § 236 II. Maaske kunde man dog for Muligheden af slige Tilfælde nøjes med den til Strfl.s § 143 svarende Bestemmelse i Udkastets § 149 om Straf for grov Forømmelse eller Skødesløshed i Udførelsen af offentlig Tjeneste eller Hverv, samt med det eventuelle Erstatningsansvar, ligesom det synes mindre tiltalende, at Dommeren eller Anstaltslægens Strafansvar skal være i nogen Maade afhængig af den forurettedes Forgodtbefindende; men da Forholdet jo er det, at § 149 med sin ubetinget offentlige Paatale i saadanne Tilfælde vil være anvendelig ved Siden af § 237, rummer Reglen paa dette Omraade næppe nogen Betænkelighed. Naar Motiverne derhos anfører, at § 237 ogsaa vil kunne finde Anvendelse i saadanne Tilfælde som, at den, der har Opsynet med en Kirke, Forsamlingsbygning eller lign., efter en Sammenkomst aflaaser og forlader Bygningen uden at have bemærket, at ikke alle Deltagerne har forladt den, tør det betvivles, at der har vist sig eller vil vise sig nogen praktisk Trang til Straf for saadanne Tilfælde, her vil et eventuelt Erstatningsansvar sikkert være nok. Dog kan Bestemmelsens Tilstedeværelse tænkes at være af Værdi til at falde tilbage paa, hvis man i et givet Tilfælde nærer begrundet Mistanke om, at Indespærringen er sket forsættlig, men dog ikke paa det foreliggende Grundlag tør forkaste den Sigtedes Forklaring om, at den er sket ved Vanvare. —

Tilbage er saa § 235 (svarende til Strfl.s § 210), hvor Forbrydelsen nu positivt betegnes som »ulovlig Tvang«, og § 236, hvis 2 Stykker svarer til Strfl.s § 211 1. og 2. Stk. om henholdsvis simpel og kvalificeret Frihedsberøvelse.

Straffeloven definerer sidstnævnte Forbrydelse som: at binde eller indespærre nogen eller paa anden Maade betage ham hans personlige Frihed. Udkastets § 236 stryger ligesom de tidligere Udkast Eksemplerne og siger blot: den, som berøver en anden Friheden, hvilket er tilstrækkeligt og derhos rigtigere, idet ikke enhver Binden eller Indespærring af nok saa kort Varighed vil konstituere en virkelig Frihedsberøvelse. Iøvrigt er denne Forbrydelse ikke hyppig forekommende — Domsoversigterne nævner for Aarene 1866—1914 kun ialt 6 Domme, hvor der har været Spørgsmaal om at anvende Strfls. § 211. I Reglen vil nemlig Frihedsberøvelse indgaa som Led i en anden Forbrydelse og absorberes af denne — et Røveri eller en Sædelighedsforbrydelse —, medens den sjældent vil foreligge rent, da den sædvanlig ikke vil være egnet til i sig selv at tilfredsstille en Lyst eller Lidenskab; der lader sig med andre Ord ikke let konstruere et Motiv, der just fører til denne Forbrydelse, medens det er let nok at finde Motiverne, der fører til andre Forbrydelser som Vold, Berigelsesforbrydelser og Sædelighedsdelikter. Nævnes kan dog saadanne — ganske vist mere romanagtige — Tilfælde som, at det er ønskeligt for Gerningsmanden at isolere et besværligt Familiemedlem eller et ubehageligt Vidne.

Tilfældene af kvalificeret Frihedsberøvelse efter §'ens andet Stk. falder ikke sammen med de i Strfls. § 211, 2. Stk. nævnte. Udeladt er saaledes den Omstændighed, at Frihedsberøvelsen har haft skadelig Indflydelse paa den fornærmedes Sjæls- eller Legemstilstand; efter Udkastets Princip, udtalt i § 21, maa en videregaaende Følge kun kvalificere Forholdet, naar Følgen kan tilregnes som uagtsom, og i saa Fald vil Reglerne om Sammenstød med Strafbestemmelserne om Helbredskrænkelser kunne medføre fornøden Skærpende. Endvidere er fjærnet de Tilfælde, at nogen er bortført til fremmed Land, hensat paa et afsondret Sted eller undergivet uberettigede Personers Vold; disse vil normalt dækkes af det bibeholdte Tilfælde, at Fri-

hedsberøvelsen har været langvarig, og vil, hvis dette ikke er Tilfældet, ikke nødvendigvis være kvalificerede, hvorhos det sidste (»undergivet uberettigede Personers Magt«) er uklart, saa vist som den paagældende vel altid bliver undergivet en uberettiget Persons Magt, nemlig den i Frihedsberøvelsen skyldiges. Derimod er med T. U. optaget som nye kvalificerede Tilfælde: at nogen uberettiget er holdt i Forvaring som sindssyg eller aandssvag eller er bragt i fremmed Krigstjeneste eller i Fangenskab eller andet Afhængighedsforhold i fremmed Stat. Endelig nævnes som kvalificeret, at Frihedsberøvelsen sker for Vindings Skyld. T. U. indføjede endnu som det mest kvalificerede (Arbejdsfængsel indtil paa Livstid) Henbringelse i Trældom; dette er stroget i det nu foreliggende Udkast, der vel antager Tilfældet — bortset fra dets formentlige Upraktiskhed — dækket af de øvrige, i §'ens andet Stykke nævnte og tilstrækkelig belagt med den dersteds foreskrevne Straf (indtil 12 Aars Fængsel); herved maa dog bemærkes, at et Land, hvor Trældom eksisterer, næppe vil kunne betragtes som en Stat, saa at i denne specielle Relation Udtrykket »fremmed Land« vel havde været mere adækvat.

Jeg kan iøvrigt ikke se nogen Indvending mod hele § 236 udover dette, at Motivet »for Vindings Skyld« ubetinget virker kvalificerende. For det første falder det mindre naturligt saaledes at ligestille et rent subjektivt Moment med de objektivt graverende Tilfælde, som iøvrigt udfylder §'ens andet Stykke. Dernæst vil det kunne virke urimeligt i Tilfælde, hvor en Person f. Eks. i Kaadhed lader foretage en Frihedsberøvelse ved Hjælp af en Person, han lejer dertil, at da Ophavsmanden, naar han lader Forbrydelsen iværksætte i en Form, der ikke rammes af 2. Stk., slipper med Straf efter 1. Stk., medens Iværksætteren, der helt lader det afhænge af Hovedmanden, om Forbrydelsen overhovedet skal foretages, ubetinget falder ind under den strengere Bestemmelse i 2. Stk. Vel er Straffen efter de to Stykker sideløbende indenfor 1—4 Aars Fængsel; men

det kan lænkes, at Krænkelsen er saa uskyldig, at man vilde lade Hæftestraf være nok for Ophavsmanden, medens man efter 2. Stk. er nødt til at lade Iværksætteren som Følge af Vindingsmotivet vandre i Fængsel.

Straffen efter 1. Stk. kan stige til Fængsel i 4 Aar, medens Straffelovens Maksimum for den simple Frihedsberøvelse er 2 Aars Forbedringshusarbejde.

Tilbage er saa Udkastets § 235, ulovlig Tvang, svarende til Strfls. § 210, Angrebet paa den almindelige Handle- eller Bestemmelsesfrihed ved Tvang til at gøre, taale eller undlade noget.

Straffelovens Motiver gør Rede for Ønsket om at indføre en saadan, hidtil ukendt almindelig Strafbestemmelse for Tvang uden Hensyn til Tvangens nærmere Formaal, men tager paa den anden Side bestemt Afstand fra at gaa ud over egentlig Tvang som Middel for denne Forbrydelse og navnlig fra ogsaa at medtage List som strafbart Middel til Angreb paa den almindelige Handlefrihed; endvidere vil Straffeloven som Tvangsmiddel kun medtage Vold eller Trusel om Vold, o: Vold mod Person, hvilket fremgaar af Motivernes Henviſning til Udkastets Kapitel 19, der kun handler om saadan Vold. Retsanvendelsen viser, at en Hovedfunktion for Strfls. § 210 har været at beskytte arbejdsvillige, som Deltagere i Strejker eller andre Arbejdsstandninger har villet tvinge til at undlade at arbejde. Endvidere er Bestemmelsen anvendt i en Del Tilfælde, hvor Krybskytter har tvunget Jagtbetjente til at opgive en Anholdelse eller taale, at Krybskytten førte det skudte Vildt med sig, samt i en Række andre Tilfælde af forskellig Natur. Endelig har Ufuldkommenheden af Strfls Voldtægtsbestemmelser ført til, at § 210 — i Reglen i Forbindelse med § 185 — er anvendt ved Konſfrihedskrænkelser, nemlig i Tilfælde, hvor der hverken kunde statueres at foreligge Voldtægt i Straffelovens Forstand eller et frivilligt tilstaaet Samleje.

Imidlertid foltes paa visse Punkter de i § 210 afstukne

Grænser for Midlet til Forbrydelsen undertiden for snævre. Der var f. Eks. i visse Tilfælde Trang til Straf for Aftvingelser, iværksat ved andre Trusler end Trusel om personlig Vold. Forsaavidt Aftvingelsen gik ud paa en ulovlig Berigelse, var Sagen klar, idet Strfl.s § 245 da finder Anvendelse. Men hvis det drejede sig om en Selvtægtsaftvingelse eller i det hele om en Aftvingelse, der ikke involverede en ulovlig Berigelse, var man i Forlegenhed. Da § 210 ikke tillod Udvidelse til Anvendelse af Trusler om andet end Vold, henførte Praxis*), støttet paa det vage Udtryk i § 245 »for at forskaffe sig eller andre en F o r d e l«, saadanne Tilfælde under sidstnævnte Paragraf; men derved blev dennes naturlige og sikkert ogsaa tilsigtede Omraade, nemlig den egentlige Berigelsesforbrydelse, forvansket.

I K. U. I af 1912 svarer § 255 til Straffelovens § 210, men indeholder en kolossal Udvidelse af Forbrydelsesbegrebet. Motiverne udtaler, at Udkastet her vil medtage »ethvert ulovligt Angreb paa Bestemmelsesfriheden«, ikke blot dem, der sker ved Tvang, men ogsaa dem, der iværksettes ved Svig, Misbrug af mangelfuld Sjelstilstand osv.; endvidere, at man vil gøre strafbar ikke blot Tvang, iværksat ved Vold eller Trusel om Vold, men enhver ulovlig Tvang, der realiseres ved en hvilken som helst Trusel, efter Omstændighederne ogsaa Trusler om noget ikke i sig selv retsstridigt, naar blot Retten skønner, at der foreligger et retsstridigt Angreb paa Bestemmelsesfriheden. Nærmere Regler i saa Henseende vil Udkastet overhovedet ikke give, den ønskelige Begrænsning skal alene søges i, at Paatale ifølge § 259 kun sker, naar enten den forurettede begærer det, eller almene Hensyn kræver det. Herefter fik §'en følgende Ordlyd: »Den, som ved Magt retsstridigt tvinger eller ved Trusler, Svig eller paa anden Maade retsstridigt bestemmer nogen til at gøre, laale eller undlade noget, straffes«

Paa Kriminalistforeningens 9. Aarsmøde i December

*) Se Goos: Strafferettens specielle Del, II, 1895, p. 606 ff.

1912*) gjorde nuværende Nationalbankdirektør, daværende Justitiarius Dr. *Ussing* denne Bestemmelse til Genstand for en knusende Kritik i et aandfuldt, fængslende og elegant Foredrag, som vistnok alle, der hørte det, har bevaret et levende Indtryk af. Særlig fremhævede *Ussing* Bestemmelsens altfor vidtgaaende Virkninger i Tilfælde af Arbejdsstridigheder, hvor det vage Udtryk »Magt«, som var sat i Stedet for Vold, kunde føre til at straffe den Isolering eller Boykotning, som strejkende Arbejdere maatte iværksætte overfor en Strejkebryder, men som der ikke var Føje eller Grund til at gøre strafbar. Ligeledes vilde Udtrykkene »paa anden Maade retsstridig bestemmer« føre til, at man kunde straffe en Gruppe Arbejdere, som ved en overenskomststridig Strejke tvang Arbejdsgiverne til en Indrømmelse, skønt her jo staar andre Veje (den faste Voldgiftsret) og andre Sonemidler (Bod) til Raadighed, eller omvendt de Arbejdere, der ved at bryde en af deres Organisation iværksat og derfor i Forhold til dem forbindende Strejke tvang Organisationens til at opgive Kampen. Endvidere er det uforvarsligt at straffe Anvendelsen i Bestemmellesøjemed af enhver Trusel uden Hensyn til dennes nærmere Beskaffenhed, og selv en Indskrænkning til Trusler om noget i sig selv strafbart er ikke tilstrækkeligt ved denne abstrakte Forbrydelse, hvorimod saadanne Trusler kan belægges med Straf som Fredskrænkelser — altsaa uden Hensyn til, om de bruges som Bestemmelsesmidler — hvilket maatte være tilstrækkeligt. Endelig fremhævede *Ussing*, at det gik ud over alle rimelige Grænser her, hvor der straffes uden Hensyn til, hvad det er, den paagældende bestemmes til, at medtage Bestemmelse ved Svig, idet det i Almindelighed maa være voksne og ansvarlige Personers egen Sag, om de vil tro paa Foregivender, der fremføres for at paavirke dem, eller ej. Ellers maatte f. Eks. Løgne paa Valgtribunen for at vinde Stemmer kunne kræves straf-

*) Dansk Kriminalistforenings Aarbog, IX, p. 157 ff.

fede. I det hele hævdede Ussing, at Strfls § 210 havde vist sig tilstrækkelig, særlig paa det Hovedomraade, hvor den var anvendt, nemlig under Arbejdskonflikterne, og at man maa vogte sig for at udvide dens Omraade ved almindelige Udtryk, der kan anvendes videre eller snævrere efter Autoriteternes eget Tykke og større eller mindre Sympati med eller Forstaaelse af de Bevægelser, der til enhver Tid foregaar i Samfundet. Dog kunde Ussing ønske de i Strfls § 210 omhandlede Tvangsmidler udvidet med: Sabotage og Trusel herom samt Trusel om at give beskæmmende Oplysninger om den paagældende eller hans nærpaarørende.

Torps Udkast af 1917 fører saa i § 233 Forbrydelsen »ulovlig Tvang« tilbage til de i Strfls § 210 indeholdte Rammer, dog med de af Ussing anbefalede Udvidelser og nogle yderligere, der alle maa erkendes at være rimelige og paakrævede. Bestemmelsen har følgende Ordlyd: »Med Bøde eller simpelt Fængsel eller med Arbejdsfængsel i indtil 1 Aar straffes for ulovlig Tvang den, som

1) ved Vold eller Trusel om Vold, om betydelig Skade paa Gods, om Frihedsberøvelse eller om Fremsættelse af usande Sigtelser for strafbart eller ærerørigt Forhold tvinger nogen til at gøre, taale eller undlade noget,

2) ved Trusel om at anmelde eller aabenbare et strafbart Forhold eller om at fremsætte formentlig sande ærerørige Beskyldninger tvinger nogen til at gøre, taale eller undlade noget, hvis Fremtvingelse ikke kan anses tilborlig begrundet ved det Forhold, som Truslen angaar.«

Det nu foreliggende Kommissionsudkast af 1923 former i § 235 Forbrydelsen i nøje Overensstemmelse med T. U., kun at der i 1. Stk. efter Trusel om Fremsættelse af usande Sigtelser indføjes »eller aabenbare Privatlivet tilhørende Forhold«, hvorhos der er foretaget nogle reelt betydningsløse, redaktionelle Ændringer samt i 2. Stk. strøget Ordet »formentlig« som værende overflødig, idet den handlendes Tro m. H. t. Sigtelsens Sandhed vil være afgørende for, om Forholdet falder ind under første eller andet Stk.

af Bestemmelsen. Straffen er skærpet til at kunne naa Fængsel i 2 Aar. Motiverne henviser i det hele til Motiverne i T. U.

Det skønnes ikke rettere end, at K. U. II § 235 herefter er fuldt tilfredsstillende. Bestemmelsen i 1. Stk. bevarer i første Linje som strafbart Tvangsmiddel: personlig Vold eller Trusel herom, hvorved ganske sikkert kun kan være ment Vold mod selve den tvungne, ikke tillige mod hans nærpaarørende, allerede fordi en saadan Udvidelse ellers ogsaa maatte gælde med Hensyn til de andre Tvangsmidler, som derefter nævnes, hvilket vilde være alt for vidtgaaende, og fordi Vold mod den tvungne selv har den særlig kraftige Karakter af et argument ad hominem. Endvidere medtages Trusel om Frihedsberøvelse (eller fortsat Frihedsberøvelse), hvilket sikkert i den almindelige Opfattelse vil findes ligestillet med Trusel om legemlig Overlast, om betydelig Skade paa Gods, hvorved dækkes Trusel om Sabotage, om Fremsettelse af usande graverende Sigtelser, et Tvangsmiddel, der baade ved sin Effektivitet og sin Gemenhed er egnet til at medtages her. Det samme maa sikkert erkendes med Hensyn til Trusler om at aabenbare Privatlivet tilhørende Forhold, en Trusel, der som i sig selv retsstridig systematisk hører med i 1. og ikke i 2. Stykke af §'en, og som der praktisk talt kun vil blive Tale om, naar Aabenbaringen vilde være meget graverende, eftersom Truslen kun da vil kunne være et effektivt Tvangsmiddel. Af Motiverne til de to Udkast fremgaar, at Ordet »aabenbare«, der findes baade i 1. og 2. Stk., ikke skal forstaas alene som »offentliggøre«, men ogsaa omfatte en Aabenbarelse overfor en bestemt Enkeltperson, hvor Meddelelse vil kunne være skadelig for den truede, samt at et Forhold som det: uden egentlig Vold at spærre en Person Adgang til et Sted, kan være at ligestille med Vold. Endelig erindres, at efter K. U. II § 3 3) ligestilles med personlig Vold Hensættelse i bevidstløs Tilstand eller Berøvelse af Modstandsevnen ved Anvendelse af bedøvende, hypnotiske og lignende Midler.

De i 2. Stk. omhandlede Tvangsmidler er minæ juris, Trusler om Forhold, der ikke i sig selv er retsstridige, men som bør kriminaliseres, naar de misbruges i Tvangsøjemed. Grænsen maa trækkes omtrent som nu efter Strfl.s § 245, og det forekommer mig, at det valgte Kriterium: om Fremtvingelsen in casu kan anses tilbørlig begrundet ved det Forhold, som Truslen angaar, er teoretisk fyldestgørende og praktisk anvendeligt. Truer man en Embedsmand med at aabenbare sin Viden om en af ham begaaet Handling, som gør ham uværdig til Medborgeres Agtelse, saafremt han ikke fratræder sit Embede, er dette Forhold straffrit, da Fremtvingelse af hans Afskedtagelse her er tilstrækkelig begrundet ved det Forhold, man truer med at oplyse; anvendes derimod samme Trusel for at opnaa Tilsgagn om en Ansættelse under hans Ressort e. l., mangler den tilbørlige Begrundelse, og Tvangen er strafbar. Paa samme Maade er det straffrit at true en Bedrager med at anmelde Bedrageriet, hvis han ikke holder den bedragne skadesløs, men strafbart at benytte en saadan Trusel f. Eks. for at opnaa at leje en Lejlighed, Bedrageren har til Disposition, eller Betalingen af en Bedrageriet ganske uvedkommende Skyld til den truende.

Endnu bemærkes, at Paatalen af ulovlig Tvang baade efter T. U. og K. U. II er ubetinget offentlig, modsat Reglerne i Strfl.s § 212 og K. U. I § 259. I Almindelighed maa dette bifaldes; dog synes der, for at skaane den forurettede for pinlige Publikationer under en offentlig Domsforhandling af hans Forhold, at være Grund til med den hollandske Straffelov at gøre Paatale betinget offentlig i de Tilfælde, hvor Truslen har angaaet ærerørige Sigtelser, hvilket da vel ogsaa bør gælde ved Trusler om at aabenbare Privatlivet vedrørende Forhold; i det mindste kunde der gives samme Regel som i K. U. II § 237 (ved uagtsom Frihedsberøvelse), nemlig at Paatale kan bortfalde efter den forurettedes Begæring.

Forarbejder til den nye danske Straffelov. Definitionerne i § 3 i Straffelovsudkastet af 1923.

AF TROELS G. JØRGENSEN.

Ved Indgangen til Straffelovsudkastet møder Læseren en Paragraf, indeholdende Definitioner af forskellige Begreber, der først skal komme paa Tale længere henne i Lovens særlige Del, men hvis nærmere Indhold man har ønsket at slaa fast allerede i Indledningskapitlet. Udkastet følger her ved et System, som ogsaa de to forudgaaende Udkast anvendte. Ved en Sammenligning med disse Udkast bemærker man straks, at det dog er i aftagende Omfang, man har ment at maatte ty til saadanne indledende Definitioner. Antallet i det første Udkast var ialt 14 og i Torps Udkast ialt 7; i det sidste Udkast er det 6.

I Motiverne til det første Udkast hedder det S. 5, at Paragrafen har udelukkende »leksikalsk Betydning« for selve Lovudkastet. Nogen blot formel Foranstaltning af samme Art, som naar der i Indledningen til en Kontrakt angives visse praktiske Betegnelser for de Personer og Æmner, der skal omhandles nedenfor i Kontrakten, er Opstillingen jo imidlertid ikke. Forholdet er det, at man for at undgaa Gentagelser i Straffebudene har udtaget visse flere Gange forekommende Led af disse og gjort sig færdig med dem en Gang for alle, hvorved det opnaas, at man paa vedkommende Steder i den særlige Del kan henholde sig til den en Gang skete almindelige Fastsættelse af vedkommende Leds Indhold.

Det er muligt, at det er praktisk saaledes at udtage

Brudstykker af Straffebudene til særskilt Behandling. Stilistisk tiltalende er det ikke. Medens de andre Paragrafer i den almindelige Del alle giver Meddelelse om Regler, der hver for sig har Betydning, siger disse Definitioner foreløbig ikke Læseren noget som helst. De faar først Mening, naar man kommer til de Steder i den særlige Del, hvor de skal puttes ind. Nogen egentlig Ret til at staa i den almindelige Del har de ikke. Deres Anbringelse der og deres udvortes Lighed med de virkelig almindelige Regler skylder de den Omstændighed, at Beskrivelserne af visse særlige Forbrydelser ikke i den særlige Del er gjort saa fyldig, som Lovgiveren i Virkeligheden ønsker at gøre dem.

Formaalet med nedenstaaende Bemærkninger er at undersøge, om der er Grund til den Opstilling af 6 almindelige Definitioner, som vi finder i Straffelovsudkastet.

Efter det allerede sagte maa det første Spørgsmaal her ved være, om disse Definitioner ikke kan overlades til Domstolene; i saa Fald er den benægtende Besvarelse givet. Dernæst, om det i kendelig Grad vilde tynde Fremstillingen i den særlige Del, hvis vedkommende Leds Indhold skulde defineres flere Steder, forudsat at dette overhovedet var nødvendigt.

Som Nr. 1 er opført Udtrykket »en Persons nærmeste«, der defineres som omfattende »Ægtefælle, Slægtninge i lige Linie, Søskende, lige saa nær beslegtede, Adoptivforældre, Adoptivbørn, Plejeforældre, Plejebørn og Forlovede«. Dette Udtryk er kendt fra Straffeloven af 1866, hvor det flere Steder forekommer udefineret, altsaa overladt til Udformning i Retsanvendelsen, saaledes i §§ 109 (undladt Angivelse om Statsforbrydelser paa Grund af Fare for Nærmestes Liv eller Velfærd), 169 (Voldtægt ved Trusler mod Kvindens Nærmestes Liv, Helbred eller Velfærd), 187, 189 og 205 (Mishandling eller grov Fornærmelse mod Gerningsmanden eller hans Nærmeste som Undskyldning ved Drab og Legemsbeskadigelse). Naar Strfl. §§ 109 og 110 udtrykkelig fritager den Skyldiges »Ægtefælle, Søskende, Slægt-

ninge eller Besvoglede i op- og nedstigende Linie, Fosterforældre og Fosterbørn« for Straf for undladt Angivelse til Øvrigheden eller for at modarbejde Strafforfølgningen paa visse Maader, fremgaar det af Udtryksmaaden, at Straffeloven ikke identificerer de to nær ved hinanden liggende Fastsættelser, men at man netop ved Udtrykket Nærmeste vil holde Plads aaben for Domstolenes Afgørelser, jfr. Motiverne S. 220, der sikkert tænkes at kunne føre videre end til Kredsen af de særlig nævnte Personer. Af de Tilfælde, hvori Udkastet anvender Udtrykket, svarer § 196 til Strfl. § 169 og §§ 127, 135 og 136 tildels til Strfl. §§ 109 og 110, medens Udkastets § 264 vedrører de Nærmestes Adgang til at foranledige Bortfald af Paatale af Berigelsesforbrydelser mod dem selv. Bortset i hvert Fald fra den sidstnævnte Bestemmelse kan det ikke skønnes, at der her, hvor det drejer sig om at vurdere den psykologiske og moralske Styrke, hvormed det personlige Forhold mellem Gerningsmanden eller den Angrebne og visse andre virker, er nogen Grund til at binde Domstolene fast til en Lovregels Gennemsnitlighed. Man kan tænke sig Forhold, liggende udenfor Definitionens Rammer, der kunde berettigge til Inddragelse under Begrebet Nærmeste, f. Eks. et noget fjærnere Slægtskab forbundet med fælles Samliv. Det kan ogsaa anføres, at Afgrænsningen ikke er afgørende for Inddragelse af Nogen under det strafbares Omraade. Selv om vedkommende Handling ikke gaar ind under Udkastets § 196, jfr. § 3 Nr. 1, vil Forholdet dog være en strafbar Forbrydelse mod Konssædeligheden. Og i de andre Tilfælde vil en videre Forstaaelse kun virke til udvidet Straffrihed. At Retsanvendelsen skulde bestemme Begrebet snævrere end i Udkastets Definition, er der næppe Grund til at befrygte. I det første Udkast var medtaget den besvogledes Ægtefælle, men omvendt ved Plejeforældreforholdet forlangt, at Forældremyndigheden er overdraget Vedkommende, eller at de udøver den paa det Offentliges Vegne. Og da Udkastet ellers er præget af Tilbøjelighed til at give Domstolene friere

Hænder end før ved at give rummeligere Forbrydelsesbegreber og videre Strafferammer, stemmer det ikke dermed at stramme Kravet i Forhold til Strfl. af 1866 paa dette iøvrigt ikke praktisk vigtige Omraade.

Under Nr. 3 udtales det, at ved Vold forstås »personlig Vold, hvormed ligestilles Hensættelse i bevidstløs Tilstand eller Berøvelse af Modstandsevne ved Anvendelse af bedøvende, hypnotiske og lignende Midler«. Her er altsaa dels en Regel om, at Vold, naar ikke det modsatte siges, betyder Vold paa Person, dels en Regel om, at en vis psykisk Paavirkning indbefattes herunder. Efter Straffeloven af 1866 maatte man af Sammenhængen paa hvert Sted udlede, om der mentes Vold paa Person eller ogsaa Vold paa Gods, jfr. Goos, sp. Del I S. 327. Gennemser man Udkastets Anvendelser af Begrebet Vold, kan Tvivl i saa Henseende vistnok kun opstaa ved § 339: Husfredskrænkelse skærpet ved Vold eller Trusel om Vold; men her kunde det jo præciseres. Som Hovedtilfælde af den beskrevne psykiske Paavirkning vil man tænke paa Strfl. § 170 (Samleje med en Kvinde, hos hvem Gerningsmanden har fremkaldt en Tilstand, hvori Brugen af hendes fri Vilje er hende betagen). Udkastet har imidlertid netop i dette Tilfælde givet en selvstændig Udtalelse om denne Handling i § 197, 2. Stk.

Iøvrigt forekommer det mig, at der maa sondres mellem de Tilfælde, hvor personlig Vold er strafbar som Middel for en vis Tvang, hvor altsaa en Modstand overvindes eller foregribes ved den psykiske Paavirkning — her vil Retsanvendelsen sikkert ikke savne Definitionen for at medtage en saadan Paavirkning, jfr. Goos, sp. Del I S. 316 — og de rene Tilfælde af Vold. Der vil vistnok vanskelig kunne tænkes Tilfælde af psykisk Viljespaavirkning, der ikke maa ses som ulovlig Tvang og derfor omfattes af Udkastets til Strfl. § 210 svarende § 235. Er det virkelig Meningen at gøre den psykiske Paavirkning som saadan til en Voldsforbrydelse, er dette en Begrebsbestemmelse af

Forbrydelsen Vold paa Person, der naturligvis hører hjemme i Kapitlet Forbrydelser mod Liv og Legeme.

Hvad angaar Definitionen paa »rørlig Ting« i 2. Stk. under Nr. 2, hvorefter der herunder indbefattes: »enhver til Frembringelse af Lys, Varme eller Bevægelse fremstillet eller opbevaret Kraft«, maa først og fremmest bemærkes, at hvis denne Bestemmelse var tilføjet i Definitionen paa Tyveri uden at være gentaget i Straffebudene om ulovlig Omgang med Hittegods, Underslæb og Røveri, vilde dog næppe Nogen falde paa heraf at drage modsætningsvise Slutninger om Begrebets Indhold i disse sidste Tilfælde. Dette er tilstrækkeligt til at vise, at Definitionen ikke har sin Plads i den almindelige Del. Hvad Realiteten angaar, siger Motiverne S. 367, at Udkastets Definition af Tyveri stemmer med den gængse Opfattelse i Teori og Praxis, jfr. herved Dom i U. f. R. 1920 S. 842 (Tilegnelse af elektrisk Strøm fra en Ledning udenom Maaleren straffet som Tyveri). Der mangler herefter enhver reel Grund til særlig at sikre sig Tyverireglens Anvendelse paa Tilegnelse af Kraft. Og naar der henvises til Definitionens Betydning overfor Nævningerne, saa maa det jo paa Forhaand opgives at skrive Straffeloven som en Lærebog, hvortil der f. Eks. vilde høre Opregning af flere andre tvivlsomme Eksempler paa rørlige Ting. Tværtimod maa det siges, at det for Læg-mænd ikke fremmer Overskueligheden i Straffeloven, at nogle Brudstykker af Forbrydelsesbestemmelserne er trukket et Sted hen, hvor man ikke vil søge dem.

Om de resterende Definitioner skal jeg fatte mig i Korthed. At »offentlig Sag« betyder »en i Strafferetsplejens Former forfulgt Sag«, turde det efter Retsplejelovens § 684 være overflødigt at bemærke. At »fremmed Ting« kan bestemmes som »en Ting, der helt eller delvis tilhører en anden end Gerningsmanden«, er formentlig heller ikke en Udtalelse, der løser en Tvivl. Endelig defineres »Offentlig-gørelse af Skrift« som »Opslag, Fremlæggelse og lignende paa almentilgængeligt Sted«. Strfl. § 184 er — uden nær-

mere Definition — blevet forstaaet i Overensstemmelse hermed, jfr. Goos, sp. Del I S. 536. Nogen Trang til denne Præcisering skønnes da ikke at være til Stede, og under alle Omstændigheder forekommer »Offentliggørelse af Skrift« kun i to Paragrafer i Udkastet.

Efter det anførte anbefales det, at § 3 i Udkastet helt udgaar. Endnu bemærkes, at man paa et Dommermøde har været inde paa tilsvarende Betragtninger, jfr. Den danske Dommerforenings Medlemsblad S. 244.

Forarbejder til den nye danske Straffelov.
Tilregnelighedsbetingelsens Affattelse i Straffelovs-
udkastet af 1923.

AF OLAF HAACK.

I den gældende danske Straffelov af 1866 bestemmer § 38 i 1. Stk.:

»Straffri ere Handlinger, som foretages af Personer, der er afsindige, eller hvis Forstandsevner er enten saa mangelfuldt udviklede eller saa svækkede og forstyrrede, at de ikke kunne antages at være sig Handlingens Strafbarhed bevidst, eller som i Gerningens Øjeblik manglede deres Bevidsthed«.

Det er udenfor Tvivl, at der med »afsendige« sigtes til et snævrere Begreb end »sindssyge«, og det er sikkert rigtigt, naar Motiverne til Kommissionsudkastet af 1912 (K. U. I) p. 39 udtaler, at den psykologiske Bestemmelse af Utilregnelighedsbetingelsen, som findes i § 38, 1. Stk. 2. Led, maa være af Vigtighed ved Forstaaelsen af 1. Leds Udtryk »afsendige«. Motiverne til Straffeloven af 1866 siger ogsaa p. 47—48, at § 38 angaar »alle de Tilfælde, hvor Gerningsmanden i Gerningens Øjeblik maa siges at have manglet Bevidsthed om sammes retlige Betydning og dermed om dens Strafbarhed«. Iovrigt udtaler disse Motiver, at der tænkes baade paa varige og paa mere forbigaaende Tilstande, men at der, hvis det drejer sig om Sygdomme, der kun ytrer sin Indflydelse paa visse Forestillinger (fixe Idéer), maa kræves, at disse forkerte Forestillinger staar i Forbindelse med Gerningen.

Der er Enighed om, at § 38 1. Stk. ikke er tilfredsstillende. Begrebet »Afsindighed« kendes ikke i Psykiatrien, de »partielle« Sindssygdomme er sikkert heller ikke i Almindelighed i Kurs, og det er i hvert Fald urigtigt at lægge Vægten paa, om den handlende har indset Handlingens Strafbarhed, ligesom jo hos det normale Menneske Ukendskab til et Straffelovbud ikke udelukker Muligheden af Straf.

K. U. I gik saa i § 33 over til en Affattelse, hvor de psykologiske Momenter blev trukket stærkt og direkte i Forgrunden:

»Straffri er Handlinger, foretagne af Personer, som paa Grund af Sindssygdom, Aandssvaghed eller anden mangelfuld Sjælstilstand maa antages at have været uden Bevidsthed om Handlingens Retsstridighed eller uden skyldigt Herredømme over sig selv.«

Systemet er altsaa heller ikke her et rent psykologisk, idet man ikke fritager enhver, hos hvem de psykologiske Kriterier for Strafbarhed maa antages at svigte, men betinger Straffriheden af, at denne Svigten maa antages at skyldes Sindssygdom, Aandssvaghed eller anden mangelfuld Sjælstilstand. Motiverne begrundet p. 39—40 dette med en Henvisning til, at en eksklusiv psykologisk Bestemmelse har den Mislighed, at en af dens to Bestanddele — manglende Forstaaelse af Handlingens Retsstridighed og manglende Evne til at beherske sin Vilje — i et givet Tilfælde kan hævdes at foreligge hos en Person, uagtet hans Sjælstilstand er normal; men at anerkende Straffrihed i et saadant Tilfælde vilde komme i Strid dels med den Grundsætning, at en normal Persons Retsuvidenhed ikke fritager ham for Straffen, heller ikke om den skyldes en Affekt, der har lukket hans Øjne, dels med det ubetingede Krav, Samfundet stiller til den normale Person, at han skal beherske sine Drifter og Lidenskaber. Ligesom den gældende Straffelov afskærer Udkastet, som det ses, ikke ubetinget Muligheden for at straffe en Person, som erklæres at være sindssyg, men Motiverne ud-

taler sin Erkendelse af, at der naturligvis kun sjældent — f. Eks. med Hensyn til en Bødestraf — vil kunne blive Spørgsmaal herom. Udkastet har med Rette erstattet Straffelovens Ord »Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed« med »Bevidsthed om Handlingens Retsstridighed«.

Paa Dansk Kriminalistforenings 9. Aarsmode i December 1912 blev Udkastets Affattelse paa det hæftigste angrebet, dels fra juridisk og dels fra psykiatrisk Side¹⁾. Det hævdedes som et Dogme, at sindssyge og udpræget aandsvage ubetinget skal være straffri. Naar en saadan Diagnose er stillet fra kompetent Side, maa enhver Mulighed for at straffe den paagældende være udelukket, der kan kun være Spørgsmaal om at anvende Sikkerhedsforanstaltninger overfor ham. Begrundelsen af selve dette Dogme blev i knappest Form givet af Overlæge Dr. med. *Geill*²⁾, der udtalte, at naar man ikke straffer sindssyge, gaar man ud fra den praktiske Erfaring, at det er for det første inhumant at tilføje dem en Lidelse, som de ikke har fortjent, for det andet formaalsløst, idet det ikke kan forbedre de syge, for det tredje uheldigt, idet det ødelægger Disciplinen i Fængslerne. Det af Foreningen nedsatte Udvalg havde udarbejdet et Forslag til Affattelse af den almindelige Tilregnelighedsbestemmelse, der ganske falder sammen med den nedenfor nævnte, i Torps senere fremkomne Straffelovsudkast indeholdte Affattelse. I hvert Fald blandt dem i Forsamlingen, som tog Ordet, var Stemningen stærkest for denne medicinske eller biologiske Affattelse, og de anderledes tænkende — saaledes nærværende Forfatter — der tog Ordet for Bevarelsen af de psykologiske Kriterier (Indsigt og skyldigt Herredømme over sig selv) og for, at den endelige Afgørelse af Strafbarhedsspørgsmaalet skulde forblive hos Retten, blev med stor Overlegenhed afvist af den biologiske Affattelses Tilhængere; og ingen bedre Skæbne havde et beskedent Mæglingsforslag fra min Side om at vende Præsumptionen om ved at affatte Be-

¹⁾ Se Dansk Kriminalistforenings Aarbog, IX, p. 71—144.

²⁾ I. c., p. 143.

stemmelsen derhen, at straffri var Handlinger, foretagne af sindssyge, udpræget aandssvage o. s. v., medmindre det i det enkelte Tilfælde maa antages, at vedkommende trods denne Tilstand har haft Bevidsthed om Handlingens Retsstridighed og haft skyldigt Herredømme over sig selv. Der blev kategorisk svaret, at de psykologiske Kriterier var umulige, dels fordi de ikke kunde eftervises, dels fordi de intet betød, naar man stod overfor en sindssyg, da hele hans Sjæleliv er inficeret af Sygdommen. Heroverfor hævdede jeg, at naar man holder paa den biologiske Bestemmelse, ligger der dog vel som Motiv bagved dette Krav den Erfaring, at visse biologiske Tilstande har psykologiske Følger hos de paagældende Individer, som enten bevirker, at de er mere tilbøjelige til Forbrydelser, eller, at de ikke ved Straf kan afholdes fra deres forbryderske Tilbøjeligheder.

Torps Straffelovsudkast (T. U.) af 1917 § 15 fik da følgende Ordlyd:

»Straffri er Handlinger, foretagne af sindssyge, udpræget aandssvage samt Personer, der i Gerningens Øjeblik har været i en Tilstand, som ganske maa ligestilles med Sindssygdom«,

— altsaa en Affattelse efter den rent biologiske eller medicinske Metode, der overlader den definitive Afgørelse af Spørgsmaalet om Straf til Psykiaterne. Motiverne gentager i det væsentlige, hvad der blev fremfort under Forhandlingen paa Kriminalistforeningens Møde i 1912. De indeholder dog yderligere nogle Bemærkninger, der efter min Mening kræver en Imodegaaelse. Saaledes skriver Torp¹⁾, at Inddragelsen af de rent psykologiske Momenter ved Afgørelsen har den Ulæmpe, at »den sagkyndige Læge, naar han er oprigtig, altid maa erklære, at han er ude af Stand til med blot nogenlunde Sikkerhed at udtale sig derom, f. Eks. om en sindssyg har haft denne Indsigt eller dette Herredømme, fordi dette er noget, som ikke kan besvares paa erfarings-

¹⁾ Motiverne, p. 22.

mæssigt Grundlag.« Hertil maa imidlertid svares, at vore sagkyndige Læger jo dog stadig har givet og stadig giver Udtalelser om slige Spørgsmaal, naar det drejer sig om psykisk degenererede eller unormale, men dog ikke egentlig sindssyge Personer. Hvis man f. Eks. vil tage Retslægeraadets seneste Aarsberetning (for 1922) for sig, finder man en Mængde saadanne Udtalelser, saaledes p. 18: »sandsynligt, at han . . . vanskeligere end det normale Menneske er i Stand til at modstaa forbryderske Impulser« (Retslægeraadet), p. 23: »ihvorvel han ikke i de paagældende Gerningsojeblikke kan antages at have været uden Forstaaelse af hans Handlings ulovlige Karakter . . .« (Anstaltsoverlægen), p. 39: »han er ude af Stand til kritisk at vurdere, endelige modstaa de Impulser, som paafores ham . . .« (Kredslægen), p. 68: » . . . lider ikke af nogen Form for Sindssyge, men er et noget imbecilt og degenereret Individ, der under alkoholisk Paavirkning udfører Handlinger, hvis Strafbarhed ikke i Gerningsojeblikket kan antages at være ham bevidst« (Amtslægen). Men ogsaa for aandssvage og sindssyge Personers Vedkommende har Lægerne udtalt sig om disse psykologiske Momenter, se f. Eks. Beretningen p. 46: » . . . han maa betegnes som aandssvag. Selv uden Alkoholpaavirkning savner han Forstaaelse af . . . Betydningen af den Lovovertrædelse, som han nu er tiltalt for . . .« (Amtslægen), og p. 78: »Hun erkendes derfor at være imbecil, d. i. lettere aandssvag. Hun handler ikke ud fra normale Motiver og med normal Selvkontrol, med normal Indsigt i Handlingens Følger . . . selv om hun ikke har manglet Bevidsthed om sin Handlings Strafbarhed« (Amtslægen). P. 77 findes endog følgende Erklæring: » . . . hans S i n d s s y g d o m¹⁾ i den Form, den optræder i, ikke i og for sig udelukker Forstaaelsen af, hvad der er lovligt og hvad ikke . . .« (Amtslægen)²⁾. De Læger, som har afgivet disse sidste Erklæringer, har utvivlsomt været oprigtige nok, og de har

¹⁾ Udhævet af mig.

²⁾ Fra denne Udtalelse tager Retslægeraadet Afstand l. c.

altsaa ment at kunne udtale sig om de psykologiske Kriterier hos henholdsvis en aandssvag og en sindssyg — mon det da ikke nærmest er en Teori eller et Dogme, at saadant skal være umuligt? Naar Torp endvidere fortsætter: »Domstolen vil da paa det afgørende Punkt staa uden enhver Vejledning og savner dog selv alle Forudsætninger for at besvare Spørgsmaalet«, er dette i sig selv en Overdrivelse. Ogsaa fra andre Kilder end Lægeskonnet kan dette Punkt — Indsigten og Selvherredømmet — som jo i og for sig slet ikke er et medicinsk Spørgsmaal, blive oplyst for Retten, ved Forklaring fra Familie, Forretningsforbindelser, Omgangsfæller o. s. v. om den paagældendes Færd i alle disse Forhold. Der er formentlig ikke Tvivl om, at det med fuldt forsvarlig Sandssynlighed vil kunne tænkes fastslaaet, at en Person, der lider f. Eks. af Kværulantsindssygdом, i et givet Øjeblik godt har forstaaet sin Handlinges Retsstridighed og kunnet beherske sig, saaledes hvis det drejer sig om en Sædelighedsforbrydelse ell. lign.

Jeg skal imidlertid ikke svinge Sværdet videre for de psykologiske Kriteriers udtrykkelige Bibeholdelse, da det nu foreliggende Straffelovsudkast af 1923 (K. U. II) ikke i nogen af de 3 Affattelser af Udkastets § 16, hvori Kommissionens Anskuelser er udspaltede, opretholder dem, omend de efter Flertallets Affattelser sikkert vil bevare deres reelle Betydning for Spørgsmaalet om Strafmuligheden. For den, der i 1912 følte sig ret ensom i sin Opposition indenfor Kriminalistforeningen mod den biologiske Affattelse af Tilregnelighedsbetingelsen, er det en vis Tilfredsstillelse at se, at denne Affattelse nu kun hævdes af 2 af den sidste Kommissions Medlemmer, medens de 4 andre er enige om at forkaste den.

Det nævnte Mindretal (*Goll* og *Torp*) foreslaar en Affattelse af § 16 ganske enslydende med den i T. U. § 15. Det udtales herom i Mindretallets Motiver, at Retsvidenskaben maa tage Konsekvensen af, at den overfor Sindssygdommene opererer med en anden Videnskabs Motiver, og derfor

maa acceptere denne Videnskabs Resultater som en Helhed. Naar det efter disse slaar fast, at naar Sindssygdom er konstateret, er Beviset ført for, at hele det psykiske Liv fungerer abnormt, saa er den juridiske Konsekvens heraf, at der for Retsordenen i Forhold til den sindssyge Lovovertræder mangler Beviset for Tilstedeværelsen af en virkelig forbrydersk Vilje, uden hvilken Straffen mangler sin psykologiske Forudsætning. Idet ingen Handling af en sindssyg tør anses upaavirket af Sygdommen, uanset om en Aarsagsforbindelse mellem Sygdom og Handling lader sig paavise, tager dette Mindretal principielt Afstand fra den Mulighed for at belægge sindssyges Handlinger med Straf, som Flertallets nedenfor anførte Forslag rummer. Overfor denne Hævdelse af, at den sindssyges Forbrydelser maa staa udenfor Strafferettens Omraade, fordi de skyldes Sygdom, ligger det efter min Mening nær at spørge, om da ikke det samme maa gælde de Personer, som lider af de store Nevroser, Hysteri og Epilepsi, uden at være sindssyge, idet deres Handlinger — f. Eks. en Hysterikers i Ophidselse foretagne Drabs- eller Voldshandling — ligeledes er betinget og maaske udelukkende betinget af Sygdommen (Nevrosen); men denne Konsekvens vil Tilhængerne af den biologiske Affattelse ikke drage. Naar Motiverne i denne Forbindelse udtaler, at Flertalsforslaget, der lægger Vægt paa, om den sindssyge maa anses egnet til Paavirkning gennem Straf, vil »lade en Dør aaben for Retten til uden formel Forkastelse af de psykiatriske Erklæringer og eventuelt under Omgaaelse af et bekræftende Svar fra Nævningerne paa Spørgsmaalet, om Sindssygdom har foreligget, at idømme Straf«, og at Forslaget »medfører et betænkeligt Brud paa det i Retsplejelovens § 885 udtalte Princip, at Tilregnelighedsspørgsmaalet er undergivet Nævningernes Afgørelse« — saa ligger der her formentlig en fuldstændig Misforstaaelse af Flertalsforslaget. Det ses ikke, at dette paa nogen Maade søger at unddrage Tilregnelighedsspørgsmaalets Afgørelse fra Nævningerne i de Sager, hvor saadanne overhovedet skal fungere.

Nævningerne maa sporges og svare paa, ikke blot om den paagældende er sindssyg, men om han som sindssyg ikke kan anses egnet til Paavirkning gennem Straf; der er ikke Tale om, at dette sidste — Strafmodtageligheden — skulde være unddraget Nævningernes og forbeholdt de juridiske Dommeres Afgørelse.

Som allerede nævnt, er Kommissionens øvrige 4 Medlemmer enige om at forkaste en Formulering efter den rent biologiske eller medicinske Maade som af Goll og Torp foreslaaet, ud fra følgende Hovedbetragtninger: Hvis sindssyge ubetinget skal være straffri; maa der kunne reageres overfor deres Forbrydelser paa anden, for den paagældende selv maaske mere byrdefuld Maade, ikke blot, naar de er »farlige for Retssikkerheden« i sædvanlig Forstand, men ogsaa naar de er generende, f. Eks. ved fortsat Injuriering el. lign. Ellers vilde Sindssygdommen betyde et Fripas til at dyrke den mindre Kriminalitet. Herefter er det ikke givet, at det altid er inhumant at belægge den sindssyge f. Eks. med en Formuestraf, der ikke udsætter hans Helbred for Forværrelse. Og det kan ikke anses for udelukket, at en sindssygs Handlemaade kan retledes f. Eks. netop ved det Formuesavn, som en Bodes Idømmelse medfører; det er et Postulat, som ikke er almindelig anerkendt i Lægevidenskaben eller støttet ved den almindelige Erfaring, at hos den sindssyge hele det psykiske Liv er abnormt, endsige lige abnormt. Fremdeles er det en Miskendelse af Lægens Kompetence at lade hans Skøn over Forbryderens mentale Tilstand være eneafgørende for, hvorledes der skal reageres overfor Forbryderen. Lægens Opgave er at undersøge og bestemme Sygdommen og om muligt angive Midlerne til Helbredelse, men ikke at afgøre, hvorledes Samfundet vil sikre sig overfor en sindssyg Forbryder. Hertil kommer, at »Sindssygdom« ikke kan antages at være et baade nu og i Fremtiden saa fast afgrænset Omraade, som det fra visse Sider hævdes at være. Endvidere vilde en Ordning som af Goll og Torp foreslaaet være noget nær enestaaende i den hele Verdens Lovgivning.

De Ulæmper, det kan medføre for Anstalten, hvor den sindssyge eventuelt skal udstaa Frihedsstraf, kan der bodes paa ved en speciel Form for saadan Strafudstaaelse.

Naar Spørgsmaalet derefter bliver, hvorledes da § 16 rettelig bør formuleres, deler de 4 Medlemmer sig atter i et Flertal (*Glarbo, Johansen, Krabbe*) og et Mindretal (*Olrik*), hver med sin Affattelse.

Flertallets Forslag er saalydende: »Straffri er Handlinger, foretagne af Personer, der paa Grund af Sindssygdom, Aandssvaghed eller anden varigere mangelfuld Sjæls-tilstand ikke kan anses egnet til Paavirkning gennem Straf«.

Flertallet har saaledes resolut forladt alle de til Skyldsynspunktet hørende psykologiske Forudsætninger og er gaaet over i det praktiske Synspunkt: Strafmodtageligheden. I og for sig kan der næppe rettes nogen Indvending mod dette System: de strafegnede sindssyge maa finde sig i Straf, selv om de ikke synes at have »fortjent« den, da den dog kan være effektiv overfor dem; de formentlig strafuimodtagelige maa finde sig i andre Repressalier fra Samfundets Side, da Straf her er formaalsløs. Det er Domstolen, som paa Grundlag af samtlige foreliggende Oplysninger om den tiltaltes Personlighed skønner over, om han kan anses »egnet til« Paavirkning gennem Straf — hvorved efter selve Formuleringen ogsaa kan tages Hensyn til Faren for, at Strafudstaaelse kan forværre hans Sygdom. Et meget vigtigt, men ikke eneafgørende Moment i Rettens Overvejelse vil være Lægeoplysningerne og Lægeskønnet over den tiltalte. Strafudstaaelsen skal efter dette Flertals § 17 indrettes specielt for alle Personer, hvis Sjælsevner er afvigende fra det normale.

Mindretallet (*Olrik*) foreslaar derimod følgende Affattelse:

»Straffri er Handlinger, foretagne af Personer, der er utilregnelige paa Grund af Sindssygdom eller Tilstande, der maa ligestilles dermed, eller Aandssvaghed i højere Grad.«

Blandt de særlige Betragtninger, *Olrik* i Motiverne frem-

fører, er der Grund til at nævne følgende: Tilregnelighedsafgørelsen beroer paa en Art social Vurdering, om Gerningsmanden i aandelig Henseende falder indenfor eller udenfor et vist Normalbegreb i Samfundet. Dette beror i første Række paa etisk-retlige Hensyn, medens Spørgsmaalet, om Sindssygdom foreligger, afgøres efter Hensyn af en ganske anden Karakter. Lægen har Krav paa at faa Lejlighed til at oplyse Kendsgerninger fra lægelig Side, men paa Grundlag heraf maa den retlige Bedømmelse finde Sted gennem de Op-gaver — Domstole, Nævninger — som Samfundet har skabt i dette Øjemed. Det vil sikkert blive den overvejende Regel, at Konklusionen her kommer til at stemme med de fra lægelig Side givne Præmisser, men den praktiske Erfaring viser, at det ikke absolut behøver at være saa. Der findes Tilfælde, hvor sindssyge har vist sig at reagere paa fuldt normal Maade overfor Straf eller overfor den gennem Tilhold eller lignende i Udsigt stillede Straf. Der er ogsaa Grænsetilfælde, hvor det skønnes at maatte være fuldt berettiget at lade Straffen træde i Funktion for at se, om den ikke vil naa sit Øjemed. Hvis den saa alligevel skulde vise sig at svigte, vil dette, naar Spørgsmaalet atter maatte foreligge overfor den samme Person, være et nyt Moment, der indgaar i Bedømmelsen af hans Tilregnelighed og mulig indicerer en saa dyb Uoverensstemmelse, at Straf maa udelukkes, og i Stedet Sikkerhedsforanstaltninger mod den paagældende Forbryder træffes. Endvidere peger Olrik paa, at Kravet om den biologiske Affattelse er i Strid med, hvad der erkendes fra psykiatrisk Side paa andre Omraader, hvor tilsvarende Afgørelser skal træffes. Skal det afgøres, om en Person skal umyndiggøres, om en Testator har haft Testationshabilitet, om en Retshandel er gyldig o. s. v., er det ingensinde fra lægelig Side paastaet, at en simpel Paavisning af Sindssyge skulde være tilstrækkelig, hvad iøvrigt ogsaa vilde skabe en i høj Grad skræmmende Utryghed i Samfundet. Der er fra juridisk og lægelig Side tværtimod Enighed om, at det endvidere maa selvstændig undersøges, om de Dispositioner, hvorom

der er Spørgsmaal, er truffet under Paavirkning af Sinds-
sygdom, saaledes at denne har været bestemmende for deres
Indhold og Retning, og kun hvis en saadan Paavisning fore-
ligger, foretages det retlige Indgreb i den paagældendes Raa-
dighedssfære. Hvorfor skulde da en tilsvarende Underso-
gelse ganske kunne undlades, naar det gælder Afgørelsen af,
om en Person falder ind under Statens Straffemyndighed?

Overfor Flertallets Henvisning til Strafmødtageligheden
som det afgørende gør Olrik gældende, at dette er en for en-
sidig Fremdragen af et enkelt, ganske vist vigtigt Moment,
der indgaar i det videre Tilregnelighedsbegreb, som Olrik
ved sin Affattelse af § 16 vil bevare. Dette Begreb er vel i
sig selv ikke skarpt afgrænset, hvad der er umuligt, hvor det
drejer sig om at anlægge en saa alsidig betinget, socialretlig
Maalestok. Men det gaar alligevel ikke an at borteliminere
dette Begreb, fordi det hænger nøje sammen med den inden-
for Samfundet nødvendige Frihed: Den »normale« Borger
skal kun, naar han har forgaaet sig mod Samfundet paa en
af de i Loven nærmere angivne Maader, og kun i det Om-
fang, Loven da hjemler, underkastes Samfundets Tvang. Til-
regnelighedsbegrebet vil hjælpe til, at man ikke overser Mu-
ligheden for, at Afgørelsen »sindssyg« og »utilregnelig paa
Grund af Sindssygdom« (»ustrafbar paa Grund af Sinds-
sygdom«) ikke behøver altid at falde sammen. Og Til-
regnelighedsbegrebet bør da ogsaa tages i sin naturlige Be-
tydning og ikke indsnævres af Hensyn, der vel har stor Be-
tydning, men ikke paa Forhaand bør være eneafgørende.

I mine Øjne bør Olriks Affattelse foretrækkes for Fler-
tallets og maa i det hele betragtes som tilfredsstillende. Vel
ligger den Indvending lige for, at medens Flertalsforslagets
Kriterium: Strafmødtagelighed er et bestemt, definerbart
Begreb, er det vagt og ubestemt, hvad der ligger i Ordene:
utilregnelig paa Grund af Sindssyge o. s. v. Men saaledes bør
det efter min Opfattelse være. Strafmødtageligheden er kun
et af de vigtige Kriterier, som indgaar ved Afgørelsen af, om
den paagældendes psykiske Tilstand kræver og tillader

Straf, det er kun Svar paa Spørgsmaalet, om Straf kan nytte i det foreliggende Tilfælde, og herved vil de tidligere nævnte psykologiske Momenter — Indsigt og Evne til Beherskelse — komme til at danne Grundlag for Afgørelsen. Men dernæst er der at tage Hensyn, om Straf er forsvarlig. Vel kan Straffen ikke længere bygges paa Gengældelsestanken; men Skyldbegrebet og Skyldkravet vil altid være tilstede i Befolkningens Holdning overfor Spørgsmaalet om Anvendelse af Straf, og bør være det, allerede fordi der heri ligger en mægtig Styrkelse af Retsordenens Autoritet. Selv om det maa statueres, at Straf in casu kan virke paa den abnorme Gerningsmand, kan det være, at den almene Følelse af, at han »ikke kunde gøre for det«, at han ikke har »fortjent« Straf, er saa stærk, at Straf vil findes ubefojet, særlig ogsaa blandt de Nævninger, som skal afgøre Skyldspørgsmaalet. Fremfor da at friste Nævningerne til, naar Flertallet Affattelse vælges, at erklære, at Strafmødtagelighed ikke foreligger, skønt de forhaandenværende Oplysninger tyder i modsat Retning, er det bedre at bevare det gammelkendte, vage Begreb om Personens »Utilregnelighed«, som levner Rum for alle de relevante Momenter Inddragelse i Overvejelsen af Straf: Paavirkeligheden, Skylden, det om Sindsygdommens Art og Stadium oplyste, Egnetheden til at undergives andre Foranstaltninger end Straf o. s. v. I mine Øjne er Vagheden og Ubestemtheden af Kriteriet ikke ubetinget en Mangel; der opereres her med et fra Decenniers Praksis velbekendt Begreb, et Samleudtryk for, at en vis Grad af Normalitet mangler. Ligesom Straffekravet i det hele er relativt og ikke absolut, er det ingen Skade til, at det psykiske Kriterium for Muligheden af Strafs Paalæggelse er af en vis Relativitet og Bøjelighed, der tillader Dommerne og særlig Læggerne uden Vold paa Lovord at statuere en Straffrihed, som de finder paakrævet og dog, hvorledes Lovordene end formuleres, vil have det i deres Magt at sætte igennem. —

Alle er enige om, at de Tilfælde, hvor der kan blive Spørgsmaal om at straffe en Person, der er oplyst at være sindssyg, vil være Undtagelsestilfælde. Men ogsaa til Muligheden af saadannes Fremkomst bor en Lov tage Hensyn. Det er endvidere af Vigtighed at slaa fast, at den endelige Afgørelse om Strafbarhed paa dette som paa andre Punkter skal være hos de Myndigheder, som er sat til at overvaage Samfundets Sikring mod Lovovertrædere, nemlig Domstolene. Allerede derfor maa efter min Mening den af Goll og Torp foreslaaede Affattelse forkastes. Flertallets Affattelse er principielt uangribelig, men drager ikke alle de ønskelige Hensyn ind i Overvejelsen. Dette gør derimod formentlig Olriks, og den Vagthed i det angivne Kriterium, som ubestridelig er tilstede efter hans Affattelse, afballanceres ved, at her er Tale om et forud kendt og indarbejdet Begreb, rummende alle de Hensyn, som bør være relevante for Spørgsmaalet om Muligheden af at paalægge Straf.

Lagmannsretternes reform.

Nogle bemærkninger i anledning av hr. høiesteretsassessor
Haakon Breiens artikkel i 1. hefte for 1924

av lagmann i Gula- og Frostating lagdømme FRIDTJOF HEGGE.

I.

En læser, som ikke kjenner forholdene i Norge, maa av hr. assessor Breiens fremstilling faa det inntrykk, at resultatet av folkedomstolenes (juryens) vel 30aarige virke i Norge er, at der nu har reist sig et alment krav paa reform og at uenigheten først melder sig, naar spørsmålet blir om, i hvilken utstrækning eller paa hvilken maate reformen skal iværksættes.

Denné fremstilling er misvisende. Der eksisterer intet saadant alment krav paa reform, ikke blant almenheten, heller ikke blant dommerstannen. Ennu mindre noget krav paa en reform, som skulde gaa ut paa at omskape vore folkedomstole til store meddomsretter.

En annen sak er at der innen konservative kredse i sin almindelighet og innen dommerstannen kanske i særdeleshet altid har været dem, som er og altid har været motstandere av folkedomstolene og som nu paa grunn av flere tilfeldig sammenstøtende omstendigheter og med støtte av den reaktionære stemning, som fortiden gaar over Norge som ovee saa mange andre land, har funnet tiden aa være inne til et fremstøt mot folkedomstolene.

Hermed vil jeg dog ikke ha sagt, at hr. assessor Breien har været sig bevisst, at han har gjort sig til redskap for reaktionære kræfter. Han har visselig handlet i

god tro. Naar han imidlertid er kommet til det resultat, hvortil han er kommet med hensyn til tilstedeværelsen av et alment krav paa reform, skyldes dette visselig dels, at han personlig i sin juridiske virksomhet som dommer har hat liten befatning med lagmannsretterne, dels at han som de fleste Kristianiafolk slutter fra stemninger og foreteelser i Kristiania og nærmeste omegn og tror, at disse rent lokale stemninger og foreteelser gir uttrykk for det hele lands. Dette er absolut feilagtig, hvad vi vel av erfaring alle vi, som har og i aarrækker har hat vor embedsgjerning utenfor Kristiania og det av Kristianiapressen beherskede lille omraade av vort store land.

Det er en selvfølge, at der blandt de mange tusinder straffesaker, som i det tidsrum, hvori juryen har virket, har været paadømt ved vore lagmannsretter — formentlig over 15—16000 — av og til er fremkommet avgjørelser, som har vakt kritik; annat vilde jo ogsaa være utænkelig. Det er ogsaa saa, at der i de aller siste aar, særlig i Oslo lagdømme, som omfatter Kristiania og Akerhus fylker, er forefaldt endel frifindelser, som har vakt sensation og er utnyttet av endel av pressen til aa lage sensation av, — jeg skal senere komme litt inn paa disse saker i en annen forbindelse. Men fra disse forholdsvise faa avgjørelser aa dra den slutning, at lagretten i disse saker har sat sig ut over loven, gaaet over til aa være lovgivere, derved etableret lovloshet o. s. v. og videre den slutning, at den hele retsordning snarest mulig maa omskapes eller rettere avskaffes — det er dog en lovlig rask slutning. Der skal sandelig bedre og mere tungtveiende argumenter til enn de, hr. assessor Breien tiltrods for flittig bruk av lys og lygte i presse og Stortingsefterretninger har formaaet aa samle og bringe frem.

Forinnen jeg nærmere gaar inn paa de av hr. assessor Breien nevnte saker, som angivelig skal ha »opskaket« almenheten, vil jeg forutskikke en bemærkning: Hr. assessor Breien synes ikke aa bygge sin dom paa personlig

kjennskap til sakene selv eller deres behandling. Han feller, som det synes, sin dom over lagretten og dens virksomhet paa grunnlag av de referater, som aviserne har bragt av saksforhold og bevisførsel. Det er mig paa-faldende, at en grundig og samvittighedsfull dommer og jurist som hr. assessor Breien kan gjør det. Selv om avis-referater er aldrig saa gode, ennog stenografiske — de kan dog aldrig gi et korrekt billede av saken og bevismidlerne. Det er jo ikke bare ordene, det kommer an paa, det personlige inntryk, tiltalte og vidnerne gjør, det hele bil-lede, som saksbehandlingen gir ved at dommeren stilles ansigt til ansigt saavel med tiltalte som med de øvrige mere eller mindre aktivt medagerende i det forhold, som er unner paadømmelse, er jo like saa viktig og like saa avgjørende ved bedømmelsen av et vidnes eller en tiltals forklaring og den vægt, den bør tillegges. Men herom inneholder avisreferater intet og kan intet inneholde. Kommer videre dertil, at avisreferater sjelden er gode, at refe-renterne paa grunn av manglende faglig innsikt eller kjenn-skap til den behandlede sak overser eller misforstaar be-tydningen av fremkomne opplysninger — for ikke aa tale om de referenter, som kun tar med i referatet ting, som er egnet til aa lage sensation av eller store overskrifter av — saa vil jo enhver, som har nogen erfaring i behand-ling av straffesaker, være paa det rene med, at paa grunn-lag av avisreferater maa man være yderst forsiktig med aa danne sig nogen mening om bevisets stilling, ennu mere forsiktig med paa grunnlag derav aa fælde nogen dom over lagrettens avgjørelse.

Det bunner delvis i de samme svigtende forutsæt-ninger, naar der tales om vilkaarlighet fra lagrettens side, om frifindelse av en lagrette, fældelse av en annen i al-deles likeartede saker. To straffesaker er aldrig aldeles likeartet. De straffebestemmelser, som antages overtraadt, kan være de samme, de anvendte midler kan være de samme — to innbrudstyverier f. eks. — men menneskene

er ikke de samme. De forhold, unner hvilke to ellers likeartede forbrydelser er utført, blir derfor aldrig de samme, fordi de mennesker, som har utført dem, paa forskjellig maate paavirkes og bestemmes av forholdene. Her kan være tale om nyanser, som kun den muntlige behandling kan gi bilde av og som dog kan være de avgjørende for om en tiltalt er skyldig eller ikke skyldig. At lagretten er vaaken likeoverfor saadanne forskjelligheter og lar sig paavirke derav i sine avgjørelser, det er jo netop en av dens beste sider og en betryggelse for retsutøvelsen, — som motsætning til den skjematiske behandling, hvortil vi fagdommere — trods vor beste vilje — har saa let for aa henfalde.

Hr. assessor Breien nevner som eksempel paa vilkaarlige avgjørelser endel frifindelser i barnedrapssaker. Ja, der forekommer endel frifindelser i den slags saker — forøvrig ikke saa mange, som man forestiller sig, ialfald ikke efter min erfaring. Naar lagretten her frifinder, tror jeg det er av væsentlig to grunner — bortset fra bevisets stilling naturligvis —, dels fordi den synes synd i tiltalte, finner at hun alle omstendigheter tat i betragtning har lidt nok, er straffet nok, at det derfor ikke hverken for hendes eller samfundets skyld er fornødent, at hun til de lidelser, hun allerede har utstaaet, ogsaa skal faa et eller flere aars lengselsstraf. Rigtigheten av denne betragtningsmaate vil naturligvis altid være omstridt — kan ialfald bestrides. Men menneskelig seet kan den neppe forkastes. Og er den i overensstemmelse med den almindelige manns retsopfatning, et utslag av denne retsopfatning, da er det efter min mening ret og rigtig, at den faar sit uttryk i lagrettens kjendelse. Det, som det fremfor alt gjelder, er jo at straffedomstolene gir domsutslag, som stemmer med og gir uttryk for den almindelige retsopfatning. Om dette stemmer med, hvad vi jurister vilde anse for aa være en rigtig avgjørelse, er jo i denne forbindelse likegyldig. Dels kommer endel av disse frifindelser vistnok

av, at lagretten mener, at tiltalte nok bør ilægges straf, men at den straf, som vilde bli følgen om skyldspørsmålet besvares bekræftende, vil være meningsløs haard. Den norske straffelovs § 234 sætter straf av inntil 8 aars, minimum 1 aars fengsel. Det vet lagretten og dette finner den aa vare for strengt. Man ser derfor ikke saa sjelden, at hvor der i saadanne saker efter en frifindende kjendelse stilles spørmaal om uagtsomt drap, besvares dette nesten altid bekræftende, ogssa i tilfeller, hvor vi jurister efter bevisets stilling enten vilde fælde for forsætlig drap eller helt frifinde. For uagtsomt drap er straffen nemlig meget mildere — fra 21 dage til 3 aars fængsel ordinært.

Jeg har derfor dannet mig den opfatning, at hvis man forandret straffesatsen i § 234, sloifet minimumsstraffen, vilde man ialfald i mange tilfeller, hvor man nu har faaet frifindende kjendelse, ikke ha faaet det. At lagretten i disse saker, naar den vil ha anvendt nogen, men ikke haard straf — jeg bortser fra tilfeller, hvor der foreligger skjærpene omstændigheter — er i overensstemmelse med den almene retsopfatning, er jeg personlig ikke i tvil om; jeg bortser da fra kredse, som sogner til den Hamsunske »hæng-dem«-moral. Den almene opfatning er visselig, at disse ulykkelige kvinder som regel fortjener medynk — ikke haard straf. Det er jo ogsaa igrunnen straffelovens opfatning, hvorfor den har git uttryk i unntagelsesbestemmelsen i § 234. Men hvis lagrettens opfatning gir et korrekt uttryk for den almene retsopfatning, saa viser dette, at tiden har gaaet fra straffeloven; da er det denne, som maa forandres, ikke domstolenes organisation.

Hvad bedragerisaker angaar — jeg kjenner ikke den specielle sak, hvortil hr. assessor Breien sigter, og skal ikke uttale mig om den — forekommer der nok frifindelser, hvor der rettest burde være feldelser. Men grunnen dertil er ikke aa søke i lagrettens manglende evne til aa følge med unner saksbehandlingen eller til aa sette sig inn i saksforholdet, opfatte og beherske det. Grunnen er

først og fremst den, at bedragerisaker, ialfald hvor de er av stort omfang og forøvet unner omfattende forretningsvirksomhet efter sin art ikke egner sig til aa avgjøres efter mundtlig saksbehandling. Forholdet vil i saa henseende bli akkurat det samme, om man omskaper lagmannsretten til større meddomsretter, hvis man beholder mundtlig saksbehandling og de samme regler for bevisførelsens umiddelbarhet som vi nu har. I disse saker vil beviset ofte være aa søke i korrespondense, regnskapsopgjør med bilage, bokførsel m. v., som praktisk talt aldrig kan komme til sin ret, ialfald vanskelig kan komme til aa virke med sin fulde tyngde unner en mundtlig saksbehandling. Ogsaa den hjelp, man ellers har i avhørelse av sakkyndige, svigter ikke sjelden i disse saker. Jeg har ialfald erfaring ikke fra én, men fra mange saker for, at mens de sakkyndige kan gi og unner forundersøkelsen har git en klar og uttømmende skriftlig fremstilling, som for paatalemyndigheten er avgjørende for aa reise tiltale, blir der unner hovedforhandlingen unner deres avhørelse og kontraeksamination ikke sjelden meget litet igjen baade av sikkerheten og klarheten i begrunnelsen. Anderledes stiller naturligvis i saa henseende forholdet sig, hvor man har øvede, retsvante sakkyndige; men det er kun paa de færreste steder.

En annen grunn, som gjelder baade større og mindre bedragerisaker — herunner ogsaa medtat saker ang. unnerslag — er, at lovbestemmerne er innviklet formel, vanskelige aa praktisere og derfor stiller store krav til beviset, særlig i tider som vore nuværende med sterkt og hurtig skiftende værdier. Ogsaa her kunde der vel være spørmaal om man ikke heller burde gaa til en forandring av lovbestemmelse for aa søke aa bringe disse mere i overensstemmelse med den almindelige retsopfatning og livets behov enn aa tænke paa en reform av rettergangsmaalen.

Saa endelig nogle ord tilslut om smuglersakerne.

Det forholder sig saa, at man i de senere aar har faaet endel frifindelser i slike saker, som har vakt opmærksomhet. Disse frifindelser har hyppigst forekommet paa østlandet, særlig i Oslo lagdømme, samt ved meddomsretterne i nogle byer. Nu maa man imidlertid være opmærksom paa, at det her gjælder overholdelse av forbudslovgivningen eller lovbrud foranlediget ved det etablerede forbud. Forbudslovgivningen, dens hensigtsmessighet og berettigelse er et meget omstridt spørsmål i Norge. Tar man nu for sig statistikken over resultatet av folkeavstemningen over forbudet vil man se, at netop i de samme distrikter, hvor disse frifindelser har forekommet, var opinionen mot forbudet stærkest; de eneste fylker, hvori der var flertal mot forbudet, var netop disse østlands-fylker og de større byer, særlig Kristiania. Kommer dertil, at omtrent den hele presse — ialfald den mest udbredte — i disse distrikter uavladelig har agiteret mot forbudet og forbudslovgivningen, er det klart, at man her har at gjøre med en opinion — en vildledet opinion vistnok — som føler trang til aa demonstrere mot lovgivningen. Det kan ogsaa opfattes som et uttrykk for at lovgivningen paa dette omraade ikke stemmer med den almindelige retsopfatning — ialfald retsopfatningen i disse distrikter. Helt anderledes er forholdet i det store lagdømme, som jeg fortiden administrerer, som omfatter 6 fylker med byer som Trondhjem og Stavanger samt Bergen (eget lagsogn). I de mange saker av denne art, som jeg har hat befatning med, har jeg ikke mærket nogen saadan opinion, — undtagen kanske litt i Bergens by. Der har forekommet frifindelser, men ikke mange og ingen, hvor frifindelse efter bevisets stilling ikke var fuldt forsvarlig. Men i disse distrikter var der — bortset fra Bergen — stort flertal for forbud; her er heller ingen dominerende presse, som har agiteret stadig mot forbudet og søkt aa unnergrave respekten for den lovgivning, som knytter sig dertil.

Det samme forhold gjør sig ogsaa gjeldende ved med-

domsretterne. Her har man jo idealet av hr. assessor Breiens retsordning — en juridisk og to læge dommere; men allikevel faar man i de samme østlandsdistrikter og i byerne frifindelser, som for den som ikke har personlig kjennskap til saken ialfald ser ut som demonstrationer mot forbudslovgivningen.

Det er naturligvis beklageligt at saadant kan ske, men det kan ikke unngaaes i sterkt bevægede kamptider. Ingen domstole — ikke engang rikets Høiesteret — kan unngaa aa paavirkes av en sterk opinionsbølge og gi uttryk derfor i dommer, hvor den slags saker faar sin avgjørelse. Men derfra aa slutte, at rettergangsordningen er forkastelig og straks maa avskaffes, gaar dog ikke an.

Ogsaa i England — juryens morsland — som i andre lande, har juryen unner tiden truffet avgjørelser, som har vakt storm i presse og blant publikum; — men jeg har ialfald aldrig seet eller hørt omtale, at man i England av den grunn har forlangt juryen avskaffet.

II.

Er man enig om at det ved avgjørelse av skyld og idømmelse av straf fremfor alt kommer an paa, at domstolenes avgjørelse stemmer med og gir uttryk for den almindelige retsopfatning, blir spørsmålet om folke-domstolene i Norge er saadan organiseret, at de gjør det og kan gjøre det.

Hertil vil jeg svare ubetinget ja. Det lagrettemateriel, vi har og altid har hat, er gennemgaende aldeles utmærket. Paa landet er hvervet som lagrettemann et høit anseet tillitshverv, som kun betros de beste. Den samling av forhenværende og fungerende stortingsmenn, ordførere, prøvede herredstyremedlemmer, forlikskommissærer m. v., som fylder lagrettebænken, representerer en sum av solid livserfaring, sundt omdømme og sikker retssans, som der staar og bør staa respekt av. Noget svakere er lagrettebænken besat i de lagsogn, som bestaar kun av en

by eller hvor byelementet er det stærkest fremtrædende. Ikke fordi at ikke ogsaa byerne har et utmerket materiel aa ta av blant menn og kvinner, men fordi byernes mere fremtrædende menn og kvinner — kvinderne forøvrig i mindre grad — er uvillige til aa 'paata sig hvervet og paa alle lovlige maater søker sig fritat. Dette gjelder ikke bare hvervet som lagrettemann, det samme gjelder hverv som stortingsmann, kommunestyremedlem o. s. v. Om aarsaken dertil skal jeg ikke uttale mig. Jeg konstaterer kun faktum. Som følge herav blir lagrettebænken i disse distrikter ikke altid saa godt besat som ønskelig kunde være.

Men derfor behøver man vel ikke aa avskaffe juryen. Den nærmeste opgave blir vel aa unnersøke, om der ikke ad lovgivningens vei kan træffes foranstaltninger til aa sikre bedre utvalg samtidig med at man ogsaa i de større byer maa søke vækket forstaaelsen av, at tillitshvervet som dommer (lagrette eller domsmann) er et av de høieste tillitshverv, som kun kan betros de beste menn og kvinner og som ingen bør unnslaa sig for aa motta. Samtidig bør man nok innskærpe kommunestyrere i de største og større byer aa ofre disse valg mere opmærksomhet og gi dem en grundigere forberedelse enn der nu ialfald i enkelte byer blir dem tildel. Gjør man det, faar man interessen vakt ogsaa for denne side av retspleien, skulde det undre mig, om ikke forholdet ogsaa i byerne snart vilde bli gjennemgaaende likesaa godt som paa landsbygden.

Mangler kan der nok paavises; men tiltrods herfor staar folkedomstolene idag trygt befestet i det store folks bevissthet og omfattes med tillid og respekt, som de ogsaa efter min mening fortjener.

Hr. assessor Breien mener det motsatte. Det var jo venstre, som gjennemførte retsreformen i sin tid, men selv innen venstre er tilliden til folkedomstolene borte og kravet paa reform sterkt — ifølge hr. Breien. Som bevis citerer han 3 — tre — uttalelser fra 3 venstreaviser, faldne i løpet av 5 — fem aar. Nu er det vistnok saa, at pressens

uttalelser bør være et uttrykk for publikums eller partiets mening (i partispørsmål) og kan være det, naar uttalelserne fremkommer efter anstillede unnersøkelser om stemningen i videre kredse. Men de kan ogsaa være uttrykk kun for redaktørens rent personlige mening — rene stemningsutbrud. Jeg skulde tro, at det er den slags stemningsutbrud, vi her har med aa gjøre, fremkaldt ved forargelsen over nogen kjendelser i Oslo lagdømme i saker av delvis politisk art. Jeg vet det er saa, forsaavidt den citerte artikkel fra »Hordalands Folkeblad« angaar. Hr. stortingsmann Skaar, bladets redaktør, er fremdeles en varm tilhænger av vore folkedomstole, og han blev meget forbau-set, da jeg fortalte ham om den bruk, hr. assessor Breien gjør av hans artikkel. »Intelligentssedlerne« er ophørt aa utkomme. »Dagbladet« har i den senere tid inneholdt artikler med redaktionelt utstyr bl. a. av statsminister Blehr, hvori advares mot dette reaktionære anfald paa vore folkedomstole, — uten at redaktionen paa nogen maate har tat avstand. Det var venstrepressen.

Saa er det dommerforeningen. Foreningen har c. 200 medlemmer, derav var c. $\frac{1}{4}$ tilstede paa det møte, hvor hr. assessor Breien holdt sit foredrag, væsentlig dommere boende i og ved Kristiania. Ingen — uten kanske nogle innviede — anede, at det var meningen aa vedta en resolution. Hvis dommerforeningen hadde hat nogen erfaring i behandling av offentlige saker, hadde den naturligvis utsat sakens videre behandling til næste aarsmøte, saa medlemmerne kunde blit unnerrettet om hvad der forestod. Men saa klok var den ikke. Misnoien med resolutionens vedtagelse er derfor stor innen vide kredse i dommerstannen, har ennog ført til utmeldelse av foreningen. De faa dommere, som senere har uttalt sig offentlig i avisartikler eller foredrag, har alle uttalt sig mot resolutionen.

III.

De avgjørelser av juryen, som skal ha »opskaket« opinionen, er som av ovenstaaende fremgaar av frifindende art. Det er jo paa en maate beroligende. Værre vilde det jo ha været om anken hadde gaaet ut paa, at lagretten dømmer uskyldige. Det — at lagretten som klassesdomstol dømmer uskyldige og frifinder sine egne klassefæller — er vel begrunnelsen for kommuisternes angrep paa folkedomstolen. Hr. assessor Breien citerer hr. Schjefloes angrep i Stortinget paa folkedomstolene som bevis for, at folkedomstolene ogsaa i de klasser har tappt tilliten; men han analyserer ikke forholdet nærmere. Det burde han ha gjort, forekommer det mig.

Der har imidlertid i aarenes løp ogsaa været et par saker, hvori fældende dom er avsagt og som har været angrepet, og hvorom enkelte har forsøkt aa lage sensation. Om dem alle gjelder det, at for de fældende domme har ogsaa de juridiske dommere sin del av ansvaret. De har godtat kjendelsen, formentlig fordi de har været enig i den. I den av hr. assessor Breien nevnte sak, hvor Stortinget gik hen og bevilget erstatning, viser netop rettens — de juridiske dommeres — holdning til det siste, at de ikke var enig i, at der var begaaet nogen uret ved domfældelsen.

Ved fældende kjendelser har som bekjendt efter den norske straffeproseslov retten adgang til aa sætte kjendelsen tilside og henvise saken til ny paadømmelse av nye dommere og lagrettemenn. Der har været reist spørsmål om der ikke burde aapnes retten adgang til paa samme maate aa kunne tilsidesette en frifindende lagrettekjendelse. Det maa jo innrømmes, at vor straffeproseslov kanskje noget ensidig har tat sigte paa, at tiltaltes tarv varetages, og at hensynet til, at det offentlige ogsaa har interesse av at virkelig skyldige ikke frifindes, er traadt for meget i bakgrunnen. Paa den annen side kan det jo siges, at den frifundne tiltalte har et vist krav paa engang aa faa

slut paa saken, at jagten engang maa ophøre. Spørsmålet har flere sider som maa overveies, men som jeg her ikke skal gaa inn paa, da det ialfald ikke nu er aktuelt. Kun saa meget kan vel siges, at stridende mot straffeprocess-lovens system vilde det ikke være aa innføre en saadan adgang for retten.

Hr. assessor Breien finner, at denne adgang for retten — baade den nugjeldende og den foreslaaede — i virkeligheten aander mistillit til lagretten og lagrettemennerne. Heri er jeg dypt uenig. Hvor høit et menneske staar i intellektuel og faglig dannelse — det staar aldrig for høit til aa være kontrol unnergitt i utøvelse av sin gjerning, — det være nu dommergjerning eller annen gjerning. Og noget annet enn en kontrolbestemmelse er ikke disse bestemmelser og er heller ikke tænkt aa være det. Livet viser, at kontrol er nødvendig i livets alle gjøremaal — ogsaa i dommergjerningen. Ikke fordi man har mistillit til den enkelte mann eller enkelte stann, men fordi vi alle er mennesker, som hvor samvittighetsfulde og dygtige vi enn er, som mennesker kan ta feil.

Den samme mistillit til lagrettemennerne og deres evne til aa hævde sig og sine meninger skal ogsaa — iflg. hr. assessor Breien — være den egentlige grunn til at vi, som holder paa de uavhengige folkedomstole, ikke vil være med paa hr. assessors Breiens reform: den store meddomsret. Nei ingeniunde. Vi vil ikke være med paa denne reform først og fremst fordi den ingen reform er, men et tilbakeskritt, og for det annet fordi vi finner ordningen ulogisk og uheldig. Skyld og straf skal efter vor mening avgjøres efter den til enhver tid herskende opfatning i samfundet, blant samfundets borgere, av hvad der er og bør være strafbart og bør straffes. Til aa avgjøre den side av saken er uavhengige folkedommere, valgte paa betryggende maate, de beste dommere. Selve straffeutmaalingen innen lovens ramme er fagdommerens sak. Aa slaa disse elementer sammen er efter vor overbevisning aa forsøke

aa »blande olje og vand« — det er mere enn en elegant turneret frase, det er en i vort hele livssyn dypt begrunnet livsopfatning. Vor erfaring fra disse 35 aar, hvori folke-domstolene har virket i Norge, har befæstet denne vor opfatning.

IV.

Hr. assessor Breien finner videre, at den store meddomsret netop er en demokratisk institution. Den vil i høi respekt for de læge elementers mange gode egenskaper som dommere søke disse utnyttet, mens de mindre gode egenskaper skal knektes av 3 haandfaste juridiske dommere, saa de ikke skal faa komme frem i dagens lys. Paa den annen side skal »den uselig bonde og bymann« øve en god inflydelse paa de juridiske fagdommere, saa disse ikke løper løpsk ved strafutmaalingen.

Fagdommerne skal efter hr. professor Breien hindre

- 1) at lagretten gjør sig skyldig i feiltagelser m. h. t. retsspørsmåls løsning, hvor lagrettemennene som regel vil mangle evne til aa finne frem,
- 2) at lagretten trækker forhastede og altfor ubetingede eller almene slutsatser, hvor der til bedømmelsen av beviset utkræves et videre ræsonnement,
- 3) at lagretten, uvante som de er — kommer i bevægelig og paavirkelig stemning, hvorved en række følelser av menneskelig, social eller politisk art (sammenstillingen er hr. Breiens) gjør sig gjeldende,
- 4) at lagretten kommer unner innflydelse av en enkelt av dem, som har energi og talefærdighet til aa kunne gjøre sig gjeldende og til endelig aa bli situationens herre uten i virkeligheten aa besidde betingelserne derfor, og
- 5) at den relative uselvstændighet hos flere lagrettemenn gir sig utslag i tilfældighet i lagrettekjendelserne.

Alt dette skal de juridiske dommere utrette i raadslagningsrummet med de 4 eller 6 lagrettemenn. Men naar

dette skal hindres, naar der skal treffes foranstaltninger for aa hindre dette, da kan jo dette ikke betyde annet enn at alle disse mangler — eller de fleste av dem — er lagrettemenn i sin almindelighet beheftet med som dommere. Men er dette tilfellet, reiser jo det spørsmaal sig med vælde: hvorfor i Herrens navn vil hr. assessor Breien da ha lagrettemenn med som dommere? En av disse mangler skulde jo være nok til aa gjøre den enkelte uskikket. Hvorfor ikke ta skridtet fuldt ut og avskaffe hele lægmannselementet? Det burde vel være konsekvensen, den eneste logiske og forsvarlige. Det »demokratiske« tilsnit gik da fløiten; men det er det vel heller ikke saa farlig med til syvende og sist.

Jo, siger hr. assessor Breien — tiltrods for alle de ovennævnte mangler, som klæber ved lægmenn som dommere, vil det være av betydning aa ha dem tilhjælp for fagdommerne ved strafutmaalingen. »Innen en større kreds av tilfelde vil lægmennerne sitte inne med et fortrin fremfor fagdommeren, nemlig hvor der til grunn for lovens distinktion er lagt den almindelige opfatning eller skik og bruk. Dette gjelder saaledes hvor hensyn skal tas til den almindelige maalestok som samfundets retsbevissthet opstiller for redelighet eller forsigtighet i handel og vandel« (uthævelsen av mig). Hvad vil dette egentlig si? Vil det si, at handelsmenn f. eks. skal ta med sig den slappe moral i forretningsaffærer, som ofte præger handelsstannen eller mange av den, inn i dommerrummet og paavirke de juridiske dommere til aa følge denne slappe moral i sin retsutøvelse m. h. t. strafutmaaling? Et det nogen fordel, som det er umaken værdt aa stræbe efter? Er lovens bud og den almindelige retsopfatning i absolut strid med hinannen, er det unødvendig av hensyn dertil aa foreta forandring i retsordenen. I et slikt tilfelde vil nemlig lagretten svare nei paa skyldsspørsmaalet.

Videre vil lægmannens kjennskap til den almindelige

folkeopfatning, deres livserfaring og deres kjennskap til bygde- og lokale forhold være fagdommeren til stor hjelp ved strafutmaalingen — anføres der. Ja naturligvis, men er da alle disse ting saa fremmed for en norsk dommer, at han ikke kan skaffe sig den fornødne innsikt unner saksbehandlingen? Ingenlunde. Den norske dommerstann er som den hele juridiske stann rekruteret fra alle lag i folket, fra arbeiderhjem, gaardbrukerhjem, bestillings- og embedsmannshjem, haandværkerhjem o. s. v. De fleste av dem vil paa forhaand ha kjennskap til disse ting eller efter nogen tids verksomhet faa kjennskap dertil. Unner enhver omstændighet vil de, hvis de overhodet er skikket til aa være dommere, ha forutsætning for unner saksbehandlingen aa faa opplysning om de specielle forhold av denne art som maatte foreligge.

Er det bare dette man kan opnaa ved aa ha det med saa mange mangler beheftede læge element med i domstolen, lønner det sig aapenbart ikke.

Med hensyn til samarbeidet mellem fagdommeren og lægmennerne har vi jo ogsaa rik erfaring fra vore meddomsretter. Min erfaring fra de hundreder av meddomsretter, jeg har administreret i by og paa land i de forskjellige landsdele, falder ikke sammen med hr. assessor Breiens. Strafutmaalingen har netop været det, hvori jeg har hat minst nytte og hjelp av domsmennerne. Den samme erfaring tror jeg er almindelig blant dommere, efter hvad jeg har hørt. Derfor blir meddomsretsdommene ogsaa m. h. t. strafutmaalingen meget ofte kompromisdomme, som ikke tilfredsstiller nogen.

Hermed vil jeg ikke ha benegtet at lægmannssynet ogsaa har sin betydning ved strafutmaalingen, ialfald kan ha det. Jeg har heller ikke noget imot, at lagretten fik større innflydelse enn nu paa strafutmaalingen. Nu har den kun adgang til aa besvare spørmaal om tilstedeværelsen av særdeles formildende eller særdeles skjærpende omstændigheter. En saadan utvidet adgang kan jo opnaaes

ved ændring i reglerne om spørgsmaalsstillingen. Nogen systemforandring behøves ikke av den grunn.

Hr. assessor Breien fremholder i en annen forbindelse sem en svakhet ved den nuværende ordning, at lagrettens kjendelse er ubegrunnet, mens den store meddomsret maa gi premisser for sine domme. Hvordan er saa forholdet i virkeligheten? Den store meddomsret vil vel gi den samme begrunnelse som vore nuværende meddomsretter, tænker jeg mig, og den lyder i almindelighet saaledes: »Ved tiltaltes forklaring og de avhørte vidners prov anser retten det bevist, at tiltalte er skyldig overensstemmende med tiltalen« — eller: »Ved de avhørte vidners prov anser retten det — tiltrods for tiltaltes benektelse — bevist, at tiltalte er skyldig o. s. v.«. Annen begrunnen kan der jo heller ikke gives efter en mundtlig forhandling. — Men er en saadan begrunnelse egentlig mere beroligende enn lagrettens — 10 præsuntivt forstandige og livserfarne menneskers — bekræftende besvarelse paa ære og samvittighet og i henhold til sin ed av det stilleda som oftest stærkt i detaljer formede skyldspørsmål?

Jeg innser det ialfald ikke.

V.

Hr. assessor Breien slutter sin fremstilling med aa citere Frostatinglovens stolte innledningsord: »Ved lov skal vort land bygges og ikke ved ulov ødes«.

De ord er sat av folkevalgte lovgivere og folkevalgte dommere og de blev som alle vore gamle love hævdet og haandhævet paa lagtingene av frie, folkevalgte dommere unner forsæle av lagmenn, valgt av og blant lagretten. Og saalænge denne retsordning var gjeldende, møtte bygdernes beste menn — ofte langveisfra — og byernes beste borgere frem paa lagtingene og utførte sin tjeneste og pligt.

Men vi kjenner ogsaa utviklingen. Fra ca. 1200 blev lagmennerne kongevalgte embedsmenn, — fagdommere. Lidt efter lidt blev deres mening den ene avgjørende, lag-

rettens Mening var uten betydning. Saa tapte lagrettemenerne interessen for aa møte paa tingene, hvor de intet hadde aa gjøre. Og lagmannerne blev enedommere paa lagtingene, som deres edsvorne skrivere (sorenskriverne) blev det paa bygdetingene.

Tiderne forandres og formerne med dem. Om folke-
domstolene forandres til store meddomsretter vil vel ikke
lægmennerne utebli. Men interessen for retspleien, som
nu er stor og levende i vort folk, vil faa et alvorlig knæk,
om ikke helt forsvinde. Vestigia terrent.

Jeg tror imidlertid ikke, at der er fare for folke-
domstolene. Hr. assessor Breien mener, at spørsmålet om
folke-
domstole som politisk spørsmål tilhører historien.
Hr. assessor Breien tar feil ogsaa deri. I et demokratisk
styret land som Norge med almindelig stemmeret for alle
menn og kvinner over 23 aar, kan spørsmålet om folkets
herredømme over straffedomstolene aldrig ophøre aa være
et politisk spørsmål. I samme øieblik spørsmålet om
aa avskaffe vore frie, uavhengige folke-
domstole for alvor
blir reist, i samme øieblik vil ogsaa kampen mot den
slags reaktionære tiltak bli reist fra landsende til lands-
ende. Saa vaakent er vel demokratiet i Norge.

Trondhjem i April 1924.

Juryens Avløsning av Meddomsmænd.

Av Højesteretsassessor HAAKON BREIEN.

Med Interesse har jeg læst det Forsvar for vor Juryordning, som av Hr. Lagmand Hegge er leveret — ut fra det ældre politiske Dogme i denne Sak. Idet jeg forøvrigt haaper at faa komme tilbake til Indlægget, vil jeg allerede nu gjerne benytte Redaktionens velvillige Indrømmelse av en ganske begrænset Plads i Tidsskriftets Julihefte til at fremkomme med et Par beriktigende Oplysninger overfor Lagmandens Omtale av den norske Dommerforenings Stilling til Spørsmålet.

Dommerforeningens Aarsmøte 1923 og dettes Tema: Juryens Avløsning av Meddomsmænd, blev paa vanlig Maate kundgjort for Foreningens 170 Medlemmer med et Fjerdingaars Varsel. Ogsaa Fremmøtet var her det vanlige, endog endel større end vanligt fra de fjernere Dele av Landet, specielt fra Vestlandet. I Anledning av det politiske Utgangspunkt for Hr. Lagmand Heggens Artikel kan tilfoies, at der blandt Deltagerne i Møtet var flere ældre Venstrepolitikere, som nu efter de senere Tiders Erfaringer stemte for Juryens Avløsning av Meddomsmænd.

Da Spørsmålet om vore Lagmandsretters Reform i Retning av Meddomsret blev optat til Behandling paa Dommerforeningens Aarsmøte, var det selvfølgelig Meningen at søke Klarhet over Dommerstandens Erfaring herom fra vore Lagmands- og Meddomsretter. Man var da henvist til at søke Uttryk for denne Erfaring i en Votering over Temaet,

og denne Fremgangsmaate har da ogsaa været helt overensstemmende med Dommerforeningens ældre Praksis, saaledes ved dens Behandling i sin Tid av vor nye Civilprocesordning, — et ganske anderledes vidtløftigt Emne, hvor desuten væsentlig savnedes forhaands Erfaring.

Den av Hr. Lagmand Hegge antydede »Misnøie« inden Dommerstanden overfor Foreningens Uttalelse er Dommerforeningens Styre helt ubekjendt. Utenfor Hr. Hegge har der, saavidt bekjendt, kun været en eneste Dommer, som har tat offentlig tilorde imot Dommerforeningens Resolution.

Den næsten enstemmige Uttalelse fra henved halvhundrede av Landets Dommere til Fordel for Lagmandsretternes Omorganisation efter Meddomsretssystemet vil være at tillægge saa meget større Vekt, som der til alternativt Voteringstema forelaa en mere ubestemt Uttalelse om, at en saadan Omorganisation av Lagmandsretterne optoges til Overveielse. Da der saaledes i Dommermøtet var lagt aapen en likefrem Adgang til at gi Uttryk for en hvilken som helst Tvil i Spørsmålet, vil derved Enstemmigheten i den faldne Uttalelse unektelig ha faat en særegen prægnant Karakter.

Fængselsvæsen.

Borstal detention og Preventive detention.¹⁾

Af Vicefængselsinspektør K. BORGSMIDT-HANSEN.

Borstal institutions.

En i 1894 nedsat Kommission udtaler, at en af de vigtigste Maader, hvorpaa man kan modvirke Forbrydelse, er at udskille de unge Forbrydere mellem 16 og 21 Aar til en særlig Behandling. Men først i 1902 forsøger man at udskille de nævnte unge, der er idømt imprisonment eller penal servitude til særlig Behandling, idet de overføres til det i Byen Borstal liggende convict prison. Den 16. Oktober 1902 kommer de første Fanger hertil, og Grundlaget for det saakaldte Borstalsystem er skabt. Efter at dette havde været praktiseret i 6 Aar, opnaaede det i 1908 legal Hjemmel ved *the prevention of crime act*. Ved denne Lov bestemmes det, at en Person, som har gjort sig skyldig i en Lovovertrædelse, for hvilken han kan idømmes enten penal servitude eller imprisonment, i Stedet for at idømmes saadan Straf, kan dømmes til Borstalbehandling i et Tidsrum af ikke over 3 Aar og ikke under 1 Aar, naar han er imellem 16 og 21 Aar, og hans Forbindelse med »persons of bad character« gør det antageligt, at det er gavnligt at afsondre ham under Disciplin og Undervisning, idet Retten i saadanne Tilfælde skal tage Hensyn til Henstillinger fra »prisons commissioners«. Efter at have afsonet 6 Maaneder, for Kvinder 3 Maaneder, af denne Detention, kan de løslades »on licence« (d. v. s. paa Prøve) og anbringes under Tilsyn af en Person eller et Selskab, og denne »licence« vedvarer, indtil Udløbet af den i

¹⁾ Nedenstaaende Meddelelser er Uddrag af en Rejseberetning, som jeg har afgivet til Direktoratet for Fængselsvæsenet, der satte mig i Stand til i Efteraaret 1923 at foretage en Rejse til England for at gøre mig bekendt med derværende Fængsler og beslægtede Institutioner.

Dommen fastsatte Tid. Hvis »licence« brydes, føres den paagældende tilbage til en Borstal Institution. Hvis den paagældende først løslades ved Udløbet af den i Dommen fastsatte Tid, løslades han ogsaa kun »on licence«, under Tilsyn af »prison commissioners«, for en Tid af 6 Maaneder. Hvis han bryder denne »licence«, bringes han tilbage til en Borstal Institution for en Tid af ikke over 3 Maaneder, hvorefter han paany løslades »on licence« i 6 Maaneder.

Criminal justice administration act af 1914 medfører nogle Forandringer i Loven af 1908, idet det som en tredje Betingelse for at blive dømt til Borstalbehandling fastsættes, at vedkommende tidligere skal have været »convicted« for en »offence« eller tidligere have været løsladt »on probation« uden at overholde Betingelserne, hvorhos Minimumstiden for Delentionen sættes op fra 1 til 2 Aar. Tiden, i hvilken en Person løsladt »on licence« er under Tilsyn af »prison commissioners«, forlænges dernæst fra 6 til 12 Maaneder, ligesom den Tid, den løsladte, naar han bryder »licence«, kan holdes i Borstal Institution, sættes til 12 Maaneder i Stedet for tidligere 3 Maaneder. Forholdet er herefter dette, at en Person, der opfylder de foran anførte Betingelser, i Stedet for at dømmes til imprisonment eller penal servitude, kan dømmes til Borstalbehandling i et Tidsrum af ikke under 2 og ikke over 3 Aar. Han kan løslades »on licence«, førend den domsbestemte Tid er udløbet, og denne »licence« vedvarer 12 Maaneder efter Udløbet af den domsbestemte Tid, ligesom han, naar han ikke overholder de Betingelser, hvorunder han er løsladt, kan bringes tilbage til en Borstal Institution og holdes dér i 1 Aar fra Genindsættelsen.

Der findes 4 Borstal Institutioner, 3 for Drengene, (i *Borstal*, *Feltham* og *Portland*) og 1 for Piger (i *Aylesbury*)¹⁾. Alle Drengene dømt til Borstalbehandling anbringes nu først i *Wandsworth prison* i London. Det er et local prison, hvor der er bygget en særlig Afdeling — et Cellefængsel med 3 Floje — adskilt fra det øvrige Fængsel. Her er de under Observation baade psykiatrisk og moralsk, idet der er ansat en Læge, som giver sig af med Iagttagelsen af disse Drengene, og de fordeles herfra rundt til de forskellige Institutioner. Til *Borstal* sendes den bedste Kategori af In-

¹⁾ I disse Borstal Institutions var i Aaret 1922—23 det daglige Gennemsnitsantal af Drengene 1.021 og af Piger 154.

divider; til *Feltham* alle, der i aandelig Henseende er mindre udrustede, samt en hel Del Drengene næsten af samme Kategori som de, der sendes til Borstal, og endelig anbringes de vanskeligste i *Portland*. Alle Pigerne sendes til *Aylesbury*.

Tiden, i hvilken Drengene holdes i *Wandsworth prison*, er noget variabel, dels under Hensyn til Observationerne, dels under Hensyn til Antallet af Drengene, der skal sendes afsted, idet der af økonomiske Grunde samles et større Antal til Afsendelse. (Der var f. Eks. den Dag, jeg var der, lige sendt 60 Drengene afsted). I *Wandsworth* sættes de til Husgerningsarbejde og Havearbejde. De faar nogen Undervisning af en særlig »schoolmaster« i almindelige Skolefag. Dorene til deres Celler staar aabne fra Kl. 6½ om Morgenen til Kl. 6½ om Aftenen. De arbejder i Fællesskab, men indtager Maaltiderne i Celle.

Naar Drengene bliver afleveret til de forskellige Institutioner maa de gennemgaa:

1) Ordinary grade, 2) Intermediate A, 3) Intermediate B, 4) Probation, 5) Special og eventuelt 6) Star special grade.

Almindeligvis tilbringer de 3 Maaneder paa hver af de 4 første Klasser og faar en Streg paa Ærmet for hver Klasse, de rykker op paa, saaledes at en Dreng i »Probation« paa sit brune Sæt Tøj bærer 3 Streger paa Ærmet. Men forøvrigt er Oprykningen fra én Klasse til en anden betinget af Flid og god Opførsel. Paa de 4 første Klasser, som det altsaa tager 1 Aar at tjene sig igennem, faar Drengene ingen Ducorer for deres Arbejde. Naar de kommer i »special grade«, hvor de kaldes »blue boys«, (efter Farven paa den Dragt, de nu bærer), kan de igen begynde at tjene Streger, og hver Streg, de tjener, medfører en Belønning. Den første Streg, der kan tjenes i Løbet af 3 Maaneder, medfører en Belønning af 5 sh., den næste, der ogsaa kan tjenes i 3 Maaneder, 7½ sh., den næste — ogsaa i 3 Maaneder — 10 sh. og fremdeles 10 sh. for hver 3 Maaneder. Naar en Dreng kommer i »star special grade«, faar han endvidere en Stjerne paa Ærmet.

Paa »ordinary grade« er Fangen som bemærket i 3 Maaneder, idet dog den Tid, han har tilbragt til Observation i *Wandsworth prison*, medregnes i denne Tid, hvorved bemærkes, at Opholdet i *Wandsworth* kun i særlige Tilfælde udstrækkes over 6 Uger. I »ordinary grade« arbejder de i Fællesskab ved Rengøringsarbejde og ved Husvæsen,

Opvask og lignende. Paa denne Klasse holder de deres Maaltider i Celle.

Naar »ordinary grade« er gennemgaaet, faar Drengene Lov til selv at vælge det Haandværk, de har særlig Lyst til eller Anlæg for. Af Haandværk, som fandtes paa disse Anstalter, kan særlig nævnes: Snedkeri, baade Haand- og Maskinsnedkeri, Haand- og Maskinsmederi, Blikkenslageri, Skomageri, Skræderi samt Tømrer- og Murerarbejde. Endvidere var der til Anstalterne et ikke ringe Landbrug, der blev drevet alene ved Drengene.

Paa »Intermediate A« spiser Drengene deres Maaltider i Fællesskab, og Lørdag Aften maa de spille indendørs Spil som Dam, Domino og lignende. Paa »Intermediate B.« har de samme Rettigheder som nys nævnt, men de faar nu ogsaa Ugeblade og maa deltage i udendørs Spil med Drengene paa samme Klasse eller »Grade«. »Probation« er i Fællesskab hele Tiden; de maa hver Aften være sammen med andre »probation«-Drengene om indendørs Spil, og om Lørdagen kommer de ud og spiller Fodbold eller Cricket, ligesom de paa denne Klasse kan faa Dagblade at læse.

Alt Arbejde foregaar paa Arbejdssale, og 8 Timers Arbejdsdagen er her fuldstændig gennemført baade for Drengene og Opsynspersonale. Dørene til Arbejdssalene staar i Arbejdstiden aabne, og paa hver Arbejdssal er der kun en enkelt »Instruktor« tilstede, som underviser Drengene.

Drengene i »special grade« faar Lov til at arbejde uden at være under Opsigt, idet de endog sættes til at arbejde sammen med Drengene fra en lavere Klasse, for hvis Tilstedeblivelse de har Ansvar. De har Lov til at være i Fællesskab undtagen om Natten (jfr. dog senere under Borstal), faar Uge- og Dagblade, faar Lov til at spille Fodbold eller Cricket Lørdag og Søndag og faar last not least Tilladelse til om Aftenen at ryge Cigaretter. »Special grade« udgiver en Avis, skrevet af Drengene. Den udkommer en Gang om Maanedagen, og — efter det Exemplar, jeg har set — er det ikke nogen særlig skarp Censur, Bladet er underkastet inden Udgivelsen.

Der holdes »weekend« paa alle Klasser fra Kl. 12 Lørdag Middag. Dagsordenen er ialt væsentlig saaledes:

Op Kl. 6, gøre Celle ren, vaske sig til Kl. 6,15.

Fra Kl. 6,15 til 6,45 Exercits i fri Luft eller Gymnastik.

Fra Kl. 6,45 til 7,30 Breakfast (Havregrød, Skinke og Spejlæg m. m.)

Fra Kl. 7,30 til 7,50 Morgenbøn i Kirke og Kapel. Derefter paa Arbejdssalene Kl. 8.

Fra Kl. 8 til 12 Arbejde.

Fra Kl. 12 til 12,50 Middag, derefter igen paa Arbejdssalene Kl. 1.

Fra Kl. 1 til 5 Arbejde.

Fra Kl. 5 til 5,40 The.

Fra Kl. 5,40 til 6,40 »silent hour« i Fællesskab (Forberedelse til Skole) eller Skolegang.

Fra Kl. 6,40 til 7,40 dels i Skole, dels Fritid (Spil, Barbering eller lignende).

Kl. 8 i Seng, dog har »special grade«-Drengene Lov til at være $\frac{1}{2}$ Time længere oppe og ryge Tobak.

Der er en særlig Straffeafdeling, hvor Drengene anbringes, naar de har gjort sig skyldige i særlig grove disciplinære Forseelser. De bliver da sat til Arbejde i hver sin Baas, saaledes at de ikke kan se hverandre. De maa ikke tale sammen, og de har Pligt til en vis Minimumspræstation af Arbejde (Stenbrydning) hver Dag. De har 8 Timers Arbejde daglig, ogsaa om Lørdagen, og al den anden Tid tilbringer de i en Straffecelle, borte fra den egentlige Anstalt. Naar de har gjort sig skyldige i mindre grove Forseelser, bliver de straffet med at blive sat ned i en lavere Klasse i en vis Tid, og saaledes at deres Oprykning paa ny Klasse igen udsættes en tilsvarende Tid.

Drengenes Paaklædning minder nærmest om vore hjemlige Spejderes; Bluser med aabent Bryst, Slips, Knæbenklæder og Sportsstrømper, bare Knæ og Lædersko. Slips og Ombojningen paa Sportsstrømperne er af forskellig Farve efter det »house«, en Dreng tilhører (rød, grøn, blå og gul). Ved Indsættelsen i Institutionen faar hver Dreng udleveret et Sæt Arbejdstøj og et Sæt pænt Tøj.

Alt Arbejde foregaar, som sagt, paa Arbejdssale, hvor der er en »instructor« tilstede. Hver Dreng faar anvist en Plads i Værkstedet, og han maa kun tale med de andre Dreng, forsaavidt det vedrører Arbejdet. Gennem Samtaler med nogle af de ansatte »instructors« fik jeg det Indtryk, at der mere blev lagt Vægt paa at lære Drengene noget end paa Kvantiteten af deres Arbejde, men man erkendte, at Tiden i Almindelighed er for kort til en fuldstændig Uddannelse i Haandværk. Det hævdedes dog, at der havde

mange Exempler paa, at Drengene senere efter Løsladelsen havde ernæret sig ved det Haandværk, de havde lært i Institutionen, i hvert Fald som Forbundtere.

Foruden de sædvanlige Embedsmænd (Inspektør, Viceinspektør, Præst, Lærer o. s. v.) findes der paa disse »institutions« nogle Embedsmænd, der kaldes »tutors«. Hvert »house« har sin »tutor«, og han har Ansvar for Disciplin og Orden i det paagældende Hus, ligesom han har Pligt til at tale med Drengene og lære dem nærmere at kende, saaledes at han er Mellemlæddet mellem Inspektionen og Drengene. Om Aftenen i Drengenes Fritid skal han være tilstede og tale med dem og hjælpe dem med forskellige Ting, saaledes at han i alle Maader er deres Raadgiver i Institutionen.

Der er særlige Skolelokaler. I Begyndelsen faar Drengene Undervisning i elementære Skolefag, senere ogsaa i andre Fag, f. Eks. i Sundhedslære, Samfundslære, Historie, Geografi, Fransk, Fagtegnning og lignende.

Til hvert »Hus« hører en særlig Spisesal, der uden for Maaltiderne anvendes til Opholdsstue for Drengene. Hver Dreng har sin faste Plads i Spisesalen, som han ikke maa forlade uden Tilladelse. De har Lov til at tale sammen under Maaltiderne, hvilket der i høj Grad gøres Brug af.

Om Vinteren er der hver fjortende Dag Komedie, Koncert, Foredrag eller levende Billeder, medens Tiden om Sommeren benyttes til udendørs Spil. Det er ikke blot fremmede, der kommer til Institutionen og spiller Komedie for Drengene, men de spiller ogsaa selv Komedie og afholder Koncerter.

Naar en Dreng, der er løsladt »on licence«, overtræder Vilkaarene, bliver han ført tilbage til en Borstal Institution, men man følger her det Princip: aldrig at lade den paagældende komme tilbage til den samme Anstalt, i hvilken han oprindelig var.

De første 3 Maaneder — altsaa »ordinary grade« — anbringes Drengene i en særlig Afdeling, hvorefter de kommer til det »house«, hvor de hører hjemme Resten af Tiden, saaledes at Drengene fra de forskellige Klasser er i »house« sammen.

I Anstalten for Piger er Forholdet derimod det, at hver Gang en Pige flyttes fra én Klasse til en anden, bliver hun samtidig overflyttet til et andet »house«. Med Hensyn til Arbejdet er det saaledes ordnet, at de begynder paa en Afdeling med Syarbejde, saa at de straks lærer at gøre deres

eget Toj i Stand. Derefter kommer de til Køkkenarbejde, saa til Vaskeri- og Strygearbejde og endelig til Havearbejde. De er hvert Sted i 3 Maaneder, og naar de har været igennem dette, kan de faa Lov til at vælge, hvilket af disse Arbejder de vil udføre, idet Hensyn tages til, hvad de skal beskæftiges med efter Løsladelsen, og de forbliver da Resten af Tiden ved dette Arbejde.

Gennemsnitstiden, i hvilken Drengene opholder sig i disse Anstalter, er lidt forskellig, imellem 21 og 24 Maaneder. For Pigernes Vedkommende er den noget kortere og varierer noget efter Efterspørgslen efter kvindeligt Arbejde i det frie Liv.

Borstal Institutions er ikke Fængsler, hvilket de ogsaa meget frabeder sig at blive kaldt. Det er nærmest Opdragelsesanstalter eller Skoler, hvor man lægger Vægten paa, at Drengene skal lære et Haandværk eller en Bestilling, hvorved de efter Løsladelsen kan føre et hæderligt Liv. Der lægges Vægt paa, at de sjæleligt og legemligt bliver styrkede til dette Liv, idet man ved Regelmæssighed, Arbejde, Undervisning, Sport og Hygiejne søger at skabe dem et Livsindhold forskelligt fra det, de tidligere har kendt. De behandles paa en menneskelig og forstaaende Maade, og der aabnes dem Adgang til ved Flid og Paapasselighed at opnaa nogle af de samme Behageligheder, som Livet ude byder paa (Sport, Aviser og Tobak m. m.). Dørene til Arbejdssalene er uafslaaede, og der er intet Opsynspersonale paa Værkstederne, men kun Fagbetjente, der underviser Eleverne. Behandlingen i Fællesskab gaar ud paa at fremme Kappelysten ikke alene mellem de enkelte Elever, men ogsaa mellem de enkelte » Huse«; saaledes kæmper om Sommeren Drengene fra forskellige »Huse« med hinanden paa Boldpladsen. I den sidste Aarsberetning om det engelske Fængselsvæsen oplyses det, at flere Elever i Beretningsaaaret har haft Tilladelse til at rejse til deres Hjem i Anledning af Sygdom eller Dødsfald i Hjemmet, og at de alle er vendt rettidig tilbage. Man har endvidere forsøgt at lade Eleverne faa Ferie, idet man lader Elever paa »special grade« rejse til deres Hjem, naar man har forviset sig om, at de har gode Hjem, og lader dem, der ikke har saadanne Hjem, i 14 Dage komme i Sommerlejr, hvor Tiden tilbringes med Sport og andre af Sommerens Fornøjelser, og hvor »tutors« og andre Funktionærer er tilstede. For at opnaa disse Begunstigelser maa Eleverne give Æresord paa, at de ikke vil

desertere eller gøre Forsøg derpaa. Det er oplyst, at af 60 Drengene, der har været i Lejr, er der kun een, der er deserteret, og at dette fremkaldte stærk Harme fra de andre Drenge Side.

Ved de ved Anstalterne ansatte »tutors« eller »house-masters« er man kommen ind paa det aller værdifuldeste: at lade de dømte komme i et mere personligt Forhold til den, der er sat til at forestaa det paagældende »house«. Hvor meget der kommer ud heraf, beror selvfølgelig paa den enkelte. Efter hvad jeg saa ved mine flygtige Besøg i disse Anstalter, hersker der det bedste, ja man kan næsten sige et kammeratligt Forhold, uden at dette udarter til Nærvished eller Frækhed fra Drengenes Side. Alt dette i Forbindelse med den fortrinlige »Efterbehandling«, der er sikret Drengene, og Adgangen til at overføre til almindelige Fængsler de Elever, som har en daarlig Indflydelse paa de andre eller iøvrigt ikke egner sig til Behandlingen, medvirker til det gode Resultat, som efter Statistikken er opnaaet.

Borstal.

Borstal er en lille By nær Rochester, der ligger 32—34 miles fra London. Institutionen ligger paa en meget høj Bakke i smukke Omgivelser. Rundt om Bygningerne, der oprindelig har været anvendt til convict prison, er der en høj Ringmur. Endvidere var der rundt om Anstalten en Del Funktionærboliger under Opførelse. De opførtes af Drengene under sagkyndig Ledelse. Indenfor Ringmuren findes et stort Antal Bygninger. Der er 4 »houses«, (der her benævnes A., B., C. og D.), med Plads til 100 Drengene i hvert »house«, der er i 2 Etager. Der er saaledes Plads til 400 Drengene; den Dag, jeg var der, var Belæget 275. De 3 af disse »houses« er indrettet med Celler, 100 i hver, som en Cellefløj i et Fængsel. Cellerne er ret store og lyse, med stort Vindu, som man uden Besvær kan se ud ad. Der findes Plankesenge, kun Drengene i »special grade« har Jernsenge. Det fjerde »house« er indrettet saaledes, at den nederste Del er tænkt anvendt til Spisesale og Opholdsværelser, og i 2den Etage findes 4 store Sovesale. Imellem disse gaar en Korridor, og Muren fra Sovesalene ud til Korridoren er kun bygget halvt op. Paa Korridoren er der Vagt hele Natten, og der brænder Lys hele Natten paa Sovesalene. Det var oprindelig tænkt, at »special grade«-Drengene skulde flyttes over i dette »house«, men det var senere opgivet. I

de andre 3 »houses« er underste Etage indrettet saaledes, at den tjener til Spise- og Opholdsstue, idet der bliver flyttet Borde og Bænke ud midt i Gangen.

Der findes 4 gode Skolelokaler, ligesom Kirken midlertidigt anvendes til Skole.

Foruden de 4 omtalte »houses«, findes der særlige Bygninger til Køkken, Vaskeri, de forskellige Værksteder, Kedelhus og Sygehus, hvor der er særlig Spise- og Opholdsstue for Rekonvalescenter, samt et Gymnastiklokale, der ogsaa anvendes til Foredrag, Koncerter og lignende. Rundt om Anstalten er der en Køkkenhave, hvor 12 Drengene arbejdede; den er indhegnet med Tremmestakit og Pigtraad. Endvidere hører der til Anstalten et stort Landbrug, der drives ved Drengene, og her havde 30 Drengene Beskæftigelse. Der er endelig en særlig Straffefdeling med 20 Straffeceller og med Cellegaarde til Stenbrydning. Nogle af Drengene af »special grade« kunde faa et Passérpas, saaledes at de kunde faa Lov til alene at gaa igennem Porten og ud paa Terrænet, hvor de enten har Arbejde eller faar Lov til at spille Fodbold.

Feltham.

Feltham ligger en 10—15 miles fra London, og Institutionen ligger 1 à 2 miles fra en lille By af samme Navn. Anstalten har oprindelig været brugt som Reformatory School. Til Anstalten hører et Terræn ca. 50 acres, der er indhegnet af en lav Ringmur (ca. 2 Yard høj). Midt paa Terrænet ligger Bygningerne, der bestaar af 1 Hovedbygning og 2 tilbyggede Sidebygninger. Der er ogsaa her 4 »houses«, der kaldes Nordre, Søndre, Østre og Vestre »house«. Der er Plads til 500 Drengene; der var den Dag, jeg besøgte Anstalten, kun 282. En Del af Værkstederne laa i de Bygninger, hvor Drengene havde Ophold, men en anden Del af dem fandtes i særlige Bygninger, rundt om paa Terrænet, nær Hovedbygningen. I selve Hovedbygningen havde endvidere flere Embedsmænd (Inspektør, Viceinspektør og Præst) deres Embedsboliger. Til Anstalten hørte et større Landbrug (5 Heste, 14 Koer, ca. 100 Svin og en Del Fjerkræ), som blev drevet ved Drengene (36). Paa Anstalten fandtes en Grusgrav, og en Del Drengene, der ikke var egnede til at lære egentligt Haandværk, blev beskæftigede her, idet de lavede Cementmurstene og Cementgangfliser. I Feltham anbringes alle, der er mindre udrustede i aandelig Hen-

seende. Man fortalte mig, at disse Drenge tidligere havde været anbragt paa en særlig Afdeling og paa særlige Arbejdshold, men at man var kommet bort fra det, fordi de saa vanskelig kunde klare sig overfor de andre Drenge, der drillede og plagede dem. Nu anbringes de imellem de andre i Anstalten. Der var indrettet særlige Observationsceller for Epileptikere og for Drenge, der skulde være under Observation hele Døgnet. En Del Drenge, som efter Løsladelsen vilde ud at sejle, blev uddannede til Kokke, idet de foruden at lave den Mad, Drengene faar i Anstalten, visse Dage om Ugen fik Lov til at lave forskellige Retter og Kager, som man faar ude i det frie Liv. Denne Mad faar saa »special grade«-Drengene Lov til at spise.

Der var 5 Skolelokaler, hvor Undervisning gaves paa samme Maade som i Borstal, og en særlig Gymnastiksal, som ogsaa anvendes til Koncerter, Foredrag, Lysbilleder og lignende. Institutionen ejede et Apparat for levende Billeder.

Til hvert »house« horer der en særlig Spise- og Opholdssal, hvor alle Drengene fra vedkommende »house« kommer sammen. I et særligt Rum spiser »special grade«-Drengene.

Sovecellerne er ret store, lyse og venlige. Drengene maa have en Del Billeder og Bøger hos sig i Cellerne, og nogen skarp Kritik udøves ikke; hos mange Drenge saa jeg en større Samling Cigaretbilleder. Alle Drenge ligger i Jærnsenge.

Endelig findes der særlige Sportspladser paa Anstaltens Terræn.

Aylesbury.

Aylesbury er Borstal Institution for Piger. Den ligger i en lille By af samme Navn, ca. 40 miles fra London, og har Plads til 300 Piger; der var den Dag, jeg besøgte den, 107, og det gennemsnitlige Antal er ca. 150. Der findes en Hovedbygning, bygget efter Radial-Systemet, med 3 »wings«. I den ene Fløj anbringes »ordinary grade«, og i den anden Fløj anbringes »intermediate«, (der for Pigers Vedkommende kun strækker sig over 3 Maaneder), og i den tredje Fløj anbringes Piger, der enten har været løsladt »on licence« og ikke overholdt Betingelserne, eller som er rømt fra Anstalten og bragt tilbage. Paa de første 2 Stadier indtages Maaltiderne paa den underste Etage i Fløjen, hvor

der er stillet Borde og Bænke frem i Gangene. Cellerne i disse Floje er ret store, men Vinduerne er smaa og højt-siddende. Alle har Jernsenge med Spiralbund. Der er Stengulv i Cellerne.

Naar en Pige kommer i »probation« (hvor hun skal være mindst 6 Maaneder), bliver hun flyttet over i en anden Bygning, hvor der kun er »probation«-Piger. Her er Cellerne noget lysere, og til disse Piger er der indrettet en særlig Spisesal og et særligt Opholdsrum med Stole og Borde og med et Klaver.

Naar de kommer i »special grade«, bliver de paany flyttet over i et andet Hus og har ogsaa her særlig Spisestue og en Opholdsstue med Kurvelænestole og noget pænere Bohave. Her er ogsaa Klaver.

»Star special grade« har Ophold i samme Hus, men maa spise deres Maaltider paa et særligt dertil indrettet Sted.

Der er 3 store, gode Skolelokaler, og Pigerne faar Undervisning som Drengene. Der er et særligt Forsamlingslokale, hvor de kommer sammen 3 Gange om Ugen. Her er Klaver, og her har de Lov til at danse: »intermediate« 3 Gange og »special grade« 3 Gange om Ugen.

Eftersom de kommer i forskellige Klasser, faar de en forskellig farvet Flip paa. De Piger, der arbejder i Haven, gaar klædt som vore kvindelige Spejdere. Piger i »special grade« faar ogsaa Lov til at komme ud og arbejde i et lille Landbrug, der horer til Anstalten; her arbejder de uden stadt Opsyn.

Der er kun ansat Kvinder ved denne Institution. En stor Del af Opsynspersonalet bor paa selve Institutionen, hvor de ogsaa faar hele deres Forplejning. Paa Sygeafdelingen er der indrettet en særlig Afdeling for dem.

Borstal Association.

Til Borstal-institutions er der knyttet et Selskab, *Borstal association*. Dets Opgave er at iværksætte den ovenfor berorte Efterbehandling. De unge bliver besøgt, medens de endnu sidder i Institutionen, og der bliver talt med dem om deres Planer for Fremtiden. Naar en Dreng eller Pige løslades »on licence«, har en af Foreningens Repræsentanter Tilsyn og Kontrol med Vedkommende. Saa vidt muligt skaffes der dem Plads ved Løsladelsen, ligesom der skaffes dem, der ingen Hjem har, Logis paa et dertil egnet Sted. Enhver, der løslades fra en Borstal Institution, faar af dette

Selskab foræret et fuldstændigt personligt Udstyr, Pigerne endogsaa saa meget, at de faar en Kuffert til at transportere det i. Med korte Mellemrum bliver de tilset i deres Pladser eller Hjem, eller de maa melde sig hos Repræsentanten, og der afgives stadig Meldinger til vedkommende Borstal Institution, hvorfra de er løsladt. Efter den sidste Aarsberetning (for Aaret 1922—23) for »Borstal Association« oplyses, at af 502 Drengene og 63 Piger, løsladte i det paagældende Aar, er 436 eller 77 pCt. rapporteret som tilfredsstillende, 76 eller 13 pCt. som utilfredsstillende og 53 eller 9 pCt. som dømt paany. Efter samme Beretning er Forholdet for Drengene og Piger, løsladte i Aaret 1911—12, følgende: 270 Drengene, 26 Piger, ialt 296; af disse er 107 Drengene og 11 Piger, ialt 118, siden straffede, medens 163 Drengene og 15 Piger, ialt 178, ikke siden har været straffede, hvilket udgør henholdsvis ca. 40 pCt. straffede og ca. 60 pCt. ikke straffede. Endelig oplyses det, at af de i Aaret 1920—21 løsladte Drengene er 74,5 pCt. ikke straffede igen og af Pigerne 77,77 pCt.

Midlerne til dette Selskabs Virksomhed skaffes dels ad frivillig Vej, dels ved et Statstilskud, og det har Repræsentanter rundt om i hele Landet.

Den modificerede Borstalbehandling.

Overfor Drengene og Piger imellem 16 og 21 Aar, som ikke opfylder Betingelserne for at underkastes Borstalbehandling, gaar man frem paa følgende Maade: Dømmes de til imprisonment i indtil 3 Maaneder, udslaar de Straffen i det i den paagældende Retskreds beliggende local prison. Idømmes de længere Tid end 3 Maaneder, sendes de til et Fængsel, hvor der er indrettet en særlig Afdeling for dem, og underkastes dér modificeret Borstalbehandling.

De holdes adskilt fra andre Fanger. Straffen afsones i 2 Klasser, »ordinary« og »special«. I »ordinary grade« forbliver de, indtil de har tjent 300 marks; de kan ved god Opførsel og Flid tjene 25 marks om Ugen. De faar ingen Ducor. Maaltiderne indtages i Celle, Arbejdet foregaar paa en særlig Arbejdssal borte fra det egentlige Fængsel. De faar Undervisning om Aftenen i almindelige Skolefag. De bærer den samme Dragt som Borstal-Drengene. Naar de kommer i »special grade«, faar de en anden Dragt og faar Lejlighed til at tjene en Ducor, 6 d. om Ugen, og de spiser Maaltiderne i Fællesskab.

De faar den samme Afkortning i Straffen som andre domte til imprisonment, men kun hvis *young prisoners committee* approberer det, idet denne skal udtale et Skon over, hvorvidt det er gavnligt for de domte eller ej. »The young prisoners committee« virker paa samme Maade overfor disse Drengene som »Borstal association« overfor Borstal-Drengene.

Det modificerede Borstalsystem praktiseres i flere local prisons, deriblandt Fængslet i Bedford, en lille By ca. 50 miles fra London (se foran). Dette Fængsel er bygget efter Radialsystemet og har 3 Floje eller »wings« med Plads til 50 Fanger i hver Floj. I de to Floje var der anbragt almindelige Fanger, medens Drengene var anbragt i den tredje Floj. De sysselsættes ved Arbejde i en Cellebygning udenfor det egentlige Fængsel og kommer kun ind i dette, efter at de andre Fanger er lukket ind i Cellerne. I Bedford Fængslet er det noget strengere med Arbejdet, idet Drengene de Dage, de ikke faar Undervisning om Aftenen, maa arbejde paa Værkstedet. De sysselsættes ellers saa vidt muligt ved Havearbejde, ligesom de har Exercits i fri Luft.

Overfor Personer under 21 Aar domt til penal servitude, anvendes ogsaa modificeret Borstalbehandling. De samles i et convict prison, hvor de holdes adskilt fra andre »convict prisoners«. Tidligere har de været samlet i Dartmoor, men om de endnu henbringes der, ved jeg ikke. »Borstal association« tager sig af disse Drengene ved Losladelsen.

P r e v e n t i v e D e t e n t i o n .

Ved *prevention of crime act* af 1908 — den samme Lov, som indførte Borstalbehandling — indførtes *p r e v e n t i v e d e t e n t i o n*. Ifølge Loven kan Retten i visse nærmere angivne Tilfælde, i Tillæg til en penal servitude Straf, idomme preventive detention i ikke over 10 Aar og ikke under 5 Aar. Betingelsen herfor er, at domfældte er en »habitual criminal«, hvorved forstås, at Vedkommende 3 Gange tidligere efter det fyldte 16 Aar har været domt for Forbrydelser, eller at han vedvarende fører et uhæderligt og forbryderisk Liv, eller at han ved en tidligere Dom er domt som »habitual criminal« til preventive detention. Ved Lovens Forelæggelse for Parlamentet fremhævedes det, at ikke alle habituelle Forbrydere vilde være hjemfaldne til denne Lov,

men kun »the men with an object, sound in mind — so far as a criminal could be sound in mind — and in body, competent, often highly skilled, and who deliberately, with their eyes open, preferred a life of crime, and knew all the tricks and turns and manœuvres necessary for that life«.

Det er Meningen, at Loven skal bringes til Anvendelse paa dem, der er en Fare for Samfundet, og ikke paa dem, der kun er en Byrde eller Plage for det. Forholdet er her-efter det, at Retten, naar en Tiltalt har begaaet en Forbrydelse, for hvilken han idømmes penal servitude, kan fastslaa ved Nævningers Kendelse, at Tiltalte er en habituel Forbryder, og som saadan domme ham til efter udstaaet Straf at hensættes i preventive detention, for hvilken der i selve Dommen fastsættes en bestemt Tid indenfor Lovens Grænser (5 til 10 Aar). Efter at Domfældte har afsonet den ham idømte penal-servitude Straf, overføres han til en preventive detention-Anstalt.

Der findes 3 forskellige Grader: *ordinary*, *special* og *disciplinary grade*. I »ordinary grade« kan Fangen ved god Opførsel og Flid tjene »certificates«; for hver 6 Maaneder, der gaar, kan han tjene 1 »certificate«, for hvilket han faar 5 sh. Ved det fjerde »certificate«s Opnaaelse — altsaa naar 2 Aar er gaaet — kommer Fangen i »special grade«; han kan tjene en daglig Ducør fra 1—3 d. — I et Marketenderi kan Fangerne, naar de har tjent deres første »certificate«, købe forskellige Ting, f. Eks. Pibe, Tobak, Marmelade og Bøger. Naar 3 »certificates« er tjent, faar Fangen Lejlighed til at dyrke et lille Stykke Jord, og faar det fulde Udbytte af Jorden, idet Produkterne, der frembringes her, sælges til Markedspris enten til Anstalten eller i Byen. — »Ordinary« og »special grade« har hver sin Spise- og Opholdsstue, hvor de maa ryge Tobak efter Middag og om Aftenen. »Special grade« har Lov til at ryge i noget større Udstrækning, ligesom de kan faa flere Bøger og faa dem oftere byttet. »Ordinary grade« faar Ugeblade, »special grade« Dagblade.

Endelig er der »disciplinary class«, hvor Fangen kan hensættes enten paa Grund af daarlig Opførsel, eller fordi han udøver en daarlig Indflydelse paa de andre Fanger. De behandles her som »convict prisoners«, er iført Fangedragt, faar ingen Ducører og maa indtage deres Maaltider og tilbringe Fritiden i Celle.

Iøvrigt findes her de sædvanlige Straffe, de mindre

strenge kan Inspektøren ikende, medens alvorlige disciplinære Sager indberettes enten til »the directors« eller »board of visitors«, der kan ikende større disciplinære Straffe. Korporelig Straf kan idømmes for Oprør og Forsøg derpaa eller grov personlig Vold mod nogen af Fængslets Embedsmænd.

Ved Loven er det bestemt, at »secretary of state« kan udnævne et Raad (*board of visitors*), af hvilket mindst 2 Medlemmer skal være Fredsdommere (*justices of peace*), og som har nærmere af ham angivne Pligter. Foruden dette »board of visitors«, der delvis har Myndighed i disciplinære Sager, skal der nedsættes en *committee*, hvis Medlemmer, der ogsaa udnævnes af »secretary of state«, jævnligt kommer og holder Møder og taler med Fangerne, hvorefter de afgiver Beretning til »the directors of convict prisons«, som igen skal give Beretning til »secretary of state«, der har til Pligt mindst en Gang for hvert tredje Aar, en Fange er under preventive detention, at optage til Overvejelse Spørgsmaalet om Fangens Løsladelse »on licence«, hvilken »secretary of state« har Myndighed til at indrømme paa et hvilket som helst Tidspunkt. Hvis Løsladelse besluttet, løslades Fangen »on licence«, d. v. s. betinget, og under Tilsyn af en Person eller Forening, som dertil bliver udpeget. Hvis man kan, skaffer man ham Arbejde, og dette er en af Grundene til, at man i Tider, hvor det er vanskeligt at faa Arbejde, beholder dem længere under preventive detention end i Tider, hvor det er let at faa Arbejde ude i det frie Liv. Formen de for Løsladelsen fastsatte Betingelser at være overtraadt, bliver paa-gældende bragt for en Domstol, der afgør, om dette er Tilfældet, og i bekræftende Fald genindsættes han i Anstalten. Den Tid, der er forløben fra hans Løsladelse »on licence«, indtil han overtræder Betingelserne, regnes som hørende med til den afsonede Del af preventive detention, medens Tiden mellem Overtrædelsen af Betingelsen og hans Tilbagebringelse til Anstalten ikke medregnes. Endvidere har »secretary of state« Magt til uden Betingelser at løslade saadanne Personer, som er løsladt »on licence«, og han skal gøre det 5 Aar efter Personens første Løsladelse »on licence«, hvis han har overholdt Betingelserne.

Medens en Fange kan løslades forinden Udlobet af den for hans Detention i Dommen fastsatte Tidsfrist, idet han ved Flid og god Opførsel og i Kraft af den Formodning, man derefter kan have om, at han fremtidig vil føre et retskaffent Liv, kan opnaa Løsladelse »on licence«, savner man

paa den anden Side Magt til at holde en Fange tilbage længere Tid, end hans Dom lyder paa, selv om man er fuldt klar over, at han er upaaavirket og maa formodes at have den samme Vilje til at leve af Forbrydelser, som han ved Indsættelsen havde.

Der findes 2 preventive detention prisons, nemlig for Mænd: Camp Hill og for Kvinder: en Afdeling af Liverpool convict prison¹⁾).

Camp Hill.

Preventive detention udstaaes — for saa vidt angaar Mænd — i en særlig dertil indrettet Anstalt, *Camp Hill*, der ligger 1 ½ 2 miles fra Byen Newport paa Øen Wight, syd for England. Fængslet er nybygget og taget i Brug 1912. Det ligger paa en høj Bakke i overordentlig smukke Omgivelser, med meget vid Udsigt ud over Landskabet. I Fængslet — der udelukkende bruges til preventive detention — kan der være ca. 400 Fanger; den Dag, jeg var der, var Fangetallet kun 132, og det højeste Belæg siden Anstaltens Ibrugtagelse er 271.

Alt Arbejde foregaar i Fællesskab. Af Arbejder fandtes her: Snedkeri, Smede- og Blikkenslageri, Skomageri, Skræderi, Maler-, Køkken- og Rengøringsarbejde, Skovarbejde og Havearbejde. Fanger, der har Lyst til og Anlæg for et Haandværk, faar Lov til at lære det, saaledes at Muligheden for at leve et hæderligt Liv efter Løsladelsen bliver større.

Uden om Ringmuren, som omgiver Anstalten, er der store Skovstrækninger, hvor Fangerne beskæftiges med Skovarbejde, og paa Strækninger, hvor Skoven var fældet, var de begyndt at kullivere Jorden. Med et Arbejdshold paa ca. 12 Mand var der 2 Betjente, der ikke var bevæbnede.

Arbejdet indenfor Ringmuren foregik for Haandværkernes Vedkommende paa særlige Arbejdssale. Der gik en Del Fanger rundt paa Terrænet indenfor Ringmuren uden at være under Opsigt; det var det saakaldte *honour party*, d. v. s. Fanger, der havde givet Æresord paa, at de ikke vilde undvige, gøre Forsøg derpaa eller rapse, men i enhver Henseende opføre sig godt. — Paa dette Terræn blev der dyrket en Del Blomster, og man havde her gjort Frøavl til et særligt Speciale. Der var særlige Torrestuer, Opbevaringsstuer og Pakkestuer; Frøet blev solgt til andre Anstalter. Endvidere gik en af disse Fanger uden for Porten og gjorde

¹⁾ I 1922—23 var det daglige Gennemsnitsantal af Preventive detention Fanger 109 Mænd og 2 Kvinder.

rent. Udenom Ringmuren gik der Dag og Nat en Vagt, der var bevæbnet med en Bosse, ellers var intet af Mandskabet bevæbnet med andet end en almindelig Politistav.

Fangerne ligger om Natten i deres Celler, der var store og lyse og med pænt Inventar. Korridorerne i Celleflojene var meget brede og lyse. Naar der skulde være Koncert eller Foredrag, blev det holdt i disse Korridorer, hvor Fangerne saa samledes, idet Fangerne fra den Floj, hvor der ikke var Koncert, kom over i den, hvor Koncerten holdtes, medbringende deres Stole. Gamle Fanger havde ogsaa her Stole med Armlæn.

De 2 Klasser af Fanger holdtes indbyrdes adskilt under Maaltiderne og i Fritiden om Aftenen i 2 store Lokaler, hvor en enkelt Betjent kunde holde Opsyn med begge Afdelinger.

I en af de Celler, jeg var inde i, saa jeg, at der laa det sidst udkomne Nummer af »Daily Mail«; det var hos en »special grade« Mand.

Der var en særlig Badeanstalt, hvor de en Gang om Ugen faar Karbad. Der fandtes kun en enkelt Sygecelle i Fængslet. Anstalten har Læge fælles med det kun nogle faa Minutters Gang derfra liggende Parkhurst Fængsel, hvortil Fanger, der lider af alvorligere eller mere langvarige Sygdomme, overføres.

Fanger af enhver Alder kommer til Camp Hill, hvor der er indrettet særlige Afdelinger for gamle Fanger og dem, der af andre Grunde ikke er fuldt arbejdsdygtige, og disse Fanger sysselsættes med lettere Arbejde som Strømpestriking, Kantning af Postsække o. lign.

Udenfor den egentlige Ringmur, der omgiver selve Fængslet, fandtes en Afdeling kaldet *parole lines cabins*, hvor der kunde være 16 Fanger. Den laa paa et vidtstrakt Terræn, der igen var omgivet af en Ringmur. Der fandtes en Bygning med 8 Celler i hver Side. Hver Celle var saaledes indrettet, at den forreste Del af Cellen var udstyret nærmest som en almindelig Celle, men bagved denne fandtes et lille Rum med Bord, Stol og et lille Gasbord med Gasapparat, hvor Fangerne kunde faa Lov til at lave The, som de kan købe i Marketenderiet. Døren til disse Celler var forsynet med 2 Laase, og kun den ene af disse var laaset om Dagen, og denne Laas havde Fangerne selv Nøgle til. Endvidere fandtes der i Forbindelse med disse Celler, men i en særlig lille Bygning, en fælles Spise- og Opholdsstue,

ligesom der var et særligt lille Køkken, hvor Fangerne kunde varme deres Mad og lave The. Der var et vidtstrakt Terræn, bevokset med Busket, hvor Fangerne i deres Fritid havde Lov til at spasere. I den nævnte Afdeling anbringes Fanger hørende til special grade, som har givet deres Æresord paa ikke at ville undvige. Af 175, der har været anbragt i disse »parole lines« Celler, er der ingen, der er romt, og kun 3 er tilbageført til Fængslet paa Grund af daarlig Opførsel.

Der var Ro og Orden i Anstalten og god Disciplin, og alt gik paa en stilfærdig og hjemlig Maade uden nogen Militærdisciplin eller Strengthed.

Central Association.

Til Hjælp for Fangerne ved Løsladelsen er der i Lighed med Borstal Associationen oprettet en særlig Forening, Central Association, hvis Formaal er at hjælpe Fanger, løsladt »on licence«, med at skaffe dem Pladser og i det hele staa dem bi med Raad og Daad, og saaledes at Foreningens Repræsentanter for Fangens Løsladelse kommer paa Anstalten og taler med ham om hans Fremtidsplaner. Ogsaa disse Fanger faar ved deres Løsladelse et Sæt Tøj og hjælpes iøvrigt paa forskellig Maade.

Med Hensyn til Behandlingen af unge Forbrydere er det sikkert uhyre vigtigt, at de er udskilt til særlig Behandling enten i Borstal institutions eller i de forskellige Fængsler. Det gør dem sikkert bedre egnede til at genindtræde i Samfundet som nyttige Medlemmer, end om de havde afsonet en Række korte Straffe i de almindelige Fængsler. Om den Tid, en Dreng bliver i Institutionen eller kan blive der, er tilstrækkelig til, at han virkelig kan lære et Haandværk, er tvivlsomt, og Systemet vilde vel blive endnu virksommere, om man udstrakte Tidsgrænsen for Opholdet til f. Eks. 4 Aar, og saa virkelig beholdt de Dreng, som skulde uddannes i Haandværksfag, hele denne Tid. Som Forholdet nu er, har det imidlertid virket relativt tilfredsstillende, idet som anført 60 pCt. af de Dreng, der i Aaret 1911 til 1912 blev dømt til Borstalbehandling, endnu er paa fri Fod, og ikke siden har været tiltalt for nogen Lovovertrædelse. Det efter min Mening værdifuldeste i det engelske Borstal-System er, at der i Anstalterne findes Men-

nesker, der har Evne til at sætte sig ind i de unges Tankegang og leve det daglige Liv med dem, ikke blot som deres Overordnede, men mere som deres Venner og Raadgivere, og som under dette Samliv formaar at knytte saadanne personlige Baand, at de kommer i et fortroligt Forhold til de unge. Jeg tror ikke, det vilde være saa vanskeligt her hjemme i Danmark at finde dertil egnede Mennesker, idet der gennem den sidste Menneskealder ude i det frie Liv er foretaget et Ungdomsarbejde, der nu er saa stærkt organiseret og saa omfangsrigt, og som herigennem har indhøstet saa store Erfaringer, at man sikkert vilde kunne drage sig det til Nytte. Jeg tænker her fornemmeligst paa K. F. U. M., hvor mange Mennesker har gjort en stor Indsats for Arbejdet med de Unge, men ogsaa udenfor K. F. U. M. er Arbejdet med de Unge taget op gennem Spejderbevægelsen og Idrætsforeninger. I de engelske Borstal institutions, jeg saa, var det saaledes, at Præst og Viceinspektør var »tutor« for hvert sit »Hus«, medens der ved de andre »Huse« var ansat særlige »tutors«, og de, jeg der talte med, var yngre Mennesker netop af den Type, som jeg kender her hjemmefra, optaget af deres Arbejde og af Kærlighed til de Mennesker, som de havde Ansvar for. Disse »tutors«, synes jeg, er Hovedhjørnestenen i Borstalbehandlingen. Deres Virksomhed er ikke blot af den største Betydning for Behandlingen i Anstalten, men den betinger ogsaa en heldig Løsning af Efterbehandlingen, idet det er nødvendigt at kende den enkelte til Bunds for at være med til at disponere over hans Fremtid.

Man var i England meget omfindtlig overfor Benævnelsen af deres »institutions« og disses Indvaanere, idet de konsekvent rettede en, naar man kom til at sige Fængsel og Fanger. Det er ikke og skal ikke være Fængsler eller Straffeanstalter. Jeg tror, at dette har nogen psykologisk Betydning, som man ikke skal undervurdere, og som man derfor ogsaa skal tage Hensyn til ved den danske Udførelse af de Tanker, der ligger til Grund for Systemet.

Efter den fornylig afgaaede engelske Fængselschef, Sir *Ruggles-Brise's* Bog: »The english prison system«, der udkom i 1921, er der, siden Bestemmelserne om preventive detention traadte i Kraft 1909, løsladt 389 Fanger fra preventive detention prisons. Af disse blev 325 eller 84 pCt. løsladt »on license« som egnede til at sættes i Frihed, medens kun 64 afsonede hele den idømte Detention. Om de 389 løsladte meddeles der endvidere det negative, at der om 210

af dem ikke er hørt noget utilfredsstillende, hvilket vil sige, at disse i alle Tilfælde ikke paany er idømt Straf for Lovovertrædelse, eller at 54 pCt. af de løsladte ikke er kommen tilbage.

Paa min Forespørgsel til Inspektoren for Camp Hill, om de dér anbragte Detentionsfanger aldrig forsøgte at gøre Oprør, svarede han, at det kun var sket en Gang kort Tid efter Institutets Indførelse, idet Fangerne havde faaet den Opfattelse, at de ikke skulde bestille andet end »drikke Whisky og Sodavand«, men efter at Institutionen var kommen under fastere og mere bestemte Former, var det stadig gaaet godt. Af disciplinære Straffe var der i det sidste Aar ikke ikendt mere end 60. En Svaghed ved Systemet er det imidlertid, at man ikke kan beholde en Mand udover et bestemt Aaremaal, fastsat i Dommen; det ovenfor anførte Tal viser, at det ikke vilde blive mange Tilfælde, hvor Forlængelse var ønskelig, og det er maaske et Spørgsmaal, om ikke Udsigten til en vedvarende Detention vilde bøje dem, der ikke er bøjet under det nuværende System, og som forlader Anstalten stadig som en Fare for Samfundet.

Danmark.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1923.

Ved ERIK KAMPMANN, Kontorchef i Direktoratet for Fængselsvæsenet.

De officielle Beretninger om Straffeanstaltene's Tilstand har saavel med Hensyn til Form som Indhold i Tidens Løb gennemgaaet forskellige Stadier. Fra 1849 til 1857 afgav den daværende Overinspektør for Fængselsvæsenet til Justitsministeriet *aarlige* Beretninger om de civile Straffeanstalters Tilstand, hvilke Beretninger offentliggjordes i »Departementstidende«. For Tidsrummet 1. Januar 1858 til 31. Marts 1891 foreligger derefter — bortset fra en enkelt 3-aarig Beretning — en Række *5-aarige* Beretninger. Da man imidlertid skønnede, at de 5-aarige Beretninger paa den ene Side paa Grund af Tidsrummets relative Korthed ikke gav saa gode statistiske Oplysninger som ønskeligt, hvorfor det da ogsaa havde vist sig nødvendigt i saa

Henseende at supplere dem med Sammendragninger og Bearbejdelser omfattende længere Tidsrum, og paa den anden Side frembød den utvivlsomme Ulempe, at der hengik flere Aar, inden der forelaa nogen officiel Beretning om det enkelte Aar, resolverede Justitsministeriet, at der paany, som indtil 1857, skulde afgives *aarlige* Beretninger om Straffeanstalterne, og at de skulde indeholde dels Efterretninger vedrørende Fængselsvæsenet i Almindelighed, dels Uddrag af de fra de enkelte Straffeanstalter indkomne Beretninger, dels endelig en kortfattet statistisk Sammenstilling af Oplysningerne fra de enkelte Anstalter. Saadanne — 3-delte — aarlige Beretninger er derefter afgivet i væsentlig uforandret Form for Tidsrummet fra 1. April 1891 til 31. Marts 1922. Men medens den første af disse Beretninger kun var paa godt 100 trykte Sider, steg Omfanget mere og mere, indtil man i de seneste Aar naaede op til det dobbelte. Hovedmanglen ved det i 1891 skete Systemskifte — Optagelsen af de forskellige Oplysninger for *hver Straffeanstalt for sig* — hvorved al Overskuelighed i Virkeligheden gaar tabt, blev derved end mere fremtrædende. Man besluttede sig derfor til en gennemgribende Reform af Beretningsformen, og ved den i Efteraaret 1923 udgivne Beretning for Finansaaret 1922—23 har man derefter gjort de fra de enkelte Straffeanstalter modtagne Indberetninger til Genstand for *en systematisk Sammenarbejdning* i Lighed med, hvad der fandt Sted ved de fornævnte 5-aarige Beretninger, ligesom man med Hensyn til det egentlige statistiske Materiale har søgt dels ved Omarbejdning, dels ved Tilføjeelse af en Række nye tabellariske Oversigter at gøre Materialet baade lettere anvendeligt og mere fyldestgørende. Endelig har man som noget helt nyt i et *Tillæg* til Beretningen meddelt kortfattede Oversigtstabeller over de kommunale Arresthuses og Tvangsarbejdsanstalters Plads- og Belægningsforhold pr. 31. Marts 1923. Paa den anden Side er udeladt det tidligere Afsnit indeholdende Lovbestemmelser og ministerielle Afgørelser, der fremtidig tænkes udgivet særskilt.

Den nye Form for Beretning, der forbinder de tidligere 5-Aarsberetningers Overskuelighed med 1-Aarsberetningens Friskhed som »Nyhedsmeddeler«, har endelig foruden Udgiftsbesparelsen det ikke ringe Fortrin at tilvejebringe en i systematisk Henseende ret nøje Overensstemmelse mellem den danske Beretning og de af den norske og svenske Fængselsstyrelse udgivne tilsvarende Beretninger.

Med Hensyn til Pladsforholdene og Fangebelæget i Straffeanstalterne var Forholdet den 31. Marts 1923 følgende:

	Plads til:	Fange- belæg:
<i>Mænd:</i>		
Horsens Straffeanstalt.....	423	409
Annekset i Bjerre	22	21
Kolonien i Kølsen	38	34
Vridsløselille Straffeanstalt	383	368
Nyborg Straffeanstalt	457	440
Ialt	1323	1272

Tuberkulosesygehuset ved Nyborg Straffeanstalt 17 9

<i>Kvinder:</i>		
Christianshavns Straffeanstalt	293	82

Med Hensyn til Landets 15 Tvangsarbejdsanstalter og 99 Arresthuse var de tilsvarende Tal den 31. Marts 1923 følgende:

	Plads til:	Fangebelæg:		
		Mænd:	Kvinder:	Ialt:
Tvangsarbejdsanstalterne	669	192	19	211
Arresthusene	2380	1002	90	1092

Af Arresthusenes samlede Belæg (1092) var 508 Varetægtsfanger, nemlig 37 Kvinder og 471 Mænd, men af disse sidste afventede ikke mindre end 152 Plads i Straffeanstalterne for Mænd. De fordelte sig med 35 i Københavns Vestre Fængsel, 15 i Københavns Amts Arresthus og 102 i 46 Arresthuse i Provinsbyerne. Lægges disse 152 Personer til det ovennævnte Belæg i Straffeanstalterne for Mænd (1272) faas ialt den 31. Marts 1923 1424 Mandspersoner dømt til Straf-arbejde, et Tal der ligger noget højere end det tilsvarende Tal Aaret forud, der var 1401.

Med Hensyn til Pladsmangelens vekslende Omfang i Løbet af 1923 skal endelig bemærkes: Den 1. Januar 1923 hendsad der i Landets Arresthuse 102 mandlige Arrestanter, der ventede paa Plads i Straffeanstalterne. Maksimum naaedes omkring Midten af April Maaned med 156, medens man ved Aarets Udgang var nede paa 43, der var Aarets laveste Tal.

Der er ikke i Aarets Løb ved Straffeanstalterne foretaget Udvidelser eller Nybygninger. Derimod er den i Fjor — Tidsskriftet XI. Aargang S. 141 — omtalte nye Kirke-

bygning ved Nyborg Straffeanstalt bleven fuldført og den 2. December 1923 indviet af Biskoppen over Fyens Stift. Ved Færdiggørelsen af Kirkens smukke Indre — derunder særlig ved Inventarets Forarbejdelse og Opstilling — er i ikke ringe Omfang benyttet Fangearbejdskraft. I Kirken er der Plads til ialt 234 Fanger, heraf 12 i almindelige lukkede Cellestole, 168 i lukkede Cellestole med saa lave Skillevægge, at Fangerne kun, naar de sidder ned, er afskaaret fra at se hinanden, og endelig 54 paa Fællesbænke. Endvidere er der i Kirken indrettet 30 Pladser for de til Fængslet hørende Tjenestemænd og disses Paarørende.

For i videst muligt Omfang at lette det direkte Samkvem mellem norske, svenske og danske Fængsels-tjenestemænd, er der fra de respektive Overbestyrelser tilgaaet de dem underlagte Fængslers Bestyrere Anmodning om at tilstede Personer, der er forsynede med anbefalingsskrivelse fra deres eget Lands Overbestyrelse, Adgang til Fængslerne uden forud at indhente Samtykke fra paagældende Styrelse.

I September Maaned afholdtes i Tilslutning til »Svenska Fångvårdssällskapet«s Aarsmøde i Malmö et fælles svensk-dansk Møde af fængselsinteresserede. Tanken om at forbinde det nævnte Aarsmøde med en Sammenkomst mellem svenske og danske Fængselsmænd var udgaaet fra nævnte Selskab. Mødet var af ganske uofficiel Karakter og nærmest af orienterende Art. Efter de Udtalelser, som under Mødet faldt fra forskellig Side, tør det maaske forventes, at det vil kunne danne Indledning til en Genoptagelse af de skandinaviske Fængselsmøder, som for ca. 40 Aar siden gennem nogle Aar afholdtes af den da bestaaende »Nordiske Penitentfærelse«.

Til Gennemførelse af de af Sparekommissionen af 21. Februar 1921 — se Tidsskriftets XI. Aargang Side 142 — i saa Henseende fremsatte Forslag er der i Aarets Løb for Straffeanstaltens Tjenestemænd udstedt 2 nye Reglementer, nemlig dels ændrede »Regler om Ferie for de ved Straffeanstalterne ansatte Tjenestemænd samt for Reservebetjente og andre daglønnede Funktionærer ved Straffeanstalterne« dels et ændret »Uniformsreglement for de ved Straffeanstalterne ansatte mandlige Tje-

nestemænd i 6., 9. og 11.—14. Lønningsklasse¹⁾). Medens de nye Ferieregler ikke indeholder Ændringer af principiel Interesse, skal med Hensyn til de nye Uniformeringsbestemmelser oplyses, at de tidligere brugte langskodede Uniformsfrakker af økonomiske Grunde er blevet erstattet af korte Jakker, at Levering af særlige Sommerjakker (af lettere Stof) samtidig er bortfaldet, og at de forskellige Uniformsgenstandes Brugstid er blevet noget forlænget.

Endvidere er i Tilslutning til de gældende Regler om Tjenestetid m. m. — se Tidsskriftets XI. Aargang S. 142-44 — af Direktoratet fastsat, at Forslag til ny almindelig Tjenesteordning af vedkommende Straffeanstalts Inspektion skal bekendtgøres for Personalet, idet der derhos samtidig skal afgives et Eksempplar af Forslaget til Formændene for de stedlige Tjenestemandsgeselskaber, der snarest muligt og senest i Løbet af 2 Uger skal fremsætte det af dem repræsenterede Personales Ønsker overfor Inspektionen, som kan forlange meddelt Oplysning om, hvilken Tilslutning det paagældende Personale har givet de enkelte Ønsker.

I denne Forbindelse kan endvidere anføres, at Direktoratet, efter at Vedtægterne for »Foreningen af overordnede Tjenestemænd ved Straffeanstalterne« var blevet underkastet saadanne Ændringer, som var fornødne for, at Foreningen i Henhold til Tjenestemandslovens § 22 kunde anerkendes som Indehaver af Forhandlingsret, under 2. Juni 1923 har fastsat nye, ændrede Regler for Forhandling med nævnte Forening.

Som i Tidsskriftets XI. Aargang S. 147-48 udførligere omtalt og motiveret har det allerede tidligere været nødvendigt i Horsens Straffeanstalt af Hensyn til Fangernes hensigtsmæssige Beskæftigelse ved visse Arbejder — Sætteri og Specialarbejde under Børstenbinderi — at bortse fra de i kongelig Anordning af 13. Februar 1873 om Fuldbyrdelse af Strafarbejde i Fællesskab indeholdte Bestemmelser om, at Fanger hørende til forskellige Stadier og Klasser skal holdes indbyrdes afsondrede. Ved Skrivelse af 25. September 1923 har Direktoratet yderligere fastsat, at der ogsaa, forsaavidt angaar

¹⁾ d. v. s. det egentlige Opsyns- og Værkpersonale.

Fanger, der beskæftiges ved Vævermaskiner, drevne ved mekanisk Kraft, maa bortses fra de nævnte Bestemmelser.

Ved kgl. Resolution af 20. Juni 1899 blev der approberet nogle Lempelser i den fornævnte kongelige Anordning af 13. Februar 1873, nemlig for saa vidt angik Behandlingen af de Fællesfanger i Horsens Straffeanstalt, der i 1899 anvendtes til Plantningsarbejde paa de jydsk Heder. I den første Hedekampagne i Sommeren 1899 deltog herefter 15 Fællesfanger fra Horsens Straffeanstalt. Senere udvidedes Antallet af disse Fanger, og for at muliggøre deres Beskæftigelse, foruden ved Plantningsarbejde, ved Mergelgravning i Kolsen blev der i Henhold til kgl. Resolution under 14. Maj 1907 af Justitsministeriet udstedt en Bekendtgørelse om nye og mere vidtgaaende Lempelser i Anordningen af 1873, saaledes at der til Kulturarbejde paa de jydsk Heder og ved Kolsen Mergelleje fremtidig maatte anvendes indtil 40 Fanger. For yderligere at lette Fangers Anbringelse ved Friluftsarbejde, hvortil der i de seneste Aar havde vist sig Trang, udstedtes endelig under 13. Februar 1923 i Henhold til kgl. Resolution af s. D. en ny justitsministeriel Bekendtgørelse, der — samtidig med at ophæve Bekendtgørelsen af 1907 — fastsætter en Række tildels nye Lempelser i Anordningen af 1873 med Hensyn til de Fællesfanger i Horsens Straffeanstalt, der sysselsættes med Friluftsarbejde udenfor Straffeanstaltens Grund. Af de i denne Bekendtgørelse indeholdte Bestemmelser er der Grund til at fremhæve dels, at Lempelserne i Anordningen af 1873 ikke længere kun angaar de fornævnte Kulturarbejder, men nu omfatter alt Friluftsarbejde, dels at man ikke længere er indskrænket til Anvendelsen af et bestemt Antal Fællesfanger til Friluftsarbejde udenfor Straffeanstaltens Grund, dels endelig at man fremtidig ved Valget af Kolonifanger er friere stillet end hidtil. Til nærmere Belysning af sidstnævnte betydningsfulde Punkt hidsættes de derom nu gældende Regler:

Fællesfanger i Horsens Straffeanstalt vil kunne sysselsættes med Friluftsarbejde udenfor Straffeanstaltens Grund.

Til saadant Arbejde kan kun udtages Fanger, som

- 1) ved Flid og Opførsel har gjort sig fortjente dertil,
- 2) af Straffeanstaltens Læge er erklærede egnede dertil,
- 3) er dømte til en Straffetid af mindst 1 Aar, og
- 4) oprykkede i en højere Klasse end Tvangsstadiets 2. Klasse samt
- 5) har afsonet mindst Halvdelen af den dem idømte Straf; dog skal det, naar særlige Grunde taler derfor, være tilladt ogsaa at medtage Fanger, selv om de endnu ikke har afsonet Halvdelen af Straffen.

Fanger i højere Klasser bør have fortrinsvis Adgang frem for Fanger i lavere Klasser, naar ikke Straffetidens Længde eller andre særlige Hensyn gør Valget af de paagældende mindre tilraadeligt.

Udelukkede fra at komme i Betragtning er voldsomme Personer og Fanger, om hvilke det kan befrygtes, at de vil undvige.

Valget af Fanger approberes af Direktøren for Fængselsvæsenet.

Til Sammenligning anføres, at der ifølge Reglerne i Bekendtgørelsen af 1907 kun maatte udtages Fanger, der var dømte til en Straffetid af mindst $1\frac{1}{2}$ Aar (nu 1 Aar), ligesom det var bestemt, at Fangerne fortrinsvis skulde udtages af Overgangsstadiet, dernæst af Tvangsstadiets 5. og 4. Klasse og kun, hvis det var uundgaaeligt nødvendigt, af dettes 3. Klasse.

Under 26. Juli 1923 bifaldt Direktoratet en fra Inspektøren for Horsens Straffeanstalt modtagen Indstilling om, at Reglerne om Akkordarbejde¹⁾ fremtidig ogsaa vilde være at bringe til Anvendelse overfor de i Horsens Straffeanstalt og dennes Anneks i Bjerre hensiddende Forbedringshusfanger, som udstaar Straffen i Enkeltcelle, saaledes at Akkordbetaling kan ydes disse Fanger straks efter Indsættelsen i Anstalten.

Ifølge de i Justitsministeriets Anordning af 8. Maj 1905 om Straffefangers oplagte Overarbejdspenge indeholdte Regler bestemmer Straffeanstaltens Inspektør — saa vidt muligt efter forudgaaende Forhandling i et Funktionærmøde — om de for en Fange i Straffetiden oplagte Overarbejdspenge bør udbetales denne selv straks ved Løsladelsen, eller om de helt eller delvis bør forvaltes

¹⁾ Se Tidsskriftets X. Aargang S. 131—32.

paa Fangens Vegne, enten saaledes at de overgives det Fængselselskab, under hvis Forsorg Fangen i saa Henseende stilles, eller saaledes at Beløbet forinden Løsladelsen eller umiddelbart i Forbindelse med denne ved Straffeanstaltens egen Foranstaltning anvendes paa Fangens Vegne til et for denne nyttigt Øjemed, saasom Indkøb af Klæder, Arbejdsredskaber eller Befordringsudgifter.

Af Bestemmelsen om Forvaltning af Overarbejdspenge ved et Fængselselskab er der imidlertid i de senere Aar bleven gjort ret ringe Anvendelse, og efter at man i den Anledning fra Foreningen »Fængselshjælpen« havde modtaget en Henstilling om, at det maatte blive taget under Overvejelse at bringe den til Anvendelse i større Udstrækning, indhentedes Direktoratet fra Straffeanstaltens Inspektører en Række Udtalelser, hvoraf fremgik, at det gennemgaaende var relativt smaa Beløb, Fangerne havde i Behold ved Løsladelsen, ligesom det bekræftedes, at man bl. a. paa Grund af Dyrtiden og Pengenes ringere Købeevne var kommet ind paa et friere Skøn end tidligere med Hensyn til, hvad der burde betros en Fange ved Løsladelsen, idet ogsaa Tidens Udvikling havde ført med sig, at Fangerne gennemgaaende følte sig ret brostholdne ved med Hensyn til Forvaltningen af deres Overarbejdspenge at blive stillet under Formynderskab af et Fængselselskab. En af Inspektorerne slutter sin Erklæring i Sagen med følgende Udtalelse: »At et saadant Skøn og Imodekommenhed overfor Fangerne kan medføre Skuffelser og Misbrug, siger sig selv, og enkelte af de af »Fængselshjælpen« fremdragne Forhold og Eksempler er jo ret grelle, men synes ikke at burde medføre noget Indgreb i Inspektørens og Funktionærmødets Bestemmelsesret udover at kunne motivere en Henstilling til samtlige Inspektioner om ikke uden nøje Overvejelse af alle Omstændigheder at udbetale større Beløb af Overarbejdspenge til Fangerne ved disses Løsladelse, men det er og bliver jo altid en Skonssag, hvilken Tillid man mener at kunne vise en Fange, der har afsonet sin Straf.« Til dette Synspunkt kunde Direktoratet i alt væsentlig slutte sig, og i Skrivelse af 21. November 1923 til Straffeanstalterne udtalte Direktoratet da ogsaa kun Forventningen om, at Inspektionerne, naar en Fanges Overarbejdspenge ikke skønnedes at burde overgives et Fængselselskab til Administration, i videst muligt Omfang vilde gøre Brug af den ved Anordningen hjemlede Adgang til ved Løsladelsen at lade Straffeanstalten helt eller delvis anvende

Overarbejdspengene paa Fangens Vegne til et for denne nyttigt Øjemed.

Ifølge det for Mandsfangerne i Straffeanstalterne gældende Kostreglement er den daglige Rugbrødsration for en Fange 350 g, hvoraf 200 g udleveres til Frokost og 150 g til Aftensmad. Efter at det i Vridsløselille Straffeanstalt i længere Tid havde vist sig dels, at adskillige Fanger klagede over Sult og derfor jævnlig fremsatte Anmodninger om Ekstra-Rugbrød, dels at andre Fanger ikke kunde opspise det dem udleverede Rugbrød, saaledes at der fremkom en Del Brødffald, der kun kunde finde Anvendelse til Svineæde, er der — først af Inspektionen paa egen Haand med et begrænset Antal Fanger — og derefter med Direktoratets Billigelse for alle i Straffeanstalten hedsiddende Fanger foretaget Forsøg med Uddeling af Rugbrød paa den Maade, at Fangerne selv bestemte, hvormeglet Rugbrød de daglig ønskede at faa udleveret, hvorhos det samtidig gjordes dem til Pligt at opspise hele det udleverede Kvantum. Af en til Direktoratet indsendt Opgørelse over Resultaterne af dette Forsøg for Halvaaret April-September 1923 fremgik, at Foranstaltningen ikke, som af Inspektionen ventet, havde medført nogen Besparelse, idet der tværtimod var forbrugt ca. 1174 kg Rugbrød mere, end der vilde være forbrugt, hvis Udlevering havde fundet Sted efter Kostreglementets Regler. Men under Hensyn til, at den derved forårsagede Merudgift kun havde andraget ialt 267 Kr. 08 Øre eller 44 Kr. 51 Øre pr. Maaned, fandt Inspektionen det meget ønskeligt at fortsætte med den forsøgte Udleveringsmaade, der iøvrigt havde virket tilfredsstillende og særlig havde medført, at alle Klager fra Fangernes Side over Sult var ophørt. I Henhold hertil bifaldt Direktoratet, at man i endnu 1 Aar forsøgsvis fortsatte med den nye Udleveringsmaade.

Som meddelt i Tidsskriftets X. Aargang S. 130 tillod Direktoratet i 1921, at det Beløb, hvorfor Cellefanger i 3. og 4. Klasse ifølge det for Horsens og Vridsløselille Straffeanstalter gældende Cellereglement Punkt 12 maatte købe Skraatobak, midlertidig forhøjedes fra 24 til 36 Øre ugentlig. Da Prisstigningen paa Skraatobak imidlertid viste sig konstant, ændrede Direktoratet under 22. December 1923 den paagældende Bestemmelse i Reglementet fra 24 Øre til 36 Øre.

Under 13. Oktober 1923 tilgik der samtlige Straffeanstalter saalydende Skrivelse:

»Justitsministeriet finder Anledning til overfor Straffeanstallernes Inspektioner at udtale, at disse bør henlede Ministeriets Opmærksomhed paa Fanger, for hvem der skønnes at være Grund til at søge udvirket Benaadning, og at dette ogsaa gælder, selvom der tidligere af Ministeriet maatte være meddelt Afslag paa et Andragende om Benaadning af den paagældende Fange«.

Skrivelsens Hensigt var dels i Overensstemmelse med en Praksis, der særlig i de senere Aar havde udviklet sig, at fastslaa Inspektionen Beføjelse til selv at tage Initiativet til Benaadning i saadanne Tilfælde, hvor intet Andragende maatte fremkomme, dels at fastslaa, at et tidligere foreliggende Afslag fra Ministeriet paa et Andragende ikke bør afholde Inspektionen fra paa et senere Tidspunkt af Straffetiden at genoptage Benaadningsspørgsmaalet, naar nye Momenter, derunder ogsaa blot det, at en større Del af Straffen nu er afsonet, maatte kunne anføres til Støtte derfor.

I Anledning af et af Bestyrelsen for »Betjentforeningen for Danmarks Straffeanstalter« til Justitsministeriet indgivet Andragende om, at der maatte blive rettet en Henstilling til Amlsraad og Byraad samt Politimestre om fortrinsvis Adgang for Fængselstjenestemænd til Ansættelse i ledige Arrestforvarerstillinger, henstillede Direktoratet i Skrivelse af 16. Juni 1923 til Indenrigsministeriets Overvejelse at gøre de kommunale Raad bekendt med, at Justitsministeriet anser det for ønskeligt, at Arrestforvarerstillingerne i saa stor Udstrækning, som det er foreneligt med andre berettigede Interesser, besættes med dygtige og erfarne Fængselstjenestemænd, og at Direktoratet for Fængselsvæsenet vil sætte Pris paa, naar Fængsels-tjenestemænd ansøger om ledige Arrestforvarerstillinger, at faa Lejlighed til at udtale sig om de paagældendes Kvalifikation¹⁾.

Med denne Skrivelse gjorde Direktoratet samtlige Landets Arrestinspektorer bekendt, og der er i Henhold dertil allerede i flere Tilfælde rettet Henvendelse til Direktoratet om en Udtalelse om de Fængselstjenestemænd, der har været Ansøgere til ledige Arrestforvarerstillinger.

¹⁾ Se Tidsskriftets XI. Aargang S. 152.

I Forbindelse med denne Skrivelse, hvis Hovedformaal er at søge Arrestforvarerstillingerne besat med de bedst egnede Kræfter, har Direktoratet i December 1923 i en Skrivelse til samtlige Straffeanstalter udtalt, at man maa finde det ønskeligt, at Inspektionerne ved Antagelse af Reservebetjente ved Straffeanstalterne tager særligt Hensyn til Ansøgninger fra Arrestbetjente og Arrestmedhjælpere, for saa vidt disse iøvrigt er kvalificerede.

Ved Justitsministeriets Cirkulære af 18. Juni 1901 angaaende Undvigelse fra Arresthusene m. m. er det bl. a. foreskrevet, at Arrestforvarere, der ikke tidligere har erhvervet fængselsmæssig Uddannelse, enten før eller efter deres Ansættelse skal gennemgaa et Par Maaneders Kursus i praktisk Fængselstjeneste i en Straffeanstalt. For at gøre Udbyttet af dette obligatoriske Kursus saa stort som muligt for de paagældende, har Direktoratet i Skrivelse af 11. Maj 1923 anmodet Straffeanstalternes Inspektører om at ville drage Omsorg for, at der udleveres de Arrestforvarere, som gennemgaaar dette Kursus, til Laans under Kursustiden et Eksemplar af den for Betjentene ved Straffeanstalterne gældende almindelige Instruks og den af Direktoratet i 1913 udgivne Lærebog for Opsynsbetjente ved Straffeanstalterne samt at ville paalægge dem nøje at gennemlæse Instruksen og Lærebogens 2.—4. Afsnit, der omhandler Emnerne »Om Straf og Fængsel«, »Fængselsvæsenets Organisation og Administration« og »Fængselselskaber«.

I Anledning af, at Arrestinspektøren i N. N. havde forespurgt Direktoratet, dels, om der fra dets Side maatte have noget at erindre mod, at Personalet ved Arresthuset i N. N. Købstad uniformeredes i Lighed med de tilsvarende Tjenestemænd ved Straffeanstalterne, dels, om der var normeret nogen Uniform for Personalet ved de kommunale Arresthuse, udtalte Direktoratet i Skrivelse af 10. Oktober 1923, at der ikke af Direktoratet for Fængselsvæsenet er normeret nogen Uniform for det sidstnævnte Personale, samt at man maatte finde det rimeligt, at der for Arrestforvarerens, Arrestbetjentenes og Reservearrestbetjentenes Uniformering fastsattes Regler, der saavel med Hensyn til Uniformernes Udseende som med Hensyn til Stof og Brugstider m. v. svarede til de for henholdsvis

Overbetjente af 2. Grad, Fængselsbetjente og Reservefængselsbetjente ved Statens Straffeanstalter gældende Regler, dog at man maatte holde for, at det for Statens Fængselstjenestemænd normerede Fængselsemblem burde erstattes af et Bymærke eller andet Kendingsmærke, der muliggør at skelne mellem de Uniformer, der bæres af Arresthuspersonalet, og de Uniformer, der bæres af de ovenfor nævnte Tjenestemænd ved Statens Straffeanstalter, samt at Knapperne burde være uden Krone.

I Skrivelse af 20. Juni 1923 til Amtmanden over N. N. Amt udtalte Direktoratet paa dertil given Anledning, at det i *Almindelighed* maa anses for utilstedeligt, at Personer, der afsoner *A l i m e n t a t i o n s b i d r a g*, sættes sammen med Personer, som er idømt Straf, hvorhos man under Henvisning til Arrestreglementet af 7. Maj 1846 Litr. B. § 5, jfr. A. § 1, henledte Opmærksomheden paa, at der i *Fællesarrester* skal indsættes mindst 3 Fanger, samt at det ønskelige i at holde Arrestanterne isolerede i Enkeltceller i særlig Grad gælder saadanne Arrestanter, som har begaaet *Sædelighedsforbrydelser*.

Da de Attester, som af Arresthuslægerne udstedes i Anledning af Arrestanters Aflevering til Straffeanstalterne, dels har været meget uensartede dels ofte ikke fyldestgørende, udfærdigede Direktoratet — efter forudgaaende Brevveksling med Sundhedsstyrelsen — en Blanket¹⁾ til dette Brug og anmodede i Skrivelse af 13. November 1923 Politidirektøren og samtlige Amtmænd om at ville foranledige, at de Attester, som af de paagældende Arresthuslæger fremtidig udstedes i Anledning af Arrestanters Aflevering til Straffeanstalterne, jfr. Justitsministeriets Cirkulærer Nr. 31 af 28. Februar 1873, Nr. 25 af 7. Marts 1895 og Nr. 191 af 17.

¹⁾ Blanketten er saalydende:

Attest i Anledning af Aflevering til Straffeanstalt af domfældte

(fulde Navn)

Ved en Dags Dato foretagen Undersøgelse af ovennævnte Domfældte findes ikke Tegn paa Tuberkulose eller anden smitsom Sygdom, ej heller paa venerisk Syge, Fnat eller nogen Sygdom, der for Tiden nødvendiggør hans Behandling paa Sygehus, ligesom han ikke findes befængt med Utoj.

Eventuelle Bemærkninger om Domfældtes legemlige og sjælelige Sundhedstilstand under Arrestopholdet:

Arresthuslæge.

August 1917, udstedes paa disse Blanketter, idet det paa-
lægges Arrestinspektorerne til Stadighed at holde Arresthu-
sene forsynet med en tilstrækkelig Beholdning af Blanket-
terne.

I et gennem Direktoratet udfærdiget Cirkulære af 14.
Juni 1923 til Politidirektøren i København, samtlige Amt-
mænd og Arrestinspektorer angaaende Undvigelse
fra Arresthusene bestemtes bl. a., at der i de Tilfælde,
hvor Fanger i et Arresthus har indgaaet Forening om fælles
Undvigelse, og der saaledes bliver Spørgsmaal om Tiltale
efter Straffelovens § 111, 2. Stk., ikke af vedkommende Ar-
restinspektør bør dikteres paagældende Fanger en discipli-
nær Straf for det ommeldte Forhold, forinden Sagen gennem
Amtet (Politidirektøren) har været forelagt Direktøren for
Fængselsvæsenet.

I Anledning af, at Københavns Magistrat samtidig med
til Direktoratets Approbation at indsende et Forslag om Æn-
dringer i Kostreglementet for Tvangsarbejdsfangerne paa
»Sundholm« havde henstillet, om der maatte være Grund
til at optage Spørgsmaalet om Indførelse af et fælles
Kostreglement for samtlige Tvangsar-
bejdsanstalter, udtalte Direktoratet i Skrivelse af 13.
Oktober 1923, at man vel anser Indførelsen af et saadant
Reglement for ønskelig, men mener, at Spørgsmaalet derom
foreløbig bør stilles i Bero under Hensyn til, at Forslag til
en ny Straffelov kan forventes at ville blive forelagt Rigs-
dagen i den nærmeste Fremtid.

I Anledning af, at det under en Inspektion af Tvangs-
arbejdsanstalten i N. N. var blevet oplyst, at en Tvangs-
fange var »laant« ud til en privat Gartner, anmodede Direk-
toratet paagældende Amt om at foranledige indskærpet, at
Tvangsfanger ikke maa benyttes til Arbejde uden
for Anstalten uden at være under stadig Opsigt af en
til Anstalten knyttet Funktionær.

Bestemmelsen om Anvendelse af legemlig Rev-
selse som Disciplinærstraf i Tvangsarbejdsan-
stalterne¹⁾ er kun optaget i Reglementet for 4 af Lan-
dets 15 Tvangsarbejdsanstalter, og indtil den 31. Marts 1923
er i ingen af disse 4 Anstalter saadan Revselse anvendt.

¹⁾ Se Tidsskriftets VI. Aargang Side 239.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Revista penale.

Forsvarets Opgave og Forsvarerens Stilling i Straffeprocessen. I Forbindelse med de Bestræbelser, der forovrigt er oppe i Italien for at faa gennemført en vidtgaaende Reform af Strafferetsplejen, er der opstaaet en Diskussion om ovennævnte Spørgsmaal. Problemet hører utvivlsomt til de mest brændende indenfor Straffeprocessen i Nutiden. Forholdet er jo det, at man selv i de Lande, hvor man har faaet indført en moderne Retspleje — som ogsaa i Danmark —, dog paa forskellig Maade i Loven har stillet Forsvaret ugunstigt. Og dertil kommer, at man maaske i Praxis har haft Vanskelighed ved at lade Forsvaret komme til sin Ret — selv den mindre Ret, som Loven dog indrømmer det. Det er et kendt Fænomen i de fleste Kulturlande, at Forsvaret har maattet kæmpe sig frem til og stadig maa kæmpe for at fæstne en bedre og værdigere Position. Det har, som fremhævet af en Række Processualister, skortet paa den nye, rette Aand i Strafferetsplejen. Paa en Erkendelse af, at »die Verteidigung ist ebenso heilig wie Anklage und Untersuchung« (Kohler).

I »Revista Penale« er der i første Halvbind 1923 S. 310 ff. og 401 ff. offentliggjort en Afhandling af *Orfeo Cecchi* om Forsvarets Stilling, nogle Modbemærkninger af *Antonino Cordova* er optaget i Februarheftet 1924 S. 115 ff.

Cecchi gaar ud fra Strafferetsplejens Opgave. Den har 3 vigtige Maal: at beskytte Samfundsmedlemmerne mod Forbryderne, at beskytte de uskyldigt mistænkte og sigtede og endelig at beskytte dem, der begaar Retskrænkelser, dels naar de ikke har begaaet strafbare Handlinger, dels naar vel strafbare Handlinger er begaaet, mod, at der i den Anledning gores et større Ansvar gældende, end det, de begaaede Handlinger medfører. Der har — ogsaa i Italien —

været stor Tilbøjelighed til udelukkende at lægge Vægt paa det første af disse Formaal, mindre Tilbøjelighed til ensidigt at forfølge de 2 sidstnævnte, men Strafferetsplejen maa have alle tre for Øje. De Organer, Strafferetsplejen benytter sig af til Opnaaelse af disse Maal, er for det førstes Vedkommende Anklagemyndigheden, for det andet og tredje Forsvareren, medens Retten har det ophøjede Hverv at tilvejebringe Harmoni mellem de Krav, som stilles til Opnaaelse af de angivne Maal. Der tænkes herved kun paa de p r i n c i p a l e Maal, som Anklagemyndighed og Forsvar forfølger. Med dette Udgangspunkt opstiller Forfatteren nu tre Sætninger om Forsvarets Stilling. 1) Den offentlige Interesse i Forsvarerens Hverv (Pligt, compito) er mindst lige saa stor som i den offentlige Anklagers. 2) Forsvarerens Opgave (missione) er vigtigere end Anklagerens. 3) Forsvareren maa ikke, hverken i Forhold til Retten eller i Forhold til Anklagemyndigheden, indtage en underordnet Stilling.

Det er ikke Meningen med disse Linjer at gaa dybere ind paa Spørgsmaalet, og det vil føre for vidt at referere Forfatterens nærmere Udviklinger til Begrundelse af disse Sætninger. Jeg har kun villet henlede Opmærksomheden paa, at Problemet er sat paa Dagsordenen i Italien. Forf. faar Lejlighed til at fremsætte adskillige træffende Bemærkninger om Forholdet mellem Forsvarer paa den ene Side og henholdsvis Anklager og Ret paa den anden. Spørges der, hvorledes den positive italienske Lovgivning og Retspleje stiller sig, da maa det erkendes, at ingen af de opstillede Sætninger der er gennemført. Loven har gennem en Række Bestemmelser vist, at den opfatter Forsvarerens Hverv som mindre betydningsfuldt end Anklagerens, idet den har tillagt denne en Række Beføjelser og Fortrin, ogsaa under den enkelte Sags Udførelse, som ikke tilkommer Forsvareren. Hvor denne ved Loven har faaet tillagt Beføjelser, kan Retten som oftest gribe ind og b e g r æ n s e disse. Ligeledes er Forsvareren stillet under Kontrol af Anklagemyndighed og Ret. Loven gaar, som Forf. træffende bemærker, ud fra den »groteske og absurde« Formodning, at Forsvareren kan tage fejl, men at Anklagemyndigheden er ufejlbarlig (Bemærkningen er dog maaske vel polemisk affattet). I denne Forbindelse citerer Forf. *Lucchini*, som understreger, at man fra Forsvarets Side ikke kan være tilfreds med denne tilbageholdne og tilbageskudte Stilling. Selv om Ret og Anklager optræder nok saa loyalt, er det ikke tilstrækkeligt. »Il magi-

strato è buono? Tanto meglio. Ma non è della bontà che noi ricerchiamo, sibbene vogliamo il nostro diritto. Paa dette Punkt staar alle Forsvarere sammen og kræver en Reform af Lovgivningen og — ikke mindst — i det praktiske Retsliv R e s p e k t for deres Opgave.

Straffelovsforslaget af 1921 (Ferri) fremkalder stadig nye Afhandlinger af Interesse, saaledes i Januarheftet 1924 S. 5 ff. en Afh. af *Pietro Mirto* om Straffens Begreb og dens Forhold til de »sanzioni«, som skal træde i Stedet for det gamle Straffebegreb. Forf. ønsker Strafferetten bygget paa en fast videnskabelig Grund, befriet fra enhver Flitterstads, ethvert falskt Skin »della metafisica idealistica e della metafisica materialistica«. I Februarheftet 1924 skriver *Arturo Del Giudice* om »Skadeserstatning som »Sanktion« i »det »positivistiske« Straffelovsudkast.

J. Hartvig Jacobsen.

Mindre Meddelelser.

Retslægeraadets Aarsberetning for 1922 indeholder som sædvanlig Erklæringer, afgivne i Sager om sigtede Personers Tilregnelighed eller Farlighed i Forhold til den offentlige Sikkerhed, i Paternitetssager og i Sager om en Række specielle Forbrydelser; endvidere i Sager om lægelige Kunstfejl og Forseelser — herunder vidtloftige Udtalelser i et Par meget omtalte Erstatningssager vedrørende henholdsvis Følgerne af en Tandbehandling og af en kosmetisk Behandling med Parafin — og om Kvaksalveri, i Forsikrings- og Invaliditetssager samt om forskellige andre civilretlige Spørgsmaal.

Blandt Tilregnelighedssagerne er der Anledning til at nævne et Par som ret ejendommelige. En Mand sigtedes af en Dame, med hvem han rejste i Kupé, for at have krænkethed Blufærdigheden ved at blotte sine Genitalia. Hans egen Forklaring gik ud paa, at han efter at have samtalt med Damen lagde sig ned paa den ene Side i Kupéen for at sove, men vaagnede umiddelbart efter at have haft en Pollution; hans Benklæder var da aabne foran og hans Lem blottet, uden at han ved, hvorledes dette er gaaet til; han formener, at det er sket i Sovne, idet han har kløet sig i Skridtet, hvor han i den senere Tid havde lidt af Kløe. Medens Kredslegen paa Basis af de foreliggende Oplysninger stiller sig afvisende overfor dette Anbringende, udtaler Raadet i sin Erklæring p. 25, at det ikke ganske kan udelukkes, at sigtede kan have foretaget den omspurgte uterlige Handling under Sovnen og altsaa herunder have været helt eller delvis uden Bevidsthed¹⁾. Herefter blev der ikke rejst Tiltale mod den paagældende. Pag. 35—36 omtales en Voldshandling, begaaet under en Rus, der baade af vedkommende Overlæge og af Raadet karakteriseres som en — formentlig i Retsmedicinen herhjemme ny — Mellemform mellem den »nor-

¹⁾ Jvfr. Straffels. § 38, 1. Stk., sidste Led.

male« Rus og den saakaldte »patologiske« Rus; Raadets Erklæring gaar ud paa, at det vel ikke kan antages, at sigtede har handlet under Indflydelse af et ved Alkoholnydelse forårsaget akut Sindssygdomsanfald (»patologisk Rus«), men at det ikke er usandsynligt, at han har været paavirket paa en fra det sædvanlige noget afvigende Maade af den nydte Alkohol, saa at han i Gerningens Øjeblik vanskeligere end det normale Menneske under samme Forhold har været i Stand til at modstaa forbryderske Impulser. Nærmere om Tilfældet og dermed beslægtede Tilfælde findes i Professor *Wimmers* Afhandling i dette Tidsskrifts forrige Aargang p. 20 ff.: »Om blodige Legemsforbrydelser under maximal, protraheret Rus«. Retslægeraadets Tilslutning til denne Opfattelse af en Form for Rus maa vække Eftertanke hos Kriminalisterne, særlig ogsaa med Nævningesager og Retsbekæringen under disse for Øje. I Beretningen p. 65 omtales af vedk. Kredslæge en hos en sigtet forhaandenværende »Aandssvækkelse, om man vil Aandssvagthed«, der maa formodes at være en Følge af den alvorlige Hjernesygdom, australsk Syge (encephalitis lethargica), som den paagældende unge Pige har gennemgaaet 2 Aar for¹⁾.

Blandt Erklæringerne i Paternitetssager er der Anledning til at henlede Opmærksomheden paa følgende Udtalelse af Retslægeraadet p. 153: »... at der ikke af den Omstændighed, at en af de udlagte Barnefædres og Barnets Fingeraftryk fremviser betydelige Lighedspunkter, kan drages nogen paalidelig Slutning med Hensyn til Paterniteten til det paagældende Barn.« P. 154 udtales endvidere i en anden Sag, at Optagelse af en Blodprøve af de 3 Parter og Barnet ikke vil kunne give Holdepunkter for Afgørelsen af Paterniteten. Endelig viser Erklæringerne i den p. 154—156 omhandlede Sag, hvor utilbøjeligt Raadet er til at godkende et Anbringende om Impotens, selv om det er lægelig bestyrket, som Grund til at udelukke Muligheden af Paternitet.

I en Sag vedrørende en af Alderdomsslovsind lidende Sædelighedsforbryder udtaler Raadet sig p. 192 angaaende en Indstilling fra Overlægen paa den Sindssygeanstalt, hvor den skyldige var i Forvaring, om at foranledige Forvaringsdekretet hævet mod, at Manden underkastede sig dobbeltsidig Kastration, hvad han var villig til. Raadets Erklæring gaar ud paa, at Foretagelsen af den nævnte Operation ikke

¹⁾ Jvfr. hermed Prof. *Wimmers* Afhandling om Sovesygen foran p. 31 ff. og den i Beretningen p. 107 omtalte Sag.

kan tilraades i dette Tilfælde, hvor det maa antages, at Uterlighedshandlingerne er Udslag af Sindssygdom, hvorfor det ikke kan ventes, at den paagældendes Tankesæt og Handlevne vil forandres væsentlig ved en foretagen Kastration. I Tilknytning hertil kan nævnes, at Beretningen p. 298—299 aftrykker Raadets Svar af $22/3$ 1922 paa Straffelovskommissionens Forespørgsel angaaende operative Indgrebs Virkning til at ophæve eller nedsætte Konsdriften hos mandlige Individer og om saadanne Indgrebs mulige øvrige Indflydelse for den paagældende. Det hedder i Retslægeraadets Besvarelse, at kun den fuldstændige Fjernelse af Konskirtlerne (Kastration) kan have Betydning, naar det gælder at opnaa Nedsættelse eller Ophævelse af Konsdriften, men at de foreliggende Erfaringer om dette Indgrebs Virkninger endnu er dels for sparsomme, dels for indbyrdes uoverensstemmende til, at Resultaterne kan danne Grundlaget for legale Bestemmelser. Selv om der som Regel opnaas i hvert Fald en Nedsættelse af Konsdriften, maa der dog regnes med, at denne i et vist Antal Tilfælde i nogen Grad bevares for kortere eller længere Tid. Derhos kan de Følger, som Kastrationen iøvrigt vil medføre for de paagældende, endnu ikke overses; i denne Henseende nævnes bl. a. Svækkelse af de aandelige Evner og hos de udvoksne Individer i enkelte Tilfælde endog Sindssygdom.

P. 299—304 refereres en overmaade interessant Sag, fremkommen ved et Andragende fra en Mandsperson J. til Justitsministeriet om Tilladelse til at bære Kvindedragt. Det drejer sig her om et Tilfælde af *Transvestismus*, en næsten tvangsmæssig Trang til at bære det modsatte Kønsliges Kendetegn og særlig dets Klæder. J. erklærer siden sit 14. Aar at have haft Tilbøjelighed til at leve som Kvinde, hvorfor han — som nu var 33 Aar og havde været Soldat — er begyndt at klæde sig som Kvinde og ernære sig som Husassistent. Han blev observeret paa Kommunchospitalets 6. Afd. og paa Hospitalet efter sit indtrængende Ønske underkastet en eksplorativ Aabning af Underlivet. Hospitalets Erklæring gaar ud paa følgende: Patienten lider af transvestismus, en Sygdomsgruppe, der hører ind under de seksuelle Mellemsstadiers Kategori, og hvis væsentligste Symptomer er en ubønhørlig Trang til at bære det i hvert Fald tilsyneladende modsatte Kønsliges Klæder. Om han indenfor denne Gruppe tilhører den hyppigste heteroseksuelle Type, den noget sjældnere homoseksuelle eller den sjældneste aseksexuelle

Type, kan ikke sikkert afgøres; han synes nærmest at staa mellem de to sidstnævnte. Der er ved Undersøgelsen¹⁾ af ham ikke paavist sikre biologiske Faktorer i hans Konstitution, der kan forklare hans sikkert medfødte Abnormitet, det er paa den anden Side heller ikke modbevist, at han indeholder saadanne. Der vil næppe med Tiden indtræde nogen Ændring i hans Tilstand. Hvorvidt man engang vil kunne hjælpe ham ad operativ Vej, kan man ikke udtale sig om. Hvis Sagens Resultat bliver, at man tillader ham at bære Kvindeklæder og Kvindenavn, vil man efter alt at dømme, særlig under Hensyn til hans meget svage Seksualisme og hele rolige og fredelige Gemyt næppe risikere samfundsgenerende aggressive Handlinger fra hans Side. Gives Tilladelsen ikke, opnaar man alligevel intet Retslægeraadet udtaler som sin Konklusion af alt det foreliggende, at J. er en Mand, som lider af en psyko-seksuel Abnormitet, der i Øjeblikket nærmest har Karakteren af en Sindssygdom. Af Hensyn til de dog ikke helt sjældne lignende Tilfælde og til de forskellige Ulæmpes, en Tilladelse til at bære Kvindeklæder vilde medføre, nærer Raadet Betænkelighed ved at anbefale Andragendet herom. Justitsministeriet gav derefter definitivt Afslag paa Ansøgningen — en Afgørelse, som synes meget haard efter de foreliggende, ikke her nærmere refererede Oplysninger om, i hvilken Grad Bevilgelsen føltes af J. som en Velfærdssag, og hvor ringe Fare der syntes at frembyde sig i Tilfælde af, at Tilladelsen gaves.

O. Haack.

Det danske Straffelovsudkast af 1923, der her i Tidsskriftet goes til Genstand for en Række Specialafhandlinger, har ogsaa været Genstand for megen Opmærksomhed fra anden Side. I den danske Kriminalistforening har visse Afsnit af Udkastet været forhandlede paa Foreningens 16de og 17de Aarsmøder, der allerede har været kort refererede i Tidsskriftet (den officielle Beretning om begge Møder er nu udkommen). Ved Siden heraf er der ogsaa fremkommen en Række Anmeldelser, hvoraf skal fremhæves:

Oskar Johansen: Straffelov (»Politiken«s Kronik 2. Juni 1923).

Viggo Bentzon: En ny Straffelov (Tilskueren August 1923).

¹⁾ Herunder altsaa den indvendige Undersøgelse efter Aabning af Underlivet.

- J. Hartvig Jacobsen: Det tredje Udkast til ny Straffelov (Ugeskrift for Retsvæsen 1923 B Side 193—224).
- Henry Ussing: Erstatning for Tab af Forsørger efter det ny Straffelovsudkast (Ugeskrift for Retsvæsen 1923 B S. 257—261). Med Svar fra Carl Torp (smst. S. 273—274) og Replik fra Henry Ussing (smst. S. 274—275).
- Chr. Geill: Bemærkninger til den nye Straffelovsbetænkning (Ugeskrift for Læger 1924 Nr. 9 Side 190 ff.).
- Johan C. W. Thyrén: Om det danske strafflagsförslagets (1923) almänna del. I. Straffsystemet (Svensk Juristtidning 1924 S. 40—48, ogsaa som Lunds universitets årsskrift N. F. Afd. 1 Bd. 19 Nr. 9). — II. Det almänna brottsrekvisitet. Forsök. Subjektspluralitet (Svensk Juristtidning 1924 S. 143—150 samt nävnte Årsskrift Nr. 9 : 2).

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Defensor legis. 1924 Hft. 2—4.
- Tidsskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1924 Hft. 1.
- Rivista penale. Vol. XCIX fasc. 1—5.
- Johan C. W. Thyrén: Om det danske strafflagsförslagets (1923) almänna del. II. Det allmänna brottsrekvisitet. Forsök. Subjektspluralitet. Lund 1924 (Lunds Universitets årsskrift. N. F. Afd. 1. Bd. 19 Nr. 9 : 2).
- Revue de droit pénal et de criminologie et Archives internationales de médecine légale. Janvier — Avril 1924.
- Tidsskrift for Retsvidenskab. 1924 Hft. 1.
- Juridisk Tidsskrift. 1924 Hft. 1—2.
- Svensk Juristtidning 1924. Hft. 2.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XXXIV Bd. Hft. 5.
- O. Hj. Granfelt: Huvuddragen av domstolsreformen enligt senast uppgjorda reformförslag. Anförande vid magistrats- och rådstuvurätts-tjenstmännens möte i Helsingfors d. 1. februari 1924.
- Timarit lögfræðinga og hagfræðinga. 1. Aarg., 1.—3. Hft. Reykjavik 1923.

Tidsskriftet.

I det Program, hvormed dette Tidsskrift i 1913 indledes (Aargang I, S. 1—4), blev det fremhævet, at det tilstræbte at være et nordisk Organ for de kriminalistiske Interesser i det hele, og det Løfte i saa Henseende, der allerede laa i Underskriften af saa mange betydelige Kriminalister i Danmark, Norge og Sverige, tør Tidsskriftet siges at have holdt i de siden da forløbne Aar. Fra første Færd havde Redaktionen dog sin Opmærksomhed henvendt paa, at »nordisk« i denne Forbindelse ikke maatte forstaas som snævert begrænset til de nævnte tre Lande, men at derunder ogsaa maatte indbefattes Island og Finland. Et ydre Udtryk fandt dette deri, at allerede Tidsskriftets første Hæfte bragte en Afhandling fra Finland af Professor *Allan Serlachius*. Som Forholdene da var, kunde der imidlertid ikke tænkes paa en selvstændig Repræsentation i Redaktionen fra islandsk eller finsk Side. Anderledes maa Forholdet stille sig under de nu forandrede statsretlige Forhold, der lader saavel Island som Finland fremtræde som egne Stater, og Redaktionen har derfor ment, at Tidspunktet nu var inde til at søge en nærmere Tilknytning til disse Lande. I dette Øjemed har der været rettet Anmodning til dem begge om et saadant Samarbejde, særlig ogsaa i den Form, at Repræsentanter for dem kunde indtræde i vor Redaktion, og vore Bestræbelser er begge

Steder mødt med fuld Sympati. For Finlands Vedkommende foreligger som Resultat, at Justitieråderne Professor, juris dr. *Ollo Hjalmar Granfelt* og Professor, juris dr. *Allan Serlachius*, begge i Helsingfors, har erklæret sig villige til at tiltræde Redaktionen fra Begyndelsen af 1925, medens man fra islandsk Side, maaske med overdreven Beskedenhed, for Tiden har ment at burde holde sig tilbage fra en saadan selvstændig Repræsentation. Islands velvillige Stilling til Sagen fremgaar maaske bedst af den nedenfor trykte Skrivelse, som Højesteretsassessor *Lárus H. Bjarnason* har sendt som Svar paa Redaktionens Henvendelse:

Reykjavík, 4. April 1924.

Herr Højesteretsdommer *Eyvind Olrik*,

København.

Med Tak og Glæde har vi islandske Jurister modtaget det til os fra Redaktionen for Nordisk Tidsskrift for Strafferet, gennem Højesteretsdommerens Brev af 3. f. M., rettede ærefulde Tilbud om en isl. Jurists Indtrædelse i Tidsskriftets Redaktion, og særlig er jeg baade glad og taknemlig for Henvendelsen.

Da Modtagelsen af det smukke Tilbud imidlertid vilde forpligte til Ydelser fra vor Side af mere end Navn og da vi, som kun i en halv Menneskealder har syslet noget selvstændig med Lovkyndighed, ikke har nogen særlig Strafferet, men bygger saavel paa den danske Strafferetsvidenskab som paa den almindelige borgerlige Straffelov, af hvilken vor Straffelov som bekendt næsten Ord til andet er en Oversættelse, og vi desuden, bortset fra en ret primitiv Straffeanstalt og nogle Arresthuse, kende saare lidt til Fængselsvæsen, saa drister vi os ikke til at yde noget nævneværdigt paa et saa specielt Omraade, som Tidsskriftet spænder over. Paa det almindelige juridiske Felt er det derimod ikke udelukket, at en isl. Farvenuance en Gang imellem vilde kunne fremvises.

Som Følge heraf maa jeg med gentaget Tak bede mig fritaget for Overtagelsen af det tilbudte ærefulde Hverv.

Og til samme Resultat er mine Kolleger i Retten og for-
henværende Kolleger i Fakultetet for deres Vedkommende
kommet.

Med Højagtelse
Deres ærbødigt forbundne
Lárus H. Bjarnason.

Den danske, norske og svenske Redaktion byder Fin-
ner og Islændere velkommen til ethvert Samarbejde med
de Interesser for Øje, for hvilke Tidsskriftet i en bevæget
Tid har gjort sig til Talsmand.

Redaktionen.

Till frågan om försnillningsbrottets konstruktion enligt svensk rätt.

En studie i anledning av lagen d. 1/6 1923 om ändrad
lydelse av 22 kap. 21 § strafflagen.

Av Professor NILS STJERNBERG.

Den lagändring, som i titeln på denna uppsats åsyftas, omfattar uteslutande en ändring av åtalsreglerna ifråga om försnillning och trolöshet mot huvudman. Emellertid har vid dess genomförande även åtskilliga rent materiella straffrättsliga spörsmål kommit att spela in. Hit hör bland annat vissa frågor angående försnillningsbrottets allmänna rekvisit, särskilt med hänsyn till förfogande över penningar och andra fungibla saker. Min avsikt är ock att här söka i någon mån bidraga till belysningen av särskilt denna sistnämnda grupp av spörsmål. Jag gör emellertid början med en redogörelse för den genomförda ändringen ifråga om åtalsreglerna.

Denna lagändring, vilken i korthet går därpå ut, att försnillnings- och trolöshetsbrottet från att vara angivelsebrott lagts under allmänt åtal, ligger helt i riktningen av den allmänna tendens, som hos oss alltsedan tillkomsten av 1864 års strafflag präglat rättsutvecklingen på åtalsreglernas område, nämligen tendensen att öka de offentliga åtalsorganens maktbefogenheter ifråga om brotts beivrande. Den står ock i god samklang med den allmänna rättsutvecklingen på förevarande område. På den ståndpunkt, ifråga om åtal för försnillningsbrottet, som den

svenska rätten nu övergivit, kvarstå sålunda numera endast några schweiziska kantoners strafflagar.

Förändringen innebär i övrigt blott ett genomförande av vad en enskild motionär år 1893 påyrkade inom den svenska riksdagen, ehuru nämnda yrkande då endast ledde till de båda ifrågavarande brottens förflyttning från klassen: målsägandebrott till klassen: angivelsebrott. Den ansluter sig ock till den gamla Lagkommitténs ståndpunkt i så måtto, som enligt dess förslag bedrägeribrottet och försnillningsbrottet såväl i bestraffningshänseende som i åtalshänseende vore underkastade alldeles samma regler. Båda hänfördes enligt detsamma till angivelsebrotten. Först med den äldre Lagberedningens förslag kommo dessa båda brott att i åtalshänseende vandra skilda vägar, i det att bedrägeribrottet därstädes lades under allmänt åtal, medan försnillningsbrottet hänfördes till klassen: målsägandebrott, liksom redan från början i de äldre lagförslagen varit fallet med trolöshetsbrottet. Denna utvecklingstendens underströks ytterligare genom 1858 års K. F. angående förtalskning, bedrägeri och annan oredlighet, i det att försnillningsbrottet där jämväl underkastades ett lindrigare straffansvar än bedrägeribrottet och därmed även i bestraffningshänseende kom att i viss mån närma sig det i de äldre lagförslagen alltifrån början vida lindrigare bestraffade trolöshetsbrottet.

En böljegång i motsatt riktning representeras av 1890 års genomgripande strafflagsändring, vilken dels underkastade försnillningsbrottet samma strafflatitud, som tidigare varit stadgad för bedrägeri, och därjämte gjorde slut på trolöshetsbrottets deklassering i bestraffningshänseende genom att fullständigt jämställa detsamma med försnillningsbrottet. Då emellertid samtidigt en ytterligare straffskärpning infördes vid bedrägeri, kom alltjämt en olikhet i straff att bestå mellan de båda nyssnämnda brotten och bedrägeriet, i det att högsta straff för bedrägeri numera uppgår till 4 års straffarbete, medan det

vid försvinnning och trolöshet stannar vid sådant arbete i 2 år.

* *

De motiv, som föranlett den nu genomförda lagändringen, hänföra sig närmast till försvinningsbrottet och äro väsentligen desamma, som uppburo 1893 års förut nämnda motion i ämnet. Likheten i bestraffning samt den omständigheten, att de båda förevarande brottstyperna äro så närliggande och ofta omärkligt övergå i varandra, har emellertid ansetts böra indraga även trolöshetsbrottet under reformen ifråga.

Det första av de båda huvudmotiv, som härvid spelat in, består i det för rättskänslan stötande, som ligger däri, att personer i mera framskjuten social ställning sättas i tillfälle att genom uppgörelse med målsäganden undgå straffrättsligt ansvar för dylika brott lättare än övriga medborgare.

Det andra huvudmotivet har varit samhällets intresse att mera energiskt bekämpa hithörande former av kriminalitet. Visserligen är en extraordinär tillväxt av särskilt försvinningsbrotten en ordinär företeelse i alla ekonomiska nedgångstider. Och denna tillväxt är säkerligen tämligen proportionell mot intensiteten i det ekonomiska bakslaget. En del av mina ärade läsare ha kanske varit i tillfälle att taga del av de inom amerikanskt affärsliv mycket använda »Babsons Statistical Tables and Charts«, i vilka övergången mellan ekonomiska uppsvings- och nedgångstider är statistiskt sammanfattad under bilden av en klocka, genom vilken affärsmännen med regelbundna mellantider bokstavligen erhålla underrättelse om »vad klockan är slagen«. 12-slaget representerar där uppsvingstidens kulmen, 6-slaget krisens kulminationspunkt. De olika mellanliggande klockslagen utmärka de olika faserna i övergången och betecknas efter deras mest iögonfallande symptom. Klockan ett är sålunda: »begynnande oförmåga att

fullgöra betalningar samt lägre pris å värdepapper». Klockan två: »ohederlighet, sjunkande grosshandelspriser». Klockan tre: »kriminalitetsvåg, sjunkande detaljpriser». Till den del nämnda ekonomiska ur avser kriminella tilldragelser avspeglar det säkerligen en kriminologisk lag, försåvitt man nämligen med den nämnda kriminalitetsvågen avser försvinnning samt denna närstående oredlighetsbrott¹).

Men man kan, såsom justitieministern säkerligen fullt riktigt anmärkt, icke slå sig till ro med förhoppningen, att denna kriminalitetsbölja fullständigt upphör, när krisen är över, utan har enligt allmänna psykologiska lagar även efter densamma att räkna med ett bestående försvagande av känslan för plikt och heder, sedan det väl en gång blivit rätt vanligt att även personer i socialt mera framskjutna och ansvarsfyllda ställningar göra sig skyldiga till dylika brott. Sådana tider alstra därför, även fränsett deras övergående natur, ett behov av en förstärkt generalprevention i och för dylika förbrytelsers undertryckande. Och redan genom att minska utsikten för vederbörande att genom andra personers bistånd undandra sig straffets tillämpande har man ansett sig i förvarande hänseende vinna en avsevärd kriminalpolitisk fördel. Straffhotets intensitet är ju nämligen, såsom redan Feuerbach lärde, en funktion av det hotande obehagets intensitet och sannolikheten för detta obehags inträde. Och därvid lade redan han tyngdpunkten på den sistnämnda faktorn.

En ytterligare sådan fördel skulle naturligen kunna vinnas genom strafflatitudens förhöjande vid dessa brott, isynnerhet som särskilt straffet för försvinnning hos oss

¹) Mera tveksam ställer man sig till 8-slagets betecknande å nämnda ekonomiska ur: »stigande grosshandelspris, religiös rörelse». Att något statistiskt samband skulle förefinnas mellan dessa båda företeelser ter sig för oss ganska främmande; men förhållandena kunna ju te sig annorlunda i det stora yankee-landet!

alltjämt är vida lindrigare än i andra länder. Jag nämner såsom exempel följande högsta straffmaxima i de oss närliggande kulturländerna: Finland — 3 års straffarbete; Danmark — 6 års straffarbete; Norge — straffarbete i 6 år; Tyskland — fängelse i 5 år; England — 14 resp. 7 års straffarbete. Man märker här som eljest den skarpa klon i den engelska strafflagstiftningen, som väl kan vara redo till, ja, ofta gått i spetsen för flera humanitära reformer inom densamma, där sådana anses påkallade, men likvisst gått alltför länge i Jeremias Benthams skola för att i övriga fall avsäga sig något av den intensitet i straffens bestämmande och utkrävande som den anser såsom ett viktigt generalpreventivt medel, särskilt till inskräpande och upprätthållande av en allmän uppfattning om vissa brottsliga gärningars stora sociala förkastlighet samt därigenom ock till förhöjandet av styrkan hos de hämningar, vilka hos genomsnittsmedborgaren medvetet — eller kanske än oftare omedvetet — motverka de brottsliga frestelserna.

Det får väl också sägas, att med de ovan nämnda fakta angående den utländska lagstiftningens allmänna ståndpunkt för ögonen och inför de svårartade former, som försnillningsbrotten under de senaste decennierna visat sig kunna antaga även inom vårt land, åtminstone ett jämförelse av försnillningsbrottet med bedrägeribrottet i bestraffningshänseende kunde hos oss framstå såsom ganska motiverat. Ett sådant principiellt likställande föreslogs ju ock, såsom nämnts, redan av vår gamla Lagkommitté liksom även av den äldre Lagberedningen. Den kungl. propositionen uttalar emellertid i detta hänseende endast, att något krav å skärpta straffsatser icke hos oss blivit framställda, samt att »det näppeligen kan göras gällande, att lagen icke för dessa fall fastställt tillräckligt allvarliga och kännbara straffpåföljder». Det hade dock kanske varit riktigast att från den intagna utgångspunkten något mera beakta även denna sida av general-

preventionen, helst det väl svårigen kan förväntas, att lagstiftarens förhoppning om att genom förevarande åtalsreform uppnå ökad frekvens ifråga om dylika brotts beivrande skall i någon synnerlig utsträckning gå i uppfyllelse.

* *

Övergår jag härefter till de betänkligheter, som gjort sig gällande mot en sådan lagändring, som den nu genomförda, så kan man konstatera, att härvid denna gång knappast alls kommit i betraktande de enskilda intressen, som här kollidera med statens intresse att beivra dylika brott, såsom t. ex. den större möjligheten för den kränkte att med den nuvarande anordningen erhålla åtminstone partiell ersättning för den honom tillskyndade förlusten; hans intresse att ur kreditsynpunkt slippa att få gärningen bragt till offentligheten o. s. v. Dylika intressekollisioner kunna ju ock på alldeles liknande sätt tänkas föreligga jämväl vid andra förmögenhetsbrott, utan att rättsordningen likvisst därav föranletts till något annat avvägande av dessa intressekollisioner än den nu ifråga om försnillnings- och trolöshetsbrottet genomförda. Modern lagstiftning står ock, såsom förut antytts, allmänt på denna ståndpunkt. Försnillningsbrottet är, om man såsom nämnt undantager några få schweiziska kanton, överallt i främmande rätt principiellt ställt under allmänt åtal. Detta gäller även om den oss närstående finska strafflagen. Detsamma är och förhållandet med trolöshetsbrottet, i den mån detta i främmande rätt äger en motsvarighet. Här äro dock undantagen något flera. Särskilt märkes härvid vårt grannland Finland, enligt vars strafflag detta brott liksom hitintills hos oss är ett angivelsebrott, dock med undantag för sådana fall, då det förövats av vissa särskilt kvalificerade subjekt. I dylika fall hör även detta brott enligt finsk lag under allmänt åtal.

En särskild grupp av invändningar utgöra de, vilka

utgå från olämpligheten av att ålägga den offentliga åtalsmyndigheten såsom rättsplikt att inskrida i alla hit-hörande fall. Man åberopar, att den i vårt land gällande legalitetsprincipen kommer att giva reformen en dylik innebörd i motsats till vad förhållandet blir i länder med ett modernt organiserat åklagareväsende. Och särskilt kan man härvid hänvisa till, att ett dylikt oss närstående land, Norge, trots den där genomförda opportunitetsgrund-satsen, likvisst i strafflagen uppställt ett särskilt förbehåll för åklagaremyndighetens befogenhet att ingripa i fråga om försnillningsbrott, i det enligt lagens § 264 så får ske, endast om detta ingripande påkallas av »allmänna hän-syn». Såsom sådana åberopas i motiven särskilt, att brottet förövats professionellt eller att gärningen i sina verkningar drabbar ett flertal personer. Prövningen av huruvida dylika allmänna hänsyn föreligga, tillkommer emellertid enligt norsk rättsuppfattning icke domstolen, utan beror uteslutande av åtalsmyndigheten.

Gentemot en dylik argumentering kan man naturligen anmärka att den s. k. legalitetsprincipen aldrig i verklig-heten helt låter sig genomföras; samt att med den nu-varande organisationen av vårt åklagareväsende farhågorna för ett alltför intensivt ingripande från åklagaremyndig-hetens sida, i allt fall vad landsbygden beträffar, icke be-höva vara synnerligen stora. Annorlunda förhåller det sig visserligen i avseende å åklagarväsendet i våra större städer; och för min del tror jag ock, att man, till före-byggande av de nya åtalsreglernas utnyttjande till alltid tänkbara trakasserier från saken ovidkommande angivares sida, gjort klokt i att efter förebild av vissa främmande länder — bland annat den tyska strafflagen och det danska strafflagsförslaget — från allmän åtalsrätt undan-laga sådana försnillningsbrott, vid vilka värdet av det tillgripna är mindre betydande. Visserligen gälla de ifrågavarande undantagen i främmande rätt såväl försnill-nings- som tjuvnadsbrott. Och i förarbetena till den nya

lagändringen göres även gällande, att, då en dylik värdegräns icke hos oss i åtalshänseende tillerkänts någon betydelse ifråga om tjuvnadsbrottet, den icke heller borde äga någon sådan vid försonllning. Frånsett emellertid, att det tekniskt sett hade varit mycket lätt att genomföra en dylik regel även vid tjuvnad, är härvid ytterligare att märka, att det från den svenska strafflagens synpunkt föreligger ett helt annat intresse att åtala även dylika lindriga tjuvnadsbrott, alldenstund enligt lagen även dessa grunda särskilt återfallsstraff vid senare tjuvnadsbrott samt, ehuru i sig själva obetydliga, vid återfall kunna medföra ett ganska strängt straffansvar. Från dylika hänsyn är man emellertid hos oss alldeles fritagen i fråga om åtalsreglerna för försonllningsbrottet.

Till nu nämnda grupp av betänkligheter hör även den, att allmänne åklagaren, på grund av sin bristande juridiska kompetens skulle, därest man ålägger honom en ovillkorlig rättsplikt att inskrida, med hänsyn till de ofta invecklade rättsfrågor som därvid äro avgörande, lätteligen kunna förledas att ingripa även i sådana fall, då någon brottslighet i verkligheten icke föreligger. I allmänhet gäller även här, att med hänsyn till åklagaremaktens nuvarande organisation faran för ett alltför energiskt inskridande säkerligen är relativt liten. Och i övrigt måste en dylik fara, om den verkligen är för handen, delvis anses ha förelegat redan förut, då ju nämnda brott likvisst allt sedan 1893 varit angivelsébrott.

* * *

Den tredje och sista gruppen av invändningar mot den nya lagändringen är av alldeles motsatt slag mot de här ovan nämnda. De avse nämligen, att den nya lagändringen i det väsentliga är ineffektiv. Jag syftar därvid icke så mycket på vad ovan anmärkts angående bristande tid och förmåga hos våra åklagaraorgan att handhava de

nya befogenheter som tillagts dem. Dylika argument kunna väl vara ett memento för lagstiftaren att icke göra sig några överdrivna förhoppningar om den nya lagändringens betydelse i generalpreventiv riktning; men svårigen kunna de anses såsom något avgörande skäl mot densamma. De invändningar, på vilka jag här syftar äro i stället tvenne andra.

Det har sålunda gjorts gällande, att åklagaremyndigheten vid ifrågavarande brott regelmässigt måste sakna möjlighet att ingripa, såvida icke målsägaren frivilligt medverkar vid utredningen angående brottet. Därest denne icke önskar åtal, har han därför i själva verket alltså i sin hand att förebygga åtals anställande. I stort sett är väl detta ock riktigt. Även ifråga om andra jämförliga förmögenhetsbrott, vilka lyda under allmänt åtal, såsom t. ex. vid konkursbedrägeri och oredlighet i konkurs, torde väl oflast något åtal icke komma till stånd, utan att den intresserade parten själv verkställer en ingående utredning. Emellertid har av justitieministern i den kungl. propositionen särskilt påpekats, att kretsen av de personer, som äro att anse såsom målsägande, enligt härskande svensk rättsuppfattning delvis är ganska snävt begränsad; och att personer, som icke intaga ställningen av målsägande, ofta likvisst kunna vara i tillfälle att prestera en ganska god medverkan vid en utredning angående det föreliggande brottsliga förfarandet. Särskilt har av honom uppmärksamheten riktats på de fall, då försnillnings- eller trolöshetsbrott begåtts mot aktiebolag av dessas verkställande direktörer eller styrelseledamöter. En enskild aktieägare är ju enligt härskande rättsuppfattning icke utan vidare att anse såsom målsägande ifråga om dylika brott. Men han kan ofta vara i stånd att prestera en ganska god utredning angående brottsligheten ifråga, utan att det likvisst lyckas honom att uppdriiva erforderlig majoritet å bolagsstämma för ett beslut om densammes beivrande.

Den mest intresseväckande av hithörande invändningar är dock den, som av justitiekanslern framförts ifråga om de mest praktiska kriminalitetsfallen, försnillning av penningar eller andra fungibla saker, i det han gjort gällande, att hela den nya lagstiftningen är väsentligen ineffektiv av den grund, att »förskingringsbrott» över huvud icke kan anses föreligga, om den, som obehörigen förfogat över främmande medel, blott är i stånd att »i rätt tid» återbetala medlen, »likgiltigt på vad sätt återbetalandet effektuerats, genom senare uppkommen solvens, genom vänners mellankomst eller annorledes».

Oavsett den något otydliga avfattningen av detta uttalande — man observerar särskilt det något dunkla uttrycket: »i rätt tid» — går tydligen detta justitiekanslerns uttalande därpå ut, att med denna uppfattning, om den är riktig, det åsyftade ändamålet med den nya lagändringen i stor utsträckning skulle förfelas, enär alltjämt »det för rättskänslan stötande resultat, som ligger däri, att personer, tillhörande samhällets övre lager, lättare sättas i tillfälle att undgå det straffrättsliga ansvaret för dylika brott än övriga medborgare» alltjämt skulle kvarstå; och därigenom även den avsedda förhöjningen i straffhotets intensitet väsentligen förfelas.

Nämnda uppfattning av försnillningsbrottets natur är ägnad att tilldraga sig särskild uppmärksamhet, ej blott därför att den rör vid en synnerligen dunkel punkt i svensk rättsuppfattning och svensk rättspraxis på straffrättens område, utan även därför, att denna dunkla punkt kan komma att ernå väsentligt större praktisk betydelse efter den nya lagändringens genomförande. Hittills har ju nämligen angivelse med ty åtföljande åtal regelmässigt icke kommit till stånd annat än i de fall, då vederbörlig täckning icke blivit presterad. Men då åklagarmyndigheten numera äger befogenhet att självständigt inskrida till brotts beivrande, blir även omfattningen av denna

hans befogenhet väsentligen beroende av huru denna rättsfråga är att avgöra.

Huru oviss denna rättsfrågas lösning faktiskt för närvarande är, framgår särskilt därav att justitieministern i den kungl. propositionen gentemot justitiekanslern uttalat en uppfattning av helt annan innebörd än den av justitiekanslern hävdade, i det han därstädes yttrar: »den omständighet, att medlen blivit ersatta, torde allenast äga betydelsen av ett indicium för att gärningsmannen redan vid tillgreppet haft vilja och förmåga att göra rätt för sig. Där så varit förhållandet, är tydligen förskingringsansvar uteslutet. Men om det ådagalägges, att den tilltalade endast genom utomståendes mellankomst eller annan tillfällighet satts i stånd att godtgöra ägaren, lär den omständighet, att medlen faktiskt blivit ersatta, icke medföra strafffrihet«. Lagutskottet har åter i denna fråga uttalat sig på ett synnerligen försiktigt sätt. Det heter i dess utlåtande angående justitiekanslerns anmärkning: »denna anmärkning äger givetvis ett vist berättigande¹⁾ men uppenbart är, att den omständigheten, att i vissa fall¹⁾ den felande till följd av andras hjälp är i stånd att göra rätt för sig och till följd därav ej är förfallen till ansvar, icke bör föranleda inskränkning i åklagarens behörighet att inskrida, då ett förskingrings- eller trolöshetsbrott verkligen finnes vara för handen«. Det är, som man finner, ett något dunkelt yttrande, som i vart fall icke kan sägas vara synnerligen vägledande.

* * *

Då jag nu går att söka i någon mån belysa denna svåra och invecklade rättsfråga, torde det för tydlighetens och överskådlighetens skull vara nödvändigt att redogöra för de viktigaste av de grunduppfattningar angående för-

¹⁾ Spärningarna gjorda av mig.

snillningsbrottets natur, som den moderna strafflagsstiftningen företer.

Objektet vid försnillning skall enligt det övervägande antalet lagstiftningar vara »annans sak». Överlämnas därför penningar såsom deposition under sådana förhållanden, att allenast motsvarande belopp *in genere* skall återställas; eller överlämnas penningar i och för ett uppdrags fullgörande med skyldighet för mottagaren att allenast utbetala eller redovisa ett motsvarande belopp *in genere*, föreligger enligt dylika lagar icke någon möjlighet för ett försnillningsbrott. Vissa lagar upprätthålla emellertid icke nu nämnda rekvisit. Dit hör enligt en rättspraxis, som dock inom doktrinen ingalunda är obestridd, den franska *code pénal* art. 408. Enligt nämnda lagrum, som i liknande form återfinnes även i andra till den franska rätten sig anslutande strafflagar, bestraffas bl. a. de fall, då man »au préjudice des propriétaires» förskingrat föremål, som man mottagit med förpliktelse »de les rendre ou représenter». Dit hör ock den norska strafflagen § 255, vilken med rättsstridigt tillägnande av lös sak, som helt eller delvis tillhör annan, likställer, att man avhänder sig eller förbrukar någon »betroet løsøregenstand». Avsikten med sistnämnda tillägg är nämligen bl. a. just att lösgöra frågan om försnillningsansvars inträde från äganderätsfrågan. Och då »lösøregenstand» enligt norsk rätt inbegriper även penningar och andra fungibla saker, blir ett dylikt användande av desamma straffbart såsom försnillning, även om man mottagit dem allenast med förpliktelse att återställa eller utbetala ett motsvarande belopp *in genere*. Thyrén antager i sina förberedande arbeten till strafflagsreform, att även en del andra lagar skulle intaga en liknande ståndpunkt; men detta får dock anses ganska ovisst och tvivelaktigt.

Sådana utvidgande stadganden som de ovan nämnda innebära tydligen, att det förfarande, varför man i dylika fall straffas, icke är någon åtgärd, varigenom man av-

händer sig eller med egen förmögenhet sammanblander annan person tillhöriga penningar etc., som man mottagit; utan det, som genom dylika stadganden kriminaliseras såsom försnillning, utgöres av vissa dispositioner över egen förmögenhet, varigenom en viss fordringsägares rätt lider intrång, förutsatt att vid dessa dispositioner det subjektiva rekvisit, som lagen fordrar vid försnillning varit för handen. Detta subjektiva rekvisit är såsom nedan skall visas olika i olika lagar allt efter den konstruktion man i övrigt givit åt försnillningsbrottet. Enligt den norska lagen fordras sålunda t. ex. att det förelegat en avsikt att »förskaffa sig eller annan orättmätig vinning» genom åtgärden i fråga.

Det är givet, att det i fråga om de lagar, som stå på sistnämnda ståndpunkt, kunde ligga nära till hands att, särskilt på grund av här förefintliga bevissvårigheter inskränka försnillningsansvarets inträde till sådana fall, då det faktiskt visat sig, att vederbörande icke i vederbörlig ordning lyckats fullgöra sin förbindelse, och genom särskilt stadgande föreskriva, att sådant ansvar skall anses uteslutet, om vederbörande omedelbart inom viss kortare tid visar sig i stånd att fullgöra densamma. I själva verket synes ock Thyrén i sin förut nämnda framställning av den omständigheten, att en bestämmelse av sistnämnda slag förefinnes i en strafflag, rent av ha velat sluta till att försnillningsbrottet enligt densamma har en dylik från äganderättskränkningen frigjord innebörd. En dylik slutsats måste dock säkerligen betecknas såsom förhastad.¹⁾

Nu nämnda utvidgning av försnillningsbrottets omfattning är emellertid icke den vanliga. Och den är ej heller vår lags. Denna fordrar uttryckligen i 22:11, att objektet skall vara »goods, som annan tillhör». Penningar nämnas visserligen icke därstädes uttryckligen, så-

¹⁾ Så t. ex. i fråga om den nedan (s. 312) omtalade straffbestämmelsen i kantonen Luzerns strafflag.

som fallet är vid tjuvnad i 20:1. Men detta förhållande äger icke någon betydelse, då det kan visas, att strafflagen även på andra ställen använder uttrycket »gods» i samma betydelse som uttrycket »gods eller penningar» i sistnämnda lagrum. Så är t. ex. tydligen fallet i 20:3 mom. 2, varest talas om att »någon försnillar gods som annan i hans vård under lås, försegling eller annat dylikt stängsel insatt». Även penningar skola alltså för att kunna vara föremål för försnillning ha kommit i annans besittning på sådant sätt, att en skyldighet att prestera just dessa individuella förmögenhetsobjekt kan anses åligga vederbörande. I svenska domar kommer och denna ståndpunkt till synes i det i motiveringarna omnämnda förhållandet, att vederbörande varit »skyldig att hålla medlen avskilda från sina övriga tillgångar». Innebörden därav kan icke antagas vara att blott fastslå, att deras sammanblandande med egna medel resp. användande för eget behov är att anse såsom rättsstridigt, utan måste, i betraktande av lagens avfattning i 22:11, även anses avse ett konstaterande av, att de ifrågavarande medlen vid försnillningsåtgärdens företagande varit att anse såsom annans egendom. När så kan anses vara förhållandet måste tydligen avgöras enligt vanliga regler för fastställandet av en rättshandlings innebörd.

Men härmed äro nu icke grundolikheterna mellan strafflagarna i avseende å försnillningsbrottets natur slutbehandlade. Bortsett från det här ovan anförda föreligger det dem emellan även i annat avseende en väsentlig olikhet med hänsyn till det straffbelagda förfarandets natur. På denna punkt möta väsentligen trenne olika ståndpunkter, som i förevarande hänseende kunna sägas vara av betydelse.

Enligt en grupp av lagar, till vilken särskilt den tyska strafflagen samt därtill sig anslutande lagar höra, består försnillningsförfarandet blott i ett »uppsåtligt och rättsstridigt tillägnande av annans sak». Det är därstädes

redan den formella förgripelsen på annans äganderätt, som i och för sig kriminaliseras. Att gärningen skall kunna sägas ha medfört förmögenhetsförlust för ägaren, att den skall ha företagits i uppsåt att tillskynda ägaren förmögenhetsförlust eller i avsikt att obehörigen rikta sig själv eller annan, erfordras alltså icke. Med ett tillägnande förstås härvid liksom över huvud vid tillägnelsebrotten en åtgärd, som objektivt framslår såsom anlagd på att för alltid upphäva sakens egenskap av nytthet för ägaren (ett fränhändande) samt att åtminstone momentant låta dess egenskap av nytthet komma gärningsmannen själv eller tredje man till godo (ett utnyttjande).

ICKE varje sammanblandning av annans pengar med egna tillgångar resp. deras användande för egna behov blir emellertid med dessa lagars ståndpunkt nödvändigtvis att anse såsom försvinnning. Lagarna av denna typ fordra ju nämligen ock, att tillägnandet skall vara rättsstridigt. Och rättsstridigheten kan här som eljest vara utsluten enligt reglerna om samtycke. Det är nu för förståendet av hela denna materia viktigt att fasthålla, att härvid liksom eljest inom straffrätten med uttrycket »samtycke» icke förstås, att något medgivande till åtgärden skall av ägaren kunna anses ha i en eller annan form deklarerats för vederbörande. Det är tillräckligt, att omständigheterna indicera, att ägaren icke kan antagas ha haft något emot åtgärdens vidtagande. Det måste därför i allmänhet anses föreligga ett sådant samtycke vid en åtgärd, varigenom vederbörande med egna medel sammanblandar eller för eget behov använder annans medel, om han vid tillfället faktiskt är fullt solvent och har för avsikt att därvid ikläda sig en motsvarande förpliktelse till ägaren. Och även om det icke kan anses tydligt, att ett samtycke i denna mening förelegat, kan dock ett antagande hos vederbörande, att ägaren icke kan ha haft något däremot, utesluta gärningens straffbarhet av subjektiva grunder. Föreligga emellertid särskilda omständig-

heter, vilka utesluta en sådan möjlighet, såsom t. ex. uttryckligt förbud, penningarnas inneslutande i förseglat kuvert eller dylikt, måste tillägnandets rättsstridighet bejakas. Då sålunda t. ex. en ämbetsmannaförsnillnings straffbarhet enligt tysk lag följer samma regler som vanlig försnillning, straffas därför enligt tysk rättspraxis såsom ämbetsmannaförsnillning även ett sådant fall, då en fullt solvent ämbetsman, som av en tillfällighet glömt att taga pengar med sig hemifrån för någon sin utgift, i stället för ändamålet tager medel därtill ur den kassa, han såsom ämbetsman har om händer, i avsikt att omedelbart åter tillägga ett motsvarande belopp. I detta fall kan nämligen varken något samtycke av ägaren anses föreligga, ej heller något antagande hos gärningsmannen, att denne ej skulle haft något däremot. En ämbetsman tillhålls genom straffbestämmelserna för ämbetsmannaförsnillning alltså att under inga omständigheter för egen räkning disponera de penningar, han å ämbetets vägnar har om händer. Och det förfarande, som nyligen lades en svensk högre ämbetsman till last, att han insatt allmänna medel på sitt privata bankkonto, torde sålunda enligt tysk rätt utan vidare få anses såsom ämbetsmannaförsnillning.

Det är tydligt att, då det är det rent formella angreppet på annans äganderätt genom rättsstridiga tillägnelseåtgärder som bestraffas, samt det sålunda är likgiltigt, huruvida ägaren därigenom tillskyndas förlust eller icke, det för dylika lagar icke föreligger någon som helst anledning att uppställa någon föreskrift om att straffansvar skall anses utesluttet, därest gärningsmannen omedelbart eller inom viss kortare tid visar sig i stånd att prestera full ersättning till den kränkte.

En helt annan ståndpunkt intager den grupp av lagar, som utöver ett uppsåtligt rättsstridigt tillägnande jämväl fordrar en viss avsikt, nämligen en avsikt att bereda sig eller annan en orättmätig vinning. Denna ståndpunkt är t. ex. den norska lagens. Enligt dylika lagar

måste försnillningsansvar alltid anses uteslutet så snart gärningsmannen är fullt solvent och har för avsikt att vederbörligen ersätta ägaren med ett motsvarande belopp, detta även om han icke haft och icke ens antagit sig ha ägarens samtycke till åtgärden ifråga. Ja, även om han under sistnämnda förutsättning med orätt anlagit sig vara fullt solvent, är dylikt ansvar uteslutet. Den ifrågavarande avsikten att orättmätigt profitera av åtgärden för egen eller annans räkning är tydligenvis även då utesluten. Huruvida en dylik avsikt att rikta sig eller annan kan tänkas föreligga, även om han blott är oviss om sin förmåga att göra rätt för sig, är en mera ömtålig straffrättslig fråga, på vilken det emellertid i detta sammanhang icke är nödvändigt att ingå, då den nu nämnda ståndpunkten icke är den svenska rättens, och därför icke i detta sammanhang påkallar någon ingående analys.

Enligt de lagar, som intaga den nu nämnda ståndpunkten, kan ett rent formellt angrepp å äganderätten genom ett uppsåtligt, rättsstridigt tillägnande bli föremål för bestraffning, endast om och i den mån särskilda straffbestämmelser därför finnas uppställda. Sådana ha t. ex. givits i den norska strafflagen § 404 för det fall, att »någon som har förvaltningen eller förvarandet av annan tillhöriga penningar eller värdepapper sig anförtrodd, trots förbud sammanblandar dem med egna medel eller på annat sätt handlar i strid mot vederbörligen givna regler».

Av en dylik ståndpunkt följer ock, att, då det för försnillningsbrottets tillvaro uteslutande är avgörande, huruvida en dylik avsikt förelegat i det ögonblick, då vederbörande rättsstridigt förfogade över saken, en senare ådågalagd förmåga att prestera full ersättning icke utan vidare befriar från straffansvar. Trots nämnda förhållande kan det likvisst av omständigheterna tydligt framgå att den nämnda avsikten förelegat vid tidpunkten för det rättsstridiga förfogandet.

Till ingen av de båda nu senast nämnda typerna hör

emellertid den svenska strafflagens bestämmelser angående försvinnning. De tillhöra en typ, som för brottets existens fordrar konstaterandet av, att en förmögenhetsförlust objektivt sett drabbat ägaren. Detta får anses framgå redan av vår äldsta, mest generella straffbestämmelse i ämnet, nämligen straffbudet för försvinnning av ämbetsman i M. B. 45:2: »griper uppbördsman till allmänna medel och dem förskingrar», vars beskrivning å gärningen i huvudsak återfinnes även i gällande strafflag kap. 25 § 11: »tillgriper och förskingrar ämbetsman». I sistnämnda lagrum torde av skäl, som det här bleve för vidlyftigt att ingående behandla, uttrycket »tillgriper» få anses avse tillägnelseåtgärden samt uttrycket »förskingrar» kravet på att densamma skall ha lett till förmögenhetsförlust för ägaren. Här må i sådant hänseende endast erinras därom, att uttrycket »tillgripa» i vår strafflag, såsom särskilt framgår av terminologien i dess 20:e kapitel (jfr. särskilt 20:3), användes såsom en generellare beteckning för brott, vilka innefatta olovligt tillägnande av annans egendom; samt att uttrycket »förskingra» i 25:11 svårligen kan anses såsom rent pleonastiskt. En särskild anledning till att lagen i detta sammanhang uttryckligen betonat båda de nämnda rekvisiten kan tänkas ha legat däruti, att den ovannämnda straffbestämmelsen från början (i M. B.) endast avsåg fungibla saker, nämligen »allmänna medel». Just för dylika fall kan det ha framstått såsom särskilt angeläget att framhålla, att brottets förhandenvaro förutsätter icke blott ett tillägnande i förut angiven mening, d. v. s. deras frånhändande från den rätte ägaren resp. deras utnyttjande för egen eller annans räkning, utan jämväl att därigenom en förmögenhetsförlust uppstått för deras ägare.

Nu nämnda ståndpunkt kan ock anses ha kommit till uttryck i strafflagens allmänna försvinningsparagraf, 22:11. Medan nämligen i motsvarande stadgande i de äldre lagförslagen det straffbara förfarandet beskrives så-

lunda: »förfalskar man, svikligen förbyter eller försnillar«, tillfogades på initiativ av Lagutskottet vid 1856—57 års riksdag jämväl orden: »eller eljest uppsåtliga förskingrar«. Visserligen utgör den motivering, som Lagutskottet åberopat till stöd för den föreslagna ändringen, en av de mera dunkla punkterna i förarbetena till gällande svenska lagar; men då därstädes bl. a. yttras, att »vad som gör den uppsåtliga förskingringen till försnillning, äro jämväl särskilda tillkomna omständigheter, vilka väl kunna ha inflytande på straffbarheten, men ej upphäva gärningarnas ursprungliga likhet«, så torde man äga rätt, att uppfatta dessa ord sålunda, att det i nämnda § omnämnda brottets väsen är ett rättsstridigt fränhändande från annan av honom tillhörig sak som man har i egen besittning, vilket objektivt sedt medför förmögenhetsförlust för sakens ägare, och som sker i uppsåt att tillskynda honom dylik förlust, samt vidare att, om förfarandet jämväl innefattat ett uppsåtligt tillägnande, den specialform därav, som kallas »försnillning«, är för handen. Uttrycket »tillgriper« i 25:11 får därmed ock en fullt självständig betydelse, i det därigenom angives, att för detta lagrums tillämplighet alltid erfordras, att åtgärden tillika äger karaktären av ett tillägnande. Emellertid föreligger jämväl en annan olikhet i nämnda båda lagrums avfattning, i det lagen i 25:11 icke uttryckligen uppställer krav på en uppsåtlig förskingringsåtgärd, medan så är förhållandet i 22:11. Til frågan om betydelsen av sistnämnda olikhet i de båda lagrummens avfattning återkommer jag nedan i annat sammanhang.

Det är väl bekant för dem, som studerat straffrätt i Uppsala under ledning av professor Hagströmer, att han bl. a. av hänsyn till denna försnillningsbrottets konstruktion i vår rätt dragit allmännare slutsatser angående konstruktionen av tillägnelsebrotten över huvud, och sålunda även vid ljuvnadsbrottet såsom ett särskilt objektivt rekvirit uppställt ett krav på att gärningen skall innefatta ett olovligt tillägnande »på ägarens bekostnad« d. v. s.

objektivt sett skall ha inneburit en förmögenhetsförlust för ägaren; medan Thyrén i överensstämmelse med eljest gängse doktrin nöjt sig med att vid ljuvnad, utöver det uppsåtliga tillägnandet och besittningstagandet, blott fordra en avsikt att bereda sig eller annan en orättmätig vinning eller, såsom han uttrycker det, en »animus lucri«. Denna motsättning i fråga om tillägnelsebrottens konstruktion, och som ingalunda saknar betydelse med hänsyn till sina praktiska konsekvenser, behärskar allt fortfarande svensk doktrin¹⁾.

Om man emellertid nu utgår ifrån, att försnillningsbrottet enligt vår rätt alltid förutsätter tillskyndande av förmögenhetsförlust, så uppstår den frågan, när en sådan kan anses föreligga. Att den är utesluten, om i omedelbart samband med åtgärden i fråga ett motsvarande värde omedelbart tillföres ägarens förmögenhet, får anses tydligt. Men detsamma måste anses vara förhållandet, om gärningsmannen kan med laga verkan förplikta sig, är fullt solvent och jämväl får anses ha velat åtaga sig en förpliktelse att bereda ägaren full ersättning för det intrång i hans förmögenhet som åtgärden innebär. Men här torde i överensstämmelse med den ovannämnda, av Hagströmer företäckta svenska doktrinen gränsen böra dragas. Är gärningsmannens solvens i minsta mån osäker, föreligger redan därmed en genom brottet timad förmögenhetsförlust. Det har då för ägaren uppstått ett i ekonomiskt hänseende sämre förmögenhetsläge såsom följd av gärningen. Det torde även få anses tillräckligt, om denna osäkerhet i avseende å ägarens anspråk på ersättning inträtt på ett senare stadium. Även i så fall kan en uppsåtlig förskingringsåtgärd anses föreligga, om vederbörande vid gärningens företagande räknat med ett dylikt förhållande på ett sådant sätt att åtminstone eventuellt uppsåt kan anses ha varit för handen i förhållande till ett dylikt resultat.

¹⁾ Jfr. t. ex. Sterzel: Bidrag till läran om bedrägeribrottet s. 44—45.

Det är tydligt, att enligt en lag, som uppbyggt sitt försvinningsbrott på en dylik grundval, ett blott formellt angrepp på äganderätten genom ett uppsåtligt rättsstridigt tillägnande av annan sak, icke kan bestraffas såsom försvinnning. För att i sådana fall ansvar skall kunna inträda, erfordras då särskilda straffbud. Ett sådant finnes numera hos oss i 1919 års lag med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över vissa annan tillhöriga fondpapper, § 4. Hit torde ock vara att hänföra vissa äldre straffbestämmelser för olovliga förfoganden över annan tillhörig lös sak, som man har i sin besittning, i H. B. i 1734 års lag, till den del de icke blivit uttryckligen upphävida eller i allt fall äro att anse såsom upphävida enligt regeln i Pr. L. Str. L. § 3.

Är den nu nämnda uppfattningen av försvinningsbrottets innebörd enligt vår lag riktig, kan tydligen icke ett senare ersättande av det förskingrade utan vidare anses utesluta brottets förhandenvaro. Endast i den mån presterandet av sådan ersättning kan tjäna såsom bevis för att ej ens något eventuellt uppsåt att tillskynda ägaren förmögenhetsförlust varit för handen vid åtgärdens företagande, kan ett dylikt ersättande äga en sådan betydelse.

*

*

*

Emellertid har alltifrån vår strafflags tillkomst en annan åskådning gjort sig gällande, enligt vilken åtminstone ifråga om penningar och andra fungibla saker »förskingring ej kan anses hava ägt rum, därest penningarna, fastän under tiden använda, genast på anfordran återställas», om också ej in specie. Denna uppfattning framfördes redan omedelbart efter strafflagens tillkomst av Carlén i hans bekanta kommentar; och justitiekanslern har såsom stöd för den ovannämnda, av honom hävdade uppfattningen uttryckligen åberopat sig på denna Carléns framställning.

Av vikt är emellertid att vid ett sådant åberopande noggrant fastställa, varpå denna Carléns framställning i verkligheten går ut. Den avser nämligen icke blott fungibla saker, utan även andra försnillningsobjekt. Hans huvudtes avser till och med just individuellt gods; och han börjar med att i fråga om sådana objekt proklamera den satsen, att om dylikt gods i annans besittning av denne frånhändes ägaren t. ex. genom försäljning, han likvisst icke kan dömas till ansvar enligt 22:11, om han »innan han är skyldig återställa godset, återförskaffar det«, enär »kränkningen mot godsets ägare icke kan anses fullbordad, förrän dennes rätt att återfå godset är kränkt«. Därav följer sedan enligt hans mening, att »förskingring av penningar eller eljest fungibla ting icke heller kan anses hava ägt rum, därest penningarna, fastän under tiden använda, genast på anfordran återställas«. För sistnämnda resultat åberopar han ock regeln i 25:11, »varest dylikt förfarande av ämbetsman uttryckligen är från allmänt straff undantaget«.

Det är alltså närmast denna argumentering som det gäller att upptaga till granskning. Vad då först beträffar satsen, att ifråga om individuellt gods ett fullbordat förskingringsbrott icke kan anses föreligga, förrän jämväl ägares rätt att återfå detsamma blivit kränkt, så är denna ståndpunkt så föga rimlig, att den väl utan vidare kan lämnas å sido. Ingen svensk domare skulle väl tveka att ådöma förskingringsansvar, så snart det blivit vederbör-ligen styrkt, att en lån- eller legotagare, som befinner sig i insolvens för att skaffa sig penningar sålt den lånta eller lejda saken. Ej heller kan det vara riktigt, att endast ett återställande av den individuella saken skulle kunna utesluta förskingringsansvar. Även ett ersättande av sakens värde bör, på sätt förut framhållits, under vissa omständigheter kunna utesluta förskingringsansvar. Den av Carlén åberopade regeln i 25:11 avser ju ock jämväl sådana fall, då fråga är om förskingring av individualiserat gods. Hans

argumentering i denna del måste därför anses så föga grundad, att den helt kan lämnas å sido. Justitiekanslern har ej heller i sitt utlåtande vidhållit hans uppfattning annat än för de fall, då någon obehörigen förfogar över främmande »medel«.

Men kan denna sistnämnda uppfattning icke grundas på dessa Carléns nu nämnda premisser, så återstår såsom grund för densamma endast den av honom åberopade analogien från strafflagen 25:11. Och det blir därför denna analogis berättigande som det till sist gäller att undersöka. I sådant hänseende är då följande att märka.

1) Först må framhållas, att, om denna analogi skulle gälla, densamma givetvis borde äga tillämpning även i de fall, då full ersättning presteras vid förskingring av individuellt gods. Ty i motsats till den äldre bestämmelsen i M. B. 45:2, som blott avsåg förskingring »av allmänna medel«, avser 25:11 även förskingring av dylikt gods. Redan i Lagkommitténs andra förslag av 1839 utbyttes uttrycket »medel« mot »penningar eller annan egendom«. Och det nuvarande uttrycket »penningar eller annat«, kan, såsom särskilt framgår av en jämförelse med 20:4 mom. 2, icke anses medföra någon begränsning i förevarande avseende. En dylik analogi synes emellertid varken Carlén eller justitiekanslern ha velat vidkännas.

2) Undersöker man vidare ordalagen i 25:11 skall man finna, att det är så långt ifrån att denne § utsäger, att ett förskingringsbrott icke föreligger, om vederbörande genast förmår prestera full ersättning, att den tvärtom uttryckligen förutsätter, att en förskingringsåtgärd är för handen oberoende härav, och endast gör straffets bestämmande beroende av huruvida ersättning presteras eller ej. Lagens ord lyda nämligen: »Tillgriper och förskingrar ämbetsman penningar eller annat, som han i kraft av sitt ämbete till förvarande, förvaltning, eller redovisning emottagit; varde avsatt — — — samt dömes dessutom till straffarbete — — —. Gitter han det förskingrade

genast ersätta, eller sådan säkerhet därför ställa, att någon skada av tillgreppet ej komma kan; dömes till avsättning.» Liknande torde ock förhållandet varit enligt lagrummets äldre avfattning i M. B. 45:2. Det hette där: »griper uppbördsman till — — — allmänna medel och dem förskingrar, miste tjänst sin och gällde åter med sex av hundra i ränta; böte ock därtill 40 daler för varje hundra, som han tillgripit. Kan han ej fullt återgälda, och är thet under, och till 100 daler, arbete vid Konungens slott eller fästning ett år». Därefter gives bestämmelser om straffets ytterligare skärpande i mån av det tillgripna beloppets storlek. Enligt detta lagrum var det således icke ens fråga om att utesluta varje »allmänt» straff ens i sådana fall, då full ersättning presterades. Än mera gäller det nu sagda om den lydelse detta lagrum erhöll genom K. F. 29/11 1823, i vilken något stadgande om nedsättning i straff för den händelse ersättning presterades alls icke förefanns, samt det allmänna straffets storlek utan vidare var fixerad i en bestämd proportion till »det tillgripnas» värde. Att det nu sagda även varit lagsliffarens mening vid tillkomsten av de nu gällande bestämmelserna i ämnet, får ock anses framgå av ett uttalande i Lagkommitténs förslag till rättegångsbalk (1832 s. 90—91). Lagkommittén, som i sitt förslag till straffbalk i allt väsentligt upplagit de regler ang. ämbetsmannaförskingring, som nu återfinnas i 25:11, ventilerar å nämnda ställe den hos oss nu aktuella frågan ang. kammarrättens kriminella domsrätt i balansmål och yttrar därom följande: »De skäl, som motiverat bibehållandet av en sådan domstol för kammarmålen, i vad det civila beträffar, kunna ej lämpas till de mål, som från uppbörd eller förvaltning av allmänna medel sig härleda, i avseende å det kriminella, efter den åsikt, som ligger till grund för kommitténs förslag rörande bestraffningen av dessa brott. Så länge ett visst penningbelopp skall tjäna till bestämd mättningsgrund för det straff, som bör åläggas en uppbördsman

eller förvaltare, för tillgrepp eller förskingring av omhändertahda medel¹⁾, är det klart, att dom över honom ej kan fällas, innan hans balans blivit fullleligen utredd. Den ena frågan beror då omedelbart av den andra, och lämpligaste sättet för deras avslutande är, att låta dem följas åt och av samma domstol på en gång behandlas, därest mot en sådan förenad behandling av målen i övrigt inga viktiga hinder förekomma. Antager man åter, såsom kommittén gjort i förslaget till straffbalk, att den brottsliges fulla straffbarhet är given redan i den stund han blivit övertygad om balansen, evad den sedermera, för skadeståndets fastställande, till större eller mindre belopp utredes, så blir det utan ändamål, att göra domen i den civila balansfrågan till ett villkor för domen i brottmålet.»

3) Ännu en omständighet talar emot en dylik analogi från 25:11. Sistnämnda lagrum avser nämligen icke blott att uppställa den regeln att en ämbetsman, som förskingrar, skall erhålla viss lindring i straffet, om han genast tillfullo ersätter det förskingrade; utan den innebär ock, att den ämbetsman, som icke genast tillfullo ersätter, utan vidare anses ha gjort sig skyldig till en uppsåtlig förskingringsåtgärd. Endast så låter det sig nämligen fullt förklaras, varför lagen, medan den i 22:11 uttryckligen uppställt krav på en uppsåtlig förskingringsåtgärd, i 25:11 utesluter kravet på uppsåtlighet och endast uppställt en rent objektiv fordran på att ett »tillgripande och förskingrande» skall föreligga. Redan denna egendomlighet häntyder på att lagen i detta fall velat fritaga domaren från varje prövning huruvida uppsåtlig förskingringsåtgärd verkligen förelegat. Så snart full ersättning icke presteras, presumeras en sådan utan vidare ha varit för handen. Lagens förarbeten giva ock ett tydligt stöd för den upp-

¹⁾ Detta yttrande avser närmast straffbestämmelserna i M. B. 45:2 i deras lydelse enligt K. F. ^{20/11} 1823.

fattningen, att lagstiftaren i 25:11 avsiktligt avstått från att uppställa krav på en »uppsätlig» förskingringsåtgärd. Lagkommittén förklarar nämligen i sina motiv stadgandet i 25:11 principiellt tillämpligt även å »den, som, utan avsikt att slå under sig medel, och med kännedom att han äger tillgångar till deras återgäldande, använt dem för enskilda behov eller utlånat dem till andra». Och den åberopar detta förhållande såsom ett skäl till införandet av regeln, att presterande av full ersättning endast bör föranleda ådömande av avsättningsstraff. Men att ex analogia tillämpa ett dylikt lagens presumptionssystem angående uppsåtet även å brott enligt 22:11, varest lagen uttryckligen kräver »uppsätlig» förskingringsåtgärd, låter sig tydligen icke göra.

4) Slutligen talar mot denna analogi även den omständigheten, att Lagkommittén såsom grund till uppställande av den ifrågavarande regeln i 25:11 särskilt åberopat jämväl angelägenheten av att tillse att »det allmänna såvitt möjligt icke genom dylika gärningar lede någon förlust». Och ehuru den straffbestämmelse, som i dess förslag motsvarar den nuvarande i 25:11 — i motsats till vad fallet var i äldre rätt — av Lagkommittén utvidgades till att omfatta även förskingring av »enskild» egendom, som anförtratts vederbörande ämbetsman, så är det dock tydligt, att nu nämnda grund icke tillnärmelsevis kan äga samma betydelse ifråga om det allmänna förskingringsbrottet enligt 22:11. Istället har Lagkommittén tydligen ifråga om sistnämnda brott velat tillägga ersättnings lämnande en skälig hänsyn genom att, på sätt förut är nämnt, hänföra detta brott till angivelsebrotten.

Jag måste sålunda för min del helt ansluta mig till den uppfattning, som i förevarande fråga uttalades av justitieministern i den kungl. propositionen till innevarande års riksdag, med avböjande av den av justitiekanslern hävdade uppfattningen. Det förefinnes visserligen straff-

lagar, vilka i likhet med vår lag uppställa ett objektivt krav på uppkommen förmögenhetsförlust för ägaren såsom ett rekvisit vid det allmänna försnillningsbrottet, och som tillika uttryckligen uppställt en regel om betydelsen av ersättnings lämnande, liknande den i 25:11 uppställda, även vid det allmänna försnillningsbrottet. Dit torde särskilt strafflagen för kantonen Luzern höra, vilken såsom försnillning bestraffar det »rättsstridiga tillägnandet av annans sak till ägarens skada» (zum Nachtheil des Eigenthümers), men tillika föreskriver, att om vederbörande efter given anmaning inom 24 timmar avvägbringar full ersättning åt den kränkte, samt saken är av fungibel natur (vertretbar), ingen bestraffning för gärningen skall äga rum. Men utan en dylik positiv bestämmelse synes mig icke någon sådan regel kunna godtagas. Redan uppställandet av densamma vittnar om att lagen utgått ifrån, att i motsatt fall en straffbar försnillningsåtgärd även i dylikt fall skulle kunnat föreligga. Utan en sådan uttrycklig bestämmelse låter det sig ock svårligen från den svenska lagens ståndpunkt göra att begränsa den av justitiekanslern hävdade grundsatsen till att gälla allenast obehörigt förfogande över »främmande medel». I en analogi, hämtad från 25:11, låter sig i allt fall, på sätt förut är framhållet, icke inlägga någon dylik begränsning. Utan en dylik positiv regel låter det sig ock svårligen fastställas, vilken den »rätta tid» är för ersättnings presterande, varom justitiekanslern i sitt utlåtande talar. Att bygga på en analogi från 25:11 måste även i detta hänseende anses uteslutet.

Den enda avvikelse från den uppfattning av förskingringsbrottets natur, som jag här sökt göra gällande, vilken skulle kunna utläsas ur stadgandet i 25:11, är den, att detta lagrum synes förutsätta för ett förskingringsbrotts förhandenvaro, att man faktiskt kommit på vederbörande med en förefintlig brist i omhänderhavda medel. Ansvars inträde enligt 25:11 skulle alltså med andra ord vara be-

tingat därav, att förskingringsåtgärden upptäckts så tidigt, att brist då ännu förelåg. Nämnda lagrum skulle alltså icke innehålla något stadgande för ett sådant fall, som rätt nyligen underställts mig, nämligen att en ämbetsman enligt eget erkännande under iråkat obestånd tillgripit penningar som han haft omhänder, men därefter, sedan han genom lyckade affärsspekulationer åter kommit på grön kvist, ånyo insatt ett motsvarande belopp å vederbörligt konto, innan bristen blivit upptäckt.

Att av denna lagens avfattning i 25:11 *ex analogia* draga några slutsatser jämväl för andra försnillningsfall låter sig dock knappast göra. Detta lagens uttryckssätt i 25:11 sammanhänger nämligen tydligen på det närmaste med uppställandet av det ovannämnda presumtionssystemet i fråga om uppsåtet. En sådan analogi vore ock så mycket osäkrare, som det även i fråga om 25:11 mycket väl kan ifrågasättas, om lagens mening verkligen varit att utesluta ansvar enligt detta lagrum i dylika fall. Att utan tvingande stadganden i lag låta ett brotts beivrande bero av huruvida delsamma upptäckts tillräckligt tidigt är nämligen redan i och för sig en ganska betänklig ståndpunkt. Den strider allt för mycket mot straffets ändamål och väsen, vilken uppfattning man än därom må hysa¹⁾. Det är därför minst lika möjligt att anse ett sådant fall som det ovan nämnda *ex analogia* böra behandlas enligt samma regler, som i 25:11 uttryckligen uppställts för det fall, att brist faktiskt föreligger och omedelbart varder ersatt. Låt oss t. ex. antaga, att vederbörande ämbetsman även genom falska räkenskaper sökt dölja sitt föregående tillgrepp, ehuru han numera vid upptäckten redan ersatt delsamma. Skulle man väl i

¹⁾ Enligt M. B. 45:2 i dess lydelse enligt K. F. ^{22/11} 1823 kunde icke ens lagens ordalag anses lämna stöd för en dylik inskränkning i bestämmelsernas räckvidd. Någon ersättningsregel förefanns därstädes såsom nämnt alls icke. Därstädes stadgades allenast olika gradationer i straff, allt efter »det tillgripnas» värde.

dylikt fall vilja undandraga honom ansvar enligt 12 § i 25 kap.?

Men även om lagens ståndpunkt i fråga om ämbetsmannaförsnillning i 25:11 vore den motsatta, så är dock att märka, att en ämbetsman i dylika fall likvisst icke blir straffri, i det ansvar i allt fall kan komma att ådömas honom enligt 16 § i 25 kap., ett reservansvar, som ju i fråga om vanliga försnillningsfall är uteslutet. Även detta talar därför emot att analogt tillämpa de i 25:11 uppställda grundsatserna å dessa. Man torde därför icke ens av denna avfattning av 25:11 kunna draga några som helst allmänna slutsatser angående försnillningsbrottets allmänna beskaffenhet enligt svensk lag.

*

*

*

Det kunde nu vara av ett visst intresse att undersöka, huru det här berörda spörsmålet uppfattats i svensk rättspraxis. Jag måste emellertid avstå därifrån såväl på grund av utrymmesskäl som ock på grund därav, att rättspraxis efter min uppfattning icke lämnar någon klar ledning för det ifrågavarande spörsmålets belysning. Domar av den typ, som justitiekanslern i sitt utlåtande åberopat, vid vilka i domskälen åberopas att »det är utrett, att vederbörande tillgodogjort sig medel som han varit skyldig att hålla avskilda, och att han vid verkställt utmättningsförsök befunnits sakna utmättningsbara tillgångar» (resp. sedermera försatts i konkurstillstånd), kunna icke sägas utgöra något säkert indicium för den av honom hävdade ståndpunkten. Åberopandet av att den tilltalade befunnits sakna utmättningsbara tillgångar (resp. kommit i konkurs) är naturligen, då detta faktum föreligger, det enklaste sättet att i motiveringen konstatera att förmögenhetsförlust verkligen inträtt. Och dessa fakta kunna, särskilt det förstnämnda, tillika uppfattas såsom ett tillräckligt indicium för, att åtminstone eventuellt förskingringsuppsåt

verkligen förelegat vid tillgodogörandet. Mera kan väl knappast med någon säkerhet slutas av dylika domsmotiveringar.

Jag har därför här ansett viktigast att söka lämna en redogörelse för det resultat, vartill man vid en noggrannare analys av gällande lags regler enligt mitt förmenande måste komma. Att en motsatt uppfattning här och var kan sägas framskymta i rättspraxis, torde emellertid vara oförnekligt, ehuru knappast på något fullt otvetydigt sätt. Såsom exempel må erinras om, hurusom justitieombudsmannen i sin ämbetsberättelse till 1912 års riksdag s. 324 anmärkt mot, att en underrätt dömt en person till ansvar för förskingring för det han, som för växling mottagit en tiokronesedel, för egen del använt penningbeloppet, oaktat detsamma »innan målet förekom till handläggning vid rätten«, återbetalts till målsäganden. Anmärkningen kan ju emellertid länkas innebära, att under de föreliggande förhållandena det icke kunde anses utrönt, att ens något eventuellt uppsåt att tillskynda ägaren förmögenhetsförlust verkligen förelegat vid dess användande för egen räkning. Och stundom användas åter i domsmotiveringar uttryck, som ganska tydligt återspegla den här förfäktade uppfattningen. Så t. ex. i rättsfall 1900 B. 521, varest Hov. R., i vars utslag H. D. ej gjorde ändring, yttrar: »som av vad i målet förekommit framginge, att klaganden vid penningarnas användande ej haft egna medel att därvid gottgöra bolaget motsvarande belopp, och att han även insett denna sin oförmåga, vid vilket förhållande klaganden för snillat nämnda belopp; samt den omständigheten, att klaganden efter det undersökningen i anledning av de i detta mål förekomna omständigheter ägt rum, sökt medelst anskaffade penningar och handlingar hålla bolaget skadeslöst, ej kunde befria klaganden från ansvar«.

*

*

*

Till sist skulle jag blott vilja något dröja vid det egendomliga däri, att justitieministern, med den uppfattning han i förevarande fråga företrätt, icke samtidigt med ifrågavarande lagändrings genomförande sört för en däremot svarande ändring i strafflagen 25:11. Visserligen gör den ena av de huvudgrunder, som åberopats till stöd för reformen, nämligen det för rättskänslan stölande däri, att personer i en socialt mera framskjuten ställning lättare sättas i tillfälle att undgå straffrättsligt ansvar för förskningsbrott, icke med samma styrka gällande ifråga om offentliga funktionärer. De kunna ju, även för det fall att full ersättning presteras, likvisst enligt lagen ådömas avsättning. Men så mycket mera gör sig det andra åberopade huvudskälet, behovet av en kraftigare generalprevention, även i dessa fall gällande. Den kriminalitetsväg, som följt i kristidens spår, har ju som bekant icke minst kommit till synes å förevarande område.

Visserligen kunde det tyckas, att, då även vid presterandet av full ersättning i allt fall avsättningsstraff inträder enligt regeln i 25:11, det dock linge anses vara ganska väl sört för generalpreventionens tillgodoseende i dessa fall.

Härvid är emellertid att märka, att, vad först de egentliga stats tjänarna angår, genom den rättspraxis, som regeringsrätten etablerat ifråga om den disciplinära bestraffningsrättens omfattning, utväg i många fall öppnas för ett väsentligt avtrubbande även av detta ansvar. Enligt nämnda rättspraxis skall nämligen den i instruktioner och reglementen åt överordnad administrativ myndighet inrymda disciplinära bestraffningsrätten anses avse icke blott ämbetsbrott enligt de generella straffbestämmelserna i 16 och 17 §§ av 25 kap., utan jämväl övriga i 25 kap. särskilt nämnda brott, därest blott de allmänna förutsättningarna för densammas utövande enligt instruktionerna äro för handen. Och i allmänhet förutsättes därstädes endast, att brottet icke innefattar kränkning av enskild

målsägares rätt, samt att fängelse eller straffarbete icke kan följa å brottet. För förskingringsbrottens del betyder detta, att om förskingring avser allmänna medel och ersättning genast presteras, brottet, såsom enligt allmän lag allenast medförande avsättning, hemfaller under den disciplinära bestraffningsmyndigheten. Men därmed öppnas ock för en överordnad myndighet, som har intresse av att hålla en underordnad om ryggen, en möjlighet att i dylikt fall förskona honom även från avsättningsstraff. Det får nämligen anses ovisst, om den disciplinära bestraffningsmyndigheten kan i avseende å utövningen av denna anses bunden av den allmänna strafflagens regler. Närmast är den blott bunden av sina instruktioner; och dessa medgiva helt allmänt ett val mellan olika straffarter t. ex. suspension eller avsättning. Oavsett huru denna rättsfråga är att bedöma, blir emellertid resultatet praktiskt sett det nämnda, därest den disciplinära bestraffningsmyndigheten faktiskt nöjer sig med att ådöma ett kortare suspensionsstraff, då ju den bestraffade i sådant fall knappast har något intresse att anföra besvär över beslutet. Av meddelanden i tidningspressen att döma, synas ock dylika fall icke heller vara alldeles ovanliga.

Men än tyngre väger i förevarande hänseende följande reflexion. Spörjer man, inom vilka grupper av offentliga funktionärer den ifrågavarande kriminalitetssvågen svårast härjat under dessa krisår, kan svaret knappast bliva mer än ett: bland landsfiskaler och kommunala förtroendemän. Och även den sistnämnda gruppen är åtminstone delvis att hänföra till de offentliga funktionärer, för vilka straffbestämmelserna i strafflagens 25 kap. äro avsedda. Men att för förskingringsbrott av dylika förtroendemän i denna deras egenskap ålägga allenast avsättning från deras befattning såsom t. ex. ordförande eller ledamot av kommunalnämnd o. dyl., representerar påtagligen en alldeles för ringa repression. Därtill kommer, att dessa funktionärer icke heller stå under justitieombudsmannens kontroll och

tillsyn. Och det synes som om, måhända med hänsyn till den ifrågavarande avsättningspåföljdens lindriga natur, även de allmänna åklagarna ofta icke brydde sig om att på eget initiativ ingripa i dylika fall. I fråga om denna grupp synes därför, åtminstone att döma av ofta återkommande notiser i tidningarna, ett schackrande med ersättningsfrågorna fortgå ungefär på samma sätt, som hittills varit fallet vid det allmänna försnillningsbrottet. Jag har framför mig en ganska färsk dylik notis, som är så karakteristisk, att jag tillåter mig här anföra densamma. Det heter däri: »förskingringen av 58,798 kronor kommunalmedel i Döderhults socken, för vilken häktades förre kommunalnämndsordföranden X., har nu ordnats, sedan kommunalfullmäktige antagit ett erbjudande från kommunalnämnden att inbetala 20,100 kronor till kommunalkassan. Härjämte avstå nämnda fullmäktige från ansvarsyrkande mot X., sedan denne till fattigvårdskassan inbetalt från denna kassa förskingrade 7,000 kr. Förlusten för kommunen uppgår härefter till blott 31,698 kr.»

I fråga om detta slags offentliga funktionärer kan man tydligen numera med all rätt åberopa även den första huvudgrunden för den nya lagändringen, nämligen »det för rättskänslan stötande, som ligger däri, att personer i mera framskjuten social ställning lättare sättas i tillfälle att undandraga sig straffrättsligt ansvar för försnillningsbrott än övriga medborgare».

Den operation, som här tarvats, hade med den av justitieministern hävdade uppfattningen av försnillningsbrottets allmänna natur knappast heller behövt bli så synnerligen invecklad. Det hade knappast erfordrats mera än ett borttagande av den nuvarande ersättningsregeln i 25:11 samt ett inskjutande i §:ns första punkt av ordet »uppsåtligen» efter orden: »tillgriper eller förskingrar ämbetsman». Därmed hade ock full anslutning ernåtts till den rättsliga reglering av ämbetsmannaförsnillningen, som i främmande länder är den vanliga. Även i sådana län-

der, varest förlusten av ämbete icke är i strafflagen knuten till ämbetsmans förskingringsbrott, inträder nämligen dock regelmässigt en dylik påföljd, vid sidan av det enligt strafflagen ådömda skärpta försnillningsansvaret, i disciplinär-rättslig väg.

Så mycket mera är det ägnat att förvåna, att dessa sidor av det förevarande problemet lämnats å sido, som hela reformen utgått från en förtroendeman inom ett politiskt parti, för vilket det med hänsyn till dess allmänna politiska syften måste framstå såsom mera än för andra politiska partier angeläget att vinnlägga sig om upprätthållandet av renhet i den offentliga förvaltningen.

Forarbejder til den nye danske Straffelov.

En overflødig Paragraf.

Af Overlæge Dr. S. THALBITZER.

Det er næsten altid en prekær Sag for en Lægmand at vove sig ind paa et Specialgebet. Dette er jeg klar over, naar jeg i det følgende drister mig til at udtale min Mening i et juridisk Spørgsmaal uden synderlig mere Ballast end en jævn borgerlig Sans for Ret og Uret.

Nogen Adkomst til at udtale mig søger jeg dog i den Omstændighed, at den Paragraf i det nye Straffelovsudkast, som de følgende Udtalelser gælder, nemlig § 210, har visse Tilknytningspunkter til det Fag, som jeg i en Menneskealder har beskæftiget mig med, nemlig Psykiatrien.

Og dog vilde jeg næppe have vovet mig ind paa Juraens Omraade, fordi jeg af Erfaring ved, hvor vanskeligt det er for Jurister og Læger at komme til Forstaaelse med hinanden, dersom jeg ikke af de nylig offentliggjorte Forhandlinger paa Dansk Kriminalistforenings 16. Aarsmøde d. 5.--7. Dec. 1923 havde set, at der ogsaa fra juridisk Side er fremsat Kritik af den paagældende Paragraf, en Kritik, der paa det nærmeste falder sammen med det Syn paa det her omhandlede Emne, som vistnok deles af alle danske Sindssygelæger og Enhver, der ellers kender Sexualpsykologiens nuværende Opfattelse af Homosexualiteten.

Jeg var forhindret i at overvære det omtalte Møde og give mit Bidrag til Diskussionen; men da jeg tænker mig Muligheden af, at det kunde have Interesse for Jurister at faa at vide, hvorledes man nu for Tiden fra psykiatrisk

Side ser paa dette Spørgsmaal, og jeg selv tillige kunde ønske dertil at knytte nogle mere almindelige Lægmandsbetragtninger, har jeg anmodet dette Tidsskrifts Redaktion om Plads for følgende Bemærkninger:

Straffelovsudkastets § 210 lyder saaledes: »Øves kønslig Usædelighed mellem Personer af samme Køn for Betaling, straffes Deltagerne med Fængsel indtil 2 Aar«.

Ved sin Form virker Paragrafen umiddelbart bestikkende: kort og koncis, netop som en Lovparagraf bør være.

Ved nærmere Undersøgelse viser imidlertid den blanke og blændende Skal sig at dække over et Indhold, der røber, at Paragrafen er fremgaaet af et Kompromis mellem forskellige i og for sig uforligelige Synspunkter.

Som det vistnok vil være de fleste Jurister bekendt, har Sexualpathologien fra at være et lille Enklave indenfor Psykiatrien i Løbet af de sidste 20—30 Aar udviklet sig til en mægtig, næsten selvstændig Videnskab, især takket være tysk Forskning; og der foreligger fra dette Tidssrum en næsten uoverskuelig Literatur, der behandler denne Videnskabsgren, navnlig dens betydningsfuldeste Afsnit: Homosexualiteten.

Det Synspunkt paa dette Fænomen, som efterhaanden har vundet almindelig Anerkendelse og navnlig med Vægt hævdes af den største nulevende Autoritet paa dette Omraade, Dr. Magnus Hirschfeld i hans Standardværk: »Die Homosexualität des Mannes und des Weibes« (Berlin 1914) er følgende: Den ægte Homosexualitet er altid en medfødt Tilstand, og den er hverken nogen Last eller Forbrydelse eller Sygdom, kan heller ikke betragtes som nogen Degeneration, men er et Led i Naturordenen (»ein Stück der Naturordnung«), en sexuel Variant i Lighed med talrige analoge Sexualmodifikationer indenfor Dyre- og Planteriget; en Variant, der forekommer og har forekommet til alle Tider og under alle Himmelstrøg, hos civiliserede og uciviliserede Folkeslag, tilsyneladende endog med en

Hyppighed, der staar i et vist, næsten konstant Forhold til Folketallet (c. 2,2 %).

Det sidste Decenniums Forskning (Steinach, Sand o. a.) har yderligere aabnet Udsigt til, at man i en overskuelig Fremtid vil kunne underbygge disse væsentlig ad klinisk Vej vundne Resultater med anatomiske og fysiologiske Kendsgerninger.

I sit Grundanslag forekommer det mig, at Straffelovsudkastets § 210 slutter sig til dette Synspunkt, idet der i Paragrafen ligger en Anerkendelse af, at kønslig Usædelighed mellem Personer af samme Køn i og for sig ikke bør være strafbar. Man kan og vil ikke straffe saadanne Handlinger, som udspringer af et medfødt Anlæg, naar de foretages efter fælles Overenskomst mellem voxne Personer, uden at vække offentligt Anstød, og der altsaa ikke foreligger Indgreb i noget Retsgode, som har Krav paa Beskyttelse. Forholdet er da ganske analogt med Straffelovens Stilling til de tilsvarende heterosexuelle Forbindelser; og for saa vidt anerkender man Lighed for Loven for Heterosexuelle og Homosexuelle.

Imidlertid er det jo ikke for at konstatere dette, at Paragrafen findes i Straffelovsudkastet, men i Kraft af den Særstilling, man vil give de homosexuelle Handlinger ved at straffe dem, naar de foretages for Betaling.

Hertil er først at sige, at det for en almindelig borgerlig Betragtning staar og maa staa som noget ubegribeligt, at et Forhold eller en Handling, som ikke i sig selv er en Forbrydelse, kan blive en Forbrydelse ved at foregaa for Betaling.

At man ogsaa fra juridisk Side kan finde noget saadant paafaldende og ulogisk, fremgaar af cand. jur. *Hartvig Jacobsens* Indlæg i Diskussionen i Dansk Kriminalistforenings Møde d. 6. Dec. 1923, naar han sagde: »Men hvis Kommissionen mener, at man, naar det drejer sig om voxne Personer, — — ikke kan straffe selve den Handling, der øves af Mand med Mand eller Kvinde med

Kvinde, saa kan jeg heller ikke se, at man kan naa til at straffe dem, naar de gør det for Betaling».

Cand. jur. *Hartvig Jacobsen* gjorde endvidere opmærksom paa, at Udkastets § 210 betegner en beklagelig Udvidelse af den gældende Ret, idet den kræver begge Deltagerne straffet, medens § 5 i Loven af 1. April 1911 kun rammer den, der modtager Betaling.

I sit Forsvar for § 210 oplyste Landsdommer *O. Krabbe* paa Straffelovskommissionens Vegne, at Formaalet med Paragrafen er, »at komme disse lyssky og usædelige Virksomheder, som rummer Fare for Forbrydelser som Tyveri, Ran, Røveri og Pengeafpresning til Livs«.

For en almindelig Bétragtning skulde § 210 synes at modarbejde dette Formaal. Ved at gøre begge Deltagerne strafbare, afskærer man sig netop fra at komme de nævnte lyssky Virksomheder til Livs, fordi den Part, der eventuelt bliver Offer for en af de omtalte Forbrydelser, sikkert vil betænke sig paa at gøre Anmeldelse derom, naar han derved udsætter sig selv for en Straf af Fængsel indtil 2 Aar.

I Virkeligheden betyder denne Udvidelse af den gældende Ret en Neutralisering af Paragrafens tilsigtede Virkning; § 210 ophæver saa at sige sig selv *in statu nascendi*, da det vistnok vil være et meget sjældent — om overhovedet forekommende — Tilfælde, at en Person for at komme en anden til Livs vil udsætte sig selv for at lide samme Skæbne.

Men hvad værre er, synes den Udvidelse af den gældende Ret, som § 210 betegner, tvært imod sin Hensigt at opfordre til og beskytte Forbrydelser som Tyveri, Ran, Røveri og Pengeafpresning. I Ly af denne Paragraf vil en Forbryder uden stor Risiko netop kunne tillade sig disse Forbrydelser, fordi § 210 gør Ofret for dem værgeløs ved at true ham med Fængsel indtil 2 Aar, dersom han gør Anmeldelse.

Landsdommer *O. Krabbe* oplyste da ogsaa, at der i Straffelovskommissionen har været megen Tvivl om, hvor-

ledes man egentlig skulde stille sig til denne Udvidelse, om man skulde holde sig til den nu gældende Lov og kun straffe den, der modtager Penge, eller om man skulde straffe begge Parter.

Som en væsentlig Grund til at udvide Paragrafens Virkeomraade til begge Parter anførte Landsdommer *Krabbe* »Hensynet til Lighed for Loven«.

Denne Lighed for Loven vil imidlertid vise sig at hvile paa en Fiktion; psykologisk set vil man ikke paa denne Maade kunne opnaa nogen Lighed for Loven. I de fleste af de Tilfælde, som Udkastets § 210 vilde ramme, vil Forholdet nemlig være det, at den ene Part er en Homosexuel, der søger den eneste for ham eller hende naturlige Form for Tilfredsstillelse, i Nødsfald ved at betale derfor, medens den anden Part er en Heterosexuel, der gaar ind paa at føje den første for at opnaa pekuniær eller anden Fordel. Fra et psykologisk Standpunkt er Parterne altsaa ganske forskellig indstillet, og man kan kun ganske overfladisk set tale om nogen Lighed for Loven.

Virkelig Lighed for Loven i disse Forhold vil man derimod kunne opnaa ved at følge cand. jur. *Harlwig Jacobsen*, som under Diskussionen om § 210 ved Kriminalistforeningens Møde sagde: »Jeg finder i det hele taget, at den Bestemmelse om Straf for kønslig Usædelighed mellem Personer af samme Køn for Betaling skulde udgaa. Man straffer jo ikke længere kønslig Omgang mellem Personer af forskelligt Køn mod Betaling. Der har ganske vist været Røster oppe i den sidste Tid i den Retning; der er endogsaa en kvindelig cand. jur., der offentlig har fremsat den Anskuelse, at man burde udvide denne Paragraf saaledes, at enhver Kønssædelighed, der udøves mod Betaling, blev strafbar. Naar saadanne Udtalelser overhovedet kan fremsættes, vidner det om, hvor farligt det er ikke at tage Konsekvenserne af de Anskuelser, man i Almindelighed er kommet til at nære paa dette Omraade, nemlig at

kønslig Usædelighed mellem Personer af samme Køn ikke bør betragtes som en strafbar Handling«.

I Kommissionens Forsvar for Udkastets § 210 anførte Landsdommer *Krabbe* som Grund til at straffe homoseksuelle, men ikke heteroseksuelle Handlinger, naar de foretages for Betaling, at det første Forhold »er perverst, naturstridigt og altsaa noget som Samfundet i og for sig maa være interesseret i ikke finder Sted«.

Rent bortset fra at Landsdommerens Konklusion: »naturstridigt og altsaa noget som Samfundet i og for sig maa være interesseret i ikke finder Sted«, sikkert ikke er uangribelig og næppe kan gøre Krav paa mere almindelig Gyldighed (vi Mennesker foretager os vistnok daglig naturstridige Ting, som Samfundet ikke kan siges at være interesseret i ikke finder Sted, endsige at belægge med Straf), saa kan Argumentet: Naturstridighed i alt Fald kun anvendes overfor den heteroseksuelle Person, der af en eller anden Grund indlader sig med en Person af samme Køn. At en Homoseksuel foretager homoseksuelle Handlinger kan ikke kaldes naturstridigt; for ham eller hende er den homoseksuelle Tilfredsstillelse den eneste naturlige, medens heteroseksuelt Samkvem vilde forekomme den Homoseksuelle naturstridigt og være noget, han eller hun kun af særlige Grunde vilde indlade sig paa. Synspunktet: naturstridigt og derfor strafbart kan altsaa kun anlægges paa den eventuelt Heteroseksuelle i Forholdet; men i saa Fald skulde man uægtelig tro, at det var lige naturstridigt og dermed strafbart, enten det foregaar for Betaling eller ikke. Man møder her atter den for en almindelig logisk Sans slødende Modsigelse, som § 210 rummer: betalte homoseksuelle Handlinger bør straffes, fordi de er naturstridige, men ikke betalte homoseksuelle Handlinger bør ikke straffes, skønt de er lige saa naturstridige.

Ført ud i sine videre Konsekvenser maatte Synspunktet: naturstridigt og altsaa strafbart endvidere — som cand. jur. *Hartvig Jacobsen* ogsaa anførte — medføre

Straf for perverse Handlinger, foretagne mellem Personer af forskelligt Køn; men herfra tager Landsdommer *Krabbe* dog bestemt Afstand; det er noget, man ikke kan blande sig i.

For en almindelig Betragtning skulde det synes rimeligt at stille sig paa samme Maade overfor alle »naturstridige« Handlinger, hvad enten de foretages mellem Personer af forskelligt eller af samme Køn, og betragte dem som noget, der er uden Interesse for Samfundet og alene tilhører Privatlivet.

Samfundets rette Interesse maa snarere søges i, at saadanne Forhold ikke trækkes frem og gøres til Genstand for retslig Forfølgelse, for Avisbladde og Skandale. Først da vil de anrette Skade.

I sit Forsvar for § 210 sagde Landsdommer *Krabbe*, at Typen paa de Personer, man ved denne Paragraf ønsker at ramme »er den unge Lediggænger, ofte en tidligere straffet Person, som staar paa Gader og Stræder og udbyder sig til Folk med unaturlige Tilbøjeligheder i kønslig Henseende«.

Hertil synes Paragrafen som ovenfor paavist kun lidet egnet. Med større Virkning vil man vistnok kunne modarbejde disse unge mandlige Prostituerede ved Forholdsregler, som svarer til dem, der er truffet til Begrænsning af den kvindelige Prostitution. —

I Overensstemmelse med de ovenfor fremsatte Betragtninger er jeg da tilbøjelig til at anse Straffelovsudkastets § 210 ikke blot som overflødig, men under visse Omstændigheder endog som skadelig.

Cand. jur. *Hartvig Jacobsen* sluttede sit Indlæg i Diskussionen om denne Paragraf saaledes: »Man maa huske paa, at der maaske gaar 50 eller 100 Aar, inden vi faar Straffeloven ændret igen, og ogsaa det gør, at der i Aften kan være Grund til at tage forskellige Problemer, selv principielle Spørgsmaal op til Behandling«.

I Tilslutning hertil vil der fra psykiatrisk Side være

Anledning til at advare mod i en ny Straffelov at optage Bestemmelser, der hviler paa Anskuelser, som Videnskaben allerede har ladet langt bag ved sig, inden Udkastet er bleven til Lov.

I en ny dansk Straffelov bør der ikke findes nogen Undtagelsesbestemmelse, som vil ramme de Homosexuelle, alene fordi de er homosexuelle. —

Forarbejder til den nye danske Straffelov.
Tilregnelighedsbegrebet og det nye Straffelovsudkast.
Foredrag holdt i Psykiatrisk Forening den 31. Januar 1924.
Af Dommer AUG. GOLL.

Medens det fra ældgammel Tid har staaet fast i dansk Ret, at ingen kan straffes for en Forbrydelse, naar Handlingen ikke beror paa en Viljesakt fra Gerningsmandens Side — en Viljesakt, der enten bæres af Forsæt eller som Minimum beror paa en Uagtsomhed — er det forholdsvis sent blevet anerkendt, at Tilregnelighedskravet ikke er udtømt hermed, men at ogsaa visse Abnormtilstande, uanset at en Viljesakt foreligger, udelukker strafferetlig Ansvarlighed for den Paagældende.

Chr. V. D. L. hjemler saaledes kun en stærkt begrænset Ansvarsfrihed for dem, der begaar Drab i »Raseri og Vildelse«, og endnu ca. 100 Aar senere er man ikke naaet ud over at kræve egentlig Afsindighed som Betingelse for at skaane en Drabsmand for Straf: Fdg. ¹⁸/₁₂ 1767, der omhandler de Melankolikere, der gør sig skyldig i Mord for at opnaa Henrettelse, kan ikke se andet, end at disse Mennesker er fuldt ansvarlige for deres Gerning, selv om den erkender, at »Livsstraf ikke saa aldeles passer paa den Misdæder, der ønsker Døden og af slig Kedsommelighed lader sig forlede til Mord« — hvorfor Fdg. erstatter Dødsstraffen med en lang Række pinefulde og vanærende Lidelser, der tilsammen nok kan regnes for en endnu værre Straf.

Et Par Menneskealdre senere — i Kanc. Skr. 11/5 33 — er man derimod i hvert Fald tilsyneladende avanceret et godt Stykke. Der tales her om de Vanskeligheder, der er opstaaet ved, at mange »Sindsforstyrrede« frifindes af Domstolene mod at hensættes i sikker Bevaring, skønt flere af dem ikke egner sig for nogen »Galeanstalt«, idet Lægen og Bestyrelsen i disse hos dem »ikke finder noget Spor af Afsindighed«, hvorfor de sætter dem i Frihed, hvilket saa »kommer i Kollision med den afsagte Dom«. Det overvejes derfor, om man ikke ved Lov bør bestemme, at slige Individuer anbringes ved »taaleligt Arbejde i en eller anden Straffeanstalt«.

Man ser altsaa heraf, at Domstolene nu er kommet bort fra Afsindighedsmomentet som eneste Utilregnelighedskriterium, idet Praxis under Utilregnelighed har medtaget ogsaa anden Sindssyge, men det vilde være en Misforstaaelse deraf at slutte til, at man nu var naaet til nogen dybere Forstaaelse af selve Sindssygdommene end før. Skr. udtaler nemlig herom, at det har vist sig, at der gives Individuer, der vel ikke ganske er ude af Stand til at styre deres Handlinger, men hos hvilke »den frie, fornuftige Styrelse af Viljen er saaledes indskrænket ved sygelige Følelsers og Begæringers Indvirkning, at fuld Tilregnelighed ikke kan antages« — og et andet Sted siges, at Grunden til Domstolenes Ulyst til at idømme slige Individuer Lovens — meget haarde — Straffe var, at de fandt Anledning til at betvivle »Gerningsmandens moralske Frihed«.

Hvad der ligger bagved disse Oplysninger om Domstolenes Praxis fremgaar klart af, hvad Bornemann nogle Aar senere fra Universitetet docerede om Tilregnelighedsspørgsmaalet. Hans Lære gaar ud paa, kort og fyndigt, at fastslaa, at den objektivt retstridige Handling for at kunne tilregnes Individet som strafbar maa være »frivillig«, og i dette ene Ord ligger endnu den Dag i Dag hele det legale Tilregnelighedsbegreb. Thi — siger B. — Ordet »frivillig«

betyder 1) at Handlingen skal skyldes en Viljesakt α : være forsættelig eller i hvert Fald skyldes Mangel paa pligtmæssig Agtpaagivenhed, og 2) at denne Vilje skal være »fri«, hvilket han nærmere bestemmer saaledes, at den Handlende ikke i Gerningsøjeblikket maa have været »indvortes ufri i Ordets egentlige Forstand«, d. v. s. have manglet den sædelige Frihed eller Evnen til at indse Handlingens sædelig-retlige Betydning og til derefter at bestemme sig. De vigtigste Exempler paa Omstændigheder, der udelukker denne Frihed, er efter Bornemann: 1) den egentlige og tidlige Barndomsalder, 2) Afsindighed og 3) andre sygelige Tilstande, samt 4) Søvn og 5) Beruselse.

Det er altsaa ikke disse Tilstande som saadanne, der betinger Utilregneligheden, men deres Indvirkning paa den fri Vilje, hvilket igen beror paa, om de har berøvet Personen Evnen til at indse Handlingens sædelig-retlige Betydning, og da det her ikke altid drejer sig om et Enten—Eller, men der kan være Mellemtilstande, hvori denne Bevidsthed vel er stærkere eller mindre tilsløret, men dog ikke helt ophævet, taler B. om Tilfælde af »ufuldstændig Tilregnelighed«, som hos Taaber o. l. For disse ufuldstændig Tilregnelige kræver B. en forholdsvis nedsat Straf, svarende til deres ringere Grad af Fornuft og »sædelig Frihed«.

Det er altsaa udenfor al Tvivl, at det Bornemannske Tilregnelighedsbegreb i et og alt er baseret paa det filosofiske Begreb: Indeterminismen, som de store tyske Filosofer Kant, Fichte, Hegel o. s. v. fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede havde gjort til Udgangspunkt for deres Spekulationer, og som Juristerne havde inokuleret i Strafferetten som gode Adepter og Elever af disse Filosofiens Konger. Fra Filosofiens Sol havde de hentet det Lys, hvormed de kastede Glans over Strafferettens Tilregnelighedsbegreb. Andet Lys besad det ikke.

Dette vilde nu jo kun være et historisk Kuriosum, hvis ikke Forholdet var det, at det er B.'s Theori, som

Straffeloven af 1866 — altsaa det endnu bestaaende Grundlag for hele vort Straffesystem — med Hud og Haar har tilegnet sig — hvilket ikke er saa forbavsende, naar man ved, at B., der døde 1861, da havde naaet at koncipere vigtige Partier af den kommende Straffelov, derunder Tilregnelighedsparagrafferne, som derefter uforandret blev staaende i Udkastet og senere i Loven.

I Tilslutning til Bornemann, men i Modsætning f. Ex. til tysk Ret har Straffeloven været klog nok til ikke umiddelbart at bygge sine Tilregnelighedsbestemmelser paa Viljesfrihedens Begreb. I § 38 nævnes det slet ikke. Først langt hen i § 39 dukker dette Ord op næsten en passant, dækket af en hel Mængde andre ikke synderlig mere prægnante Gloser: der tales om særegne Tilstande, der har Indflydelse paa *Viljens Frihed*, og som bevirker, at Gerningsmanden ikke i Handlingsojeblikket har været i Besiddelse af den Tilregnelighed, der findes hos voksne og sjælssunde Personer. Iøvrigt fritager — heldigvis — Straffeloven saavel Jurist som Læge fra direkte at skulle svare paa det Spørgsmaal, om en Forbryder, da han begik sin Forbrydelse, var i Besiddelse af sin fri Vilje eller ikke. Men saa overmaade meget er dog ikke herved vundet.

Som Straffelovens § 38 er formuleret, skal Lægen besvare dens første Led, om Afsindighed har foreligget, men strængt taget skal Juristen paa det Grundlag igen afgøre, om Afsindet har gjort Gerningsmanden saa vild og rasende, i den Grad fra Vid og Sans, at der ingen Vilje — i hvert Fald ingen fri Vilje — har foreligget. I 2. Led skal Lægen afgøre, om der foreligger mangelfuld Udvikling, Svækkelse og Forstyrrelse — Juristen om denne Tilstand har berøvet ham Evnen til at indse Handlingens Strafbarhed. I sidste Led spørges der egentlig kun om ét: om Gerningsmanden har manglet Bevidsthed overhovedet i Gerningens Øjeblik, men i Praksis har dette dog altid været forstaaet saaledes, at Bevidstløsheden — i Modsæt-

ning til de rene Affektilstande — maatte være opstaaet paa et paaviseligt patologisk Grundlag, som 1) Febevildelse, 2) Søvnægertilstand, 3) normal eller patologisk Rus, under 4) Hypnose o. l., hvorom altsaa atter Lægen vil have at udtale sig, medens Juristen saa paa Grundlag af hans Oplysninger drager Konklusionen: Bevidstløshed, Straffrihed, Utilregnelighed.

I § 39 er det endelig Lægen, der maa besvare Spørgsmaalet om der foreligger en saadan særegen Tilstand, at den Paagældende kan kaldes en Taabe eller anden Person, der kan ligestilles hermed, medens Juristen herefter maa afgøre, om han paa Grund af denne særegne Tilstand ikke har været i Besiddelse af normal Tilregnelighed. Hvad endelig det spekulativt-filosofiske Spørgsmaal angaar, om Tilstanden har været egnet til at øve Indflydelse paa Viljens Frihed, maa Lægen og Juristen, saa godt de kan, se at komme udenom hele den Side af Sagen — den er vel nærmest tænkt som vejledende for begge Parter, men er snarere det modsatte.

Nu kan man vel ikke sige, at de Spørgsmaal, som herefter henskydes til lægeligt Skøn, falder udenfor dennes Kompetence, selv om de er alt andet end klart og videnskabelig eksakt formulerede, men derimod maa det hævdes, at de Spørgsmaal, som Juristen skal afgøre, ikke paa nogen Maade er af juridisk Art. Det er psykologiske Spørgsmaal, og da Juristen som saadan ingen særlig psykologisk Uddannelse har, betyder det, at han skal træffe sin Afgørelse efter almindelig sund Menneskeforstand — sin bon sens — om man saa vil. Og da nu Juristen ikke uden Grund gaar ud fra, at Lægen i den Henseende er lige saa vel udrustet som han selv, saa vil han helst have, at Lægen ogsaa skal sige sin Mening om disse Spørgsmaal, for at saa Juristen i sin Dom kan slutte sig til hans Mening eller forkaste den. Det har rimeligvis ogsaa været Straffelovens Mening, at saaledes skulde det gaa til, og hvis Lægen, som de fleste af de ældre Embedslæger, er

en skikkelig og fredsommelig Mand, saa udtaler han ogsaa sin Mening herom, og tager sig det ikke allfor nær, om Dommeren bagefter desavouerer ham. Men efterhaanden som Lægerne er bleven Videnskabsmænd, og de Autoriteter, til hvem Svarene henlægges, er bleven udrustet med særlig psykiatrisk Sagkundskab, gaar det ikke mere paa den Maade. Disse Autoriteter vil ikke risikere en saadan Desavouering, og spørges de om disse rent psykologiske Forhold, saa svarer de, at dem har de ingen Mening om — dem maa Juristen tage paa sin Kappe. Og saa staar man der. Lægen klager over Juristernes Spørgsmaal, og Juristen klager over Lægens Svar — han faar ikke besvaret det, som det juridisk kommer an paa. Med andre Ord: Læge og Jurist forstaar ikke hinanden: der spørges i Øst og svares i Vest. Hvilket atter vil sige, at det bliver Juristen, som efter sit Hoved afgør hele Sagen — Lægeerklæringen er et Appendix, som kan være meget rart at have, naar den støtter Juristen, men som han tilsidesætter, naar den ikke passer ham, og som han derfor ikke er særlig forhippet paa at fremskaffe.

At en saadan Retstilstand er saare ufuldkommen, er indlysende. Den frembyder den største Fare for en kaotisk Uorden af hinanden modsigende Retsafgørelser, eller — som Maudsley siger — for, at den sindssyge Forbryders Skæbne kommer til at bero paa et Tærningekast. Naar det her hjemme ikke er gaaet saa galt, skyldes det i alt væsentligt det gamle Appelsystem, der dog i alle vigtigere Sager sikrede en vis Ensartethed ved Afgørelsen af de enkelte Tilfælde, men dette gamle solide Appelsystem er ved Retsreformen gennem Nævningerettens inappellable Afgørelser af Skyldspørgsmaalet bleven i høj Grad gennembrudt, og at der ogsaa forinden denne Reform i selve Appelinstanterne kunde komme Modsigelser frem, vil bedst fremgaa af et Eksempel.

En Person tiltaltes ovre i Jylland for en Række Brandstiftelser. Distriktslægen udtaler om ham, at han er »kronisk

Alkoholist, moralsk imbecil og i beruset Tilstand — i den Tilstand havde han begaaet alle sine Forbrydelser — »virkelig sindssyg«. Trods denne Erklæring blev han ved Viborg ORD. af 26. Juli 1903 dømt som fuldt tilregnelig til 3 Aars Forbedringshus, under Henviſning til, »at han ved god Besked med, hvad der er lovligt og hvad ikke«. HR. dømmer ham 2. Oktober 1903 imidlertid under Appellen som ufuldstændig tilregnelig efter § 39, dog til samme Straf. Kort efter sin Løsladelse begaar han en Række ny Brandstiftelser, og ved K. & PR. Dom af 13. Oktober 1906 bliver han nu paa Grundlag af samme Lægeerklæring, til hvilken Overlægen ved 6. Afdeling henholder sig, frifunden som fuldstændig utilregnelig — med Anvendelse af Sikkerhedsanbringelse — og denne Dom stadfæstes af HR. ved Appellen (5. December 1906).

Der er altsaa efter den gældende Ret intet til Hinder for, at en sindssyg Person paa Grundlag af samme Lægeerklæring kan anses for fuldstændig tilregnelig i Viborg og fuldstændig utilregnelig i København, og af HR. anses for ufuldstændig tilregnelig den ene Gang og fuldstændig utilregnelig den anden Gang — uden at hans Tilstand er undergaaet nogensomhelst Forandring.

Og endnu mere interessant er det at se de forskellige Motiveringer i disse Domme. Viborg OR. fastslog som sagt, at han vidste god Besked med, hvad der er lovligt og ulovligt — og holder sig altsaa til Formuleringen i § 38, Bevidsthed om Strafbarheden. Kriminalretten statuerede derimod i sin Frifindelse, at Tiltaltes Handlinger har været 1) blottet for ethvert fornuftigt Motiv, og at han derfor i Gerningens Øjeblik maa antages at 2) have manglet Evnen til at modstaa sine sygelige Impulser og 3) saaledes maa anses for upaavirkelig af Straf — altsaa, som man ser, en Række psykiske Momenter, hvoraf ikke et eneste har Støtte i Strfl. ved Tilregnelighedsspørgsmaalets Afgørelse. HR., som stadfæster denne Dom, udtaler derimod som Begrundelse, at Gerningsmanden maa antages i Handlingens

Øjeblik at have handlet »i sindssyg og utilregnelig Tilstand« — aller et Moment, der ligger udenfor Strfl., der, som bemærket, aldeles ikke identificerer Sindssyge og Utilregnelighed, saaledes som HR. gjorde i dette Tilfælde, men i adskillige andre Tilfælde ikke har gjort. Hvorfor det er sket i dette Tilfælde, oplyses ikke, men at det under alle Omstændigheder ikke har været, fordi denne Gerningsmand paa Grund af sin Sindssyge manglede Bevidsthed om Handlingens Strafbarhed, det fremgaar klart nok af Sagen og paastodes ikke engang af Gerningsmanden selv. Dette efter Strfl. alene afgørende Kriterium skydes saaledes i nærværende Tilfælde baade af Kriminalretten og af Højesteret ganske tilside, hvor uenige de end iøvrigt er om Begrundelsen.

Det er altsaa klart, at §§ 38 og 39 ikke alene er ude af Stand til at skabe Samarbejde mellem Læger og Jurister. Heller ikke Juristerne er enige om §§'nes Forstaaelse: i Virkeligheden er Praksis stærkt i Færd med at arbejde sig bort fra de Tilregnelighedsbegreber, hvorpaa Strfl. lægger Vægten — men hvilke nye Kriterier, der er traadt eller skal træde i Stedet, derom hersker betydelig Uklarhed.

Det er derfor ikke helt uden Grund, naar man sammenligner den Retstilstand, der for Tiden hersker paa dette Omraade, med jus sacrum i det gamle Rom — en Lovgivning, der som bekendt var hemmelig og kun kendt af Præsterne — her af Juristerne eller rettere Dommerne — og som aldrig kunde blive andet end hemmelig, fordi det, der var gældende Ret igaar, kunde være noget helt andet i Dag — jus sacrum kunde nemlig til enhver Tid forandres ved en »Fortolkning«, som man heller intet fik at vide om.

Og det var ingen ren lyrisk Overdrivelse, naar en bekendt og højtstaaende Jurist paa det 9. Kriminalistmøde her i København i 1912 uanfægtet kunde sige: at der i Virkeligheden her hjemme ikke er et Menneske, der ved Besked med, hvad Tilregnelighed er. Men naar sligt kan

siges om et for hele Straffesystemet saa fundamentalt Retsbegreb, saa er det et Bevis for, at her er en Grundfejl, der hurtigst mulig maa afhjælpes — i Virkeligheden en Falliterklæring.

Det maatte derfor betragtes som en Selvfølge, at den Straffelovskommission, som i 1905 nedsattes af Regeringen, vilde tage dette Spørgsmaal op til Reform, men det maa siges, at Resultatet, da det forelaa i 1912, blev en Skuffelse. De to herhen hørende §§ 33 og 34 er nemlig i Virkeligheden Strfl.'s §§ 38 og 39 om igen, kun at der som Tilregnelighedskriterium til Bevidstheden om Handlingens Retstridighed er føjet et nyt, nemlig Mangel paa skyldigt Herredømme over sig selv. Herved er ganske vist betonet, at en Mand kan blive straffri, selv om han kender Handlingens Strafbarhed eller Retstridighed, naar han nemlig paa Grund af en Abnormtilstand har været ude af Stand til at følge denne sin Indsigt — et Moment, som allerede Bornemann havde gjort opmærksom paa, men undladt at give Udtryk i Strfl. — men bortset herfra er det klart, at de fremsatte Forslag vilde lade alt blive ved det gamle.

Paa Kriminalistforeningens 9. Aarsmøde i 1912 mødte da ogsaa Forslaget en saa godt som enstemmig Kritik baade fra juridisk og medikal Side — den sidste navnlig repræsenteret af Prof. *Friedenreich*, der med god Grund efterlyste de Redskaber, ved hvis Hjælp man kan faa at vide, om det har været en Person muligt at handle paa anden Maade end han har gjort, og af Prof. *Knud Pontoppidan*, hvis Ord paahørtes med dyb Opmærksomhed, da han udtalte:

»I 40 Aar har jeg beskæftiget mig med Tilregnelighedsspørgsmaalet, og jeg har gaaet og ventet paa bedre Tider. Endelig fremkom der da Udkast til en ny Straffelov. Dette Udkast har beredt mig en smertelig Skuffelse. Jeg finder, at det ny Udkast er værre end den gamle Lov, og jeg vilde betragte det som en Ulykke, om denne Del af Ud-

kastet blev Lov i Landet. — — Derfor ganske kort for 127de Gang: De Bestemmelser, der er foreslaaede af Kommissionen, og de indskrænkende Tilføjelser, der er knyttet til dem, er umulige, fordi de er praktisk uanvendelige.

Kortere, kraftigere og skarpere er vel næppe nogen Dom fra videnskabelig kompetent Side blevet udtrykt.

Til Behandling paa det nævnte Møde forelaa imidlertid ikke blot Kritik af det da fremkomne Udkast, men ogsaa et helt nyt Forslag til Tilregnelighedssparagraffernes Formulering — et Forslag, der var udarbejdet af et af Dansk Kriminalistforening nedsat Udvalg, bestaaende af Psykiaterne *Friedenreich*, *Pontoppidan* og *Wimmer* og af Juristerne Professor *Torp* og mig.

Dette Forslag skal jeg ikke her nærmere komme ind paa, da det i omtrent uforandret Skikkelse blev optaget i Torps Udkast til en ny Strfl. af 1917 og ligeledes ligger til Grund for det ene Mindretalsforslag, der findes i det seneste Forslag til en ny Straffelov: Straffelovsudkastet af 1923, der er udarbejdet af den ny Straffelovskommission af 1917, og som jeg nu skal gaa over til at omtale.

Desværre er det ikke lykkedes i det nye Straffelovsudkast af 1923 at naa til Enighed om det nye Tilregnelighedsbegrebs nærmere Formulering. Men hvad der i Virkeligheden er langt vigtigere: der er fuld Enighed om, at der bør skabes et nyt Tilregnelighedsbegreb, og at dette — hvordan det end skal defineres — ikke bør bygges paa deterministiske eller indeterministiske Hypoteser eller andre filosofiske Abstraktioner. Dermed falder det gamle Tilregnelighedsbegreb sammen som et Hus, der berøves sit Fundament. Efter den Grundanskuelse, der præger det nye Udkast, er Straffen et Led i det sociale Forsvar mod Forbrydelsen, et Led, der erfaringsmæssigt er i Stand til at yde Samfundet Beskyttelse, men selvfølgelig kun, naar det anvendes overfor Individet, hvis aandelige Struktur gør dem egnet til Paavirkning ad denne Vej. Det gælder langt fra alle Forbrydere, og det er derfor nødvendigt for-

uden Straffen at skabe en Række andre Beskyttelsesled overfor Forbrydere af anden psykisk Støbning: uforbederlige Vaneforbrydere, kroniske Alkoholister, Psykopaternes brogede og uensartede Gruppe, og endelig de egentlig Sindssyge.

Men naturligvis opstaar der Vanskeligheder ved den nærmere Afgrænsning af disse Grupper, naar det konkrete Spørgsmaal rejses: Hvor skal man ophøre at straffe og gaa over til andre Repressionsmidler, og dette Spørgsmaal kan for de Sindssyges Vedkommende formuleres saaledes: Kan Samfundet ganske opgive at straffe enhver, der af de dertil kompetente Myndigheder erklæres sindssyg, og i Stedet for overgive ham til Kur, Pleje eller Sikkerhedsforvaring efter hans Tilstands nærmere Beskaffenhed? Eller bør Samfundet ogsaa overfor de Sindssyge holde sig en Dør aaben til efter Omstændighederne selv da at anvende Straf, og af hvilken Art er i saa Fald de Omstændigheder, der kan motivere Kravet herom?

Det er paa dette Punkt, Meningerne i Udkastet staar mod hinanden, idet Kommissionen har delt sig i et relativt Flertal (3 Medlemmer), et Mindretal (1 Medlem) og 1 andet Mindretal (2 Medlemmer).

Jeg skal begynde med det første Mindretal, der ønsker at bevare de traditionelle Betegnelser: Tilregnelighed—Utilregnelighed, og hvis Opfattelse gaar ud paa, at ikke alle Sindssyge, men kun de *utilregnelige* Sindssyge bør være straffri. Mindretallet fremhæver imidlertid selv stærkt, at denne Adskillelse bør bero paa en social Vurdering, og betoner derved meget klart Modsætningen mellem dets Tilregnelighedsbegreb og det traditionelle spekulativt-filosofiske. Hvad der nærmere skal forstaas ved denne sociale Vurdering, er derimod ikke ganske klart, men det fremgaar af hans Udvikling, at Samfundet efter hans Mening i visse Tilfælde vil være bedst tjent med at kunne straffe Sindssyge, fordi der er Sindssyge, der kan reagere fuldt normalt overfor Straf, og overfor hvem dette Middel derfor i

hvert Fald bør forsøges, medens det, hvis Forsøget saa mislykkes, dog ikke bør gentages, men vige Pladsen for medicinske Foranstaltninger. En ubetinget Regel om, at Sindssyge qua Sindssyge bør være udelukket fra Straf, lader dem derimod hjemfalde til en social Reaktion gennem Sikkerhedsforanstaltninger, der stiller dem ringere end de normale Forbrydere, overfor hvem Strafindgrebet baade i Udstrækning og Betingelser er langt mere begrænset, og som derfor, hvor Straf med Udsigt til heldigt Udfald kunde have været anvendt, socialt set skyder over Maalet og individuelt set er inhumane.

Med denne Motivering fører dette Mindretals Forslag øjensynlig lige over i det relative Flertals Forslag, der lægger Vægten umiddelbart paa, at der er Sindssyge, som maa anses for strafpaavirkelige. *Olrik* bemærker ogsaa selv, at der mellem hans Forslag og Flertallets kun er den Forskel, som beror paa, at det sidste udelukkende lægger Vægt paa Strafmodtageligheden og derved efter hans Mening gør sig skyldig i »en for ensidig Fremhæven af et enkelt, ganske vist vigtigt Moment, der indgaar i Tilregnelighedsbegrebet«. Men da *Olrik* samtidig fremhæver, at det er »umuligt« skarpt at afgrænse dette sidste Begreb, kan man vistnok som Resultat fastslaa, at Mindretallet *Olrik* og det relative Flertal i Virkeligheden er enig om, at ikke Sindsygdommen, men den Sindssyges Upaavirkelighed for Straf er det, som bør udelukke Tilregnelighed -- kun at *Olrik* forbeholder sig, at ogsaa andre Momenter kan hidføre dette Resultat, uden dog at ville eller kunne sige, hvilke disse andre Momenter er — de maa altsaa antages vedblivende at skulle høre til den jus sacrum, jeg før talte om, og som altsaa synes uundgaaelig, saa snart Tilregnelighedsbegrebet i en hvilken som helst Form dukker op.

Tilbage bliver saaledes de 2 Standpunkter, der repræsenteres henholdsvis af Mindretal II (*Torp* og *Goll*) og de 4 øvrige Kommissionsmedlemmer.

Mindretallet støtter sin Formulering paa, at der i vore

Dage — bortset fra Tvivl i det enkelte Tilfælde — i alt væsentligt er Enighed om, at de Tilstande, Lægerne betegner som Sindssygdom, ogsaa bør medføre Straffrihed og Anvendelse af Sikkerhedsforanstaltninger i Straffens Sted. Der er da formentlig ingen Grund til ikke at give denne Enighed Udtryk i Loven. Kun derved kan det juridiske Tilregnelighedsbegreb faa en virkelig videnskabelig begrænset Basis og Udformning, efterat alle de Forsøg, der er gjort paa ad filosofisk eller psykologisk Vej at knytte nærmere Distinktioner til Tilregnelighedsbegrebet maa betragtes som strandede. Der er — hævder Mindretallet videre — ingen Anledning for Juristen til vedblivende at hægte sig fast i Begreber som partiel Sindssygdom, Monomanier, fikse Ideer o. l. — Begreber, som Juristen i sin Tid har lært af Psykiatrien, men som denne nu ikke længere anerkender, idet den tværtimod hævder som sin Grundbetragtning — jfr. en Række citerede Udtalelser af Tryde, Pontoppidan, Wenge, Geill m. fl. — at de Partier af Hjernen, hvori de psykiske Evner har deres Sæde, ikke kan være lidende af en Sygdom, uden at hele det psykiske Liv fungerer abnormt, og at derfor ganske særlig enhver Tale om, at der, for at Utilregnelighed kan anerkendes, maa kunne paavises et Kausalitetsforhold mellem Sygdom og Handling, beror paa en Miskendelse af det psykiske Livs Enhed og en Misforstaaelse af Sindssygdommens Væsen. Mindretallet konkluderer derfor derhen, 1) at der, naar en sindssyg har begaaet en Forbrydelse, strafferetlig set slet ikke kan tales om en forbrydersk Vilje, 2) at en saadan Gerningsmand folgelig ikke hører ind under Juristernes straffende Competence, 3) at det maa være Lægerne's Sag at underkaste ham den for hans Tilstand fornødne Kur eller Pleje, men 4) at Juristerne som Vogtere af Samfundssikkerheden overfor Forbrydelsen selvfølgelig maa sikre sig, at Samfundet samtidig paa fyldestgørende Maade værnes mod de Farer, han i sin sygelige Tilstand maatte frembyde for dets Retsgoder.

Flertallet gør herimod gældende, at Læren om Sindssygdommenes Evne til at inficere den Syges hele psykiske Liv ikke er ubestridt — Mindretallet Olrik kalder den et Postulat, som intet Sted ses begrundet — og Flertallet fremhæver, at en Perversitet eller uimodstaaelig Drift i en enkelt f. Eks. sexuel Retning vel kan medføre, at den Paagældende forsaavidt maa kaldes sindssyg, men at dette ikke behøver at udelukke, at han i andre Henseender, f. Eks. hvis han begaar et Tyveri, kan være paavirkelig af Straf. — Flertallet bestrider dernæst, at Sindssygdommen — rent bortset fra det enkelte Tilfældes Vanskeligheder — er et videnskabelig skarpt afgrænset Begreb. — Mindretallet Olrik siger endog herom, at »dette Begreb er saa slet egnet som muligt til at tjene som et paa Forhaand afgørende Kriterium« — og søger at dokumentere dette ved Citater af andre Psykiatere, Friedenreich, Helweg, Wimmer, Maudsley m. fl., og Flertallet gør opmærksom paa, at selv om Begrebet for Tiden var i Besiddelse af fornøden Exakthed, er der ingen Sikkerhed for, at dette i Fremtiden vil forblive uforandret — end ikke den Opfattelse, at alle egentlige Forbrydere maa betragtes som sindssyge, er udelukket.

Og endelig gør Flertallet overfor Mindretallet den særlige Indvending, at det maa anses for meget betænkeligt, om Loven saaledes engang for alle vil skrive et Fribrev for alle de Sindssyges Forbrydelser, idet dette vil medføre, at man ved mindre og mellemstore Forbrydelser, f. Eks. Ærefornærmelser, Privatlivskrænkelser, ikke særlig grove Voldshandlinger o. l., hvis Begaaelse ikke efter almindelig Sprogbrug er nok til at karakterisere sin Opbavsmand som egentlig »farlig«, vil staa ganske magtesløs, idet man dog ikke paa Grund af saadanne Handlinger vil skride til Tvangsindespærring paa ubestemt Tid, maaske for Livstid, i et Kriminalasyl eller paa en Sindssygeanstalt.

Denne sidste Indvending er dog næppe af synderlig

Vægl. Jeg føler mig overbevist om, at hvis en sindssyg Person begynder at blive generende for andre f. Eks. ved Truselsbreve, Injurier eller Voldshandlinger, saa vil baade Læge og Jurist snart blive enig om at kalde ham farlig, for ingen kan vide, hvad der vil blive hans næste Skridt, netop fordi han er sindssyg. At han af den Grund kan blive tvunget til i nogen Tid at tage Ophold paa et Hospital, indtil Anfaldet er gaaet over, hører dog ikke til de urimelige Følger af en saadan Tilstand, og bliver Opholdet langvarigt, maaske livsvarigt — ja saa er det jo netop, fordi hans Tilstand her udvikler sig i dens fulde Farlighed, hvilket viser, hvor rigtigt og nødvendigt det var, at Samfundet i Tide fik Haand i Hanke med ham. Medens en efter den konkrete Voldshandlings eller Ærefornærmelses Art afpasset ringe Straf selvfølgelig overfor en saadan Person er uden al Betydning og lader Plads aaben, saa snart den er udstaaet, for alle de Excesser, hvortil hans Sindssyge i dens Udvikling kan føre. — Endelig bør det ogsaa bemærkes, at Tvangsindespærring efter Udkastet ikke er det eneste Middel, der kan anvendes. Netop ved ringere Forbrydelsér vil naturligvis de iøvrigt hjemlede Midler: Forbud mod at tage Ophold bestemte Steder, Anvisning af Opholdssted, Beskikkelse af Tilsynsværge, Umyndiggørelse m. v. kunne være paa deres Plads.

De øvrige af Flertallet fremførte Betragtninger er jo i Virkeligheden ligesaavel som de Grunde, hvormed Mindretallet støtter sit Standpunkt, en Strid om psykiatriske Læresætninger, nemlig dels om Sindssygdommenes rette Afgrænsning, dels om deres Indflydelse paa Patientens psykiske Almentilstand. Herom kan vi Jurister jo ikke sige andet, end hvad vi har faaet ud af det vi kan af Psykiatri, og maa lade d'Hrr. Psykiatere om, hvorvidt det er Flertallet eller Mindretallet, der har opfattet deres Lærdomme paa rette Maade — og herpaa vil forhaabentlig Diskussionen her i Aften give afgørende Svar. — Forinden vi gaar over til denne, vilde jeg dog gerne have Lov til at

gøre nogle yderligere orienterende Bemærkninger m. H. t. de to Standpunkter.

Naturligvis bestrider Mindretallet ikke, at Strafpaavirkelighedskriteriet forsaavidt rammer rigtigt, som det lægger Vægten paa Repressionsmidlets Egnethed i Forhold til Gerningsmanden til at værne Samfundet — ogsaa Mindretallet benytter jo dette Kriterium i § 17 overfor andre Abnormtilstande end de i § 16 omhandlede og har altsaa forsaavidt Bevisbyrden for, at det netop her ikke bør benyttes.

I saa Henseende er der to Hovedbetragtninger, der for os har været afgørende.

For det første mener vi, at det afgørende Moment, naar der skal være Tale om, hvorvidt en Person kan straffes for en Handling, maa være hans psykiske Tilstand i Gerningsøjeblikket. Saaledes har Tilregnelighedsbegrebet altid været forstaaet, hvad man end iøvrigt har lagt ind deri. Paavirkelighedskriteriet lægger derimod Vægten paa Gerningsmandens Tilstand under Strafudstaaelsen, eller i hvert Fald i Paadømmelsesøjeblikket. Forsaavidt der ingen Forandring er foregaaet i Mellemtiden, spiller denne Forskel ingen praktisk Rolle, men anderledes, naar det drejer sig om transitoriske, patologiske Tilstande som Febervildelse, Hypnose, patologisk Rus, epileptiske Ækvivalenttilstande o. l. Det vilde dog være ganske bagvendt, om man vilde straffe en saadan Person, der i Paadømmelsesøjeblikket er ganske normal og altsaa strafmodtagelig, for de Vanvittigheder, han i de nævnte Abnormtilstande har begaaet.

Dette er nu heller ikke Forslagstillernes Mening, og de redder sig logisk ved ganske fra deres § 16 at udskyde saadanne Tilstande (jfr. Ordet »varigere«), og praktisk ved at sige, at slige Syge er straffri, fordi de i Gerningsøjeblikket har manglet Forsæt til Gerningen og som Regel naturligvis heller ikke kan behrejdes nogen Uagtsomhed i Forhold til denne. Men det er ikke strængt logisk rigtigt. Thi

hvis en Person under Hypnose eller i en epileptisk Ækvi-
valenttilstand bryder ind i et Hus og slaar dets Beboere
ihjæl, saa har han i Gerningsøjeblikket utvivlsomt Forsæt
hertil. Og vil man sige, at han bagefter ingen Anelse har
derom og altsaa har været bevidstløs, saa er det vel for
det første tvivlsomt, om det altid er rigtigt, og desuden er
det — bortset fra normal Beruselse, hvorfra man ikke kan
analogisere — intet Sted i Flertalsforslaget hjemlet, at saa-
dan Bevidstløshed diskulperer.

Dette er nemlig ikke uden videre givet, fordi man op-
stiller Krav om Forsæt som Strafbarhedsbetingelse, hvilket
ogsaa fremgaar bl. a. af Strfl.'s § 38, der netop udtrykke-
lig hjemler Straffrihed for den Bevidstløse, skont Strfl.
naturligvis ogsaa i al Almindelighed kræver Forsæt som
Betingelse for at straffe. Det rigtige er derfor utvivlsomt
— som man altid før har antaget — at sige, at her fore-
ligger en forsættlig Forbrydelse, begaaet under en Abnorm-
tilstand, og Spørgsmaalet bliver saa, hvilken Betydning
man skal tillægge denne Abnormtilstand — men herom
indeholder Flertalsforslaget intet, i Modsætning til Mindre-
talsforslaget, der ligestiller slige transitoriske Tilstande med
Sindssyge og erklærer dem straffri.

Den anden Hovedbetragtning, Mindretallet har ladet
sig lede af overfor Flertalsforslaget, angaar Begrebet Straf-
paavirkelighedens Brugbarhed og Anvendelsesmaade over-
for selve de Abnormtilstande, hvorpaa det skal finde An-
vendelse, de egentlige, varige Sindssygdomme.

Strafpaavirkelighedskriteriet beror naturligvis i alle
Forhold paa en vis Abstraktion: strængt taget er det jo
som nævnt et Moment, hvorpaa man først under Straf-
udstaaelsen kan faa fuld Rede. Naar vi alle overfor visse
Abnormtilstande er enig om at lægge det til Grund for
Afgørelsen i Paakendelsesøjeblikket, er det, fordi man gaar
ud fra, at en Person, der i alt væsentlig, trods tilstede-
værende psykiske Abnormiteter, lader sig paavirke og be-
stemme af de for almindelige Mennesker normale Motiver,

ogsaa maa være modtagelig for den paa Straffen beroende Motivdannelse. Strafpaavirkelighed betyder altsaa i Realiteten ikke andet end Tyskernes bekendte Normalitetsdefinition: die normale Bestimmbarkeit durch Motive — eller rettere: die Bestimmbarkeit durch normale Motive.

Men hvorledes skal dette Kriterium lade sig anvende paa Sindssyge, der er behersket af Vrangforestillinger og hos hvem Motivdannelsen altsaa netop er sygelig betinget? I Praksis vil det utvivlsomt forme sig saaledes, at enten vil man erklære alle Sindssyge for upaavirkelige af Straf, og saa falder Standpunktet sammen med Mindretallets, eller hvis man vil sondre, maa man gaa frem efter Mittermaiers bekendte Skoleeksempel: en Sindssyg, der tror, at hans Ben er af Glas, maa man betragte som uimodtagelig for Straf, hvis han slaar en Mand ihjel, der truer hans Ben med en Stol — han handler da af sygelig betingede, for Straf uimodtagelige Motiver — men erklære for strafpaavirkelig, hvis han stjæler en Tegnebog og solder Pengene op — saa handler han af normale Motiver. Og saa er Strafmodtagelighedskriteriet ikke andet end Kravet om et Kausalforhold mellem Sygdom og Handling i en ny Formulering — et Krav, som Flertallet som anført ogsaa synes at fastholde i sin Begrundelse, men som Mindretallet — og efter dets Mening den psykiatriske Videnskab med det — maa forkaste, fordi et Kausalitetsforhold saa godt som altid kan paavises, altid maa formodes og aldrig kan benægtes.

Hertil kommer endnu en Realitetsbetragtning, hentet fra selve det praktiske Retsliv. Det kan være noget tvivlsomt, hvorledes Tilregnelighedsspørgsmaalets Afgørelse skal ordnes for en Nævningedomstol, hvis Flertalsforslaget bliver Lov. Ordnes det saaledes, at Spørgsmaalet: Sindssyg eller ikke? henlægges til Nævningerne, Strafpaavirkelighedsspørgsmaalet til Retten, hvilket vel i og for sig vilde stemme bedst med Forslagets Aand og Tanke, vil der let opstaa meget stødende Konflikter. Thi vel er det saa, at Læg-

mænd ofte møder Lægeerklæringer, der statuerer Sindssyge, med stor Skepsis — »han skal gores gal«, siger man — men paa den anden Side er Lægmænd i Almindelighed ganske paa det rene med, at en Person, om hvis Sindssygdom de selv føler sig overbevist, ikke bør straffes. Besvarer nu Nævningerne det dem forelagte Spørgsmaal, om Tiltalte har været sindssyg, med Ja, og viser de derved, at de er overbevist om, at de har med en sindssyg Forbryder at gøre, vil de ikke finde sig ret længe i, at Retten hertil svarer: »Meget vel, men han er egnet til Paavirkning ved Straf — altsaa 12 Aars Tugthus«. Det vil gaa en eller to Gange, men derpaa vil Nævningerne for at undgaa slige Eventualiteter, slet ikke indlade sig paa at afgøre Sindssygdomsspørgsmaalet — hvilket vil sige, de besvarer selve Skyldspørgsmaalet — Spørgsmaalet, om den Paagældende overhovedet har begaaet Forbrydelsen — med Nej! Og saa kan hverken Straf eller Sikkerhedsforanstaltninger bringes til Anvendelse! Hermed kan Samfundssikkerheden imidlertid ikke være tjent — uanset hvor meget man end bagefter kan skælde ud paa Nævningerne og kalde dem for Lovbrydere.

Paa det nys afholdte Kriminalistmøde reservede man sig mod disse Konsekvenser: Nævningerne skulde afgøre ikke blot Spørgsmaalet om Sindssyge, men ogsaa Spørgsmaalet om Strafmodtagelighed. Men hermed turde det være givet, at enhver virkelig Divergens mellem de to Standpunkter, i hvert Fald for Nævningeretterne, er bortfalden. Thi der er vel dem, der vil tro paa, og der er Jurister, der vil hævde ogsaa i Praxis, at man kan erklære en Sigtet for sindssyg og dog straffe ham som strafpaavirkelig — men der er ingen, der vil tro, at et Nævningekollegium samtidig med, at det er enigt om, at denne Tiltalte er sindssyg, vil udlevere ham til Lovens Straf som strafpaavirkelig. Sondringen er da uden praktisk Betydning, og *vox populi* bliver for en Gangs Skyld virkelig *vox dei*, der hugger tværs igennem alle lærde Begrebsdistinktioner.

Men selv om jeg af de anførte Grunde har sluttet mig til Mindretallet, saa er jeg dog ikke blind for, at dettes Forslag ogsaa har sine Betæneligheder, og at Flertallet i hvert Fald paa et væsentligt Punkt har peget paa en Fare, der er af Betydning.

Med Sindssygekriteriet følger, at de Forandringer, Begrebet Sindssyge i Tidens Lob i Psykiatrien undergaar, i Realiteten bliver en Bestanddel af selve Straffeloven. Dette er ogsaa uden Betænkelighed — ja kan paa en vis Maade ligefrem kaldes en Fordel, saa længe der ikke røkkes ved det forensisk fundamentale ved disse Tilstande, og som bl. a. Geill paa det 9. Kriminalistmøde definerede saaledes:

»Med Hensyn til Sindssygdom hævder vi Sindssygelæger, at den er en bestemt afgrænset Tilstand, en Sygdom, som har sine bestemte Symptomer, ud fra hvilke vi syntetisk stiller Diagnosen, Sindssygdom.«

Som anført bestrider imidlertid Flertallet, at Sindssygdom er et saadant bestemt eller skarpt afgrænset Begreb, og selv om det ikke forekommer mig, at de Citater, hvormed de søger at dokumentere denne Opfattelse, er synderlig bevisende, saa synes der at være Tegn til, at den yngre Psykiatri er i Færd med at ville tilegne sig den. — Saaledes skriver Dr. George Schröder i sin blandt Jurister meget læste Bog: »Psykiatriske Undersøgelser af Mandsfanger« følgende:

»Der er i Virkeligheden noget meningsløst i denne Distinktion mellem Defekt og Sindssygdom, som strængt taget ikke kan gennemføres, og som knap nok anvendes i andre Afsnit af det lægevidenskabelige System. I norsk Straffelov betegnes alle herhen hørende Tilstande som Sindssygdom, men i dansk Psykiatri og Strafferet har de andre Betegnelser i den Grad vundet Hævd i Sproget, at det er haabløst at ville tænke paa en Forandring heraf.«

Selv om nu Dr. Schröder anser en saadan Forandring i Terminologien for haabløs, kan andre jo være modigere og maaske finde den fornødne Tilslutning til at gennem-

føre Forandringen. Under alle Omstændigheder er jo Hovedsagen, at han ikke mener, der er nogen Væsenforskel mellem de to Begreber, Sindssygdomme og Defektiltstande. Og naar man saa videre ser, at Dr. S. til slige Defektiltstande henregner 1) Imbecillitet ogsaa i de lavere Grader, 2) Moral insanity, 3) Hysteri, 4) patologisk Løgnagtighed og Fantasi m. m., saa maa vi som Jurister gore opmærksom paa, at saa meget har vi aldrig tænkt os at lægge ind i Udtrykket »Sindssyge« i § 16. At slige Psykopater bør kunne underkastes en særlig Behandling, er vi paa det rene med, og har foreslaaet i § 17, men ubetinget Straffrihed har vi aldrig tænkt os at ville garantere dem. Jeg tror overhovedet, at hvis Psykiatrien opgiver Sygdomsmomentet som det for Sindssygdommene karakteristiske Element, saa kan vi ikke længere fastholde vor Formulering af § 16. Og det er ikke, som det i Polemikens Hede ofte siges fra lægevidenskabelig Side, fordi vi Jurister er bange for, at Lægerne skal tage Magten fra os, og det er heller ikke, fordi vi er bange for, at disse Psykopater skal faa det altfor urimelig godt i Lægernes Hospitaler og Asylter — men det er fordi vi frygter for, at Samfundets Sikkerhed, Respekten for Loven, skal tage Skade, naar Forbryderne — eller i hvert Fald en meget stor Del netop af de groveste og farligste — kan regne med, at Samfundet, naar de lader deres egoistiske, brutale, moralstridige og havesyge Lyster have frit Spil, vil behandle dem som syge Mennesker, der skal i Pleje i Stedet for at straffes. Det tror vi ikke, at Samfundet endnu er modent til, hvis det nogensinde bliver det. — Paa den anden Side føler jeg mig rigtignok ogsaa overbevist om, at Lægerne vilde blive højst forfærdede ved at faa hele dette Menneskemateriale læsset over paa sig, og det er derfor fra begge Sider af stor Vigtighed at faa denne Side af Sagen belyst og klaret, hvortil altsaa ogsaa den paafølgende Diskussion vil give Lejlighed.

Forsaavidt angaar de Sindssyge, Aandssvage osv., der

af Retterne frifindes for Straf, bestemmer Udkastets § 72, at Retten samtidig, hvis den Paagældende maa anses farlig for Retssikkerheden, foreskriver, hvilke Sikkerhedsforanstaltninger der skal træffes overfor ham. Dette er en vigtig Forandring i den gældende Ret, hvorefter det er Øvrigheden, der — naar Retten har afgjort, at Sikkerhedsforanstaltninger bør træffes, — tager Beslutning om, hvori de skal bestaa. Jeg har allerede nævnt, at Udkastet stiller en Række saadanne Foranstaltninger til Rettens Disposition, lige fra Beskikkelse af Tilsynsværge til Anbringelse i et Kriminalasyl, men det er yderligere bestemt, at Retten til enhver Tid paa Foranledning af Paatalemyndigheden kan forandre den engang truffne Afgørelse om Sikkerhedsforanstaltningernes Art og gaa over til en Skærpelse eller Lempelse, ålt efter Behovet. Særdeles vigtig er endelig den Ændring i den gældende Ret, at Bestemmelse om Foranstaltningernes Ophør heller ikke længere kan tages af Øvrigheden, men er henlagt til Retten. Man har derved villet give Samfundets Krav paa Betryggelse mod de farlige Sindssyge saa gode Garantier som vel muligt og i saa Henseende fundet det rigtigt at gøre en Ende paa de Opportunitetshensyn, navnlig Pladshensyn, der altid vil spille en stor Rolle i Øvrighedens Afgørelser. Det bliver saa Samfundets uafviselige Pligt at skaffe de fornødne Midler til Veje til disse farlige Personers forsvarlige Anbringelse i det Omfang, Domstolenes Afgørelser gør det nødvendigt.

Om de øvrige Abnormtilstande, der omhandles i Udkastets § 17, kan jeg fatte mig i Korthed. Hele Kommissionen har her været enig — de to forskellige Formuleringer af §'en er kun Eftervirkninger af Uenigheden ad § 16. Begrebet »formindsket Tilregnelighed« i den Forstand, hvori det tages i Straffelovens § 39, forsvinder. For alle andre patologiske Abnormtilstande end Sindssygdom og udpræget Aandssvagbed bruger ogsaa Mindretallet

Strafpaavirkeligheden som Kriterium for, om Straf eller Sikkerhedsforanstaltninger bør anvendes.

Medens Straffeloven overfor alle disse »formindsket Tilregnelige« kun hjemler Straf og altid nedsat Straf, giver Udkastet altsaa Retten frit Valg mellem en Straf, ved hvis Udmaaling Retten staar ganske frit, og Sikkerhedsforanstaltninger af lignende Art og Omfang som overfor de Sindssyge. Herved opnaas en Række Fordele i Retning af en baade formaalstjenligere og for Samfundet mere betryggende Behandling af disse Forbrydere. Man er ikke som nu overfor disse Psykopater, blandt hvem som bekendt nogle af de mest ondartede Forbrydere kan findes, nødsaget til altid at anvende en ringe og virkningsløs Straf, men man kan om fornødent strax anvende betryggende Sikkerhedsforanstaltninger. Man behøver endvidere ikke som nu overfor disse Psykopater, der kan høre til de mest uforbederlige Recidivister, i det uendelige at anvende slige Smaastraffe, men kan, hvis Straf skal anvendes, strax eller meget hurtig sikre sig imod dem ved varig Uskadeliggørelse gennem langvarige Straffe. Man er endelig ikke nødsaget til ubetinget at løslade en saadan Person, naar hans Straffetid er udløbet, hvor utvivlsom hans Recidivvilje end er, men man kan under selve Strafudstaaelsen, hvis det skønnes, at en Fortsættelse vil være unyttig eller skadelig, paany indbringe Sagen for Retten, der da kan omgøre sin tidligere Afgørelse og sætte Sikkerhedsanbringelse i Straffens Sted. Og det er for selve Strafudstaaelsens Vedkommende hjemlet, at Retten, hvor den vælger Straf, kan bestemme, at den skal udstaa i en særlig for slige Personer indrettet Anstalt eller Anstaltsafdeling, saaledes at den fornødne psykiatriske Sagkundskab kan lede Behandlingen ogsaa under Anvendelsen af Repressionsmidlet Straf.

Som det sidste Led af Utilregnelighedstilstandene skal jeg endelig nævne Beruselse og henlede Opmærksomheden paa den herom handlende Bestemmelse i Udkastets § 18,

der foreskriver, at Beruselse kun udelukker Straf, naar Gerningsmanden har handlet uden Bevidsthed. Herved tænkes naturligvis ikke just paa de komatøse Tilstande, hvori Personen mangler Handleevne, men paa Automattilstande, hvori Handlinger kan udføres uden Bevidsthed. Herved maa dog mærkes, at den, som hensætter sig i saadan Tilstand netop for i den at begaa en Forbrydelse, selvfølgelig trods § 18 ikke slipper for Straf for forsætlig Forbrydelse, og — hvad der har mere praktisk Betydning, — at den, som ved, at han i stærkt beruset Tilstand f. Ex. bliver voldsom eller sexuel abnorm, vil kunne straffes for uagtsom Forbrydelse, naar han drikker sig fuld, selv indtil Bevidstløshed, og i den Tilstand begaar saadanne Forbrydelser. Derimod vil de lettere Rustilstande normalt slet ikke komme i Betragtning, hverken som Straffriheds- eller Strafnedsættelsesgrunde, og det er væsentlig for modsætningsvis at fremhæve dette, at §'en er blevet formuleret som den er. Dog maa der her gøres opmærksom paa, at ogsaa saadanne lettere Rustilfælde under særlig undskyldende Omstændigheder kan falde ind under Udkastets § 87, der i al Almindelighed hjemler Nedsættelse, ved Smaaforbrydelser endog Straffrihed, naar en Forbrydelse er begaaet under Indflydelse af stærk Sindsbevægelse eller anden forbigaaende sjælelig Uligevægtighed eller iøvrigt under særlige Omstændigheder, der i saa betydelig Grad nedsætter Handlingens Strafværdighed, at den normale Straf vilde være uforholdsmæssig haard. Herunder vil efter Omstændighederne Affektforbrydelser baade i ædru og beruset Tilstand kunne falde ind.

Udkastet har saaledes paa den ene Side ikke optaget den Formildelse, som Straffelovens § 39 hjemler for selv lettere Rustilfælde, men som Praxis ganske vist i de senere Aar ikke har været stærkt tilbøjelig til at gøre Brug af. Paa den anden Side har Udkastet heller ikke som Udkastet af 1912 villet gaa med til en ubetinget Regel som, at selvforskyldt Rus er uden Indflydelse paa Hand-

lingens Strafbarhed. Ved at aabne Domstolene Adgang til i hvert enkelt Tilfælde at tage de fornødne Hensyn baade til Samfundssikkerheden og den Skyldige, har man ment at kunne tilfredsstille ethvert rimeligt Krav.

Jeg sagde før, at Læger og Jurister, naar de kommer ind paa Tilregnelighedsspørgsmaalet, ofte taler to Sprog og ikke forstaar hinanden. Jeg tror imidlertid, at der gennem det ny Straffelovsudkast er gjort et betydeligt Skridt henimod større indbyrdes Forstaaelse, og det er mit Haab, at det skal lykkes gennem de Diskussioner, det vil afløde mellem Læger og Jurister, at naa endnu et Stykke videre. Herpaa vil forhaabentlig Diskussionen i Aften blive en Bekræftelse.

Fængselsvæsen.

Et besparende Fængselsarbejde.

I vore Dage, da vor egen som alle andre Stater er optagne af Sparebestræbelser, maa enhver Embedsmand hver Morgen, naar han aabner sin Post, med et Suk se Masser af Konvoluter vandre i Papirkurven for senere at ende i Kakkellovnen som formentlig værdiløse, og naar man derefter overvejer, at det med Sikkerhed kan skønnes, at Antallet fra alle Statens Embedskontorer aarlig løber op i Millioner, kan man ikke lade det blive ved Sukket, men føler Trang til at søge positivt at dæmme op for denne Ødselhed.

De er nemlig slet ikke værdiløse, alle disse større og mindre Konvoluter. De skal blot først sorteres efter Størrelse, Farve og Kvalitet og derefter beskæres til ensartede Størrelser for at blive anvendelige i en eller anden Retning. En hel Del af dem vil saaledes kunne bruges til Notits- eller Kouponbøger med Afrivningsblade, en Del vil kunne blive til saadanne mindre Sedler, som nutildags her i Landet og overalt i uoverskuelige og stedse stigende Mængder bruges til Bloknoter og Kartoteker, ved Bibliotekers, Arkivers og andre offentlige Institutioners og private Personers Registreringsarbejder af mange forskellige Slags saa vel som til adskillige i Statstjenestens forskellige Grene benyttede, kortlevende Blanketter, som man allerede i Horsens Strafanstalt er indrettet paa at kunne trykke, og paa hvilke et Par Streger paa den ikke benyttede Side er uden Betydning.

Sandsynligvis vil det ikke kunne bære sig at foretage Bearbejdelsen som frit Arbejde, og den er allerede af denne

Grund at anbefale som Fængselsarbejde, hvortil den yderligere vil egne sig fortræffeligt for mange Slags Fanger, særlig paa korte Straffe, som det mange Steder er vanskeligt at beskæftige, fordi den bl. a. ikke fordrer megen Intelligens eller Oplæring eller kostbare Maskiner, og fordi Materialet gratis kan indsamles fra de offentlige Kontorer i den By, Amt eller større Kreds, hvor Fængslet er beliggende, alt efter Omstændighederne. Selvfølgelig maatte hele Foretagendet organiseres praktisk efter en samlet Plan, som det dog ikke her er Stedet til at uddybe, hvorunder navnlig maatte høre ved Henvendelse til Statsmyndigheder at søge Omraader for Udnyttelsen i den her antydede Retning.

Foreløbig er kun talt om Statens Spild af Konvoluter, fordi Sagen indtil videre helst kun burde tages op indenfor dette begrænsede Omraade. Naar dette har vist sig fordelagtigt, er der imidlertid en vid Mark for Foretagendets Udstrækning til alle de kommunale Kontorer og — endnu længere fremme — til private Forretningskontorer.

Den sædvanlige Klage over Fængselsarbejdets Konkurrence vil maaske ogsaa her fremkomme, men synes rentud at kunne afvises: at Staten lader sine egne gamle Konvoluter bearbejde til at bruges en Gang til og derved nedbringer Udgiften til sit Kontorhold, som vi alle bidrager til at betale, synes dog umulig at kunne kaldes illoyal Konkurrence, saa meget mindre som det private Initiativ hidtil intet har udrettet i denne Retning og som den Forarbejdelse, hvorom her er Tale, sikkert kun spiller en ganske forsvindende Rolle indenfor Papir- og Bogbinder-Industrien.

S. Grundtvig.

Børneforsorg.

Lidt om engelske Opdragelseshjem.

Ved Overinspektør SKJERBÆK.

Medens der i Aarene inden Verdenskrigen regelmæssigt hvert Aar blev offentliggjort en Beretning om de engelske Opdragelseshjem (reformatory and industrial schools, Forbedringsskoler og Arbejdsskoler), der i det hele kan siges at svare til vore Ungdoms- og Skolehjem, hørte dette op under Krigen, og først i Fjor udkom en ny Beretning¹⁾, der til Gengæld er af større Omfang og indeholder en Række Oplysninger om engelske Opdragelseshjems Forhold under og efter Krigen af mere almindelig Interesse.

I. Det første Afsnit behandler Kriminaliteten blandt Unge, og det fremgaar af de meddelte Oplysninger, at Antallet af Personer under 16 Aar, som var tiltalt for de engelske Børnedomstole, i England og Wales i 1913 var 37520; under Krigen steg Antallet hurtigt og naaede 1917 51320; derefter er Tallet igen faldet og udgjorde i 1921 30253. I en Tabel er der gjort Rede for, af hvad Art Overtrædelserne har været. En meget væsentlig Del er naturligvis Forbrydelser imod Ejendomsretten, og det er værd at lægge Mærke til, at netop inden for denne Art af Lovovertrædelser har Stigning og Fald været særlig udtalt. Af Interesse er det ogsaa, at medens der i 1913 var 673, der stod tiltalt for at have ligget, var det tilsvarende Antal i 1921 sunket til 101. Det hævdes i Beretningen, at intellektuelle Mangler for ofte bliver fastslaaet som Hovedaarsagen til Kriminaliteten hos Børn og Unge. Det fremsættes ofte som en Undskyldning for en Forseelse og bruges som et Argument for at forsømme Opdragelsen af et Barn, som i Virkeligheden kun er forsinket i sin Udvikling. Det bør imidlertid opfordre til at sørge for den

¹⁾ Home Office, Report on the work of the Children's Branch, London, April 1923.

Opdragelse, som netop passer for saadanne forsinkede Børn.

Som bekendt indførtes Børnedomstole i England ved Børneloven af 1908 (Children Act). Ved en Ændring til Loven af 1920 er der nu truffet den Ordning, at Børnedomstolene i London ikke længer behøver at holdes i de sædvanlige Retsbygninger, men i særlige Lokaler i andre Bygninger, og dette sker nu med et Par enkelte Undtagelser. Ogsaa uden for London er det efterhaanden blevet almindeligt, at Børnedomstolene afholder deres Møder paa et andet Sted end de sædvanlige Domstole.

Børneloven af 1908 opregner en Række forskellige Foranstaltninger, som af Børnedomstolen kan besluttet over for de Børn og Unge under 16 Aar, som fremstilles for Retten. Herunder er der ogsaa Adgang til at lade vedkommende Barn eller Unge legemlig revse. De meddelte Oplysninger viser, at Anvendelsen af dette Middel i de seneste Aar har været i stærk Tilbagegang. Fængsling af Personer under 16 Aar er efter Børneloven kun tilladt med Hensyn til saadanne Unge mellem 14 og 16 Aar, der er saa urolige, at de ikke kan sendes til et Optagelseshjem. Det viser sig, at der i 1921 kun i 7 Tilfælde maatte anvendes Fængsling. Iøvrigt hedder det i Beretningen, at det forebyggende Arbejde og Samarbejde mellem Skole og Hjem i de senere Aar har været medvirkende til, at Antallet af Børn og Unge, der fremstilles for Børnedomstolene, er blevet væsentlig formindsket.

II. Svarende til Forandringerne i Antallet af behandlede Sager ved Børnedomstolene i Aarene under og efter Verdenskrigen viste der sig stærke Svingninger i Antallet af de Børn, som ved Beslutning af Børnedomstolene blev anbragt paa de engelske Opdragelseshjem. Medens Antallet i 1913 var 5744, udgjorde det i 1916: 6602, men har derefter været i stadig Nedgang, saaledes at Antallet i 1920 var 3191, i 1921 2188 og i 1922 kun udgjorde 1831. Dette har medført, at det blev paatrængende nødvendigt at reducere Antallet af anerkendte Opdragelseshjem. Endnu mere er dette maaske klart, naar man erfarer, at medens Antallet af Elever i Opdragelseshjemmene ved Udgangen af 1913 var 18916 og ved Udgangen af 1916: 19472, var det ved Udgangen af 1922 kun 9888. Antallet af anerkendte Opdragelseshjem er da ogsaa blevet reduceret fra 173 i 1915 til 130 i 1922. De Hjem, der er lukket, har fortrinsvis været saadanne, hvis Bygninger var mindre gode, og

som ikke kunde forbedres uden større Udgifter. Der er kun aabnet ganske enkelte nye Opdragelseshjem, i saa Tilfælde navnlig med specielle Formaal for Øje, saaledes f. Eks. et Hjem til større Piger, som trænger til Omsorg i et Aar eller to paa Grund af stærke Svingninger i deres mentale Tilstand.

De engelske Skole- og Ungdomshjem havde deres Udspring i filantropisk Arbejde udført af et Antal interesserede Mænd og Kvinder i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede. Alle Ungdomshjemmene med en enkelt Undtagelse er stadig under privat Ledelse. Det samme gælder 25 af de bestaaende 99 Skolehjem, medens Resten af disse er tilvejebragt af de stedlige Skolemyndigheder; men der er kun ringe Forskel mellem Formen for deres Ledelse og de private Skolehjem. Beretningen meddeler, at der nu og da er fremsat den Anskuelse, at Hjemmene burde ejes og ledes af Staten; men det siges hertil, at der under de sidste Aars Vanskeligheder intet er hændet, som har betaget Ministeriet (Home Office) dets Tro paa det private Arbejde, saa længe der findes Mænd og Kvinder, som er villige til at paatage sig Besværet ved Ledelsen og til at ofre Tid og Anstrengelser paa at drage Omsorg for de Drenge og Piger, der er betroet dem. Den eneste Ændring af Vigtighed i de sidste Aar har været en Overførelse af den økonomiske Byrde fra frivillige Bidragsydere til offentlige Kasser, hvilket uundgaeligt har medført en Forøgelse af Statens Tilsyn. Der er nylig oprettet en Forening af de private Hjemms Bestyrelser, og dette hilses som en god Bevægelse, hvis den kan komme til at repræsentere Bestyrelserne ud over Landet.

Med Hensyn til Ledere og Medhjælpere oplyses, at de lønnes efter lignende Regler som for Folkeskolens Lærere fastsat og dertil enten fri Station eller Tillæg for deres Tilsynspligter. Det siges endvidere, at Lønningerne nu er saaledes, at de kan skaffe Tilgang af højt kvalificerede Mænd og Kvinder. Beretningen udtaler ordret saaledes om Vigtigheden af gode Lærerkrafter: »at det er fra ethvert Synspunkt et Fejlgreb at anvende Mænd og Kvinder af ringere Kvalifikation og med snævert Syn, som ikke er virkeligt interesserede i det vigtige Arbejde, de har at gøre«. Det fremhæves, at der ikke ensidig maa ses paa, om vedkommende har en lang praktisk Virksomhed ved et andet lignende Hjem, men om de sidder inde med de væsentlige Kvalifikationer for Arbejdet. Iøvrigt hævdes det, at gennem-

gaaende er det nu virkende Personale bedre, end det nogensinde før har været.

III. Om selve Opdragelsesarbejdet gives en Del interessante Oplysninger. Det hævdes saaledes, at Brugen af Uniform, som tidligere var meget almindelig, er ret uheldig, idet den bidrager til at ødelægge Individualiteten. Dette er imidlertid nu næsten forsvundet, og Eleverne i Opdragelseshjemmene gaar nu klædt som andre Dreng og Piger. Kun enkelte Steder opretholdes endnu en særlig Beklædning, og det anbefales særlig Pige-hjemmene at indføre større Afveksling i Paaklædning. Den gamle Skik med at klippe Haaret ganske tæt er ogsaa opgivet de fleste Steder, og Erfaringen har vist, at det ogsaa kan bidrage til at hæve Børnenes Selvrespekt at give dem Interesse for at holde deres Haar i passende Orden.

De fleste Steder har man ogsaa nu opgivet Jernstængerne for Vinduerne, Allaasning af Døre til Soverummene og Anvendelse af Nattevagt, uden at dette har ført til Svækkelse af Disciplinen eller har haft andre uheldige Følger. Det hænder nu, at Folk, som første Gang besøger Opdragelseshjemmene, overraskes ved at møde Elever, som er paa Tur for at bytte Bøger i Folkebogsamlingen, besøge Ærinder i en nærliggende By eller gøre Indkøb for deres Lommepenge. Det er ogsaa blevet mere almindeligt at sende Eleverne hjem paa Feriebesøg ligesom det flere Steder bruges at sende Eleverne i Sommerlejr i kortere og længere Tid.

I adskillige Skolehjem, særlig for Piger, er det ordnet saaledes, at Børnene ikke længer faar deres Skoleundervisning i Hjemmet, men søger den stedlige Folkeskole. Beretningen anser dette for særdeles heldigt paa Grund af de nye og friske Indtryk, Børnene faar ved Samværet med andre Lærere og andre Børn. Kun paa ét Sted har den stedlige Skolemyndighed nægtet at give Adgang til Folkeskolen. Hvor Forsøget er anstillet, har Myndighederne udtalt sig med Tilfredshed om Forsøget. Et interessant Forsøg kan man ogsaa kalde en Centralskole for særlig flinke Piger, som er oprettet af London County Council til Optagelse af saadanne Piger i anerkendte Skolehjem over hele Landet, som viser Evner udover det almindelige og ved deres Opførsel og Karakter fortjener at faa særlige Muligheder for Fremtiden.

Beretningen viser, at der i forskellige Hjem drives baade Husflid og egentlig faglig Uddannelse, men det synes

dog, at den faglige Uddannelse, der naturligvis nærmest drives i Ungdomshjemmene, ikke er saa gennemført og navnlig ikke fører Eleverne saa langt i Uddannelse, som f. Eks. her i Landet. Det nævnes ogsaa, at der i England ligesom andre Steder opstaar visse Vanskeligheder derved, at de fleste Ungdomshjem er Hjem med betydeligt Landbrug, saaledes at et stort Antal af Drengene oplæres ved Landbrug, medens kun et mindre Antal efter Udskrivning bliver ved Landbrug. Grundene hertil angives at være, at mange af Drengene kommer fra Byforhold og ønsker at vende tilbage hertil, og at Lønningerne i Landbruget er lave, men særlig, at den Uddannelse, der bliver givet, ikke er i Stand til at vække Interesse for, men snarere fremkalder Afsmag for Landlivet. Mulig er Forholdene i England paa dette Omraade særlig vanskelige, da Landbruget som bekendt kun sysselsætter en forholdsvis ringe Del af Befolkningen og tilmed drives under Former, hvor det er meget vanskeligt for Folk uden betydelig Kapital at skaffe sig en nogenlunde selvstændig Stilling.

Det drøftes i Beretningen, i hvor stor eller hvor ringe Grad Drengene bør hjælpe med ved husligt Arbejde, og det maa antages, at man i England gaar noget videre end her i Landet med Hensyn til at lade Drengene deltage i saadant Arbejde. Det siges f. Eks., at alle Drengene og Piger bør være i Stand til at stoppe, sy, lave Mad, gøre deres Seng i Stand, børste Støvler og pudse Knive og i Almindelighed gøre sig nyttige i et Hus, uden at føle det som en Skam at gøre dette. »De vil«, hedder det, »kun blive ligegyldige Borgere og Familiemedlemmer, hvis de ikke kan dette«.

Det fremhæves i Beretningen, at det er af Betydning, at ogsaa Børn over 14 Aar faar regelmæssig Undervisning.

Om Helbredstilstanden oplyses, at der i de senere Aar har været en afgørende Nedgang i Antallet af Børn, som har maattet udskrives af Opdragelseshjemmene paa Grund af Sygdom. Dette staar uden Tvivl i Forbindelse med, at Tuberkulosen er gaaet betydelig tilbage. De Influenza-Epidemier, der hærgede i England som andetsteds for nogle Aar siden, medførte et ret betydeligt Antal Dødsfald. En betydelig Fordel har det været, at man i de senere Aar har lagt stærkere Vægt paa at variere Kosten og paa at give flere Retter bestaaende af Grøntsager, Mælk og mere fedtholdige Næringsmidler. Der er dog endnu stadig mange Skoler, som følger en Spiseseddel, der kun spæn-

der over en Uge, og endskønt der foretages mindre Ændringer eller Tilføjelser, fører dette System dog til, at hver Dag i Ugen har sine bestemte Retter, og dette gør ikke Lysten til at spise større.

Om de disciplinære Forhold oplyses, at disse gennemgaaende har været særdeles gode, og dette opfattes som et Vidnesbyrd om den Dygtighed, Personalet er i Besiddelse af. Det oplyses, at Forstanderen for hvert Hjem skal føre nøjagtig Fortegnelse over ethvert Tilfælde af legemlig eller anden alvorlig Revselse, og enhver Undladelse af at gøre dette betragtes som tilstrækkelig Grund til øjeblikkelig Afskedigelse af vedkommende. Under Krigsaarenes urolige Forhold, hvor en Del af det øvede Personale var indkaldt, var der en Del Tilfælde af urigtig og irregulær Revselse, men dette er nu forsvundet. Beretningen advarer iøvrigt mod at ombytte den legemlige Revselse med andre maa-ske mindre ønskelige Former for Revselse, saasom Internering i Celle. Naturligvis maa en Pige, som har tabt sin Selvbeherskelse, i nogle Timer holdes afsondret fra sine Kammerater, indtil hun kommer til Fornuft igen, men dette kan gøres i et almindeligt Rum, hvor der gives hende passende Sysselsættelse. — Nogle Tilfælde af Rømning er uundgaelige, og der maa ikke tillægges dem alt for megen Vægt. Naar Dreng og Piger sendes til et Skole- eller Ungdomshjem er det meget naturligt, at de prøver paa at løbe bort. Rømning er imidlertid meget mindre hyppig end tidligere, og dette skyldes delvis, at man har fjernet Hovedopfordringen til at løbe, nemlig de laasede Døre. Naar Vinduerne er uden Stænger, og Dørene staar aabne, forsvinder en Del af Æventyrglansen ved at løbe bort.

IV. I England som andet Steds er det almindeligt, at man udskriver Eleverne paa Skole- og Ungdomshjemmene nogen Tid før det Tidspunkt, da Myndigheden til at beholde dem i Hjemmene ophører. Oftest sker det $\frac{1}{2}$ eller et helt Aar før dette Tidspunkt. Efter Børneloven af 1908 skal Udskrivning af Ungdomshjem senest ske ved det fyldte 19. Aar, af Skolehjem senest ved det fyldte 16. Aar. Der klages dog i Beretningen over, at det ikke sker saa hyppigt som ønskeligt, fordi der har været store Vanskeligheder ved at skaffe passende Sysselsættelse i de sidste Aar, hvor Arbejdsløsheden i England har været overordentlig stor. Det hedder, at Udskrivning paa Prøve af en Dreng eller en Pige maa ikke gaa over til at blive af-

gjort efter rent rutinemæssige Synspunkter, men bør finde Sted netop paa det Tidspunkt, da han eller hun er egnet til at tage sin Plads under frie Forhold med rimelig Udsigt til Held. At beholde Elever længere er urigtigt over for den enkelte og en unødvendig Udgift for Samfundet. I denne Sammenhæng oplyses, at Antallet af Henvendelser fra Forældre om Hjemgivelse af deres Børn er taget betydelig af i de sidste Par Aar, hvilket er et Vidnebyrd om den nære Forbindelse mellem Opdragelseshjemmene og Forældrene, som anerkender, at deres Børn er i gode Hænder. I den engelske Børnelov findes der Hjemmel til, at Skolehjem kan anbringe de yngste af de til dem henviste Børn i Pleje i private Familier. Dette anvendes imidlertid nu kun i ret ringe Omfang, hvilket bl. a. hænger sammen med, at Antallet af mindre Børn, der henvises til Skolehjemmene, har været særdeles ringe i de sidste Aar.

Et særligt Afsnit i Beretningen handler om Valget af Arbejdet for de unge, der udgaar af Skole- og Ungdomshjemmene. Det fremhæves, at det ikke er den mindst vigtige Del af en Forstanders Opgave at finde passende Sysselsættelse og, hvis Forholdene i det naturlige Hjem er utilfredsstillende, et passende Logis for Eleven. Det hævdes her, at der maa handles paa længere Sigt, og at det derfor ikke er klogt at sende en Londoner-Dreng til en Gaard i Wales, naar man ved, at han, saa snart han bliver fri for Tilsyn, sikkert vil søge tilbage til London som ufaglært Arbejder. Ligeledes bør man være omhyggelig med Valg af Arbejde til de Piger, som ikke egner sig til husligt Arbejde. Oplysningerne om Elevernes Anbringelse er dog som Helhed opmuntrende, idet Aar for Aar et større Antal sendes til fagligt Arbejde. Det synes, som om der ikke gøres Brug nok af den offentlige Arbejdsanvisning til at skaffe Sysselsættelse til Drengene. Af Pigerne gaar Tre-fjerdedel til husligt Arbejde, og dette vil sandsynligvis ogsaa i Fremtiden være den sædvanlige og mest tilfredsstillende Form for Anbringelse af unge Piger. Nogle Piger gaar dog ogsaa til Arbejde som Syning, Modepynt og lignende.

Udvandring er nu som tidligere et heldigt Middel til Anbringelse, særlig i de Tilfælde, hvor Forholdene i Hjemmet er saa utilfredsstillende, at Spørgsmaalet om Tilbagegivelse til dette er ganske uden for Mulighederne. Under Krigen lod Udvandring sig naturligvis ikke gøre, men i 1922 var der 88 Børn, som udvandrede, mest til Kanada.

Der skal ministerielt Samtykke i hvert enkelt Tilfælde, og Beretning om vedkommende unge Persons Forhold skal indgives i et Tidsrum af 3 Aar. Som Helhed gaar det de udvandrede vel. Antallet af Elever, der udgik af Skole- og Ungdomshjemmene, udgjorde i:

1919	4687
1920	4658
1921	4382

Af disse sendtes i de 3 Aar til regulære Stillinger henholdsvis 3963, 4016 og 3834. Af den meddelte Tavle over de forskellige Beskæftigelser, Eleverne blev anbragt ved, fremgaar, at adskillige Hundrede af Drengene gik ind i Hæren, Marinen eller Handelsflaaden, og iøvrigt fordeler Antallet sig paa en Række forskellige Haandværk og Industriefag, derunder ogsaa Minearbejde. Omkring 400 Drengene anbragtes aarlig ved Landbrug, medens kun et forholdsvis ringe Antal anbragtes som Medhjælpere i Forretninger; det højeste Antal var 134 i 1921.

V. Spørgsmaalet om Efterværn er i høj Grad levende i England, og Opmærksomheden for dette Spørgsmaal har været stigende i de senere Aar. Det er daarlige Økonomi set fra et offentligt Synspunkt at give Drengene og Piger en kostbar Uddannelse i Løbet af nogle Aar og derefter ganske slippe dem uden nogen som helst Støtte i de vanskelige Aar, der kommer, naar de unge kommer under fri Forhold. Overgangstiden betyder som bekendt ganske særlige Vanskeligheder ved den bratte Overgang fra et Liv under Regelmæssighed og stadig Kontrol til et Liv, hvor Personligheden skal holde vedkommende oppe. Det kan siges, at de fleste Opdragelseshjem sædvanlig holder Forbindelse med deres tidligere Elever i 2 à 3 Aar, selv om det kun er pr. Brevveksling. Andre Hjem gør dog mere, idet en af Personalet besøger og opmuntrer de Unge og søger at finde en Ven paa Stedet, til hvem de Unge kan henvende sig under Vanskeligheder og som sørger for lidt økonomisk Hjælp, naar dette er paakrævet.

Hemmeligheden ved Efterværnet er imidlertid den, at tilvejebringe et stærkt Baand af Sympati hos og Samarbejde med de Unges Forældre allerede under Opholdet i Opdragelseshjemmene i alle de Tilfælde, hvor Forældrene har virkelig Vilje og Evne til at tage sig af de Unge, og derefter prøve paa at finde et Anbringelsessted i Forstaaelse med Forældrene og om muligt saaledes, at den Unge

tager Ophold i sit Hjem efter Udskrivningen. Det hævdes, at Efterværnet maa udvides betydeligt, og at man ikke kan bygge det hele paa det Arbejde, der kan gøres af Personalet ved de enkelte Opdragelseshjem, men der maa ogsaa skaffes Bistand paa de Steder, hvor de Unge anbringes. Der nævnes i Beretningen en Række Maader, hvorpaa dette kan ske, og det fremhæves, at det har givet gode Resultater, baade at benytte Drengeklubber, Ledere i Spejderbevægelsen og Tilsynsværger knyttet til Børnedomstolene. Megen Hjælp er ogsaa naaet ved Forbindelse med forskellige kirkelige Organisationer, ikke mindst hvor man har skullet skaffe forsvarligt Logis til den Unge. I nogle Tilfælde har Blade udgivet af de enkelte Opdragelseshjem vist sig at være nyttige til at bevare Forbindelsen mellem de udgaaede Elever og Opdragelseshjemmene. Gaar det en tidligere Elev galt, saaledes at han kommer i Konflikt med Politiet, er der ingen bedre Prøve paa Forstanderens Formaaen end hurtig Handling. En Henvendelse til Retten om den Unges Optørelse, et Tilbud om at overtage Ansvar for ham og prøve ham paany vil næsten altid være Retten velkommen. Enkelte Opdragelseshjem, hedder det i Beretningen, udfører deres Efterværn meget slet, og der er forekommet Tilfælde, hvor et Opdragelseshjem har anbefalet Anbringelse i en Borstal Institution, hvor Drengen sikkert burde have været tilbagesendt til Opdragelseshjemmet. Opdragelseshjemmene skal afgive Beretning om, hvordan det gaar udskrevne Elever i 3 Aar efter Udskrivningen. De meddelte Tal viser, at i det ommeldte Tidsrum har der kunnet tilvejebringes saadanne Oplysninger, at det kan siges, at 85—90 % af de udskrevne Elever opfører sig godt.

VI. Skønt Skole- og Ungdomshjemmene begyndte som private Institutioner og oprindelig i Hovedsagen var afhængige af frivillige Bidrag, har de dog i mange Aar faaet deres største Indtægter gennem Tilskud fra Staten og de kommunale Myndigheder. De frivillige Bidrag er næsten forsvundet undtagen ved nogle faa Opdragelseshjem, hvortil dog maa søjes den Oplysning, at nogle Hjem stadig har betydelige Renteindtægter af Midler, der tidligere er henlagt til dem. Indtil for nogle Aar siden ydedes Statens Tilskud som et fastsat Beløb pr. Uge for hvert Barn og varierede efter Opdragelseshjemmets Klasse. De kommunale Myndigheder ydede deres Tilskud efter lignende Synspunkter, men hver Myndighed havde sin egen Aftale med

det paagældende Opdragelseshjem. I 1913 afgaves en ministeriel Betænkning om Skole- og Ungdomshjemmene, og derefter blev Statens Tilskud forhøjet, og der blev stillet en Sum til Raadighed for Home Office, hvoraf der kunde ydes mindre Kapitalbeløb til Hjemmene til Forbedringer eller særlige Formaal. Under Krigsaarene havde Opdragelseshjemmene store Vanskeligheder ved at klare sig, og efter Krigen kom der nye Vanskeligheder paa Grund af den stærke Nedgang i Antallet af Elever. En Forhøjelse af det faste Statstilskud pr. Elev syntes ikke at være i Stand til at løse Vanskelighederne, og i 1919 blev der derfor truffet en helt ny økonomisk Ordning. Det viste sig ved de i denne Anledning stedfundne Undersøgelser, at det var umuligt at fastslaa noget System, hvorefter der blev ydet samme faste Beløb pr. Elev til alle Opdragelseshjem. Nogle vilde derved faa for meget og andre for lidt i Forhold til deres virkelige Trang. Det System, man valgte, er baseret paa det almindelige Princip, at Udgifterne ved Opdragelseshjemmenes Drift skulde deles lige mellem Staten og de kommunale Myndigheder. Hvert Opdragelseshjem tilstiller hvert Aar Home Office et Budget over sine Udgifter for det følgende Aar, og dette Budget prøves omhyggelig og reduceres, hvis nogen Post findes at være for stor. Der fastsættes saa af Home Office et Maksimumsbeløb for Opdragelseshjemmets Udgifter samlede under visse Udgiftsposter, og denne Sum kan ikke overskrides uden forudgaaet Godkendelse af Home Office. Naar alle Budgetter er behandlede, udregnes den gennemsnitlige Udgift pr. Barn, og Halvdelen heraf betales af de kommunale Myndigheder for hvert Barn, der sendes til Opdragelseshjemmene. Forskellen mellem det, de enkelte Hjem faar ind ved Plejepengene fra de kommunale Myndigheder, og det, de skal bruge i Henhold til deres Budget, betales af Staten. Denne Ordning blev kun godkendt under stor Betænkelighed, fordi den indfører et Princip, hvorefter de private Institutioner disponerer, medens de offentlige Myndigheder betaler. 3 Aars Erfaring viser dog, at mange Vanskeligheder, som opstod, nu er løst, og at Forsøget byder paa særdeles værdifulde Resultater i Retning af at forbedre Hjemmenes Ydeevne, uden at disse dog faar Overflod. Resultatet kunde ikke være naaet uden et fortrinligt Samarbejde med de kommunale Myndigheder og stor Villighed hos Hjemmenes Bestyrelser til at bistaa Ministeriet og holde Udgifterne inden for rimelige Grænser.

Den gennemsnitlige Udgift ligger ifølge Beretningen nu omkring 25 sh. pr. Uge for hver Elev. Hvis denne Udgift sammenlignes med Udgifterne ved Kostskoler, viser det sig, at Udgifterne ved de anerkendte Opdragelseshjem ikke blot ikke er overdrevne, men overmaade rimelige.

VII. Den her omtalte Beretning indeholder yderligere en Fremstilling af, hvorledes Probation-Systemet virker i England. Dette System, der indførtes ved Probation of Offenders Act 1907 og siden er udbygget videre, skal ikke nærmere omtales her. Der er ikke Tvivl om, at Systemet virker overordentlig tilfredsstillende, idet et stort Antal, særlig af de første Gang tiltalte, derved undgaar Fængselsophold og i Stedet for kommer under et effektivt Tilsyn, som kan bistaa dem i deres Vanskeligheder og derved bevare dem for Samfundet som nyttige Borgere. Tilsynet udøves dels af lønnede Tilsynsværger (Probation Officers), dels af Foreninger, der stiller frivillig Arbejdskraft til Raadighed herfor.

Endvidere omhandler Beretningen Spørgsmaalet om Optagelseshjem for Børn og Unge, som venter paa at faa deres Sag behandlet ved Børnedomstolene. Før Børneloven af 1908 var det almindeligt, at Børn blev fængslede, medens deres Sag blev behandlet, men Børneloven forbød Fængsling af Børn under 14 Aar og henviste til at skaffe andre Anbringelsessteder for Børn mellem 14 og 16 Aar, medmindre det drejede sig om ganske særlig vanskelige. Det viser sig da ogsaa, at det nu er næsten fuldstændig afskaffet at fængsle Børn under 16 Aar. Der har imidlertid været en Del Vanskeligheder ved at skaffe passende Anbringelsessteder for Børn, der venter paa at faa deres Sag behandlet ved Børnedomstolene, navnlig fordi der kun i de største Byer er saa mange Tilfælde, at der kan opretholdes et særligt Optagelseshjem (place of detention). Til at begynde med anvendte Politiet Arbejdshuse (workhouses) som Optagelseshjem, men dette viste sig uheldigt og er efterhaanden gaaet af Brug. Skolehjem kunde heller ikke anvendes dertil, og det er kun undtagelsesvis, at man har tilladt dette. Alligevel er Forholdene vedblivende mindre gode, men de finansielle Forhold har gjort det noget vanskeligt for Politiet at skaffe andre og mere egnede Opholdssteder.

Mindre Meddelelser.

Retslægeraadets Aarsberetning for 1923. Raadet har i det forløbne Aar behandlet ialt 1377 Sager, nemlig 177 om sigtede Personers Tilregnelighed eller Farlighed for den almene Sikkerhed, 1097 Paternitetssager og 103 andre Sager; sidstnævnte Gruppe omfatter Sager angaaende specielle Forbrydelser som Barnemord, Fødsel i Dølgemaal, Sædelighedsforbrydelser, Paaførelse af venerisk Smitte, Vold og Legemsbeskadigelser, Manddrab og Forgiftninger, endvidere Sager om Bedømmelse af Lægeerklæringer, lægelige Kunstfejl og Forseelser, Kvaksalveri, Forsikrings- og Invaliditetssager, civilretlige Spørgsmaal (Habilitet) m. v. De enkelte Sager frembyder jævnlig Interesse for Kriminalister, men Spørgsmaal af mere generel Interesse ses ikke at foreligge. Nævnes kan dog, at en jydsk Statsadvokatur har søgt at faa en almindelig Vejledning hos Raadet til Benyttelsen af Motorlovens vanskelige Distinktion mellem de to Tilstande: at have nydt Spiritus i en saadan Mængde, at man kan have været paavirket deraf under Førelsen af Automobil, og at have været i beruset Tilstand under Førelsen. Svaret lyder (p. 401—2), at Raadet anvender Ordet »beruset« som Udtryk for en sværere Forgiftning med Alkohol, medens en lettere Paavirkning, som meget vel kan have Indflydelse paa den paagældendes Opfattelsesevne og Handlemaade, men hvor hans Optræden forøvrigt ikke er kendelig præget deraf, ikke falder ind herunder. Medens en objektiv Paavisning af de Fænomener, der findes ved en lettere Paavirkning af Alkohol, vil være forbunden med overordentlig store Vanskeligheder, lader den egentlige Beruselse sig som Regel ret let konstatere. Det ligger i Sagens Natur, at

der ved Alkoholforgiftning, som ved enhver anden Forgiftning, findes en jævn Overgang mellem de lettere og de sværere Tilfælde, men Bedømmelsen af, om et givet Tilfælde falder ind under den ene eller den anden Form, vil i Reglen uden Vanskelighed kunne foretages paa Grundlag af de Undersøgelser, der er anbefalede af Raadet¹⁾. Dette anser sig ikke kompetent til at udtale sig om, i hvilken Betydning Automobillovens § 34 anvender Udtrykket »paa-virket« af spirituøse Drikke. O. H.

En ny international Kriminalistforening? I *Rivista Penale*, Aprilnummeret d. A., findes gengivet en Korrespondance mellem Professor ved Universitetet i Grenoble P. Cuhe og Professor Luigi Lucchini, Redaktør af R. P., angaaende Oprettelsen af en ny international Kriminalistforening, der skulde fortsætte den gamle internationale Kriminalistforenings Arbejde. Initiativet er taget af nogle franske Kriminalister, der søger Tilslutning hos L. L. Prof. Cuhe skriver bl. a.:

»Denne Forening appellerer til Kriminalister af alle Skoler uden at udelukke nogen paa Grund af videnskabelig Holdning. Dens Formaal er at fremme Studiet af alle Midler, der er egnede til at bekæmpe Forbrydelsen, og at arbejde for Udviklingen af Strafferetten, Straffeprocessen og Straff fuldbyrdelsen. I anden Række søger den at skabe et snævrere Samarbejde mellem Kriminalisterne i de forskellige Lande og at knytte venskabelige Baand i Tilslutning til det videnskabelige Samarbejde.

Foreningens Virkemidler skal bestaa i nationale og internationale Kongresser saavel som i Udgivelsen af et Kvartals-Tidsskrift paa det franske Sprog, der skal indeholde videnskabelige Afhandlinger og Redegørelse for Ændringer i Lovgivning og Praxis i de forskellige Lande.« Medlemskontingentet er fastsat til 20 fr. Fr. aarlig.

Prof. L. Lucchini ønsker imidlertid ikke at tiltræde den nye Forening og begrundet sit Afslag som følger:

1. fordi jeg ikke vil kunne slutte mig til et Arbejde, der (som de skriver) er bestemt til at fortsætte den Gerning, som udførtes af den gamle af afd. Prof. von Liszt stiftede internationale Kriminalistforening, hvilken jeg heller ikke sluttede mig til, da den var bundet til et principielt Program, som jeg ikke kunde antage.

¹⁾ Se Beretningen for 1921 p. 751 ff. og nærværende Tidsskrift 1923 p. 229.

2. fordi der i den nye Forening ikke alene tilstedes Adgang for Kriminalister af alle Skoler, men endog skal fremmes »Studiet af alle Midler, der er egnede til at bekæmpe Forbrydelsen«, hvad der synes mig noget at overskride Grænserne for Strafferetten og at trænge ind paa den administrative Rets Omraade, Politilovgivningen og den mer eller mindre kriminelle Sociologi, altsaa en Sammenblanding af forskelligartede Discipliner til Opnaaelse af det samme, hvilket kun kan gøre Principer som Diskussion uklare.
3. fordi der, idet man opstiller som et praktisk Maal at samle nationale og internationale Kongresser, ikke paa Forhaand er forhindret Forhandlinger og Meningsudvekslinger paa et Grundlag saa modsat ethvert videnskabeligt Kriterium og videnskabelig Metode.

Man maa erindre, hvor skarpt Anskuelserne i Italien indenfor Strafferetten brydes, for at forstaa et Afslag om Samarbejde paa videnskabelig neutral Grund i en international Kriminalistforening, et Afslag, der virker saa meget uforstaaeligere, som det jo i andre Lande har vist sig, at et Samarbejde mellem Tilhængere af de forskellige Retninger har baaet gode Frugter for Lovgivningsarbejdet. Det er at haabe, at Prof. Cuhe og de andre franske Kriminalister ikke af dette Afslag lader sig standse i deres Arbejde for Genskabelsen af den internationale Kriminalistforening.

J. H. J.

Møde mellem de tre skandinaviske Fængselsstyrelser.
Efter Indbydelse fra den norske Fængselsstyrelse afholdtes der i Dagene den 12.—15. Juni 1924 et Møde i Kristiania mellem Overbestyrelserne for Fængselsvæsenet i Norge, Sverige og Danmark. I Mødet deltog fra norsk Side Ekspeditionschef Woxen og Bureaucheferne Hartvig Nissen og Gløersen, fra svensk Side Øfverdirektør Almquist og Bureaucheferne Sandell og Sidenbladh, og fra dansk Side Direktør for Fængselsvæsenet Fussing og Kontorchef Weibüll, medens Kontorchef Kampmann var forhindret i Deltagelse.

Mødet, der havde en ganske uofficiel Karakter, skulde tjene til gensidig Oplysning om de bestaaende Forhold og om indvundne Erfaringer og til Drøftelse af forskellige praktiske Fængselsspørgsmaal, medens egentlige Foredrag

og Diskussion om principielle Spørgsmaal laa udenfor Mødets Program.

Forhandlingerne strakte sig over de tre første Dage, paa hvilke der holdtes Møde hver Formiddag, medens Eftermiddagen benyttedes dels til Besøg i Akershus Landsfængsel og Bodsfængslet dels til selskabeligt Samvær. Den fjerde Dag anvendtes af de fleste af Mødedeltagerne til et Besøg i Opdragelseshjemmet »Toftes Gave« paa Helgeøen i Mjøsen efter Indbydelse af Hjemmets Bestyrelse.

Af de paa Mødet behandlede Emner skal nævnes: Obligatorisk Kirkegang, Lægfolks Medhjælp ved Fængselspræstens Gerning, Besøg hos Fanger af mindreaarige Børn, Fangers Adgang til at aflægge Besøg hos dødssyge Slægtninge og til at overvære deres nærmeste Paarørendes Begravelse, Tobaksrøgning, Avislæsning og Sammenkomst til Diskussion for enkelte Fangekategoriers Vedkommende, Tandlægebehandling af Fanger, deres Fritidsbeskæftigelse, de med Hensyn til Fangekolonier indvundne Erfaringer, Varigheden af Straf paa Livstid og Pressens Adgang til Fængslerne. Endvidere behandlede — vedrørende Fangearbejdet — Spørgsmaalene om Fangernes Arbejdsgodtgørelse og om Prisansættelse paa Arbejdsprodukterne, og — vedrørende Opsynspersonalet — bl. a. Spørgsmaalene om Tjenestetiden, Personalets Pligt til om fornødent at udføre »grofarbejde«, dets Undervisning og Adgang til at aflægge Besøg i de andre nordiske Landes Fængsler. Endelig behandlede Spørgsmaalene om det bedste Gulvbelægningsmiddel i Celler og Korridorer, om Sikkerhedsnet over Cellekorridorer og om den bedste Anordning af Klosetter, hvor W. C. ikke kan indrettes. Derimod naaede man ikke at behandle følgende paa Programmet opførte Spørgsmaal: Behandlingen af unge Fanger, Behandlingen af Psykopather, Skoleundervisningens Emner og Skoleundervisning af Recidivister, som tidligere har modtaget saadan Undervisning.

Man enedes om fremtidig i større Udstrækning end hidtil at udveksle Fængselsvæsenet vedrørende Tryksager (Reglementer, Anordninger, Love og Udkast dertil samt Betænkninger, Budgetforslag m. m.) ligesom ogsaa om fremtidig at holde lignende Møder hvert tredje Aar eller, hvis der skulde være Trang dertil, da oftere.

V. Weibüll.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Tidsskrift for Retsvidenskab 1924. Hft. 2—3.
Svensk Juristtidning 1924. Hft. 3—4.
Tidskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1924. Hft. 2—3.
Juridisk Tidsskrift 1924. Hft. 3—4.
Fængselsforhold i England. Rejscheretning af K. Borgsmidt-Hansen. Udgivet af Direktoratet for Fængselsvæsenet. Kbhvn. 1924.
Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Bd. XXXXIV. Hft. 6, Bd. XXXXV, Hft. 1.
Rivista penale. Vol. XCIV, fasc. 6—7.
Meddelelser fra Direktoratet for Fængselsvæsenet. I. 1922—23. Kbhvn. 1924.
Revue de droit pénal et de criminologie, Maj—September 1924.
Dansk Tidsskrift-Index. 1923.
-

